

క థా ల హ ర
~~10/10~~ PNO35
~~10/10~~ SINO33
 శ్రీ శివ శంకర శాస్త్రి

సంకలిత సంపాదితము

అంధ్ర ప్రచారిణి లిమిటెడ్
 రాజమహేంద్రవరము

న ప్ప సా జ్ఞా న్న మ్మ ల

క థా ల మ్మ ల

గౌరవ సంపాదకులు :

శ్రీ కల్పావజ్ఞుల విన కంకర శాస్త్రి

శ్రీ దేవులపల్లి కృష్ణ శాస్త్రి

గౌరవ సహాయ సంపాదకుడు :

శ్రీ జనమంచి కామేశ్వర రావు

సంపాదకుడు :

శ్రీ వాతాంత్రిపు సత్యనారాయణ రావు

క థా ల హ రి

శ్రీ తివ తంకర తాస్త్రి

సంకలిత సంపాదితము

౯

అంధ్ర ప్రచారిణీ లిమిటెడ్
రాజమహేంద్రవరము

కా క్షి త్తా త్ నం క తి త ము

మొదటి కూర్పు: నవంబరు ౧౯౪౩

సుజన రెంజినీ ముద్రాశాల

రాజమహేంద్రవరము



అంకితము

శ్రీ మొక్కవాటి నరసింహ కాశ్రికి



అనుక్రమణిక

కృతజ్ఞత
పీఠిక

గాన	తల్లావజ్జల శివ శంకర కావ్య	పుట ౧
అరిగె ముక్కలు	వజ్ర బాణు రావు	౬
గాన భంగము	నోరి సరసింహ కావ్య	౧౫
చిన్న	చింతా దీక్షితులు	౨౫
ఏఫిల్ భూల్	కొడవటిగంటి వెంకట సుబ్బయ్య	౩౫
భార్య రూపవతి శత్రుః	శ్రీనివాస శిరోమణి	౪౩
చిత్రకవు	మొక్కపాటి సరసింహ కావ్య	౬౦
కైల బాల	అడివి బాపి రాజు	౧౦౪
ఆర్త నాదము	వేదుల సత్యనారాయణ కావ్య	౧౧౯
మాక్ల దుర్గలో జక్క	విశ్వనాథ సత్యనారాయణ	౧౩౫
మట్టెల రవళి	కవికొండల వేంకట రావు	౧౪౪
ఎండ మాపులు	తెంపటి నాగభూషణం	౧౫౦
కామ కోటి	మల్లాది రామకృష్ణ కావ్య	౧౫౯
నిర్మల	శుకవరం ప్రకాశ రెడ్డి	
పుట్టింటి	వింజమూరి శివరామా రావు	౧౬౫
కాశీ	మనిమాణిక్యం సరసింహ రావు	౧౭౧
వరి వయము		౨౦౩

కృతజ్ఞత

అధునికుల కథలు నేకరించి మాడు సంపుటములు, ప్రకటించ వలయు కొన్నాము. ఇందులో ఇది మొదటిది. మూడవ సంపుటిలో శ్రీశ్రీచరణలు ప్రధానముగా ముద్రిస్తాము. మొత్తముమీద యాభై అరవైమంది కథలు ఆంధ్రపాఠక లో కానికి అందించ గల మని ఆశ.

మా అనుబంధమువల్ల శ్రీ శివ శంకర కాశ్యపి గారు తమకథ ఇందులో చేర్చినారు. ఇందులోకి కథ లన్ని నేకరించి, స్వమూర్ఖి, వీరిక ప్రాసీ యిచ్చినందుకు శ్రీ కాశ్యపి గారికి మా వందనములు.

ఈ సంపుటిలో ప్రకటించడానికి మాకు అనకొకము కల్పించి అభిమాన మతో తమకథలు మాకు దయచేసిన ఇందలి కథకు అందరికి ఆంధ్రప్రదేశ్ లో వారి కృతజ్ఞకావ్యార్థక వందనములు.

బాలాంత్రపు సత్యనారాయణ రావు

ఆంధ్ర ప్రచారిణి లిమిటెడ్
శవంబురు ౧౯౪౩

వీ రి క

౧

అదినుంచి భారతీయులకు అఖండ మైనకథాసాహిత్యము ధారావాహిక
ముగా వస్తూనే ఉన్నది. సాహిత్యములో ఏకాభిలాష నైనా ప్రకృష్ట మైన
గ్రంథాలు ప్రథమమునుంచి ఉండనే ఉన్నవి. రచనలో శైలిభిన్న భరత
ఖండము ప్రపంచానికి ప్రసిద్ధించింది. సారస్వతచరిత్ర సక్రమముగా, సమ
గ్రముగా గ్రహించనివారు కథావిధానాన్ని పరదేశాలనుంచి మనము
ఎరువు తెచ్చుకొన్నామని భ్రమ పడతారు. అరిష్టాదీన మైనశైలి
యగమలోనే కథాన్వష్టి కనబడుతుంది. వేదసంహితలలోనే అక్క-
డక్కడ కథాఖండాలు గాని, ఖండఃథలు గాని కనపడతవి. బ్రాహ్మణ
ములలో, ఆరణ్యకములలో, ఉపనీషత్తులలో ఉత్తమకథానకములు మధ్య
మధ్య తగులుతూ ఉంటవి. ఉపాహరణార్థము, వితరణ బ్రాహ్మణములో
హరిశ్చంద్ర కథ చదివితే అచ్చరమ్యము కలుగుతుంది. పౌరాణిక హరిశ్చంద్ర
చరిత్రకూ దానికి తారతమ్యము చాలా ఉన్నది. వేదకథలో భావ, వాక్య
రచన, వర్ణన, సంభాషణ, ఉపసంహారము అన్న ఉజ్జ్వలములు. బ్రాహ్మ
జాతిగ్రంథశాలములో కథాగమనము వివిధరీతుల విస్తృతము.

లోకములో వాగ్రూపముగా ప్రచారములో ఉండే కథానము ధృవంగా
అను మధ్యమధ్య ఏవ్యాసులో (సంపాదకులు) ఏర్పి, కూర్చి, సంస్కరించి,
సంగ్రహించి నామరూపములు కల్పిస్తారు. పారి భాషలో ఉన్న “వాతక
కథలు” ఇటువంటివి. బోధనత్వము గలం పూర్వజన్మలను వర్ణించి,
భర్తాలను, నీతులను, లోకవ్యవహారాలను కథాధ్వలములో కనుగొని
ముగా వెల్లడిస్తూ కనిపిస్తుంది. వాటిలో భావాలు, విశ్వాసాలు, విశేషాలు

కాని ఒక్కనాటి ఉన్న రసదాని నీలు లేదు; నాలక్రిమిని ఘడిఘడి
పొక్కుట మైనయవము పొందిన నది తీసివేయవచ్చు. అకథలలో పొడిన
వ్రేలవలెను పరిమిలించి భావించుచుంది. పారి భావ మైకలైకలనంస్కృత
వాక్యలకు గాని, లాఠికలనంస్కృత పాక్యతభావలకు గాని మధ్యమార్గ
ములో ఉన్న దని మనీషులకుతము. కథాకథము సహజముగా సరళముగా
ఉంటుంది. కొన్నికథలలో అక్కడక్కడా, ప్రతీకథలోనూ అవసాన
ముగా విధిగా గాధ ఉంటుంది. గాధ అంటే ఒకవిధ మైనవద్యము. గత్య
ములో వినుగు ప్రభుకుండా మధ్యమధ్య పద్యము పలుకుతూ ఉంటే, భారతీ
జోహత మవుతుంది.

కథారచనలో ఆంధ్రులది అందె వేసినదెయ్యి. బృహత్కథానిర్మాత
గుణాధ్యక్షుడు ఆంధ్రుడనిప్రతీతి. అయినరచనా కాలానికి ఆంధ్రభాష
స్వప్రయోగములో లేకపోవడముచేత భూతభాషలో (వైకాచీ పాక్యతము)
బృహత్కథ ఏడుసంవత్సరాలలో ఏడులక్షల గ్రంథముగా ఏడుభాగాలలో
రచించినాడట. అరణ్యవివాహి అయినఅయినక పిరా దొరకక పోవడము
చేత నిజరక్తమిడుపులతో నిభలగ్రంథము వ్రాసినాడట! వ్రాచారాధ్యము
ప్రభువు శ్రీనాథవామనుని సన్నిధికి కిన్నెలదావరా కథ నందితే అధికతి అను
కొంటున్నాడు. ఆంధ్రుడికి మొదట అడరము కలగదు, క్రమేణ భువనంగా
గారవము జరుగుతుంది. కేటికి ఇంటే. భాతాను దైనకథకచక్రవర్తి అటని
కులకు అభ్యాసముక వినిపిస్తూ చదివినవక్రమును చవ్రన అగ్నిలో పెయ్యగా
పెయ్యగా అరుభాగాలు దగ్గమై పోయినవి! వక్రప్రాసము తెందినప్రభువు
కడకు కథజని గారవిస్తే చివరభాగము మిగిలినది. అదీ ఇప్పుడు దొరకము.
పురాతత్వవేత్తల భూరిపరిశోధనలవల్ల అదృష్టవశాన అవిచ్ఛిన్నమున కేటా
ఏకాలానితైసా. కీర్తికు పూర్వకతాల్పికుంటే, పోతుచేన, కే.మంతుని
కాలమువరకూ వైకాచీగ్రంథము కొంతవరకైనా వ్రాచారములో ఉంటుంది.
కాదు విడివిడిగా వైకాచీగ్రంథాన్ని సంకల్పించి, సంస్కృతభాషలో

సకలస్వర, బృహత్కథామంజరీలు రచించారు. అకథలలో అన్ని
దేశమే కాక, భరతఖండమే కాక, భరతవర్షభాగాలవిశేషములను చరిత్రవి.

పురాణగ్రంథసందోహము అగాధ మైనచరిత్రము వంటిది. అందులో
అనర్హకథారత్నాలు అనేకము ప్రకాశింపఁబడినవి. లోకములో రకరకం
పుస్తకాలలో ప్రబలి యున్నవి, విపరీతపంకయాతకు, సంకటాతకు దక్కని
సమాధానాలు వాటిలో లభిస్తవి. కథాచులముతో గంభీరత ద్విము కమ
నియముగా ప్రతిపాదిత మవుతుంది. పురాణపరికిలనవల్ల మానవముద్ధి ఎంత
మారము చెల్లినదో విశద మవుతుంది. అకథానక్షములనిక చతుర్థ
భువనాలలో వీరవిహారము చెయ్యవచ్చు. పురాణ ఉపపురాణాలు విశేష
ముగా అనుష్ఠాభిరూపములలో ఉన్నవి. గద్యకు నమివ మైనవడకతో సరళ
సంస్కృతకావ్యలో సంతరించి ఉన్నవి.

పంచతంత్రాది కథాకోకాలు క్రమేణ బయలుదేరినవి. విష్ణుకర్మ వ్రాసిన
పుస్తకాలకు రాజనీతి వృద్ధులుగా బోధించడానికి పంచతంత్రము చెప్పినాడట.
వివిధకథలు ఏకత్ర చర్చి పూసలలో దారమువలె ఏకభావము విస్తరించి
వాడు. పోయికముగా పుస్తక మంతా వచనరూపమే అయినా అక్క
డక్కడ పద్యా లున్నవి. అచ్చటికే చంద్రాగ్రంథపంథా పోరంథ మయి
నది కొన్ని మార్పులతో ఈకథాసందోహాన్ని వారాయణ భట్టు హిలోప
దేశ వద్యకావ్యము చేసివాడు. వీటిలో పశుపత్యదులకు మానవత్వము ఆలో
పిత మయినది. అజంతుజాలము మానవలోకమువలెనే ఉంది, ధర్మ, వీరి,
లోకజ్ఞానములు కలిగిస్తూ, సంభావనావిరహము సంక్రమించ నియ్యదు
పంచతంత్రాది కథాన కాదులు వ్రాసించయాత్ర చేసి, పాశ్చాత్యకథలకు
చాలావరకు మాతృక లయిన వని ఆమెడిక్ నాయుక్త కావ్య సంగ్రహ
విద్వాంసుడు Doctor Franklin Edgerton లిఖించినాడు.

తైము అర్థకథలు అనేక మున్నవి. జనధర్మవిరుద్ధు లయినవారు అలా
కాదు పరిభావమునల చివరకు తైము పొందడము ఈభలలో

ప్రభావవిభావము. ప్రాకృతభాషలో ఉన్న ఈ భావములను అప్పటి దేశస్థుల గతులు, ఆచారవ్యవహారాలు, సమాజసౌదర్భాలు, జనులవిశ్వాసాలు వలన మృతమి.

ప్రాకృతభాష మైన అపభ్రంశ భాషలో కూడా కథాసాహిత్యము విరివిగా జయించింది. మహాపురుషులచరిత్రలు, ఘోరమైన పురుషుల వికృతచరిత్రలు, సిద్ధుల చిరచరిత్రలు మొదలయినవి ఆ సాహిత్యములో పరిణతములు. ప్రాచీన కాలముగా గ్రంథాలము పద్యాలలో, పాటలలో ఉంటుంది. దాని ప్రభావము కొంత ప్రాచీనాంధ్రసాహిత్యముమీద పడటము గోచరిస్తుంది.

ప్రాచీనాంధ్రభాషలో ఏకభాషలున్నా సుప్రసిద్ధముగా చెప్పదము కష్టము. ప్రజలవాక్కులలో ప్రచార మయ్యేకథలు ఉండి తీరుతవి. అవన్నీ వచన రూపంగా ఉన్న వసుకొన వక్కర లేదు. కొన్ని ద్విపదలుగానో, గేయ రూపంలోనో, కొన్ని సరళపద్యాలలోనో ఉంటవి. ఇప్పటికీ కొన్ని ముద్రితమైన లభ్యమవుతున్నవి. కథనకావ్యాలలో కవిత్వాపాటముకన్న కథా భావనే ప్రభావము.

పంచరత్నకథలు, శేతాశపంచవింశతి, శుకనర్తకి, హంసవింశతి ఇత్యాది కథాకావ్యాలు చాలా ఉన్నవి. వచనములో స్థలపురాణాలు, శైలియత్నాలు, కవితలు మొదలైనవాటిలో కొన్ని చిరము లైనకథలు కనబడతవి. హంస అనంతపుర రాజులకథల వంటివి భాషాకల్పితములో కాగా అర్థము కావు. భోజనకాలిదానకథలు. చమత్కారకథాః లోలివి, కాశీమజలీలు ఇత్యాదులు అనంతపురముగా ఉన్నవి. కథాసాహిత్యము గద్య పద్య రీత్యాలలో అవిశ్రాంతి అవిచ్ఛిన్నముగా వస్తున్నది.

దునికేదాన్ని బట్టి, కాలాన్ని అనుసరించి ఆధునికము అనేపద్యంలో కథ అంధ్రభారతిలో ప్రథమమున వచ్చిందని చెప్పవచ్చు. శ్రీ అయ్యంగ వెంకటరమణయ్య సంపాదకత్వన 1912 లో బందరునుంచి బయలుదేరినది ఆవర్తిక. 1914 ప్రాంతాలలో తమిళునుంచి మదరాసుకథలు అనే సంపుటి వెలువడెడి అక్కిరాజు ఉమాకాంతం 1914 లో తిరింగ మాస పత్రిక మదరాసులో ప్రారంభించి, కథలకు కావచ్చినాడు. అంధ్రపత్రిక ప్రాంతాలనుంచి మదరాసుకు వచ్చి నైనందిన ప్రచురణ ప్రారంభించిన తరువాత అప్పు డప్పుడు కథలు అచ్చువేసేది. అందులో సారస్వతాను బంధము అరంభ మైనాక కథాసాహిత్యానికి కాస్త ఆకరము దొరికింది. చింతే భీమకంఠరము కథారచనలో కొంత కృషి చేసినాడు. అయితే అయినరచనలు Sir Arthur Conan Doyle వ్రాసిన అనరాధనిరూపక కథలకు అనువాదప్రాయంగా ఉండేవి.

1915 లో కథకు ఆకారవ్రకారాలు కొంతవరకు ఏర్పడ్డవని చెప్పవచ్చు. సాహితీ సమితి సభ్యులు తెనాలిలో 'అభ్యాస' అనే మాసపత్రిక ప్రకటించడానికి ప్రయత్నించారు. యుద్ధనందర్థాలవల్ల పత్రిక బయటికి రావేలేదు. కాని మిత్రులు కథారచనలో గాఢ సైంక్రసి చేయడం సంభవించింది.

అంధ్ర, కృష్ణాపత్రికలలో అప్పు డప్పుడు ఒకటో, అలో కథలు వచ్చేవి. పత్రికలలో కాక విడిగా చిన్న చిన్న కథాగుచ్ఛములు కూడా కొన్ని బయలుదేరినవి.

1920 వ సంవత్సరము అంధ్రసాహిత్యచరిత్రలో ప్రస్తుతాక్షరాలలో తిఖించ తగ్గది. సాహితీ సమితి వారు 'సాహితీ' పత్రికా ప్రకటన ప్రారంభించారు. ఇప్పుడు సుప్రసిద్ధులైన కథకులలో చాలామంది ఆవర్తికకు తమ రచనలు వ్రాసేవారు. కథకు సౌధవము సాహితీ సమితివల్ల వచ్చిందని సహృదయుల అభిప్రాయము. ఆరచయితలు ప్రాచ్య, పాశ్చాత్యవాద్య

అందులు నుండినవాడు కావడము చేతను, నూతనోత్పాదకపరమై, వ్యావ
కారిక భాషలో చెప్పడముచేతను కథలు సజీవముగా ఉండేవి.

1922 సాంకాలలో బందరునుంచి కారడ, 1928, 24 లలో మదరాసు
నుంచి కళ, భారతి, 1928 లో గుంటూరునుంచి 'నభా' బయలుదేరినవి
కథలు గౌరవము కలిగింది. తరువాత ప్రతివర్షికలోను కథ ప్రకటింపడం
వలెపాటి అయిపోయింది.

3

భారతీయులకు కథనము ఉన్నపాటిలో పచ్చినదిద్య అని పాశ్చాత్యవిమర్శ
జ్ఞులు చేమాగ లిఖించినారు. అధునికవిధానములో కథ ఆఖండాలలో
అమెరికాలో మొదలు ప్రట్టిం దని విజ్ఞు లన్నారు. 1828 లో Edgar
Allan Poe, 1840 లో Hawthorne, 1868 లో Bret Harte,
1871 లో Henry James, అమెరికా నాయుక్తరాష్ట్రాలలో అద్భు
తముగా విభారచన వృద్ధి చేశారు. ఇంగ్లండులో 1677 నుంచి Robert
Louis Stevenson, 1891 నుంచి Kipling వల్లను, కథ కాగా వికా
సము అందింది. గతకళాద్వి మధ్యలోనే ఫ్రాన్సుదేశములో కథ విజృంభిం
చింది. పరాసువారు వచనరచనలోను, కథానిర్మాణములోను గట్టివారు.
బోరోపాఖండములో అనేక సారస్వత విధానాలకు వారే విధాతలు. రష్య
దేశములోనూడా కథ వికాస్పూర్తి చెందినది. ఈకళాద్విలో అన్ని దేశాల
కారు అందులో లెకరినారు.

పాశ్చాత్యుల కథనములో అవలంబించిన అన్ని పద్ధతులు లంఘ్రిలు
నూడా అవలంబించినారు. కొందరు విశేషముగా అనుకరించినా చాలా
మంది రచనలో స్వారంత్ర్యము వహించారు. వచ్చిమకథాసాహిత్య సంక
త్యమువల్ల కాగా మార్పు చెందినవారి కథాభారణి జనసామాన్యమునీ
అవగతము కావడము కష్టము.

మొదట మొదట మనకథకులు వరివర్తనములే బహుళముగా చేశారు. తక్కినరాష్ట్రాలకన్న వర్గదేశమువారు కథారచన చాలా ముందుగా ప్రారంభము చేయుదంచేత తెంగాలీకథలు మనవారు అంధీకరించారు. ఇందుమించుగా మనలో పాటు పొందివారు కథానికొప్పుట్టి కొనించినా, పొందికథలు మనవారు తెలిగించారు. మహారాష్ట్ర కర్ణాటక ఉత్తరాభాషలోనుంచి కూడా కొన్నికథలు అంధ్రదేశము ద్వరించినవి. కథకులు కొద్ది మంది పశ్చిమభాషలోనుంచి బయలు పెట్టకుండా బహుళముగా అనువాదము చేశారు. కొంతకాలమునుంచి మనకథలు కర్ణాటక తమిళ పొంది అంగ్లభాషలోకి వరివర్తనము లవుతున్నవి.

తదకథలలో యజుర్వేద కథాసంగ్రహ మొకటి తెలుగులోకి వచ్చింది. శ్రీ పోతుకూచి నుబ్బిన్నస్వామి కాశ్మీరవంటి వేదార్థపరిశోధకులు వైదికకథలన్నింటినీ అంధీకరించడం అవసరము. పాలిభాషలోనుంచి వాతకథలు కొద్దిగా శ్రీ కొంపి రంగాచారి తెలిగించినాడు. అయిన, శ్రీ కొన్నలగడ్డ సత్యనారాయణమూర్తి వంటివారు ఆన్నీ తెలిగిస్తే అంధ్రసాహిత్యానికి వన్నీ వస్తుంది. అఖిల ప్రాకృతభాషాకావ్యములైన శ్రీ పంచాగ్ని అది నారాయణ కాశ్మీరైనుల అర్థకథలు కొన్ని పూర్వము తెలుగుచేసినాడు. అయినచేతిమీదుగానే అర్థకథానందోహము అంతా మనభాషలోకి వస్తే కథాకాళికు సౌభాగ్యము సమకూరుతుంది. అవధ్యంకథాషలో ఉన్న కథక కావ్యాలను శ్రీ పుట్టవర్తి నారాయణారావుల వంటివారు సరళవత్సములో వ్రాస్తే కథాసారస్వతము ప్రసృద్ధ మవుతుంది.

కథాశబ్దము పాతినాదకము. ప్రాచీనాలంకారికులు కథను గౌరవించి కథా శేఖరమను వివిధనామములు నిర్దేశించారు. అభ్యాసక, అభ్యాసము, అభ్యా

నకము, కథానకము ఇత్యాది నామకేయాలు కనపడతవి. సంస్కృతవాఙ్మయముతో ఎంతో కథాసాహిత్యము లుత్ప మైపోయింది. బాణభట్టు ఒక తోట, 'భట్టారహరిచందన్య గద్యబంధో నృపాయతే' అన్నాడు. హరిచందుని గద్యకావ్యము తలమానికమువంటి దని తాత్పర్యము. ఇప్పుడు దానిపేరు కూడా తెలియదు. నుబంధుని నానవదత్త ఖండకథ, బాణుని కాదంబరి పరికథ, వార్షచరితము ఆఖ్యాయిక, దశకుమారచరిత, బృహత్కథ ఆఖ్యాయికలే. కథానరిత్నాగరానికి కథ అనే నిర్దేశము. వాదీధ మిత్రుని గద్యచింతామణి కూడా ఆఖ్యాయికానామమే. ఈవిధముగా కొన్ని కొన్ని నామకేదములు గోచరిస్తున్నవి.

ఈకాలములో చిన్నకథను ఏ మనాలో కథ జాతివాచకము కావడం చేత ఎటువంటి దైవా కథ అవుతుంది. విశిష్ట మైనచిన్నకథను కథానక మనడము సమంజసము. దేతాళమంచువింశతిలో ఒక్కొక్కకథను కథానక మనే ప్రసిద్ధి. అయితే ఆరుసంవత్సరములకిందట శ్రీ ఇంద్రకంటి హనుమ చ్చాత్రీ చిన్నకథకు కథానిక అని పేరు పెట్టినాడు.

ఆఖ్యాయికా, కథా; ఖండకథా, పరికథా, రిథా

కథాని కేతి మన్యంతే గద్యకావ్యం చ పంచథా—

అనే అగ్నిపురాణలోకము ఉదహరించి కథానిక అందా మన్నాడు. ఆలంకారికనిత్యచనాంతో కథానికాకథానికి ప్రాధాన్యము లేదు. ఖండిక, రూపిక, ఏకాంకిక- ఇత్యాది కథాలు ప్రచారములోకి తెచ్చిన అస్మదాదులు క్రమేణానుఖ మున్న దని కథానికాకథాన్ని ఆశాదించారు.

ఇక ఈలోకాలలో రచితము అయ్యే రకరకాలకథలకు నామనిర్దేశమేలాగు? కొన్ని సంస్కృత కల్పములకు ఇంగ్లీషుపర్యాయపదములు ఇస్తే తెలుగువారికి తెలుస్తుంది!

అభ్యాయక	= A Connected story
అభ్యాసము	= A Tale, especially a legend or narrative
అభ్యాసకము	= An episode, a short legend
అంశకథ	= A short tale, or sketch
కథానకము, కథానిక	= A story

కథాపరిమితి ఎంత అని ప్రశ్న. ఒకపుట మొదలుకొని నూరు పుటల వరకు కథ వ్యాపించవచ్చు పని అన్నారు కొందరు. Henry James రచించిన 213 పుటల కథనమును కూడా కథ అన్నారు.

అయిన విరాగి, అయిన తరుణుడు. పర్వతముమీద పర్వతదీరములో వివాసము. అమె యువతి, శోభనాంగి, అనివాహిక. అందరూ అవిరాగి దర్శించడాని! పర్వతకృంగముమీది వర్ణకాలకు వెళ్ళుకూ ఉంటారు. ఒకకాడు ఈయువతి అయినను సందర్శించడాని! సాగి వెళ్ళింది. ఏకాంతముగా అయిన దర్శనము తటస్థించింది. అయిన యువకుడు. అమె యువతి. అతరువాత అవిరాగి లేడు!

దీని కథగా పరిగణించారు మనలోకూడా. అన గవనా ఒకకావ, అరాళ లేడుగురు కొడుకులు ఇత్యాది వాక్యసందోహము కూడా కథ అని ప్రకటితమైంది. శ్రీ చింతా దీక్షితులు, శ్రీనివాస తిరోపతి, మొక్కపాటి నరసింహకృష్ణ వంటికథకుల నువ్వు రచనలు కూడా కథానకలే. కాబట్టి పరిమితిలేని ఇద మిథ మది విశ్లేషించ వలసరము లేదు.

శ్రీ పురాణములో—

భయానకం సుఖవరం గల్గె చ కరుణో రసః

అయ్యికోంత సుకృష్టాధా నోచాత్త సా కథానికా,

దీప్తికారము కథానిక పెద్దది కాదు. విషయాలు సుగ్రహించావి. సంఖ్యలు లక్ష్యార్థమునకాలు కావలె. కథాంతములో అద్భుతాపాదక మయినమలుపు తిరగారి. ఘటన సుఖాంతము కావచ్చు, దుఃఖాంతము కావచ్చు. మధ్యలో కరుణ నమ్మితిమి కావచ్చు. ఈతీగములో కైకాల్యము మొందు.

లోకములో ఎటువంటి నన్ని వేళ మయినా, అదిమధ్యంతాలలో ముఖ దుఃఖాలు తిలకండులావలె గాని, శీరసీరాలవలె గాని, ఉండకతప్పదు. అదినంచి అంతముదాకా కథ ఒకేభోరణిలో దుఃఖమయి మయినా, ముఖ మయి మయినా సాగును లేదు. సంవర్షాలలో సంఘర్షణ, తుల్యము విరోధము ఉంటూ ఉంటే, కథాభోరణికి తోహద మవుతుంది. ఇహలోక రూపి దుఃఖభూయిష్ట మయినప్పటికీ జీవితాన్ని వేలమద్దినమువలె వగిద లించక ఎండావాసలుగానూ, చీకటితలుగులుగానూ చిత్రించడములోనే సిద్ధవాస్తులై అభ్యాసమడు కావలె అర్థమౌదయుడు.

కథానికను సరళకథనములో నడపవచ్చు. సంభాషణకృమములోనే పాగించవచ్చు. ఒక్కొక్కప్పుడు లేఖయావకముగా లేఖలు తీర్చవచ్చు. దినచర్యసరణిలో దిద్దవచ్చు. దీర్ఘస్వగతయావముగా చెప్పవచ్చు. ఈరీతు లన్ని సమ్మిశ్రితము చేసి రచించవచ్చు. చైతన్యనగరి (The stream of consciousness school) భంగులలో ప్రాధమిక గాధానుభవాలతో గ్రంథనము చేయవచ్చు.

రచయితలలో ఉన్నట్టే పరికలలో కూడా బాగా అధికారికము ఉన్నది. గ్రహణకర్తని బట్టి కథావిధానముకూడా. ఏకథ నైనా కొన్ని పాతూశ్యలక్షణాలు ఉన్నవి. వాటిని గమనిస్తే కథ సుధురముగా అంత మవుతుంది.

కథానిక మేదో వగ్రమములోనే నిపుణతతో నిర్ధారణ చేసుకోవాలి. భోదయము చిత్రకర్తకము చెయ్యాలి. కథాముఖములోనే కావ్యార్థ

మాచన గర్భిణీకామ కావాలి. కథాపీఠములో దీక్షోపబృంహణమైన బాహు
ర్యానములో వివిధగతులు తొక్కి క్రమేణా కథ గమ్యస్థానము చేరాలి.
నవల కావ్యాములైన కథలలో కథాంతరాలకు అనకాళ మున్నది. కాని
కథానికలో కథాంతరము విశేషపాతమైన ఏకాగ్రతకు ప్రతిబంధక మవు
తుంది. అది మధ్యాంతకృమము చూచుకొని విడుగు కలగకుండా విరమించడం
రసజ్ఞుల పాత్ర.

కథామఖము ఏవిధముగా నైనా ఉండవచ్చును. కొందరు స్వగత
రూపముగానూ, కొద్దిమంది వాణివాక్యభారణిలోనూ, మరికొందరు నూటి
గానూ, మరికొద్దిమంది అర్థాంతరస్యానముతోనూ, అరంభిస్తారు. ప్రతిక
లోనే- అంటే ప్రారంభవాక్య సందోహములోనే నూత్నముగా నైనా
స్థిరస్థాపన కావాలి. నిపుణుల లేకపోతే అరంభదశలోనే కథ పదులు పడవలే
వదలడంలాదుతూ, అక్షరకము కాకపోతుంది.

కథాంతము కడువాగరూకతతో నిర్వహించాలి. జనసామాన్యానికి పూజ
గుచ్చినట్టు కథ చెప్పి, కొలికిపూస ముడివేసినట్టు ముగిస్తేనే గాని తొడము
కలగదు. పిట్టకథలలో, పిల్లకథలలో, పుక్కిటిపురాణాలలో “కథ కంచి
వెళ్లింది” అని ఉపసంహరవాక్యము కూడా ఉంటుంది. అప్పటికి గాని
అచ్చదయాలకు అనందము కలగదు. పూర్వము కాంచినగరము నకు వై
విద్యలకు, కళలకు అలవాలము. అన్నికాఖలలో పరీక్షలు అక్కడ
నూనావిష్ట అయ్యేవారు. కథ కంచి వెళ్లిందంటే అక్కడికళానైత్యం అధిగ
కారముద్ర పొందిందన్న మాట. అటువంటి కథాంతము వాచ్యరీతిలో
జనాంగీకృతము. వ్యంగ్యవిధానముతో ఉపసంహరిస్తే అనేకులకు అర్థము
కాదు. ఆరంభవాత ఏ మైన దని అడిగితీరుతారు. అయితే అటువంటి ఉత్స
కత కలిగిస్తే కథ వ్యంగ్యతైధనముతో గట్టెక్కిందన్న మాట.

కావ్యానికతనే కథకూ కరీరము, అర్థ విడతీసి విశేషించాలి. కరీర
మన్నుకొనుట భావ, వాక్యనిర్మాణము, వాక్యసందోహము, ప్రకరణవిభా

గమ, కథాకామము, వాయికానాయకాదుల నానుభవములు, గమన విభావము మొదలైనవి గమనించాలి. అట్లైన కథారానికి లాభాన్నియమునకే కథకు కైతి గమనియముగా ఉండేటట్లు రచించవలె.

కథాశ్లో వస్తువు, తద్విశేషాలు, భావాలు, భావవర్ణనసన్నత, రస ప్రసాది-ఇవి లక్ష్యములో ఉండాలి. రచయితల రసీకతను బట్టి వృద్ధాంత మత్వము గాని, కీప్రసాది గాని ఉద్దీప్తమై ఉంటుంది. కేవలబుద్ధివైకద్య విస్ఫూర్తికంటే వృద్ధాంతకర్తక మైనరసభావతత్పురత్వమే రమ్యతర మని తనీకతననన్యూతి.

ఇందులో చివరకథమాత్రము ఇతఃపూర్వము అనుద్రితము. తక్కినవి సాహితీ, సఖి, వీణ, ఉదయిని, గోల్కొండ, ప్రతిభ, భారతి పత్రికలలో పూర్వము ప్రకటితములు. ప్రథమ సంపుటిలో (రమ్యతము లైనకథలలో వైవిధ్యము విశేషము. ప్రకృతివర్ణన, పల్లెటూరి జీవితము, పట్నవాసుల భావ సాంకర్యము, బాలకుల పాఠశాలానుభవాలు, అరణ్యము, ఆశేటము, పోస్టో డ్డిపక పన్నితకాలు, ఆకలిపాద, అధమర్లులవ్యథలు, సంప్రదాయసంఘర్షణలు చిత్రముగా వర్ణించి ఉన్నవి. భావవిహారానికి, మానసికోద్దీపనానికి ఉపకరించే ఉత్తమకల్పనలు ఉన్నవి. రాగము, రసీకత, అమాయ, వృద్ధాంతవాదానికి పదు నక్కించే పరిస్థితులూ ఉన్నవి.

కర్తముకృతముగా భావిసంపుటలలో ఇంకా వివిధ కథల ఉదాహరణ ములు ఉంటవి.

శివ శంకర కాశ్రి

సాహితీ సమితి

నవంబరు ౧౯౪౩

గా ద

శ్రీ శివ శంకర శాస్త్రి

౧

చిన్నతనాన బడి అనేమాట వివబడితే నాపంచ్రాణాలలో నాలుగు ప్రాణాలు ఎగిరిపోతూ ఉండేవి. “తెల్లవారకుండా ఎప్పుడూ రాత్రే అయితే బాగుండేది” అనుకొనవాణ్ణి. “అడపిల్లగా పుట్టకపోతిని!” అని యేడుస్తూ ఉండేవాణ్ణి. “ఎప్పుడు పెద్దవాడవుతానో!” అని తొందర పడుతూ ఉండేవాణ్ణి. ఈపూహలు నాకు కాస్త మనశ్శాంతి ఇస్తూ ఉండేవి.

మాబడి నరకలోకము, పంతులు యముడు! పురాణాలలో యముడికి మాపంతులకూ భేదమున్నది. పాపము చేసినవాళ్ళనే యముడు దండిస్తాడు; పంతులు పిల్లకాయల నందరినీ- తప్ప చేసినా, చెయ్యకపోయినా వధ చేసేవాడు: కుర్రవాళ్ళ ప్రాణాలుమాత్రము పోయేవి కావు.

మాపంతులు క్రూరుడు. పిల్లవాళ్ళు దుర్మార్గు అనీ, మోసగాళ్ళనీ అయిన అభిప్రాయము. బాలుడికి ఉపయోగించే వస్తువులలో బెత్తము బాలాశ్రేష్ఠ మని చెప్పతూ, తరుచుగా అశుభమవదార్థాన్నే అయిన వాడుతూ ఉండేవాడు. పిల్లవాణ్ణి ‘బాగా దండించి తరవాత పాపము చేస్తుడము ప్రళయ మని అయినమతము. “బెబ్బకు దయ్యము పారిపోతుంది!” అని పంతులు చిరునవ్వు నవ్వేవాడు.

అటవిడుపుకోజుకోసమూ, అయినకు అసారోగ్యముకోసమూ ఉవ్విళ్ళూర్చుతూ ఉండేవాణ్ణి. అయినకు బబ్బు చేసినట్టు నాకు జ్ఞానము లేదు.

నిజంగా ఆయనభార్య మంగళనూత్రము గట్టిది; కాకపోలే బడిపిల్లల తిట్లతో వంతులు ప్రతిదినమూ వందసార్లు పాజాలు విడుస్తూ ఉండవచ్చు! పదిహేనురోజుల కోసారి అటవిడుపు వచ్చేది. అయితే ఏమి? ఉల్లాసం ఉండేది కాదు. మరునాడు వడ్డీతో వధ జరుగుతుం దనేభయంవల్ల గుండె అదురుతూ ఉండేది.

, వంతులకూతురిని పెట్టెబండిలో కూచోబెట్టి తిన్నగా లాగకపోయినా, ఆయన మాకు చెప్పినవనులు చెయ్యడములో ఏకొంచెము పొరపాటు జరిగినా, బడికి వెళ్ళడము కాస్త అలస్య మయినా, బెత్తము విరిగేలాగు దెబ్బలు తగిలేవి. వీటికితోడు అప్పడప్పుడు మానాయనగారు దగ్గర ఉండి నన్ను కొట్టించేవారు. రానురాను బడి అంటే భయంకర మయి పోయింది.

9

కాలము ఒకేవిధంగా ఉండదు. రెండేళ్ళకు ఒకనాడు నాకు బడినుంచి విముక్తి కలిగింది.

అరోజు ఉదయము భోజనము చేశాను. రోజూ తొందరగా భోజనము చేసేవాణ్ణి అనాడు నెమ్మదిగా అన్నము తిన్నాను. తిన్నతిండి ఒంట పట్ట లేదు. భోజన మయిన తర్వాత బడికి వెళ్ళవలెనే అన్నచింత బాధిస్తున్నది. చివరకు ఎలాగో తిండి తిన్నాను.

ఒళ్ళు నొప్పు లెత్తుతున్నది. గతసాయం కాలము తగిలిన దెబ్బలగుర్తలు ఇంకా కనబడుతున్నవి. దెబ్బ పడినచోట చెయ్యి తగిలితే నొప్పి పుట్టు తున్నది. వెనకటిరోజునంగతి జ్ఞాపకము రాగానే ఒకవిధమైన భయము పుట్టసాగింది. కొంచెము సేపటిలో బడికి బయలుదేరవలసి ఉన్నది.

నేను ఇంట్లో ఉన్నవఱన పెద్దవాళ్ళు నన్ను బడికి నెట్టుకొని పోతారు. ఎలా గయినా బడి ఎగగొట్ట దలుచుకొన్నాను. ఏమీ తోచింది కాదు.

అని గండెలు తటతటా కొట్టుకొంటున్నవి. ఆ బెజ్జములోనుంచి సావడి శ్రద్ధగా చూస్తున్నాను.

ఇంతలో మట్టెలవచ్చుడు వినపడ్డది. జాగ్రత్తగా చూచాను. మావదిన గారు వచ్చి సావట్లో కూర్చున్నది. ఆమెచేతిలో రవిక, దారము గుచ్చిన నూదీ కనబడ్డవి. అవిడ రవిక కుట్టడం మొదలుపెట్టింది.

నాకు పెద్దచిక్క సంభవించింది. ధాన్యపుదువ్వ ముక్కులలో దూరడం చేత తుమ్ము వచ్చింది. గట్టిగా తుమ్మితే మావదినగారికి వినపడుతుంది. అందుచేత ముక్కు నులుపుకొన్నాను. అలా చేస్తే తుమ్ము రా దని విన్నాను. అయితే విడవకుండా వడ్లఘాటు తగలడంచేత తుమ్ము అణుదుకో లేక, బిగబట్టి, చివరకు తేలికగా తుమ్మక తప్పింది కాదు.

ప్రిమితము చెంది నేను బెజ్జములోనుంచి బయటికి చూచేసరికి గాడెమీద ఉన్నది మావదినగారిదృష్టి! “తాడు తెగింది!” అనుకొని అలాగే చూస్తూ ఉన్నాను. ఆమె లేచి నిలవబడ్డది. గాడెదగ్గరికి వచ్చి నన్ను బయటికి లాగుతుం దనే నాభయము. ఆమె అక్కడే నిలుచున్నది.

ఈమె ఎందుకు లేచిందో అని నేను ఆలోచిస్తూ ఉండగానే నాకు ఒకకంతస్వరం వినపడ్డది. ఆధ్వని నేను చాలాకాలము మరిచిపో లేదు!

“అమ్మా, మురారి యొక్క డున్నాడు?” అని పంతులు ఆమెను అడిగాడు. నేను ఊపిరి బిగబట్టినాను. ఆమె యేమీ మాటాడ లేదు. నాకు కాస్త ధైర్యం వచ్చింది. ఇంతలో ఆమె గాడెవైపు చేతో చూపించింది. నాగుండె గుబుక్కు మన్నది!

పంతులు నాజుట్టు వట్టుకొని లాగి, వెత్తముతో బాదుతూ బల్బోకి ఈడ్చుకు వెళ్ళినాడు. ఆరోజు నాకు తగిలినదెబ్బలు ఎన్నో చెప్పలేను. ఒక్కంతా నాకలే.

మధ్యాహ్నభోజనానికి నేను ఇంటికి వెళ్ళేసరికి గ్రామాంతరమునుంచి మా అమ్మమ్మ వచ్చింది. అవిడ నన్ను చూచి, “నాయనా, నీళ్ళు పోస్తా, రా. అన్నం తిందువు గాని” అన్నది. నేను స్నానానికి తయారయినాను. అమ్మమ్మ నాబళ్ళు తోమతూ, “ఇ దేమిటి రా, నాయనా, వంటి నిండా వాతలు!” అన్నది.

“పంతులు ముండాకొడుకు కొట్టాడు!” అన్నాను.

“వాడిచేతులు నేల బడ! వాడిచదువు చట్టబండలు కాను! నేను వాణ్ణి కనుకుంటా ఉండు!” అన్నది చెమె.

సాయంకాలము అమ్మమ్మ పంతులయింటికి నన్ను వెంటబెట్టుకు వెళ్ళి, “ఏ మయ్యా! నీవు పిల్లలు గంటావా? రాళ్ళు గంటావా? వల్సంతా ఇ నేమి వాత అయ్యా! చదువు లేకపోలే పీడాయీరి గాని పిల్లవాడు బెబ్బలతో చచ్చిపోయేట ట్టున్నాడు! చాల్లే! ఇహ మావాణ్ణి నీబళ్ళోకి పంపించము!” అని గబగబా కేకలు వేసింది.

పంతులు నో రెక్క లేదు.

“పద, నాయనా, పద!” అని అమ్మమ్మ ఇంటికి తీసుకువెళ్ళింది. అ తర్వాత నే నాబళ్ళోకి పోలేను. దగ్గరపట్నంలో మా అక్క-గా రున్నది. అక్కడిపాతకాలలో ప్రవేశించాను.

ఈవిధంగా నాకు విముక్తి కలిగింది.

గాదె కంటబడిలే, వెనకటిసంఘటన ఇప్పటికీ నాకు జ్ఞప్తికి వస్తుంది.

అ రి నే ము క్క లు

శ్రీ వజ్ర బాబు రావు

౧

మానాన్నకు నేను పెద్దకమార్తెను, నేను పుట్టినయేడోరోజునే మాఅమ్మ బారెంతరోగము వచ్చి చనిపోయింది. ఆమె పోయినపదమూడోరోజునే మానాన్న మళ్ళీ పెళ్ళి చేసుకున్నాడు. నాకు బుద్ధి తెలిసేటప్పటికి మా సవతిత్రికి ముగ్గురుబిడ్డలు పుట్టినారు.

నాకు వడేళ్ళు వచ్చేదాకా మానాన్న నాపెళ్ళిమాట తలపెట్ట లేదు. మాఅమ్మమ్మ పడేవనే చెప్పడముచేత ఇక సాగ దని వరుడికోసము వెతక డము ప్రారంభించినాడు. అసంవత్సరము తగినసంబంధము కుదిరింది కాదని మరుసటిసంవత్సరము వైశాఖమాసములో చెయ్యవచ్చు నని మాని తేసినాడు. మరుసటివైశాఖములో మాసవతిత్రి ఖాయిలా పడ్డది. నాలుగు నెలలు మంచాన వడి తీసుకొన్నది. ఆఖాయిలాలో ఆమెకు వచ్చేప్రాణము పొయ్యేప్రాణముగా ఉండేది. చాలామందివైద్యులను పిలిపించాడు, చాలామందులు వాడినారు. అందలో భూతవైద్యులు తతంగాలూ, తంతులూ చేసినారు. వాటికల్లా రోగము తిరిగింది కాదు. గరళముకూడా చివరకు వాడినారు. కొన్నాళ్ళకు జబ్బు నెమ్మదిగా నెమ్మలించింది. ఆమె ఖాయిలాలో ఉండగా నాపెళ్ళిమాట ఎవరికి జ్ఞాపకముంటుంది! ఇంటికి చూడవచ్చినవారిలో మాఅమ్మమ్మ మాత్రము మాసవతిత్రిజబ్బు, ఇంట్లో ఇబ్బందులూ చెప్తుతూ నాపెళ్ళియుబ్బందికూడా వాటితో కలుపుతూ వుండేది. వైశాఖమాసములో పిలు పడ్డది కాదు గదా అని మాకుమాన

ములో తప్పకుండా చూడమని ఆనాడు. మానాన్న. “ఏ మామములోనైనా డబ్బు ఖర్చు చేసి వివాహము చెయ్యవచ్చును. కాని మాస్థితిగతులకు తగినసంబంధము దొరకవచ్చా?” అనేవాడు మానాన్న చాలాసార్లు. ఏమోవ్యవహారాలమీద ఆయనదగ్గికి వచ్చినప్రతివారూ, “బాబూ, అక్కడ సంబంధం వున్నది, ఇక్కడ సంబంధం వున్నది” అన్నచోటికల్లా కబుర్లు వంపి మానాన్న విచారిస్తూ వుండేవాడు. “ఈ సంవత్సరము మేము చెయ్యదలచుకో లే” దని కొందరూ, “అంతవారితో మేము వియ్య పొందగలమా?” అని మరికొందరూ, “మామమాసానికి తూగిరా లే” మని ఇంకోకొందరూ ఇచ్చేజవాబులు వస్తూవుండేవి. ఈ రాయబారాలతో మామమామము సగవడ్డది. వరుడు ఎక్కడా దొరక లేడు. నా కప్పటికి వన్నెండేళ్ళు నిండినవి.

నన్ను చూసినవాళ్ళందరూ, “ఇంకా ఈపిల్లకు కన్నెచెర వదిలింది కాదు” అనేవారు. నేను కాస్త కాలుపొడుగుదాన్ని. పెళ్ళి అయిందా అనేమాట అడగకుండా చాలామంది నన్ను చూసి “కావరానికి పెళ్ళిందా? లేక ఈయేడు పంపుతారా?” అని మావాళ్ళతో అనేవారు. ఇంట్లో మాఅమ్మమ్మగోలి యెక్కు వయింది. “ఇక అమ్మాయికి వివాహం చెయ్యకపోలే ఎలాగు?” అని మానాన్న స్నేహితులూ, చుట్టాలూ అన్నారు. ఆయన కేమీ తోచింది కాదు. “ఎక్కడైనా వరుడు దొరికితే బాగుండును!” అని నిట్టూర్పు విడిచినారు ఘానాన్న. చివరకు సమీపగ్రామములో సంబంధము కుదిరింది. ఎక్కువ కట్న మిస్తామనేటప్పటికి ఒకగృహస్థు తన కుమారునికి నన్ను వివాహము చేసుకోడానికి ఇష్టపడ్డాడు!

పెళ్ళికొడుకు కదిలేదాకా నాకూ మనశ్శాంతి లేదు. “వైకాఖమామము లోగా సంబంధము కదిలలే సరే. లేకపోతే, దోపను పోయ్యేవాడిని పిలిచి నాలుగేకరాలు గట్టుపెట్టి ముడివేస్తా!” నని మానాన్న ఒకసారి అన్నప్పడు వాగ్రాణము చివుక్కు మన్నది. ఎటువంటిభర్త నాకు రాసి పెట్టి వున్నాడో అని దిగులుగా వుండేది, కుదిరిన పెళ్ళివానికి భూవసులి ఉచిత

దనీ, కరిణీకము కల దనీ, తెలిసి లోలోపల సంకోషించాను.

అటురవార పెళ్ళికొడుకు ఎలా వుంటాడో అని అందోళన. పెళ్ళి వారిచుట్టాలూ, వారిస్థితిగతులనూ గురించి మావాళ్లు చెప్పుకుంటూ వుంటే నేను గదిలోనో, గోతాల మెట్టచాటునూ, నిద్రపోయేదానివలెనో వుండి వింటూ వుండేదాన్ని. పెళ్ళికొడుకునంగతి ఎంత విన్నా ఇంకా వినవలె ననే వుండేది.

మాఅమ్మమ్మ నన్ను పెంచుతూ మాయింట్లోనే వుండేది. ఆమె పెళ్ళి కొడుకునుగురించి మానాన్నతో మాట్లాడుతూ, “అయితే నిరుడు స్వామి వారిరథోత్సవమునాడు గుర్ర మెక్కి వచ్చినవా డేనా నీఅల్లుడు?” అన్నది. ఆతిరునాళ్ళలో ఆయనను చూచాను; గాని ఆయన పెళ్ళికొడు కవుతా డని నా కేమి తెలుసు? తెలిస్తే బాగా చూడదాన్నే అనుకొన్నాను. అయినా అప్పుడు చూసిన జ్ఞాపకము కొంచె మున్నది. ఆయనముక్కు, నోరు, కళ్ళు, చెవులు, ముందరిజుట్టూ జ్ఞాపకము తెచ్చుకోదానికి. చాలా ప్రయత్నము చేశాను.

పెళ్ళిఅగ్గము ఆరోజు కారోజుక దగ్గిరికి వస్తున్నకొద్దీ మాయింట్లో పెళ్ళివకుల అడాపడి పోయింది. మాపశువుల కొట్టా లన్నీ బాగు చేశారు. దొడ్డినిండా పెద్దపందిరి వేశారు. అప్పడాలు, కడియాలు, వచ్చళ్ళు, ఊరగాయలూ తయారయ్యివి. పప్పులు, బియ్యాలూ రకరకాలుగా తయారు చేయించి వంటయింట్లో బిడారు వేశారు. పెళ్ళిరోజుల్లో వర్షము వస్తుండేమో అని గాడిపొయ్యి సాపడిలో తవ్వినారు. ఇంకా పెళ్ళి అయిదారురోజు లున్న దనగానే వంట అక్కడే చేయ్యడము ప్రారంభించారు. వినాకము రెండుమూడు రోజుల్లోకి వచ్చేటప్పటికి మాచుట్టా లంతా బిళ్ళెక్కి వచ్చారు. గంటలచప్పు డయినప్పు డల్లా వాళ్ళిట్లో పెళ్ళి చూడేదాన్ని. వచ్చినచుట్టాలతో మా పెద్ద మండ్లువాయి ల్లంతా నిండిపోయింది. పెళ్ళికి కొత్తబట్టలు, పొకమూస, అవంగోలు ఇంకా

ఏదేమో సామగ్రిలు మాతాత గుంటూరునుంచి తెప్పించినాడు. మానాన్న గది ఆమూటలతో నిండిపోయింది. కొట్టువెత్తనము మానవతిత్తల్లి అన్న గారిది.

రేపు లగ్న మనగా మావాళ్లు వన్ను వెళ్ళికూతురిని చేశారు, మరియుద్దరిని తోడువెళ్ళికూతుళ్ళను చేశారు. నానొసట కళ్యాణపుబొట్టు, ఋగ్గను చుక్క, కాళ్ళకు పారాణి పెట్టినారు. మావూరిమేళగాళ్లు వాయించారు. మాచుట్టాలు చీరలు, రూపాయలు, ఉంగరాలూ చదివించారు.

పెళ్ళికూతురిని చేసిననాటి సాయంకాలము మామేనత్త, అమ్మమ్మ, మరోముసలమ్మ అరిసెలు వండుతూవున్నారు. అక్కడికి వెళ్ళి నేను పీట మీద కూర్చుని, వాళ్ళతో కబుర్లు చెప్పతూ అరిసెముక్కలు తింటున్నాను. మామేనత్త కొడుకు వచ్చి నానరసను నిలబడ్డాడు.

“అత్తా, రాముడికికూడా ఒక అరిసె ఇయ్యి; తింటూ వుంటాడు” అని నే నొకపీట చూపించాను. మాఅత్త అరిసె యిస్తూ “మారాము డింకా రెండేళ్లు పెద్దవా డయితే మానుండరికి మొగు డయ్యేవాడే!” అన్నది. మామేనత్త కొడుకు నాకంటే ఏడ్వార్థము పెద్ద. నాయెత్తు వుంటాడో వుండడో. నే నెవ్వడూ సరసాలాడుతూ వుండేదాన్ని. రాముడు నానరస పీటమీద కూర్చుని అరిసె తింటూ వుంటే నాచేతి కంటిన నెయ్యి అతని ఋగ్గలకు పూసి “రాముడూ, నీవు నాకు మొగుడి వయ్యేవాడివి కాబోలు!” అన్నాను. “చూడవే, అమ్మా, నెయ్యి రాస్తుంది. దీనికి బొత్తి గా భయము లేదు. పెళ్ళికొడుకుతో చెపుతా నుండు!” అన్నాడు. మాఅమ్మమ్మ మాఅత్తమాటకు “బ్రహ్మలిఖితము గదా” అన్నది. కొంతసేపు ఎవరూ ఏమీ మాట్లాడ లేదు. నేను అరిసెలవంట చూస్తూవున్నాను. ఇంతలో వాకిట్లో ఎద్దులగంటలవప్పు డయింది. “శంకమ్మప్ప వచ్చింది దేమో చూడు” అన్నది అమ్మమ్మ. “రాముడూ, తిన్నది చాలు గాని వాకిట్లోకి వెళ్ళి య్తాతాము, రా” అని చెయ్యి పట్టుకొని అతన్ని లాక్కుపోయి వీధి గుమ్మముదగ్గర నిలుచున్నాడు. మాశంకమ్మప్ప, పిల్లలూ దిగినారు. అంది

సావట్లోకి వెళ్ళినాడు. నేను ముఖము తుడుచుకుంటూ వుండగా వంటాయన తిరిగి గాడిపొయ్యిదగ్గరికి వెళ్ళి, గరిటె తిప్పుతూ, “ఎంతపని జరిగింది! ఎంతసాహసము!” అన్నాడు. ఏదోదొంగతనము జరిగింది అనుకొని, “ఏమిటండి?” అని అడిగాను నేను.

“లగ్గపత్రిక తీసుకువెళ్ళిన బ్రాహ్మడు వచ్చాడు. వెళ్ళివారు లగ్గానికి తామన్నారట!”

“ఎ. మైనా అటంకం వచ్చిందా?”

“అటంకం లేదు, వాళ్ళబాందా లేదు! మీవుల్లయ్యనూమగాలితమ్ముడు నీమకు జెల్పివచ్చినవారిలో కలిసి భోంచేశాడట. అందుచేత మీమామనూ, ఆయన్నుబట్టి మీకూ వెలిట! స్నాతకము చేసుకుని లగ్గానికి బయలుదేరడానికి సిద్ధముగా వున్నవాళ్ళతో ఎవరో ఈసంగతి చెప్పారట. అందు మీద ఈసంబంధము అక్కర లేదన్నారట వెళ్ళివారు. పీటలమీది పెళ్ళిళ్ళు పాడుచేసి ముండాకొడుకులమాటలు పట్టుకొని ఈవెత్రిముండావాళ్ళు సంబంధం మానుకోవడ మేమిటి? పాపము బ్రాహ్మడు ఎంతవ్రయత్నము చేసుకొన్నాడు! ఇంటినిండా చుట్టాలు దిగారు, ఊళ్ళో భోజనాలకు చెప్పి వచ్చారు. వంట లవుతూ వున్నవి. నట్టేటో వుట్టి మానిగినట్టయింది!”

నా కేమీ తోచింది కాదు. వెళ్ళి ఇలా అగిపోతుం దని ఎవరనుకున్నారు! సంగతి యేమిటో చూతా మని సావట్లోకి వెళ్ళాను. సావడి నిండా జనం మూగి వున్నారు. మమామ కేకలు వస్తూ ఇటూ అటూ తిరుగుతున్నాడు. ఆయనవంటినిండా చెమట పట్టింది. కొంచెము బొర్ర కలవాడు కావడముచేత మామ రోజుతున్నాడు. ఎక్కడివాళ్ళక్కడ నిశ్చేస్తులై నిలవబడ్డారు. మానాన్న ఖిన్నుడై స్తంభము అనుకొని, గడ్డము చేత్తో పట్టుకొని, ఆలోచిస్తూ నిలుచున్నాడు.

“మారయ్యా, నీ విలా ఆలోచిస్తే కార్యం కాదు. అదొంగముండా కొడుకులు తామన్నారని కార్యం మానుకొంటామా యేమిటి? వాళ్ళ ముఖంమీద కొట్టినట్టు ఈలగ్గంచేళకే వివాహం చేయించక పోతే

నియోగవువాణ్ణి కాను!" అన్నాడు మామ.

అమాటలు విని మామామకు మరి పోయిం దనుకొన్నాను. వెళ్ళి కొడుకు లేకుండా వెళ్ళి ఎలా జరుపుదా మని ఆయనవుద్దేశమో అని నేను అశ్చర్య పడుతూ వున్నాను.

"మారయ్యా, చేసినపని వ్యర్థ చూతుంది. నలుగురిలోనూ నామోషీ. ఇప్పుడు పిల్ల వెళ్ళి జరగకపోతే, పిల్ల కేదో వంక అని నలుగురినోళ్ళలో వదుతుంది. ఆనక పస్త్రాయించిన లాభం లేదు. నామాట విను. రాముడికి నుందరికీ ఏడ్వర్థం వార ఉందికదా. వాడికి తలంటి నీళ్ళు పోసి, స్నాతకం కానివ్వండి. వదమాడుకుడియలపైచిలుకు దివ్య మైనలగ్నం ఉండి అలగ్నానికి ముడి పెట్టుదాము" అన్నాడు మామ.

మానాన్నముఖంకేసి చూస్తున్నాను. ఆయనముఖానికి తెలివి వచ్చింది. "నరే, జరుపుదాము" అన్నాడు నాన్న. నేను ఇటూ అటూ చూచేటప్పటికి నావక్కనే గోడ కానుకొని మాబావ నిలుచున్నాడు. ఆయన్ను చూచేసరికి నాకు ఎక్కడా లేనిసిగ్గు వచ్చింది. తొందరగా దొడ్లోకి వెళ్ళుదా మని బతులుచేచేటప్పటికి మాబావ నాకొంగు పట్టుకొని "ఎక్కడినించి వచ్చిందే సిగ్గు!" అన్నాడు. ఇంతలో మామ ఆయన్ని చూసి "మరదలితో తర్వాత సరసా లాడవచ్చు గాని ముందు ఇటు రా!" అన్నాడు. ఒక్క-పరుగున నేను గదిలోకి వెళ్ళి పడ్డా!

3

నేను మంచముమీద పడుకొని గోడమీది సావిత్రినత్వకంకులబొమ్మ చూస్తూన్నాను. కొంచెంపేపట్లో నాకు కనుకు పట్టింది.

మెళుకువ వచ్చి నేను కళ్ళు తెరిచేటప్పటికి మాసవతికల్లి నన్ను చేతితో తట్టుతూ, "నుందరి, ఇక్కడ ఉన్నావటే! లేచి రా. తల్లింటి నీళ్ళుపోస్తాను. గొరితూ జేతువుగాని" అన్నది.

కొంతసేపటికి మామ నన్ను తట్టలో కూచోబెట్టి సావట్లోకి ఎత్తుకు వెళ్ళాడు. సావడినిండా జనము కూర్చున్నారు. అడవా శృంతా ఒకచోట నిలబడి వున్నారు. ఇద్దరు బ్రాహ్మలు మంత్రాలు చెప్పతూ కొత్తబట్ట అడ్డముగా వట్టుకొని నిలుచున్నారు. నా కాపొద్దున జరిగిన దేమి జ్ఞాపకము లేదు. అయితే పెళ్ళికొడుకు ఎలా వుంటాడో చూతూ మనుకొన్నాను. మాయిద్దరికీ మధ్య అడ్డముగా వున్నబట్టలోనుంచి పెళ్ళికొడుకురూపురేఖలు కనబడత నేమో అని ప్రయత్నము చేసి చూశాను. కొంతసేపటికి పీఠగా ఆకారం కనబడ్డది. మరికొంతసేపటికి అడ్డంగా పట్టినబట్ట చప్పున తీసి వేశారు. పెళ్ళికొడుకు మామేనత్తకొడుకే. నాకు చాలా ఆశ్చర్యం వేసింది. నే నింకా నిద్రపోతున్నా నేమో అనుకున్నాను. ఇలా అనుకొని ఒకసారి కళ్లు తుడుచుకునేటప్పటికి పెళ్ళికొడుకు లేచి నాకంతాన మంగళనూత్రము కట్టినాడు. నాకు నిద్ర పట్టకముందు జరిగినసంగతి అన్నీ జ్ఞప్తికి వచ్చినవి.

ఆరాత్రి స్థానీపాకము చేయించారు. తల వంచుకుని కూర్చున్నంతసేపూ పెళ్ళికొడుకును నఖిఖివర్యంతము చూస్తూనే వున్నాను. అదివర కున్నట్టు లేరు వారు! పెళ్ళికొడు కయినదగ్గరనుంచీ ఏమో వింతగా కనబడ్డారు.

మరునాడు మేజువాచీ. మే మిద్దరమూ పూలబంతు లాడినాము. ముత్తైదలు పొటలు పాడినారు. బోగముమేళముకూడా వున్నది. నామనస్సు విడిచిపెట్టి లేనేలేదు. పెళ్ళికొడుకు నాహృదయ మంతా ఆక్రమించుకొన్నాడు.

ఆరాత్రి ఆపోసము అయినతర్వాత నేను పెళ్ళి దొడ్డిఅరుగుమీద కూచున్నాను. అక్కడ ఎవరూ లేరు. ఇంతలోకే ఎవరో నాదగ్గరికి వస్తున్నట్టు లో చింది. తిరిగి చూడేటప్పటికి పెళ్ళికొడుకు నాదగ్గరిగా వచ్చి నిలుచున్నాడు. నేను లేవబోయినాను.

“ఏం, పెళ్ళికొడుకును అయినానా లేదా!” అని నవ్వుతూ అన్నాడు. నీగుపడ్డి పరుగెత్తినాను.

౪

నేను కావరానికి వెళ్ళినతర్వాత చాలాకాలానికి మాఅత్తగారు ఒక నాడు అరిసెలు వండుతున్నది. నే నామెదగ్గరిగా కూచుని తింటున్నాను ఇంతలోనే మావారు సావట్లోనుంచి చప్పన వచ్చి నన్ను చూచి “నాకు కూడా అరిసెముక్కలు పెట్టించవూ?” అన్నారు.

నేను కూర్చున్నచోటనుంచి వెంటనే లేచాను. చేతిలో అరిసెముక్క కింద వడ్డది. నే నక్కడ నిలవక సావట్లోకి వెళ్ళినాను; నావెంటనే సావట్లోకి వచ్చి, “బుగ్గలకు నెయ్యిరాస్తావా యేమి?” అన్నాను.

పెళ్ళినాటి సంగతి జ్ఞాపకము వచ్చి నాకు చాలా సిగ్గు వేసింది. అరిసెలు వండవలసివచ్చినా తివవలసివచ్చినా ఇప్పటికీ నాకు అపరిమిత మైన సిగ్గు! ఇంతలో మావారు నాదగ్గకు వచ్చి, ఏమేమో నెమ్మదిగా నాచేవిలో అన్నారు. ఆమాట లేవీ నాబుర్ర కెక్కలేదు. ఈస్థితిలో మావారి బుగ్గలకు అవ్రయత్నంగా నాచేతిజడ్డు అంటింది!

గా న భ ం గ ము

శ్రీ నోరి నరసింహ శాస్త్రి

౧

అష్టమిచంద్రుడు నడిమింట వెలుగుతున్నాడు. రుక్మిణి పెనిమిటి వచ్చేందుకు ఇంకా చాలాకాలస్యమంది. ఆమె దొడ్లో తులసికోటరూద కూర్చుని నెమ్మదిగా పాడుకొంటున్నది. ఆపాట సగము మాత్రమే వినవస్తున్నది. ఆమె చంద్రుణ్ణి తనకళ్ళకొంతలో వివశుణ్ణి చేయవలె ననుకొన్నదేమో! అటువైపే చూస్తున్నది. మాటిమాటికీ చంద్రుడిపేరు పలుకుతున్నది. అది చంద్రుణ్ణి పొగడేపాట అయి ఉంటుంది. అలా ఉన్న రుక్మిణికి అప్పుడు వాకిట్లో శ్రావ్య మైనసంగీతము వినబడది. అగొంతు రాజగోపాలముది.

రాజగోపాలము చదువుకోడానికి తల్లిలో ఆడోరు వచ్చి నాలుగేళ్ళయింది. అప్పటినుంచీ వీళ్ళయింట్లోనే వక్కభాగంలో అద్దె కున్నాడు. అతను సంగీతము బాగా పాడేవాడు. కంఠముసుగతి వేరే చెప్పనక్కరలేదు; కిన్నెరకంఠము. అతను పాయంత్రము ఇంటికి రాగానే చ్రతిలోజూకొంతవేపు పాట పాడేఅలవాటు. రుక్మిణికి సంగీతమంటే చాలా ఇష్టము. రాజగోపాలం పాడేటప్పుడు ఆమె తప్పకుండా అక్కడికి వచ్చి వినేది. ఆమె వింటున్నకొద్దీ రాజగోపాలం ఉత్సాహంతో పాడేవాడు.

రాజగోపాలం సంగీతము వినబడగానే మామూలు చొప్పున రుక్మిణి వినడానికి వెళ్ళింది. అక్కడ రాజగోపాలమూ అతని తల్లి తప్పు మరెవ్వ

రూ లేదు. రుక్మిణి సద్దుచేయకుండా పోయి రాజగోపాలం తల్లిదగ్గర కూర్చున్నది.

ఆరోజు రాజగోపాలం పాడుతున్న పాట మును పెప్పుడూ పాడింది కాదు. గానము కూడా ఎప్పటి కంటే మధురంగా ఉన్నది. ఆగానామృతాన్ని రుక్మిణి పరవశత్వముతో ఆస్వాదిస్తున్నది. రుక్మిణి రావడంచూసి రాజగోపాలం మరీ బాగా పాడుతున్నాడు.

మళ్ళీమీ లేక ఆకాశం నిర్మలంగా ఉన్నది. అంతటా ప్రకాంతముగా వెన్నెల కాస్తున్నది. ఆవివబడుతున్న సంగీతము రాజగోపాలముదో లేక అప్రకాంత సంగీతమేనో!

గీత మైపోయింది. కొంతపేపటికి సంగీతము కూడా నెమ్మదిగా అగింది. సంగీతం ఆగగానే ఎప్పుడూ లేనిది ఆరోజు రుక్మిణి ఒళ్ళు ఝల్లు మన్నది. ఆమె రాజగోపాలం వైపు చూస్తున్నది. కాని ఎప్పటిమల్లె లే దాచూపు ఆమె ముఖాన సిగ్గుతెర కప్పిన టున్నది.

రాజగోపాలం తల్లి పెద్దది: పూర్వకాలపు మనిషి- వట్టి అమాయకురాలు. ఆమె, “నాయనా, రుక్మిణి నీపాట మొదటినుంచీ విన లేదు. మళ్ళీ ఇంకోసారి పాడరా, వింటుంది” అన్నది.

రుక్మిణి అమాటే అడగదలచి కూడా అడగ లేక ఊరుకొన్నది. అదీ రాజగోపాలం తల్లె అడిగినందుకు తనసంతోషము రుక్మిణి చిరునవ్వుతో ముట్టంగా తెలిపింది. రాజగోపాలానికి రుక్మిణి తన సంగీతం వినడంకంటే కావలసిందేమీ లేదు. రుక్మిణి కన్నుల వైపు ఒకసారి ఆలిప్రేమతో చూసి అతడు పాట మళ్ళీ ప్రారంభించాడు.

మురళి ముద్దిడు నీమోవి మురుపు జూచి

తమము తెర చీల్చి ప్రకృతి చైతన్య మూనె.

స్వరము వెలువడినంత గోపాలకృష్ణ,

పులకరించె బృందావన పుణ్యభూమి-

గోవులను వీడి యరుడెంచె గోపజనము
కుడుచులేగతి విడివచ్చె గోగణంబు
పరుగు పరుగున నీపాద వదము జేర
(పియని విడనాడి వస్త్రీ గోపీమనోజ్ఞ!

యమునలో జేరు వారిలేకము విధాన
రాగమున నేక మైన స్వరమ్ము రీతి
తన్మయత నొంది కలసమస్తమ్మువిడిచి
లీనమైపోతి నీదివ్యగాననుభను!

రాజగోపాలం గీతము ముఖటంగా తెలుస్తున్నది. రుక్మిణిని సంతోష పెట్టడానికి అతడు తన చేతనైనంత బాగా పాడుకున్నాడు. సంగీతము ఏ లోపములేక దివ్యముగా పాడవలెననే తప్ప అతని కప్పుడు వేరేస్మృతి లేదు. రుక్మిణి ఆ సంగీత తరంగాలమీద ఊగులాడుతూ వరవళమై తల పోతున్నది.

పాట మళ్ళీ విపోయింది. తర్వాత కొంత సేపటి దాకా వాళ్లు ముగ్గురూ ఆనాదానుభవంలో నిశ్శబ్దంగా ఉన్నారు. అప్పుడు రాజగోపాలం తల్లి సంతోషంతో నవ్వుతూ, “ఇది కృష్ణమూర్తి వేణునాదాన్ని గురించి,” అన్నది.

‘అవును. ఇవ్వాలనే భాగవతంలో కృష్ణుడు వేణునాదం చెయ్యడం చదివినాను’ అన్నది రుక్మిణి.

రాజగోపాలంకల్లి, ‘ఆనాయన పిల్లంగ్రోవి ఊదుతూఉంటే వికదానికీ గోపిక లంతా వచ్చేవాళ్ళట. ఎక్కడెక్కడి ఆవులూ పరుగుతుకొని వచ్చే విట. చిన్ని కృష్ణుడు లోకాన్ని అంతా తనమాయతో కప్పివేసేవాడు.’ అన్నది.

రుక్మిణి, 'మీరాజగోపాలం చాలా బాగా పాడుతాడు. మరి ఇవ్వాలి వింటూంటే సాక్షాత్తు ఆకృష్ణమూర్తి జ్ఞప్తికి వచ్చాడు,' అన్నది.

తనకోడుకును పొగడినందుకు రాజగోపాలం తల్లి సంతోషించి, 'ఇవ్వాలి చాలామంచి పాటే పాడినాడు,' అన్నది.

రాజగోపాలానికి ఆరుక్మిణి మాటల్లో ఏదో చాలా ధ్వనించింది. తన కోరిక పక్కానికి వస్తున్న దని రుక్మిణి ముఖంవంక చూశాడు. రుక్మిణి చూపు వల్ల అతని ఆకాశ మరీకాంత ధృఢపడ్డది. ఎవ్వరూ గంభీరంగా ఉండే ఆమె చూపులో ఆరోజు రాజగోపాలానికి మార్దవం కనిపించింది.

రుక్మిణి, "బృందావనంలో యమునానదీతీరాన కృష్ణుడు కూర్చుని వెన్నెల రాత్రిళ్ళలో పిల్లంగ్రోవి ఊడుతుంటే గొల్లపిల్లలు ఆవులను కాండము విడిచిపెట్టి వచ్చేవాళ్ళుట. ఆవులు దూడలను విడిచి వచ్చేవిట. అది ఇవ్వాలి రాజగోపాలం పాడిన పాటలోకూడా ఉన్నట్లుంది. "గోవులను వీడి యరుడెంచె "ఏదీ?" అని రాజగోపాలాన్ని అభాగం మళ్ళీ పాడ మన్నది.

వశ్యువులకరించి, రాజగోపాలం అక్కడనుంచి గీతం పాడినాడు. అతనితో రుక్మిణికూడా తన మధురకంఠం కలిపి పాడింది.

"పరుగు పరుగున నీపాద పదము కేర

ప్రియుని విడనాడి వస్తే గోఫీమనోజ్ఞ!"

అనేభాగం దగ్గరికి వచ్చేసరికి రుక్మిణి కంఠం వణికి నట్టునట్టుగా చదివింది. "అమ్మాయీ, నోరు తిరగడం లేదా?" అని రాజగోపాలం తల్లి అడిగింది.

అమాటలకు రుక్మిణి ఉలిక్కిపడ్డది. ఆమె యేమి జబాబు చెప్పు తుందో విసవలె నని రాజగోపాలం ఆకురపడుతున్నాడు. తన దౌర్బల్యము అతనితల్లి తెలుసుకున్నదా అనే ఖోభలో తనం గడిపి రుక్మిణి సైర్యము తెచ్చుకొని, "అడవాళ్ళకు మరి నోరు బాగా తిరుగుతుందా?" అని తప్పించుకొని, "పాట మహా బాగున్నది. రాజగోపాలం! నాకు కాస్త అది బ్రాసీతెడకావా?" అన్నది.

గోపాలం నవ్వుతూ “పాట వ్రాసిపెడితే ఏ మిస్త్రావు?” అని చచ్చున అన్నాడు.

“ఏమి కావలె నంటే అది ఇస్తాను.”

“ఏమి కావలె నంటే అదే ఇస్తానా?”

“ఇస్తా!”

“ఏం కావలె నన్నా అనేవ్వుడు ఏం అని ఒత్తి వలికినాడు రాజు గోపాలం.

“ఏం కావలె నన్నా!” అని జవాబు చెప్పింది.

“నీకళ్ళవంక చూడని య్యడంకంటే మ రేమీ అక్కర లే!” దని మనసులో అనుకొని, బహిరంగంగా “నవ్వుల కన్నాను. అట్లాగే రేళ్లు మధ్యాహ్నం వ్రాసిపెట్టకాలే” అన్నాడు.

రుక్మిణి సంతోషించి “మళ్ళీ పాట పాడు” అన్నది. అతను పాడు తున్నాడు. చంద్రుడు చల్లటివెన్నెల కురుస్తున్నాడు. రుక్మిణి కలవరిస్తున్న ట్లుంది. వీధితలుపు చప్పుడయింది. కలవరించా ననుకుంటూ రుక్మిణి పెని మిటికి తలుపు తీయడానికి వరుగత్తుకు పోయింది. పాట కాగానే రాజు గోపాలం లేచి భోజనానికి వెళ్ళాడు.

౨

రుక్మిణిపెనిమిటికి రెండోపెళ్ళి. ఆయన ముచ్చయి అయిదోయేట మొదటిభార్య పోయింది. విరక్తిచేత పెళ్ళి చేసుకోనని ఆయన కొన్నాళ్ళు పట్టు వట్టివాడు. చివరకు ఒప్పుకోక తప్పింది కాదు. త్వరలోనే ఆయన రుక్మిణిని పెళ్ళిచేసుకున్నాడు. ఆపెళ్ళిలో వరకట్నమే లేదు. రుక్మిణి తల్లి దండ్రులకే కొంతధనం ముట్టిం దని- నిజమో, అబద్ధమో కాని- వదలి మాత్రం ఉన్నది.

రుక్మిణి కానకానికి వచ్చి అయిదేళ్ళయింది. అసంసారంలో కలక

అనేదే లేదు. పెనిమిటి అంటే రుక్మిణి చాలా భయభక్తులతో ఉపకారం చేస్తుండేది. నలభైయేళ్ళు దాటినా తనభర్త పెద్దవాడని ఎవ్వరినీ అసనిచేయి కాదు. ఆ భార్యభర్తలు అదృష్టవంతులని అందరూ అనేవాళ్ళు.

రాజగోపాలమూ, తల్లి వచ్చి వాళ్ళయింట్లో ప్రవేశించి నాలుగేళ్ళయింది. మనస్సులు బాగా కలిసి వాళ్ళు ఒకరి కొకరు సహాయంగా ఉండేవాళ్ళు. చాలా కాలమునుంచీ కలిసి ఉండడంచేత బంధువులకంటే ఎక్కువ స్వతంత్రంగా నీవు నీవు అని పిలుచుకొనేవాళ్ళు. రాజగోపాలమూ రుక్మిణి, అన్నా చెల్లెలూవలె సిగ్గుపడకుండా మాట్లాడుకునేవాళ్ళు.

రుక్మిణి చాలా అందగత్తె. అంద మంతా ఆమెకళ్ళలో మూర్తీభవించి ఉండేది. చూచినవాళ్ళంతా ఆమెకళ్ళలో గొప్పతనాన్ని ఉన్నదనేవాళ్ళు. ఆకళ్ళు చంచల మైనవి కావు; ఎప్పుడూ శాంతముగానూ, గంభీరముగానూ ఉండేవి.

ఆమెకళ్ళు రాజగోపాలాన్ని ఆకర్షించక ఉండలేదు. కాని ఆతను ఆకర్షణికి వచ్చిన నాలుగేళ్ళదాకా అని తనను ఆకర్షించినట్లు తెలుసుకోలేదు. మొదటినుంచి అని ఆతన్ని ఆకర్షిస్తూనే ఉన్నది. అంతకంతకు వాటి ఆకర్షణబలం పెరిగింది. తాను రుక్మిణిని ప్రేమిస్తున్నానని తెలుసుకున్నతర్వాత మనస్సు మరలించుకోవలెనని ఆతను ఎంతో ప్రయత్నం చేశాడు. అటునుంచి తప్పించవలెనని ప్రయత్నం చేసినకొద్దీ ఆతనిమనస్సు ఆమెకైపు మరింత వెళ్ళేది. ఆవాగులో దిగినతర్వాత దానికి ఎదు రీదడం ఆతనితరం కాకపోయింది.

రుక్మిణికి తనపై ప్రేమ ఉన్నదేమో తెలుసుకోవలెనని రాజగోపాలం చాలా ప్రయత్నించాడు. ఆమె ప్రతికోణా ఆతనిపాటు విసదానికి వచ్చేది. ప్రతిదినమూ వాళ్ళు ఇదీ అదీ మాట్లాడుకునేవాళ్ళు. రుక్మిణి ఎప్పుడూ గంభీరంగా ఉండేది. రాజగోపాలం దైర్యం చాలక తనప్రేమ ఎప్పుడూ ఆమెకు సూచనగానూడా తెలియజేయ లేదు. రుక్మిణికి ప్రేమ తండ్రి నూడా ఉండేది కాదు.

చివరకు అనంగీకరము పొందినరోజున రుక్మిణికి తనవైన ప్రేమ పుట్టిపట్టు తెలుసుకొని రాజగోపాలం పంపొప్పించాడు. అప్పుటిదాకా శాంతముగా ఉండే రాజగోపాలం మనస్సు ఆవైన నిలవలేకపోయింది. ఎవ్వడు తెల్ల వారుతుందా, ఎవ్వ డామెకు పాట వ్రాసిపెట్టుకానా అనే ఆశ్రయం అతనికి ఆరాత్రి కూరుకు పట్టలేదు. మర్నాడు తనప్రేమ అంతా రుక్మిణికి తెలియజెప్పేందుకు తెల్లవార్లు మాటలు ఆలోచించుకుంటూ వడు కున్నాడు.

3

మర్నాడు మధ్యాహ్నం గదిలో కూర్చుని రాజగోపాలం పుస్తకం చూస్తున్నాడు. పుస్తకంవంక చూస్తున్నాడే కాని అతనిమనస్సు అక్కడ లేదు. ఎక్కడన్నా చీమ చిటుక్కు మంటే తలుపు తీసి చూస్తున్నాడు. కాస్తసేపే చాలాసేపుగా కనబడుతున్నది. ఎంతసేపు ఎదురు చూసినా రుక్మిణి పాట వ్రాయించుకోడానికి రావడం లేదు.

కొంతసేపటికి అడుగులదప్పుడు వివరచ్చింది. ఆశ్రయం రాజగోపాలం తలుపు తెరిచి చూశాడు. అవచ్చింది అతనితల్లి! ఆమెను చూసి తొందర అణచుకొని, 'ఏ మమ్మా!' అన్నాడు.

'అబ్బాయీ, ఇవాల పొద్దు కూకేదాకా పురాణం చదువుతా రట. ఆబ్రాహ్మడు పుస్తకం బాగా చదువుతున్నాడు. నేను వచ్చేటప్పటికి కాస్త అలస్య వవుతుంది. ఎక్కడికీ వెళ్ళక, ఇంట్లోనే ఉండు,' అని ఆమె కుమారుడికి ఇల్లు అప్పగించి పోయింది.

రాజగోపాలం పుస్తకం అవతల పారేసి ఇటూ అటూ తిరుగుతున్నాడు. అకస్మాత్తుగా గదితలుపు తెరుచుకున్నది. అప్పుడు రుక్మిణి స్వతంత్రంగా గదిలోకి వచ్చి, 'ఇప్పుడు పాట వ్రాసిపెడతావా!' అని అడిగింది. రాజగోపాలం నవ్వుని, విడిగా పెట్టి ఉన్న కాగితమూ, కలమూ పట్టుకున్నాడు.

రుక్మిణి చిరునవ్వుతో, 'హాపం! నాకోసము కాగితమూ, కలమూ సిద్ధంగా పెట్టుకున్నట్టున్నావు. విడికాగితముమీద వ్రాస్తే ఇక్కడా అక్కడా పడిపోతుంది. నాపాటల పుస్తకంలో వ్రాసి పెట్టు' అన్నది.

రాత్రినుంచీ అందా మనుకొన్నమాటల్లో ఒక్కటి అనలేక పోయి. నాడు రాజగోపాలం. మంత్రగానిచేతుల్లో బొమ్మవలె అతను ఇంట్లోకి వెళుతున్న రుక్మిణివెంటనే బయలుదేరి పోయినాడు.

వాళ్ళు వెళ్ళేటప్పటికి సావట్లో చిరుచాపమీద కలమూ సిరాణుడ్డి సిద్ధంగా పెట్టి ఉన్నది. తనపాటల పుస్తకము లెచ్చి రుక్మిణి రాజగోపాలాని కిచ్చింది. అత నాచాపమీద, కూర్చుని గీతము వ్రాస్తున్నాడు రుక్మిణి నవ్వుమొగంతో అతని పక్కనే కూర్చుని, అతను వ్రాస్తున్నగీతము మెల్లిగా పాడుతున్నది.

నాలుగుబంతులు వ్రాయడ మయింది. రాజగోపాలం అయిదోబంతి వ్రాయబోతున్నాడు. రుక్మిణి చెయ్యి అడ్డంపెట్టి 'నే నడిగేదానికి జవాబు చెప్ప,' అన్నది.

రాజగోపాలం పుస్తకం కింద పెట్టి 'నీవక్కా ఏమిటి?' అన్నాడు.

“నీ కివ్వు డెన్నేళ్ళు!”

“ఇరవై రెండేళ్లు.”

“చాలాసంబంధాలు తిరిగి పోతున్నవి కదా, ఈయేడు వివాహం చేసుకోవా?”

రాజగోపాలం సిగ్గుతో కొంతసేపు జవాబు చెప్పుక చివరకు ఆమెతైపు తల యెత్తి, “చేసుకోను” అన్నాడు.

రుక్మిణి గంభీరముఖంతో అతన్ని చూసి, “పెద్దవాడి వయ్యేదాకా ఉండబోకు. చిన్నవాళ్ళు పెద్దవాళ్ళను చేసుకుంటే సుఖపడరు!” అన్నది.

“నీవు సుఖపడడం లేదా?” అనేవ్రళ్ళ మాటిమాటికీ రాజగోపాలానికి బోటిదాకా వస్తున్నది. అమాట అంటే రుక్మిణి సంతోషిస్తుందో!

సుచ్చుకొంటుందో! ఆమెముఖాన గాంభీర్యము ఎంతకూ తగ్గ లేదు. ఆ మాట విగ్గరగా ఆనడానికి సాహసించక రాజగోపాలం పుస్తకం తీసు కొని మళ్ళీ వ్రాయ మొదలు పెట్టినాడు.

ఇంకో నాలుగు బంతులు వ్రాయడ మయింది. రుక్మిణి ఆతనిచేతిలో నుంచి పుస్తకం లాక్కొని ఆతనిపైపు తిరిగి బహు క్రావ్యంగా పాడింది. అది పాడేటప్పుడు ఆమెకళ్ళు ఆభినయం నేర్చున్నట్టు ఆతనికి తోచింది. రాజగోపాలం అనందంతో వివశు డయినాడు. ఏ మేమో మాట్లాడ వలె ననుకొంటాడు; కాని ఎంతకూ ఆతనినోట మాట రాదు. చివరకు ఆతను అతిప్రయత్నంమీద వినీ వినవడకుండా ఇంకోసారి" అన్నాడు.

రుక్మిణి చిరునవ్వు నవ్వి ఇంకోసారి పాడింది. ఈమాట పాడేటప్పుడు ఆభినయం మరింత స్ఫుటంగా కనిపించింది. పాట కాగానే ఆమె, "నరీగా పాడినానా?" అని అడిగింది.

రాజగోపాలం ఆమెముఖాన్ని, తడేకదృష్టితో చూస్తూ మెల్లిగా, "దివ్యంగా ఉంది" అన్నాడు.

ఆమాటలు రుక్మిణి వినిపించుకోక నవ్వుతూ, "ఎవ్వడూ అట్లా మాట్లాడకుండా నాకళ్ళవంటి చూస్తూ వేం? నాకళ్ళకు దిష్టికూడా తగులుకుందేమో!" అన్నది.

రాజగోపాలం ఉలిక్కిపడి వణుకుతూ చప్పున తల వంచుకున్నాడు. రుక్మిణి పక్కన నవ్వి తనచేత్తో ఆతనివీపు తట్టి, "భయపడకు! ఇట్లా అయితే రేపు కాపుర మెలా చేస్తావు?" అని ఆతనిచేతికి పాటల పుస్తక మిచ్చి, పాట పూర్తి చెయ్య మన్నది.

పువ్వువంటి ఆమెచెయ్యి తనవంటికి కాకగానే ఒక్కొక్కసారి పు రాజ గోపాలం వరసకత్వం పొందినాడు. కాని రుక్మిణిమాటలకుమాత్రం చాలా సిగ్గు వడి వంచిన తల యొక్కకుండా, 'భయ మేమిట్టి అంటూనే మళ్ళీ గీతము ప్రావృణ్ణాడు.

వ్రాయడం పూర్తి కాగానే 'అయింది' అని రాజగోపాలం కలమూ పుస్తకమూ నెమ్మదిగా కింద పెట్టాడు.

అప్పుడే అంకా అయిపోయిందా? అందులో తప్పులు లేకుండా చూడు' అన్నది రుక్మిణి. చదివి చూసి తప్పు లేమీ లే వన్నాడు రాజగోపాలం.

రుక్మిణి అప్పు డాపుస్తకం తీసుకొని 'అంకా ఇదేనా? అంటూ రెండు మూడుసార్లు చదివి చూసుకున్నది. తప్పు లేమీ లేవు.

ఇంతలో వీధితలుపువద్ద కొద్దిగా ఆలికిడి అయింది.

'ఇక వెళ్ళేదా!' అని రాజగోపాలం లేచి వెళ్ళబోతున్నాడు.

రుక్మిణి అతన్ని ఆపి "కాస్త అగు. పాట వ్రాసినందుకు ఏమియ్యమంటావు?" అన్నది.

'నీకు పాట వ్రాసి యిచ్చినందుకు ఏం తీసుపంటాను?'

'నిన్ను అడిగిలివి కామా? ఏం కావలెనో అడుగు.'

'నాకు కావలసింది ఏముంది? నిన్ను నవ్వుల కన్నాను.'

'నిన్ను అన్న మాట నవ్వుల కేనా? నీకు కావలసింది ఏమి లేదా?'

రుక్మిణిస్వరం కఠినంగా ఉన్నది. రాజగోపాలం 'లేదు' అనలేకపోయినాడు; కొంతసే పుండి కల యెత్తి ఆమెను సాధిప్రాయంగా చూచి 'అకళ్ళు...' అని ఏదో గొణుగు కున్నాడు.

రుక్మిణి ముఖం పై కెత్తింది. రాజగోపాలంవెదచి ఆమెకళ్ళను తాకబోతున్నది. వీధితలుపు పగిలేల్లు దడదడా చప్పు డయింది. రాజగోపాలం మెల్లిగా తన గడలోకి వెళ్ళిపోయినాడు. రుక్మిణి పెంమిటికి తలుపు తీసింది.

'మునుపు కాస్తసంగీతం పాడేవాడివి. ఇప్పుడు పాడనే పాడడం లేదేమిరా?' అని ఒకనాడు సాయంత్రము తల్లి రాజగోపాలాన్ని అడిగింది.

'వరీక్షలు వచ్చినవి కాదుటే అమ్మా.' అన్నాడు రాజగోపాలం.

చిన్న

శ్రీ చింతా దీక్షితులు

“బావను పెళ్ళాడులావుటే చిన్నా!” అన్నాడు దంతభావనము చేసుకుంటూ కూతురుకేసి చూసి సుబ్బయ్యగారు. కూతురు పిండిబుట్ట చేతితో వట్టుకొని వీధిలో సంకుర్చితముగ్గేలు పెట్టుతూ వున్నది. కూతురుముద్దు పేరు చిన్న; అసలుపేరు మహాలక్ష్మి. వదేళ్ళపిల్ల. మిరియపుగింజలాగ చురుగ్గా పనిపాటలు చేస్తూవుంటుంది. చాలా లక్షణవతి. పులు గడిగిన మత్తములాగ వున్నది. చేరేదేసికన్నులు, దబ్బపండులాంటి శరీరచ్ఛాయ, ఎర్రగా మతాబాలాగ వుంటుంది. పెళ్ళియీడుకమాళ్ళ తల్లులు అనుకోవడం కద్దు.

తండ్రిమాట వినడంతోనే చిన్న చిరునవ్వు నవ్వుతూ తల యెత్తింది. వీధిలో ముగ్గులు ఎంతో ఓపికగా ఎంతో అందముగా పెట్టుతూ వున్నది. మధ్యకు కోట కట్టి నాలుగువైపులా దోవలు చేసింది. చుట్టూరా పాములూ, పద్మములూ, పువ్వులూ, తీగలూ పెట్టుతున్నది. పెళ్ళిమాట వినడంతోనే చిరునవ్వు నవ్వింది. కాని బావమాట వినడంతోనే మొగం ముడుచుకుంది. “జాట్టూ లేదు, ఏమీ లేదు; నా కక్కర లేదు!” అని ముగ్గుబుట్ట అక్కడ పడవేసి ఇంట్లోకి పారిపోయింది. సుబ్బయ్య గట్టిగా నవ్విపోతున్నాడు. పాశ్చాత్యనాగరీకపువ్వు తగలని ఒకపల్లెటూరి పుత్తంతమిది.

సుబ్బయ్య అయినయింట పుట్టినవాడు: ఘరానాకుంటుంటున్నాడు. లేకలేక పుట్టినవిడ్డ కావడంవల్ల చాలా గారాబముతో పెంచుతున్నాడు తన కూతురు మహాలక్ష్మిని. ఆమెకు వదేళ్ళ వయసు వచ్చింది. అక్షణ మైన సంబంధం చూచి ముడి వేయించ వలె నని తల్లిదండ్రులు ఉబలాట పడు తున్నారు. సుబ్బయ్యగారి చెల్లెలికొడుకు రామారావు కాకినాడకాలే జీలో ఇంటరు పరీక్షకు చదువుతున్నాడు. పాడిపంటలకు వాళ్ళకు లోటు లేదు. సాగుకు మూడు నాలుగువేలు ఆదాయము వస్తుంది. లోటా, వొడ్డి, యిల్లా, వాకిలి పదిమంది గలకుంటుంటుంది. మేనల్లుడికి కూతురిని ఇద్దా మని సుబ్బయ్యగారి పూహ. చెల్లెలు ఒప్పుకుంటుందో ఒప్పుకోదో అని మాత్రం శంక. పిల్ల పుట్టడంతోనే కొడుకుకు చేసుకుంటా ననడం సాధారణంగా మర్యాద. సుబ్బయ్యగారి చెల్లెలు ఇంతవరకూ అమాట అనలేదు. అందుచేత శంక.

అనకపోవడానికి కారణం లేకపోలేదు. “ఇంగ్లీషు చదువుకుంటున్నాడు. మన మాటలు వింటాడా యేమిటి? ఈ దొచ్చినవాడు వాడికి నచ్చిన సంబంధమే చేసుకోవచ్చు” నని ఆయన చెల్లెలూ, బావమరదీ అనుకుని ఉడుకున్నారు. మేనరికిం చేసుకోవడానికి వారికి ఇతర అభ్యంతరం లేదు. అందుచేతనే సుబ్బయ్యగారి వద్దనుంచి “పిల్లను ఆపడానికి ఏము లేదు. చేసుకునేదీ లేనదీ తెలియజేయ వలసిం” దని ఉత్తరం రావడంతోనే భార్య భర్తలు సంప్రతించుకుని కుమారుడికి ఉత్తరం వ్రాశారు. తిరుగుటపాలో కుమారుడివద్దనుండి ఉత్తరం వచ్చింది. “అపిల్లనే కాని ఇంకోపిల్లను చేసుకో” నని.

రామారావుకు నవనాగరికపుదెబ్బ కాకినాడలో తగిలింది. బాట్టు వ్రాపు చేయించినాడు. బాట్టు పెట్టుకోవడం మానివేసినాడు. పంచె కట్టుకోవడం మాని షరాయి తొడుగుతున్నాడు. ధనసాహాయ్యముతో బావ్యావేషం ఎంత మట్టుకు మార్చవచ్చునో అంతమట్టుకు మార్చినాడు. పాశ్చాత్య అనుకరణ పరాయణత్వమహిమ!

ఇంత అయినవాడూ పూర్వవాసన మరిచిపోలేక పోయినాడు. లేక పోతే పల్లెటూరి పిల్లను చేసుకుంటా నంటాడా? దానికి కారణంకూడా లేకపోలేదు.

సుబ్బయ్యగారు వేదశాస్త్రములు అభ్యసించినవాడు. పుత్రాభావము చేత తాను పుత్రికకు కొంతమట్టుకు విద్యాభ్యాసము చేయించినాడు. తెలుగులోకూడా ప్రవీణత కలవాడు కావడంవల్ల కూతురికి తెలుగుకొవ్వలుకూడా చెప్పినాడు. లీలావతిగణితమూ, మల్లన్నగణితమూ చిన్నకు కంతతా వచ్చును. సుబ్బయ్యగారు పూర్తిగా పూర్వాచారపరాయణుడు, భాషలోకూడా. కూతురి నామకరణకాలములో పురోహితుడు వశ్యములో బియ్యము పోసి మహాలక్ష్మి అనిరాస్తే ఆతఃమీద క శృంగర జేసి 'మహాలక్ష్మి' అని వ్రాయించినాడు. కూతురికి వర్ణక్రమము చెప్పే కాలములోనూ, మాటలు వ్రాయించేటప్పుడూ అరసున్నసంగతి మరిచిపోలేదు. ఒకనాడు ఆయన ఎవరింట్లోనో నామకరణసమయాన పిల్లవానిపేరు 'మల్లికార్జునడు' అని అరసున్నతోకూడా వ్రాయించినాడట. అలా కాకపోతే ప్రత్యవాయము వస్తుందిట.

చిన్నకు సంస్కృతములోనూ, తెలుగులోనూ ప్రవేశ మున్నసంగతి రామారావుకు తెలుసును. చదువుకున్నది, అంద మైనది. చదువైనది. ఇంక 'కావలసిందేమిటి? హోర్మనీ'మీద తరువాత కావలసిన సంగీతము చెప్పించుకో వచ్చును' అనుకున్నాడు రామారావు; అనుకొని తప్పకుండా ఆపిల్లనే చేసుకుంటా నన్నాడు.

'జుట్టూ లేదు, ఏమీ లేదు. నా కక్కర లేదు' అన్నది చిన్న. పట్టుములో పుట్టి పెరిగిన బాలిక ఈమాటలు వింటే నవ్వుకుంటుంది. కాని చిన్నకు పట్టుపునాసన ఇంకా తగల లేదు. స్వభావసిద్ధమై వ్యక్తిగత

మైన పూర్వాచారాలు వట్టువుగాలిలో కుడుచుకపోతవి. అస్వాభావి కాలు, అధునాతనాలు, అపూర్వాలు అయిన వికృతాచారాలూ, ఊహలూ, ఈగాలికల్లనే కలుగుతవి.

బాలికలు చిన్నతనములో బొమ్మలు చేసుకొని ఆడుకొంటారు. చేసు కొన్న బొమ్మలకు అలంకారము చేస్తేనే గాని వాళ్ళకు నచ్చదు. కాటుక, బొట్టు, వసువుబట్ట, ఇన్నీ బొమ్మల కుండావి. ఇందులో ఏమి లోటువచ్చినా బాలిక ఆనందానికి లోటు వస్తుంది. ఎంత అంద మైనబొమ్మనైనా బాలిక చేతులో పెట్టండి; బాలిక తప్పకుండా ఆబొమ్మకు కాటుక పెట్టుతుంది, బొట్టు పెట్టుతుంది, బట్ట కడుతుంది, గాజుపూసలు పేరులుగా గుచ్చి మెడలో వేస్తుంది. ఇలా చెయ్యడం వల్ల బొమ్మ కున్న అందము పోతుం దని మీ రనుకుంటారు; వస్తుం దని బాలిక అనుకుంటుంది. ఈబొమ్మలకు ఇంత శృంగారము చేసినమీదట ఆబొమ్మను చూచి ఆనందిస్తుంది బాలిక. ఆనంద మయినపిమ్మట ఆబొమ్మను పూజిస్తుంది—పువ్వులతో. బెల్లము, కందిపప్పు నైవేద్యం పెట్టుతుంది. ఇది తప్పదు. ఈతత్వజాలు లేని బాలిక వాసన లేనికన్యూరి!

ఈబాలిక పెరిగి పెద్ద దవుతుంది. స్త్రీ అనగా పెద్దబాలిక అన్నమాట. ఈపెద్ద బాలికకు చిన్నప్పటి తత్వజాలలో మార్పు కలగ లేదు. అప్పుడు నిర్దీవా లైన బొమ్మలను శృంగారించి పూజిస్తుంది; ఇప్పుడు సజీవా లైన బొమ్మలను. మొదట భర్త. ఈభర్తను శృంగారించడములో స్త్రీకి కుతూ హలం మొదలు. తల దువ్వవలి, పువ్వులు పెట్టాలి, బొట్టు పెట్టాలి, నీళ్ళు పోయ్యాలి. మంచిమంచిబట్టలు కట్టాలి. ఇలా శృంగారించిన భర్తను చూడాలి. చూచి ఆనందించాలి. ఆనందించి పూజించాలి. అప్పుడు స్త్రీకి గర్వనమయము; జన్మ సఫల మయిం దని నంతోషించే సమయము.

తర్వాత కొన్నాళ్ళకు బిడ్డలు. ఈబిడ్డలను కూడా ఈరీతిగానే అలంకరించి ముద్దాడుతుంది. ఈఆనందం లేకుండా స్త్రీ నిలవలేదు.

వట్టులలో 'పడమరగాలి' కావిన కాపుల్లో స్త్రీలకు స్వాభావికా

నందము లేకపోవడానికి కారణము వెతకవలెనా? మహాలక్ష్మి వల్లెటూరి పిల్ల కావడంచేత పూర్వవాసన మరిచిపోలేదు. అటువంటిస్థితిలో “జాబ్బూ లేదు, ఏమీ లేదు. నా కక్కర లేదు!” అనడంలో ఎంత లేదు.

“జాబ్బుకు పెళ్ళికి సంబంధం ఏమిటి?” అనకున్నాడు సుబ్బయ్యగారు.

ఒకనాటి ఉదయం నలుగురు బాలికలు సుబ్బయ్యగారి వసారాలో కూచుని పువ్వులు దండలుగా గుచ్చుతున్నారు. తెల్లవారకుండా ఒకరి కంటెముందు ఒకరు లేచి వక్క-యింట్లోవీ దేవుడుగల్గోవీ పువ్వులు కోసుకు వచ్చి ఎవరిపూలు వారు దండలు గుచ్చుతున్నారు.

రామారావు పెరిపులకు మేనమామ యింటికి వచ్చినాడు. పెళ్ళియందు కాబోయేభార్య చేసేవనులూ చెప్పేమాటలూ చూసి వినడములో కుతూహలము అందరికీ ఉన్నట్టే రామారావుకూ ఉన్నది. వసారావక్క గదిలో నవల చదువుకుంటూ రామారావు బాలికలమాటలు వింటున్నాడు. చిన్న మాట్లాడినవ్వు డల్లా అతనికి అనందము.

అనలుగురు బాలికలలోను ఇద్దరికి అప్పుడే పెళ్ళి అయింది. ఇద్దరికీ కాలేదు. అందుచే చిన్న ఒకరే.

“ఆ దేం చిత్రమో ఓసే! తెల్లారకుండా పెళ్ళినా ఒక్కపువ్వు లేకుండా పుణికేశారు దేవుడు గల్గోను” అన్నది ఒకబాలిక.

“ఉన్నపువ్వులు చాలనా యేమిటే ఓవిదా, తల్లీ పెట్టుకోదానికి?” అన్నది చిన్న.

‘పువ్వులకి చాలడం, చాలకపోవడం అంటూ ఉన్నదిటే చిన్నా! ఎన్ని పువ్వులుంటే అంతమంచి’ అన్నది ఇంకోబాలిక.

‘అలా నాకు తెలిసిందిలే నువ్వు అలా ఎందు కంటున్నావో!’ అని నవ్వింది ఒకకన్య.

‘నువ్వే నవ్వుకోవాలా యేమిటే! మాకు కూడా కాస్త చెప్పకూడదా!’ అన్నది చిన్న.

“నాకు భయమా యేమిటి? ఎందుకో చెప్పు. నీకుమాత్రం అక్కర్లేదా ఏమిటి అన్ని పువ్వులు?” అని తిరగబడ్డది మొదటి బాలిక.

“చెప్పనా, చెప్పనా! ఏమిటో నువ్వు చెప్పకో చిన్నా!” అన్నది అకస్య.

“నాకు తెలియడం లే దమ్మా! పాడుపురుగులు పువ్వును ఎలాగ తినే కాయో” అన్నది చిన్న గుచ్చుకుంటే రేకలు రాలిన పువ్వును చూసి.

“ఇదిగో, చెపుతున్నా. ఈవేళ దానిపై—తెలిసిందా!”

“అఁ నాకు తెలిసింది. దానిపైమిటి వచ్చాడుట కాదూ!” అని పూర్తి చేసింది ఇంకోకస్య.

“అందుకనే అన్ని పువ్వులూ తనకు కానా అంటూంది. ఎంతాళో!” అన్నది చిన్న.

పెళ్ళి అయినపిల్ల కోపంతో తల వంచుకొని పువ్వు గుచ్చబోయి నూదితో వేలు గుచ్చుకుంది. దాంతో ఉక్రోశం వచ్చింది. చిన్న వేపు చుర్రచురా చూసి “అవును. నాకు పువ్వులు చాలా వంటే తప్పా యేమిటి? నీకుమాత్రం అక్కర్లేదు కాబోలు!” అన్నది.

చిన్నకు కోపం వచ్చి “నా కక్కర్లేదు” అన్నది.

“పట్నాల్లో వుండేవాళ్ళు బాట్టు కత్తిరించుకొని బాట్టు పెట్టుకోకుండా కిరస్తానీవాళ్ళలాగ వుంటారు. వాళ్ళ కెందు కేమిటి పువ్వులు?” అని, అపెళ్ళి అయినపిల్ల పువ్వులూ దండలూ పరికిణీలో వేసుకుని “రావే ఒసే, పోదాము” అని రెండో బాలికను తీసుకుని వెళ్ళిపోయింది. చిన్న చిన్న పుచ్చుకుంది. అక్షణంలోనే సంకల్పంకూడా చేసుకుంది. బాట్టులో పువ్వులు పెట్టుకో లేనిభర్త ఎందు కనుకున్నది.

విసారా గదిలో వున్న రామారావు చిన్నబుచ్చుకుని చిన్న కేసీ చూచాడు. చిన్నకంట్లోనుంచి కాన్నబిందువు గుచ్చుతూ వున్న పువ్వులూద చూసింది.

బాల్యకాలంలో హృదయానికి చలింపజేసే చిత్తవృత్తుల యదార్థాన్ని తెలుసుకోడం ఎవరితరం?

౪

పదేళ్ళు వచ్చినతర్వాత పెళ్ళికు పిల్లను అట్టేదెట్టడం పల్లెటూళ్ళల్లో పొసగదు. అందుచేతనే కుబ్బయ్యగారు తాంబూలాలు పుచ్చుకోడానికి తొందరపడుతున్నాడు. రామారావు కాకినాడలోనే ఉన్నాడు. తాంబూలాలు పుచ్చుకోడానికి సిలిస్తే రావడంలో చదువు పోతుం దని తల్లి చెప్పడంవల్ల అతను తేకుండానే తాంబూలాలు పుచ్చుకున్నాడు. తేపని కాలపు పెంపుల్లోనైతే చదువు పోదు అని అప్పటికే ముహూర్తం కూడా ఏర్పాటు చేశారు. అడపెళ్ళివారు పెళ్ళిపనులు బాహుటంగా జరిపిస్తున్నారు. ఎక్కడ లేని చుట్టాలూ వచ్చి యిల్లు నిండినారు. ముహూర్తం రోజులమీద వున్నది. బాజాభజంత్రీలు, బోగంమేళాలు, వట్టువల్లకీలు, అన్నీ కూర్చు కోవడ మయింది.

మగపెళ్ళివారు ముహూర్తానికి ముందరిరోజున వచ్చారు. రామారావును వల్లకీలో ఎక్కించి తీసుకు వచ్చినారు. ఇంగ్లీషు చదువుకుంటున్న రామారావుకు వల్లకీలో కూచోడం చిన్నతనంగానే వుంది. పెళ్ళివారందరూ విడిదిలో దిగారు. మర్నాటిరాత్రి పెళ్ళిముహూర్తం. ఆసాయంకాలం రామారావు విడిదిలోనుంచి మేనమామగా రింటికి వెళ్ళాడు. నడవలో చిన్నను పెళ్ళిమాతుర్ని చేస్తున్నారు. అడపాళ్ళకంట పడకుండా రామారావు దొడ్డిదోవను ఇంట్లోకి వెళ్ళి పక్కవరండా కిటికీలోంచి పెళ్ళిమాతుర్ని చూస్తున్నాడు. ఈమాటలు అతనిచేసిన పడ్డవి:

“అ దేమిటే తెర్రెల్లీ! విసవుగా! త ప్పమ్మా! వరికిణీతో కళ్ళు తుడుచుకో.”

పెళ్ళిమాతురు కళ్ళు తుడుచుకొని అప్పట్లోగా “నా కక్కరేదు, నా కక్కరేదు.” అన్నది.

‘చెప్పితే వివరమా? అతని కేం? అక్షణంగా ఇంగ్లీషు—’

రామారావుకు సంగతి తెలిసింది. తక్షణం అక్కడినుంచి లేచి విడిదిలోకి వచ్చాడు. ఆరాత్రి ఎవరిని కూడా రానియ్యకుండా ఇత్తడిచెంబు చేస్తో పుచ్చుకుని బయలుదేరాడు. ‘ఎక్కడికిరా నాయనా?’ అన్నారు తోవలో ఎవరో. అతను తెక్క చెయ్య లేదు. చెరువుకు వెళ్ళి వస్తా నన్నాడు.

మర్రిచెట్టుకింద చెంబు కనబడ్డది. రాత్రి ఎంతసేపటికీ రామారావు ఇంటికి రాకపోవడం చూసి, ఊరంతా వెతకడం మొదలుపెట్టారు. మర్రి చెట్టుకింద చెంబు కొందరు చూచారు. రామారావు జాడ ఎక్కడా లేదు. ‘పెళ్ళివా రిట్టో ఆపుటిస్థితి చెప్పడానికి వీలు లేదు. ‘ఎక్కడికో లేచి పోయా’ డని కొందరు అన్నారు. ఏం పాపకాలం వచ్చిందో అమ్మా! ఏ మయిపోయాడో కొడుకు! అని తల్లి కంట తడి పెట్టింది. ఊరూరికీ మనుషులను పంపారు.

‘ఎంతచదువు! ఎంతఆస్తి! పిల్లకు అదృష్టం వుండకద్దుటో! ఇంతకీ ఘటన లేదు’ అన్నది ఒకవిధపు ఇంకోవిధంతువు చెవులో.

రామారావు మర్రిచెట్టుకింద చెంబు పడతేసి పొలాలగుండా కాకినాడ బయలుదేరాడు. కొంచెం గుడ్డితెన్నెల కాస్తున్నది. చుట్టుపట్ల వున్న వచ్చనిచేలనూ, పిల్లకాలవలనూ చూచుకోకుండా బుర్ర వంచుకొని నలిగిన తోవవెంట నడిచిపోతున్నాడు. తోవలో పొలముకాపు వక్కడు ‘ఎవరాయో ఎంకా?’ అన్నాడు. అది అని మరింత గబగబా వెళ్ళి రామారావు రోడ్డు ఎక్కినాడు. రోడ్డుమీదినుంచి కాకినాడ తిన్నగా వడహారు మైళ్ళు. తోవలో ఖాళీబళ్ళు అవుపించినవి. బండివాళ్ళు ఎక్క మన్నా అతను ఎక్కాడు కాదు. అతనిమనస్సు తలకిందు అవుతున్నది. మేఘాలమరుగు దాటి చంద్రుడు తెన్నెల కాస్తున్నాడు. గాలి చల్లగా మొగానికి తగులు తున్నది. పక్కగామాన పాటుపడి వచ్చిన నేద్యగాండ్లు గొం తెత్తి పదాలు పాడుతున్నారు. బయట ప్రకాంతి, సంతోషమూ; లోపలి కలవరమూ, దుఃఖమూ!

“మేను మొదట ఇంగ్లీషు చదువులో ఎందుకు దిగిపో? ఉద్యోగం చేసి భసం సంపాదించాలి అనుకున్నానా? ధనాశ నాకు లేదే! నేను బీదవాణ్ణి కాను గదా! అధికారరీకోసమా? నాకు అధికారం అక్కర లేదు. లోకా చారాన్ని అనుసరించడానికి. అలాటిలోకుల అవస్థ నాకుకూడా పట్ట వలెనా? ఇంగ్లీషు చదువుకొన్న భర్త భార్యతో అనుభవించేసుఖ మేమిటి! భర్తలోకం వేరు, భార్యలోకం వేరు. ఏదీక విషయంలోనైనా ఇద్దరికీ సమావదృష్టి ఉందా? భర్తకు మేజోబ్లు, భార్యకు రవికెలు. భర్తకు మొగంమెరుగు బూడిద, భార్యకు పసుపు. భర్తకు కచేరీవ్యవహారం, భార్యకు పొరుగింటివ్యవహారాలు. భర్తకు అధికారిసేవ, భార్యకు నోములూ, వ్రతాలూ.

“భర్త అస్తమానమూ ఇంగ్లీషువుస్తకాలు చదవడం భార్యకు కిట్టదు. రామాయణం భారతం చదవమంటుంది, దేశాచారాలు విడవలెనా? న్యధ ర్థం విడనాడరాదు. వరధర్మం స్వీకరించరాదు.

“విజ్ఞానసంపాదనం లేకుండా పూర్వవాసనను అనుసరించి ప్రవర్తించిన చిన్న నాకు మంచివుపకారమే చేసింది.”

ఈప్రకారం రామారావు ఆలోచించేసరికి ఆనందంకలిగింది.

౫

రామారావు కాలేజీ మానివేసి కాకినాడలోనే విస్సప్ప కామర్సుగారివద్ద కాస్త్రాభ్యాసము మొదలుపెట్టినాడు. అతనిప్రకారం పూర్తిగా మారి, పూర్వకాలపు వేదవిద్యార్థిరూపం వచ్చిందే! ఆచారప్రకారం జుట్టు పెట్టి నాడు. సంవత్సరంలో అతను చేసినకృషి ఏకీశ్వరమో చెయ్యలే దని విస్సప్ప కామర్సుగారే అన్నారు. కుమారుడు ఇలా మారడం మొదట తల్లిదండ్రులకు కొంచెం కష్ట ముపించింది. తరవాతమాత్రం వాళ్ళు చాలా సంతోషించారు.

సంవత్సరం అయినట్లేర్వాత రామారావు మేనమామగారింటికి వెళ్ళాడు. చిన్నకు లావణ్యం పెచ్చింది. కాటుకకన్నులలోనుంచి కంతులు వురక రెత్తుకున్నవి. పిల్ల మంచి ఎత్తరుగా పెరిగి ఉన్నది. మాటాడినప్పుడు ముఖాన చిరునవ్వులు తొండవమాడుతున్నవి. చిన్నకు ఇంకా సంబంధం కుదర లేదు.

రామారావును చూచి చిన్న మొదట గుర్తు పట్టలేదు. తరువాత గుర్తు పట్టి పారిపోయి తలుపుసందులోనుంచి తొంగి చూడడం మొదలుపెట్టింది. నుబ్బయ్యగారు రామారావును ఏదో శాస్త్రవిషయం అడుగుతున్నాడు. మర్నాడు తెల్లవారుజామున చిన్న సన్నసన్నంగా దేవుడుగుల్లోకి వెళ్ళి పూలుకోసి దండలు గుచ్చింది. అందులో ఒకదండ-ఎవరూ లేకుండా చూచి బావమీద విసిరింది. చిన్నతనపుడనువు అనుకున్నాడు; అనుకుని అదండ తీసుకుని జుట్టులోపెట్టుకున్నాడు.

చిన్న రామారావును చూచి సంకోషపడ్డది. రామారావు తటాలున లేచి చిన్న చేతులు రెండూ పట్టుకుని, బుగ్గ కొరికి, “నీకు జుట్టు ముఖ్యమా, పెళ్ళికొడుకు ముఖ్యమా?” అన్నాడు.

“జుట్టున్న పెళ్ళికొడుకు!” అని నవ్వుతూ పారిపోయింది చిన్న.

తరవాతసంగతి ఏ మున్నది? చిరునవ్వులమధ్య చిన్నను పెళ్ళికూతురిని చేశారు, ముహూర్తంతోజున. పెళ్ళికొడుకు పారిపోకుండా నలుగురు అతనికి కాపలా వున్నారు, ముహూర్తగమయింవరకూ. మూడుముడులూనడ్డవి.

మొదటివారు రామారావు ఎందుకు పారిపోయేవాడో ఎవరికీ తెలియదు.

“ఎంత చిరుములాడిన అమ్మో! చిన్నతనంలోనే పెనిమిటిని ఇలాగ దిద్దుకొంటున్నావు! పెద్దదాని వైనాక గాజుబీరువారో పెట్టి దాచుకుంటావు కాబోలు! అన్నది మేనత్త ఒకరై తలుపుదగ్గర పేర్లు చెప్పించే సమయాన.

ఏ ప్రి ల ఫూ ల

శ్రీ కొడవటిగంటి నుబ్బయ్య

హాస్టల్ విద్యార్థులందరిలోకి విశ్వనాథుని గడే కారుగాని పెద్దమనిషిగాని మరొకడు లేడు. ఆతనికి అఖండ మైన తెలివితేటలున్నాయని ఉపాధ్యాయులంతా అంటారు. మరి మూడేళ్ళనుంచీ ఎఫ్. ఏ. తరగతి తప్పకున్నాడు. “ఎన్నడైనా పుస్తకం మొహం ఎలాంటిదో చూస్తేగా! తా జెడ్డ కోరి వన మెల్లా చెరిచిందని, తాను చదవడు సరిగదా అరాధ్యుని కూడా చెడగొట్టుతున్నాడు” అని తెలుగుపండితుడు, ‘కాలేజీ ప్రిన్సిపల్’, హాస్టల్ వార్డెన్ అయినవనియందొరకు తెలుగు నేర్పేసమయంలో అంటూ వస్తాడు.

“అవు నవును. మేము చూచుచున్నాము” అని దొర.

దొరకు విశ్వనాథ మంటే అమిత మంటు. అతని అల్లరిని ఏమాత్రమూ ఆపలేకపోయిన అసమర్థతవల్ల కలిగిందా కోపం. ఎవరినో నలుగురిని పోగుచేసి తలుపులు గడియలు పెట్టి రోజూ పేకాట. దొరకు ఆచోకి తెలిసి ఆకస్మాత్తుగా వచ్చి తలుపు తట్టితే వెంటనే దీపమరిపోతుంది. ఎక్కడినా శృక్కడ గురక పెట్టుతుంటారు. తలుపులు వగిలే టంతవని. అయినాక విశ్వనాథం పో పో పా మ్మని ఎవరో విద్యార్థి పేరు పెట్టి నానాతిట్లు తిట్టి మళ్ళీ గురక సాగిస్తాడు. ఇంకా కొంత సేపటికి దొరగారిని గుర్తించినట్లు హడావిడిగా లేచి తూలుకుంటూ, బట్ట నవరించుకుంటూ, నోటినిండా క్షమాపణలతో బయటికి వస్తాడు. విశ్వనాథం అల్లరినాడో మరీసమృద్ధము లేక దొరగారు

లోపలికి వచ్చి సోదా చేశాడా, చస్తే పేకముక్కలు కనపడవు!

పెద్దజబ్బు చేసే దని తలచుకొని మునుగు పెట్టెపడుకుంటాడు, విశ్వనాథం భోజనానంతరం దొరగారు వచ్చి పరామర్శ చేసి ఇట్టే అవకలికి వెళ్ళి గానీ, విశ్వనాథం కాలువ ఒకచూతకు విసరే నీటుగా తలగుడ్డ చుట్టి ఇంత పెంటు తూసుకుని, రాధారావుతో గోడ దూకి నాటకానికి వెళ్ళుతాడు. మర్నాడు దొరగారికి ఈనంగతి తెలిసి చూడవస్తే గదిఅంతా యూజ్టిస్టన్ మానె వాసన, మొఖంబా అమృతాంజనము, స్పర్శిటికల్లు, మాటాడితే ఆయాసము! “నా-కీపూట-గోధుంబా-అన్నం-వద్దు-” అని దీనంగా దణ్ణాలు. పక్కన కంట నీరు పెట్టుకుంటూ రాధాయి! ఇదీ వరస.

ఇలాటివాణ్ణి ఏం చెయ్యాలి దొరగారికి బోధపడేది కాదు. చేతకాని కొద్దీ అతన్ని చట్టుకోవా లని అదుర్దా పెచ్చింది. ఒకచీకటిరాత్రి దొరగారు వసారాలో మంచము పేయించుకొని పండుకొన్నాడు. తెల్లవారు ఝామున మెళుకువ వచ్చి చూచేసరికి గాధాంధకారము! ఆయనకుంధము పెద్దచీకటిమానికింద ఉన్నది. కాళ్ళదిక్కున అంకిదూరంలో తెల్లటి వ్యక్తి కనబడ్డది. దొర తల యెత్తి చూచాడు. ఆవ్యక్తి మెల్లిగా సమీపించింది; నడిచి కాదు- గాలిలో లేలిపోతున్నట్టు, అది దగ్గిరికి వచ్చి నిలబడ్డది. భయంకరపికాదరూపం! దొర కెవ్వన కేక వేసి కళ్ళు మూసికున్నాడు. మళ్ళీ కళ్ళు తెరిచేసరికి దయ్యం లేదు. ఎవరో పారిపోతున్నట్లు విస బడ్డది. ధైర్యం తెచ్చుకుని దొర కేకలు వేసుకుంటూ పోయి నరాసరి విశ్వనాథంగది చేరాడు. గది తాళం తేసి ఉన్నది. ఈలోగా జవానులు వచ్చారు. దొర హస్త లంతా వెలికించాడు. విశ్వనాథం రాధారావు- ఇద్దరూ లేరు. మర్నాడు విద్యార్థు లందరియెదుటా విచారించి నేరం నిర్ధారణ చేసి ఇద్దరికీ ఐరి కెండురూపాయలూ జరిమానా విధించాడు. దయ్యం మాటమాత్రం ఏమీ రాలేదు. దొర తీర్పు చెప్పి, వాళ్ళను పంపివేస్తూ, “విశ్వనాథం, ఇంకొకరి బుద్ధి చెప్పదగినయ్యాడు నీకు వచ్చినది. కాని నీ వింత కుంటరిగా సంకఠించుచున్నందులకు నాకు చాల విచారముగా

నున్నది. నీవు కలాళాల విడిచి ఇంటికి పోవుట చాల మంచిది. నిన్ను నేను పోయి చూడను.” అని కఠినంగా మందలించి, అతన్ని పంపివేసి, రాధారావును చాలా చివాట్లు పెట్టినాడు.

రాధారావు చిన్నవాడు, ఆకారంలో బాలికవలె ఉంటాడు. మెత్తని వాడు. అయితే ఇప్పుడిప్పుడు విశ్వనాథంబ్రయింగువల్ల కొంత గడతరి నాడు. వా శ్విద్ధరికి వరమమైత్రి నాడైను అన్నదుర్భాష తన్నీ రాధారావు వచ్చి చెప్పేసరికి విశ్వనాథానికి కళ్ళనీళ్ళు తరిగివని. ఆరాత్రి వాళ్ళు పడుకునేసరికి కోడి కూసింది.

వరీక్షలు దగ్గరికి వచ్చినవి. జరిమానా తగిలిననాటినుంచీ విశ్వనాథంచర్య మారిపోయింది. ఒక్కతమామేమాట్లా గాని ఒక్కపరిమానచేష్ట గాని లేదు. ఎవ్వడూ పుస్తకంలో ముఖం పెట్టుకుని కూర్చునేవాడు. దొరకూడా మళ్ళీ అతనిజోలికి వళ్ళలేదు. అతనితో జోక్యం పెట్టుకోకపోవడమే మంచి దనుకొన్నాడు.

ఒకరోజు స్నేహితు లిద్దరూ పుస్తకాలు ముందువేసుకుని కూర్చున్నారు. విశ్వనాథానికి గంటకు ఒకపుట అయినా తిరగడం లేదు. రాధారావు ఎప్పటితీరున తిడేకష్టతో చదువుకుంటున్నాడు. కొంతసేవటికి విశ్వనాథం చిటుక్కున గ్రంథం మూసి “రాధా, యిటురా” అని అతన్ని దగ్గరికి తీసుకొని చెవిలో ఏమేమో చెప్పాడు. రాధారావు నీగ్గు పడి తల వంచుకుని చిరునవ్వు నవ్వాడు.

“ఏ, మంటావు?”

ప్రత్యుత్తర మియ్యకుండా నవ్వు మొగము పై కెత్తి రాధారావు మిత్రువంక చూశాడు. విశ్వనాథం అతని కళ్ళు ముద్దు పెట్టుకున్నాడు.

మర్నాడు ఏడీర్ మొడటిలేదీ. విద్యార్థులూ, ఉపాధ్యాయులూ పరీక్షలకోడవలో ఉన్నారు. అరోజుసాయంత్రం అరుగంటలవేళ విశ్వనాథంగదిలోనుంచి ఇద్దరువిద్యార్థులు బయలుదేరి అక్కడక్కడ పరీక్షం దిని చెక్కుకొని తెలుగుపండ్లిమడి దగ్గరికి వెళ్ళారు. వీళ్ళతో పరీక్షలదివ

కథా లహరి

యం అడగవచ్చా రనుకొని ఆయన వీళ్ళను చూడగానే “పొండి, పొండి, పొండి. నా కేమీ తెలియదు. మీకు పేవరిచ్చింది నేను కాను,” అని గడ విడ చేశాడు.

“అది కా దండి కాస్తుర్లు గారూ! పరీక్షసంగతి కాదు. మేము నేరేపని మీద వచ్చాము.”

“ఏమిటది?”

“మీకూ, మాకూ, అందరికీ అప్రతిష్ఠ వచ్చేసోజు వచ్చింది. విశ్వనాథం-”

“వాడిసంగతేనా? ఇక చెప్ప నక్కర లేదు. ఏవో రావడాల్సింది దొంగతనంగా పేపర్ లైమెనా కొట్టేశాడా? ఏం కర్మం! అయినా ఈమధ్య చాలాబుద్ధిమంతు డైనా దోయి!”

“అయ్యో కాస్తుర్లు గారూ! ఎంత వెర్రివా రండీ మీరు! పేపర్లు దొరికితే మేము మీదగ్గరికి చెప్పడానికి వస్తామా? నైగా వాడు బుద్ధిమంతు డైనా డంటున్నారే. ఇవారో వాడిచర్య వింటే ఏ మంటారో!”

“మన మిక్కడ ఇలాగే మాట్లాడుతుంటాము. వాడు కాస్తా దాన్ని అవతలికి వాళేస్తాడు కాస్తుర్లు గారూ! మీరు త్వరగా రండి. ఫరరో పిల్ల దాన్ని తెచ్చి గదిలో పెట్టాడు విశ్వనాథం!”

కాస్తుర్లు గారు తెలాతెలాపోయి చూడసాగినాడు.

“ఒరే, దొరగారికి తెలిస్తే మంచిదిరా” అన్నాడు ఒకవిద్యార్థి.

“అవు నండీ, మేష్టారూ! దొరకి చెప్పియ్యండి” అని మరొక డన్నాడు.

అందరూ కలిసి గబగబా దొరగారివద్దకి వెళ్ళారు. కొంతసేపటివాకా ఆయనకు అర్థం కాలేదు. హాస్టలులో ఇంతమందివిద్యార్థులనడుమ ఇటు వంటిపని జరుగుతు చా అని ఆయన నమ్మలేకపోయినాడు. పిల్ల అంతా గట్టిగా నొక్కి చెప్పారు. “అచిన్నది లోపలికి వెళ్ళుతూ ఉండగా కళ్ళారా నేను చూశాను” అని ఒక డన్నాడు.

జెంటిల్ దొర బయలుదేరి వచ్చాడు. లాంతరులతో జవానులు జెంటిల్ వచ్చారు. హాల్లులో ఉన్నవిద్యార్థులంతా పోగయినారు. నిశ్చబ్దంగా ఉండం దని దొర కాలిజోడు విడిచి విశ్వనాథంగది సమీపించాడు. లోపలినుంచి అస్పష్టంగా ఏదో గుసగుస విసబడ్డది. ఒకసారి మట్టెలచప్పు జయింది. దొర పక్క నున్నవిద్యార్థిని పిలిచి మని సంక్షిప్త చాడెడు.

“విశ్వనాథం!”

గుసగుస అగిపోయింది.

“విశ్వనాథం!”

“ఎవరు?”

“నేను బుచ్చిరామయ్యను.”

“ఎందుకు?”

“పని వుంది.”

“ఇప్పుడు వల్ల గాదు, పో!”

“పని వుంది. ఒక్కసారి తియ్యి. మళ్ళీ ఇప్పుడే తేసుకుందువు గాని.”

“అమ్మే చూటాడా వంట నీముడిముక్కు ఊడగొట్టాను!”

“దొరగారు తియ్యి వంటున్నారు.”

“నీకూ దొరగారికీ ఏమీ పని లేదు. అవకల పో!”

“విశ్వనాథం, ఓవెన్ ది దొర ప్లీజ్” అని దొర ఉచ్చైస్వరంతో అన్నాడు.

నిశ్చబ్దము.

“ఏమి విశ్వనాథం?”

విశ్వనాథం తలుపు కొంచెం తెరిచి నేర్పుగా బయటికి వచ్చి తలుపు మూసినాడు. దొరతీక్షణంగా చూస్తూ, “ఏమి చేయుచున్నావు?” అని అడిగాడు.

“ఛూజ చేసుకొంటున్నాను” అని అతను తొలకకుండా జవాబు ఇచ్చాడు.

“లోపల ఎవ రున్నార?”

“ఎవరూ లేదూ.”

“అక్కడ లేమ్మో. నేను లోపలకు వెళ్ళవలయును.”

విశ్వనాథం ఒక్కసారి నైనా కదలక అతివినయముతో “మీరు లోపలికి రావడానికి వీలులేదు” అన్నాడు.

“ఏమి!”

విద్యార్థి యెడదూ ఇలా వలుకుతూ ఉని దొర ఎన్నడూ కలలోకూడా అనుకోలేదు.

“నేను పూజ చేసుకుంటున్నాను” అని విశ్వనాథం మృదువుగా అన్నాడు.

“ఏమి, మేము నీపూజ చూడగూడదా? అట్లయిన నీపూజవస్తువు అన్నియు దాచి పెట్టు, నేను వచ్చెదను.”

గంభీరస్వరముతో విశ్వనాథం ఇలా అన్నాడు.

“మిస్టర్ విలియం! ఈరాత్రి మీరు ఏదోదురుద్దేశముతో ఇంతమందిని వెంటబెట్టుకొని నాగది పరీక్ష చేయడానికి రావడం ఒకతప్పు. తొద్ది నా పూజ చెడగొట్టడం రెండోతప్పు. సగంపూజలో నాదేవతార్చన అవకల పెట్టమని చెప్పడం మూడు. ఇది అన్నిటికంటె గొప్పఅపరాధం! మీపాశ్చాత్యులు వెయ్యేళ్లు తల కిందుగా తవన్ను చేసినా మామందువులధర్మం మీకు తెలియదు. నేను చాలా సహించాను. కనుక దయచేసి ఇక వెళ్ళండి!”

దొరగారిముఖం తరిగినకండగడ్డవలె అయింది. కొంచెంసేపు ఉరుకుండి దొర కాస్తురుగారిని చూసి “మీరు వెళ్ళి చూడండి” అన్నాడు. విశ్వనాథం చికాకు పడ్డాడు.

కాస్తురుగారికి సంతటం వచ్చింది. కాను వెళ్ళి చూడకపోతే దొర ఉరుకోడు. వెళ్ళి చూస్తే విశ్వనాథంనంగతి బయట బడుతుంది. తత్వవ

తనకుని ఏ మవుతుందో పరమాత్ముడికి ఎరుక! విశ్వనాథంమాట తలుచుకుంటే ఆయనకు హడలు.

చేసేది లేక తెలుగు శాస్త్రులు గారు లోపలికి వెళ్ళాడు. విశ్వనాథం తల పంచుకు ఊరుకున్నాడు. శాస్త్రులుగారికి భోవల ఏదేవతార్చనా కనబడ లేదు. ఎవరూ కనబడలేదు. గుండెలు దడదడలాడుతూ ఉండగా ఆయన బయటికి వచ్చి ఈమాట చెప్పినాడు. దొర విశ్వనాథంవంక చూచాడు. పట్టుబడ్డ అపరాధివలె ఆతను తల యెత్త లేదు. రెండుతలుపులూ తెరిచి దొర లోపల ప్రవేశించాడు. ఒకరియొక ఒక రెక్క విద్యార్థులు వింతచూస్తున్నారు. ఎవ్వరూ సందడి చెయ్యలేదు.

గది అంతా యెప్పటిదిగా ఉంది. ఎక్కడి పుస్తకాలక్కడ, ఎక్కడ విడిచినబట్టలక్కడ. వసుకొన్నవాడు లేచాడు కాబోలు, మంచము మీదిదుప్పటి కిందికి బొటాన్నది. ఎక్కడా ఎవ్వరూ కనబడ లేదు.

దొర చుట్టుకొన వెళ్ళి మంచమీదినుప్పటి లాగివేశాడు. వెంటనే చిత్తువడుతున్న పడహారేళ్ళకుర్రుది మంచంకిందినుంచి బయటికి వచ్చి ముఖాన పైట చాటు వేసుకుని ఒక మూలకు వెళ్ళి నిలవబడ్డది.

పటపటా వళ్ళు కొరుకుతూ దొర ఇవలలికి వచ్చి విశ్వనాథాన్ని అన్నమాటలు ఇన్ని అన్ని కావు. బిక్కపోయినముఖంతో ఆతను. అన్నింటికీ మాటాడకుండా ఊరుకున్నాడు. దొరకు శాంతం రాలేదు. ఆయన బ్రహ్మచారి. బైబిలులోనుంచి అనేకవాక్యాలు అప్పజెప్పి విద్యార్థుల కందరికీ పెద్దపెట్టున నీతి బోధించాడు. ఆయనకు అప్పటికీ శోపం తగ్గ లేదు. మొహం నెత్తురుకండ అయింది. చివరకు దొర ఆచిన్నదానివంక తిరిగి “అమ్మాయీ, ఇంతసేపకార్యము చేయుటకు ఈవయస్సున నీ కింతసాహసమా? నీ వెవరు? ఇక్కడికి ఎట్లు వచ్చినావు?” అన్నాడు.

ఆకుర్రుది దుఃఖం ఆవుకొంటూ “మీశోసమే వస్తూవుంటే ఈయనగారు అడ్డుపడ్డాడు” అని మృదుమధురస్వరంతో ముఖంలో మార్పు లేకుండా అన్నది.

విశ్వనాథం పక్కన న్నవాడు: విద్యార్థులంతా కరతాశ్చన్యమంతో హాస్యం చేశారు. దొర మొహం నెత్తురుకుక్క లేదు. ఆయన కేమి బోధ పడ లేదు. కాని అంతలోనే ముఖం క్రోధఘూర్ణితమై దొర విద్యార్థుల వంక తిరిగి “మీరు అందరు వట్టి పూలు!” అని అరిచినాడు. అంతా ఊరుకున్నారు.

విశ్వనాథం సరసంగా నవ్వుతూ, “మిష్టర్ విలేయం! కాంతించండి!” అని లోపలికి వెళ్ళి సిగ్గతో పెనుగులాడుకున్న చిన్నదాన్ని తీసుకువచ్చి, “మీరు ఈపిల్ల నెరుగుదురు. తిన్న గాచూడండి!” అని బలవంతంగా ఆమె ముఖం పై కెత్తి దొర గారికి చూపాడు. పరిహాసము తొండవిస్తున్న ఆమె కళ్ళల్లో దొర రాధారావును గుర్తించాడు. అందరూ రాధాయి, రాధాయి! అని కేకలు చేశారు.

“ఈరోజున మీరు చేసినచర్యకు ఇందరిలో మీకంటే పూర్వ లేడని తోస్తున్నది” అని విశ్వనాథం దొరతో నిర్భయంగా అన్నాడు.

ఒక్కడేగము ఎవరూ మాటాడ లేదు. తర్వాత దొర ప్రసన్నముఖంతో విశ్వనాథానికి షేక్ హ్యాండు ఇచ్చి “నీచమత్కారమునకు నిజముగా సం తోషించినాను. నీవు చాలా తెలివి కలవాడవు” అని, అందరికీ గుడ్ నైట్ చెప్పి వెళ్ళిపోయినాడు.

అంతా నవ్వులు కాని తెలుగుకాస్తురుగులు ఇంకా గడగడలాడు తున్నాడు, విశ్వనాథం ఆయన్ను చూచి “కాస్తురుగారూ, దొరగారే అను కున్నాగాని ఆయనకన్నా పెద్దపూర్ అండి మీరు!” అని పరిహాసం చేశాడు.

భార్య రూపవతీ కథ:

శ్రీ శ్రీనివాస శిరోమణి

౧

రామారావు అనాకారివాడనే చెప్పవచ్చును. అయితే చూస్తే చీడరకలుగుతుండనడానికి మట్టుకు వీలులేదు. పాపము, అందముగా ఉండవలెనని అతడెంతో ప్రయత్నము చేస్తూ ఉంటాడు. కాని రూపాన్ని మార్చడము ఎట్లా సాధ్యమవుతుంది? ఏదో మాయలు భార్య అయితే ఎట్లా ఉండేదో! కాని ఆమె దివ్యసుందర విగ్రహము. కేవల హనుమద్వరప్రసాద లభించిన ఆంధ్రదేశస్థులలో ఆమె పొరపాటున జారిపడిపోయింది. ఇందుకు తోడు రామారావుకే ఆమె భార్య అయింది.

రామారావుకు ఏవిషయములోనూ లోటులేదు. చక్కగా చదువుకొన్నాడు, కావలసిన దానికంటే ఎక్కువగానే వసతి ఉంది. ఏవృత్తి లేకుండా ఉంటే హంగుగా ఉండవలసికొని స్తీడరీ చేస్తున్నాడు. భార్య కావరానికి వచ్చినప్పటినుంచీ ఆమె రూపాన్ని అనుక్షణము చూస్తూ ఉన్నాడు. ఇప్పటికీ అయిదు సంవత్సరాలు అయిపోయినవి. అయినప్పటికీ ప్రతిక్షణము ఆమె రూపములో ఏదో ఒక కొత్త సౌందర్యము అతనికి కనపడుతూనే ఉంది. ఎందుకు? ఎన్ని సంవత్సరాలు అతను చూసినా ఏదో నూతన సౌందర్యము ఎప్పటికప్పుడు ఆమెలో పొడకడుతూనే ఉంటుంది. అది ఆమె సౌందర్యలక్షణము. ఆమెను చూచి ప్రతిక్షణము అతను ముగ్ధుడయిపోతూ ఉండేవాడు. “కమ్మని కుందనము” అన్నట్టు ఆమె కేవలము రూపనేకాదు, విద్యాసంపన్న కూడాను.

ఈ మర్త్యలోకములో స్వర్గసౌఖ్యము ఆనుభవిస్తున్న దల్లా త సుక్కడే నని ఎప్పుడూ రామారావు అనుకొంటూ ఉండేవాడు. అందరూ కూడా అట్లాగే అనుకొంటూ ఉండేవాండ్లు. ఆమె దర్శన మబ్బితేనే జన్మ ధన్య మయిపోతుం దని ఏదో మిషమీద అతనితో అనేకమంది స్నేహముచేసు కొంటూ ఉండేవాండ్లు. ఇక ఆ పేటలో ఉన్న స్త్రీలంతా ఆమె తమ ఇంటికి వస్తేనే తమ ఇంట్లు పవిత్ర మయిపోత. వసుకొనే వాండ్లు. ఏదో పూర్వజన్మలో చేసుకొన్న పుణ్యవిశేషమువల్లనే ఈ జన్మలో ఆమె లభించి నట్టుగా రామారా వనుకొంటూ ఉండేవాడు.

కాలము గడిచినకొద్దీ అతని కామెమీద పూజ్యభావము ఎక్కువయి పోవడము మొదలు పెట్టింది. ఆమెను చూస్తే అతని కొక విధ మయిన భయము భక్తి కలుగుతూ ఉండేది. ఏ బాలా త్రిపురసుందరినో. ఏ మదన కామేశ్వరినో ఉపాసకులు ఉపాసించే విధముగా అత నామెను ఉపా సిస్తుండేవాడు. ఆమెను స్మరించిన మాత్రానికే అతనికి బ్రహ్మనందము కలిగేది. ఆమెను స్మరిస్తే ఎంతటి కార్యాన్ని అయినా చేసి పారవేసేవాడు.

ఆమె ఎంతసౌందర్యవతో అంత సౌందర్యవంతుడు సీతాపతి. అతను బ్రహ్మచారి, కవి. రామారావుకు చిన్నప్పటినుంచీ స్నేహితుడు. భార్య వచ్చిన తరువాత సీతాపతికి రామారావుకూ స్నేహము మరింత అయిపో యింది. ఎందువల్ల నంటే, అన్నపూర్ణకు సీతాపతి కవిత్వ మంటే మహా ఇష్టము. ఎప్పుడూ అతను రామారావు ఇంటికి వస్తూ ఉండేవాడు. కాలము గడిచినకొద్దీ ఆముగ్గురి స్నేహము ఇంతింత అని చెప్పడానికి వీలు లేకుండా అయిపోయింది. రామారావు ఇంట్లో ఉన్నా లేకపోయినా రాత్రి బసర్లు సీతాపతి అన్నపూర్ణా ఏమో కబుర్లు చెప్పుకొంటూనో పద్యాలు వదుస్త్రీకొంటూనో కాలక్షేపము చేస్తూ ఉండేవాండ్లు. కొంచె మించు మించు ఆ గృహము భూతల స్వర్గానికి మల్లే ఉండేది.

౨

సాయంకాలము 'బారు ఎసోసియేషన్ మిటింగు' అయినందువల్ల రాత్రి ఎనిమిదిన్నర, తొమ్మిది గంటలవరకు రామారావు ఇంటికి రావడానికి వడలేదు. అతని అమావాస్య. పైగా సాయంత్రమప్పుడు కొంచెము వర్షముకూడా కురిసింది. మబ్బు పట్టి ఉంది. చిమ్మచీకటి.

అన్నపూర్ణ ఇంటిదగ్గర ఒంటరిగా ఉండుని భర్తకు తహతహ వుట్టిండ్రి ప్రాణాలు అరచేతులలో పెట్టుకొని గబగబా నడుస్తున్నాడు. రస్తా అంతా బురదగా ఉండి కాలు జాగతూ ఉన్నది. ఎంతవేగముగా నడిచినా అనుకొన్నంత తొందరగా ఇల్లు చేరడానికి వీలు లేకపోయింది. బండి వాణ్ణి 'కోచీ' తీసుకొని రావద్దని చెప్పినందున తన్నుతాను నిందితులతోడము మొదలు పెట్టినాడు. ఎట్లా గయితే నేమి, చివరకు ఇల్లు సమీపించినాడు. గేటుదగ్గికి వెళ్ళినాడు. గేటు తలుపు ఒక్క తన్ను తన్ని గబగబా లోపలికి వెళ్ళినాడు. ఆవరణలో కొంతదూరము నడిస్తేనే కాని ఇల్లు రాదు. వరండాలో మాత్రము దీవము వెలుగుతున్నది. బంట్రోతు వరండాలో కూర్చుని కుడిపాల్లు పడుతున్నాడు. కుక్కమట్టుకు తోక అడించుకొంటూ వచ్చి సాష్టాంగ దండ ప్రణామము చేసి యజమానిని అవ్వనము చేసింది. ఇంకా ఇంటి మెట్లదగ్గికి వెళ్ళలేదు. దక్షిణపువైపు గోడమీద మాత్రము వెలుతురు కనిపిస్తున్నది. ఇంక ఏవైపునా వెలుతురులేదు.

దక్షిణపువైపు గోడవంక చూచినాడు. వాక్య్యం బ్రేవే వేస్తే సాధారణముగా మెయిలుబండి నలభై గజాలు వెళ్ళి నిలుస్తుందిట. కాని, రామారావు బ్రేవే వేసేసరికి చేహము తపి మని అక్కడనే ఆగిపోయింది. నలుమని గోడవైపు చూడసాగినాడు. అన్నపూర్ణను ఎవరో ముద్దు పెట్టుకొంటున్నట్టే కనుపించింది. ఉత్తరక్షణములో ఆలింగనము చేసుకో పోతున్నట్లు గోడమీద నీడ కనుపించింది. ఇంక చూడ లేక కండ్లు మూసుకొన్నాడు.

కండ్లు తక్కువమే తెలిచినాడు, బాల్యంలో వాండ్లుగోడమీద తిరుగుతున్నట్టు కనబడ్డది. తలవంచుకొని లోపలికి నడిచినాడు. పొద్దుతో వెళ్ళి దిగాల పడిపోయి పడకకుర్చీలో కొయ్యమాదిరిగా కూర్చున్నాడు. మాటల భృంశినిబట్టి బాల్యంలో ఉండి సీతాపతి అని గ్రహించినాడు. అతని గుండెలు బద్దలయి పొయ్యెట్టు కొట్టుకొంటున్నవి. లేచినాడు, తలగుడ్డ, కోటా విప్పి కింద నేలమీద విసిరివేసినాడు. కుర్చీలో జారగిలబడినాడు.

యజమాని వచ్చినట్టు బంట్రోతు వెళ్ళి అన్నపూర్ణకు చెప్పినాడు. ఆమె గబ గబ పొద్దుతో వచ్చింది. ఆమె వెంట సీతాపతికూడా వచ్చినాడు. అతన్ని చూసి వాండ్లిద్దరూ ఆశ్చర్యపోయినారు. వాండ్ల ఆశ్చర్యాన్ని అతను కనిపెడుకూనే ఉన్నాడు. ఎంతో అదుర్దాతో అన్నపూర్ణ “ఏమి పేమిటి, అట్లా ఉన్నారే?” అని అడిగింది. సీతాపతి “తలనొప్పిగా ఉందా ఏమిరా?” అన్నాడు.

“ఊ.”

“ఎప్పటి నుంచి, ఎప్పటి నుంచి? అమృతాంజనము తెచ్చేదా?” అన్నది అన్నపూర్ణ.

“లాభము లేదు. అమృతాంజనముక పోదు.”

“అయినా రాచుకోగూడదా, చల్లగా ఉంటుంది.”

“లాభము లేదు. ఇది మామూలు మందులకు తగ్గి పొయ్యెడి కాదు.”

“మరి పోనీ డాక్టరుకు కబురు వంపించే దటరా?”

“అక్కర లేదు.”

“మే పెట్టా గండ్లీ?”

“నిద్రపోవడానికి ప్రయత్నము చేస్తాను. నిద్రపడితే దాని అంతట అదే పోతుంది. మీరు అదుర్దా పడవలసిన అవసరము లేదు.” అంటూ బంట్రోతును పిలిచి పక్కను ఉన్న గది చూపించి “ఇందులో నుంచునులేయరా, పడుకొంటాను” అన్నాడు రామారావు.

తక్షణము బంట్రోతు పక్కా చేసినాడు. రామారావు లేవబోతుండగా

అన్నపూర్ణ వట్టుకొనబోయింది. “అక్క లేదు” అని గట్టిగా అన్నాడు. అంత కఠినముగా రామారాజున్నదూ పనికి ఉండ లేదు. అతను చాలా బాధపడుతున్నాడని ఆమె అనుకొన్నది. గదిలో మంచము మీద వడుకొన్నాడు. అన్నపూర్ణ సీతాపతికూడా అమంచము మీదనే కూర్చున్నారు. వాండ్లను చూస్తూ మీ రిక్కడ కూర్చుంటే నా బాధ ఎక్కువయిపోతుంది. పొండి” అన్నాడు రామారావు.

అన్నపూర్ణ చిరునవ్వుతో “అ దేమి టండి, చిత్రము!” అన్నది. ఇంతలో వంటవాడు అక్కడికి వచ్చి నిలుచున్నాడు. “అయితే భోజనము కొద్దిగా చేసి వరుండండి. ఒకనిద్ర పోయి లేచే సరికి నొప్పి తగ్గిపోతుంది” అన్న దామె.

“భోజనము చెయ్యను. ఈ నొప్పి ఈ దేహముతో పోవలసిందే!” అంటూ వంటవాడితో “కొంచెము కాఫీ త్వరగా తయారు చేసి వట్టుకురా” అన్నాడు.

“పోనీ, చారూ అన్నము తినండి” అన్న దామె.

“అక్కర లేదు. నీ వింకా భోజనము చేయలే దే?”

“ఈవళ్ళ అన్నయ్య కూడా ఉంటా నన్నాడు. ముగ్గురుమూ కలిసి భోజనము చేదా మనుకొన్నావండీ!”

“అన్నయ్య ఎవరు?”

“అన్నయ్య ఎవ రేమి టండి? సీతాపతి.”

“మీ రిద్దరూ వెళ్ళి భోజనము చెయ్యండి. భోజనము చేసే పరుండండి.”

“అప్పుడే తొండ రెంలేమ లేరా. పోనీ అన్నపూర్ణా, నీవు వెళ్ళి భోజనము చెయ్యి.”

అన్నపూర్ణ ఊరుకొన్నది. వెళ్ళ మని సీతాపతి అన్నపూర్ణకు సంజ్ఞ చేసినాడు. ఆమె వెళ్ళిపోయింది. ఇ దంతా అతను చూస్తూనే ఉన్నాడు.

3

మద్రాసు సర్దారుభవనానికి సీతాపతి పచ్చేసరికి రామారావు గదిలో మంబము మీద బోర్ల పడుకొని పొర్లిగింతలు పెడుతున్నాడు. ముఖమంతా గండుబారి పోయింది. సన్నగా చిక్కిపోయి ఉన్నాడు. గదితలుపు ఓర వాకిలిగా వేసి ఉంది. ఆ ఓరలోనుంచి ఇదంతా చూసినాడు. సీతాపతి వెంటనే తలుపు నెట్టుకొని లోపలికి వెళ్ళినాడు. రామారావు అతన్ని చూస్తూనే కోవముగా “ముందు తెలియజేయకుండా ఎందుకు వచ్చావు?!” అన్నాడు.

“గీవిలాసము తెలిస్తే గా” అన్నాడు.

ఏమీ మాట్లాడకుండా గోడవైపుకు ఒత్తిగిలి పడుకొన్నాడు. ఎంతోసేపు సీతాపతి కూర్చున్నాడు. అత నేమీ మాట్లాడ లేదు. ఒకటి రెండు సార్లు చలకరించినా పలికలేదు. గంటసేపు ఓపికపట్టి కూర్చున్నాడు. తర్వాత సీతాపతికి చిను కెత్తి భోజనము చేయడానికి వెళ్ళిపోయానాడు.

రామారావు మానములో యాపదాస్తీ తెగనమ్మి పారేసినాడు. అడబ్బు తీసుకొని ఎవరికీ ఏమీ చెప్పకుండా మద్రాసు వచ్చినాడు. అతనికి భార్యావిషయములో కలిగిన అనుమానమునుంచి వెర్రెత్తి పోయింది. ఎవరికీ తా నేమయి పోయినదీ తెలియకుండా అత్తచాత్య చేసుకోవలె నని నిశ్చయించుకొన్నాడు. తన తదనంతరము తనదనే ఒక్క చిల్లిగవ్వ అయినా తులోకములో ఉండకుండా దనుకొన్నాడు. అందుకోసరమే అస్తినంతా అమ్మివేసినాడు. ఆధనము ఏమి చేయవలెనో అతనికి తెలియలేదు. జన్మ ఎత్తిన తరువాత అంతధనము ఒక్కసారిగా కండ్లతో చూచి ఉండలేదు. ఒకరికి ధర్మమా చేయవలె ననే ఊహ అతనికి కలగలేదు.

యిత్రాయోగీ మద్రాసు వచ్చినాడు. సర్దారు భవనములో బస చేసినాడు. డబ్బు వ్యయము చేయడానికి మార్గము చప్పున కనుపించడము కూడా గొప్ప విషయమే. నాల్గు ఆయిదు రోజులవరకూ ఏమీ పాలు బోయింది కాదు.

ఇక ఎట్లాగూ చచ్చిపోవడము నిశ్చయమే, కాబట్టి ఈ బ్రతికి ఉండే నాల్గోజులూ ఖులాసాగా ఖర్చుపెట్టి మరీ చచ్చిపోవడము మంచి దృని నిశ్చయించుకొన్నాడు. ఇక గుర్రపు పందెములలో డబ్బు పెట్ట సాగినాడు. మొదట మొదట వల దెములలో ఓడి పోయినా చివరకు ప్రతిరోజూ గెలవ డమునుంచి తాను తెచ్చిన డబ్బుకంటే యెక్కువ డబ్బు రావడము మొదలు పెట్టింది. ఇది ఒక కొత్త దిగులు.

ప్రతి రోజూ ఆరాత్రికి దేహత్యాగము చేయవలె ననుకొని బయటికి బయలుదేరేవాడు. నముద్రములో పోయి పడితే అలలకు మళ్ళీ బయటకు కొట్టుకొనివస్తే తన్ను గుర్తువడతా రనే సందేహము వచ్చేది. మరి తనేమయి పోయినదీ ఇతరులకు ఎంతమాత్రమూ తెలియగూడదు, ఈ సందేహము రాగానే తిరిగి బసకు వచ్చేవాడు. గది చేరగానే ఎదురుగుండా డబ్బు కనుపించేది. చనిపోయిన తరువాత మనదీ అనేది ఏమీ ఉండకూడదే, ఏమీ చేయడమూ ఆనే ఈ సందేహములో పడి కొంతసేపు కొట్టుకులాడే వాడు. ఇట్లా ఇరవైరోజులు గడిచిపోయినవి.

మధ్యమధ్య కండ్ల ఎదుట భార్యా పొడగడుతూ ఉండేది. అయిదు ఆరుసంభక్తురాలు అంత అవ్యాజ ప్రేమ కనువర చినది. ఆహా ఎంతమోసము ఎంత మోసము. ఇందుకోసరమే మనపెద్దలు భార్యా రూపవలీ శత్రుః అన్నారు. అవును, అడవాళ్ళపంగతి ఎవడు కనిపెట్టగలడు? చివరకు బ్రహ్మదేవుడికి కూడా శత్రుము కాదు. అందుకోసరమే అతా హస్తాని చ రుదన్తి చ కార్యహేతోః నృకానసుమనా ఇవ వర్జనీయాః అన్నారు ... అయితే పోనీ ఆడది, బుద్ధిహీనతవల్ల అట్లాంటి పనికి తయారయిందను కొందాము. అయితే వాడు-అసీతాపతి నాకు చిరకాల మిత్రుడే-ఎంతో అనురాగముతో ఉండేవాడే-వాడి కెట్లా బుద్ధి లేక పోయింది? నిజంగా ఆడదానికి మనసులో ఏ మున్నా మొగవాడు దారి తీసేవరకూ దారిలోకి రాదని అట్లాతే లోకులు మరి. అయితే అది దాని

తీసికొంటుందా? వాడు దారిదీసి ఉంటాడా? ఏక కౌటులో ఉభయలూ ద్వారీ పట్టినారా? అయినా చచ్చి పోదలమకొన్న నాడికి ఈ తర్క-వికల్పాలెందుకు? ఇందులో ఎవరు దారి తీస్తే ఏమి? ఉభయభాగాకొంచెముంచిన్నారు. అనలు ఆ కెధవకు దాని దగ్గర అంతచను వీయడమే నాతవ్వ. తవ్వ నాదగ్గర వెట్టుకొని వాండ్లను చూపించడ మెందుకు? ఇందుకోసరమనే కాబోలు శ్రీ అన్నదమ్ములతోనైనా సరే ఏకాంతమందు మాట్లాడ గూడ దని కాసింతినాడు మునుపు...

“అయినా, మన బంగారము మంచి దయ్యలే కంసలి ఏమి చేస్తాడు? ఇదేమి చచ్చు సామెతగా ఉండే? కంసలి కొలిమికి కొంతబంగారము ఉండి సారవేసి యెత్తుసుకోసరము రాగి కలప లేదు, అసలు ఆ నీకాపతి గాతే దాన్ని దింపి ఉంటాడు. లేకపోతే దాని కంక ధైర్యమా! అయితే శ్రీ శక్తి స్వరూపిణిగా? ఇంతకూ ఇల్లు ఇర్కడము అయి మర్కటముగా ఉండవలె నన్నారు...మనవాండ్ల సామెతలో ఎంతో వివేకము ఉంది. ఈ పెండ్లామే మర్కటము అయి ఉన్నట్టయితే వాడు దాని శోలికే పోయ్యేవాడు కాదు. ఏమో ఈ పాడు ఆలోచన అంతా ఎందుకు? ఒక్క సారే విశ్చయము చేసుకొన్నాను. ఈ రాత్రితో సరి. ఫాటోగ్రాఫు దుకాణాల వాండ్లదగ్గర మందు తెచ్చుకోవచ్చును...

“అయినా ఇంతమాత్రానికే ఆత్మహత్య చేసుకోవడము అవసరమా? చచ్చి పోయి చేసే చేదుటి? ... సరే బతికి ఉంటాను. అది నాడికెంట కళ్ళిపోలే ఎంత అవమానము! ఆ అవమానము భరించడముకంటే ముందుగా చచ్చి పోవడమే యుక్తము.....పోనీ నా యింట్లోనే ఉండి నాడితో కాంతే బహు చేస్తూ ఉంటే? వివాహము రద్దుచేసుకోవడానికి హిందుల ఒప్పుకోదుగా మరి? అయితే కళ్ళిగొడతా ననుకొందాము అప్పుడది Restitution of conjugal rights కోసరము దావా తీసుకొనివస్తే! కోర్టులో నేను తాని చెడు ప్రవర్తన గుజువు చేయవలసివస్తుంది! ... గుజువు చేయలేక

పోతాను. రామా, రామా, అవమానము! అవమానము. భరించలేను. భరించలేను. ... ఈ వెధవడబ్బు - ఈ డబ్బు ఒకటి నన్ను బాధిస్తున్నది. తీసుకొని వెళ్ళి మాముసదిలో పారవేస్తాను." అనుకొంటూ లేచి డబ్బు నంచి తీసుకొని బయలుదేరినాడు.

"సరే అఖరుపర్యాయము గుర్రపు పంచెములో డబ్బు పెట్టి ఇంకా ఏమయినా వచ్చేట్లయితే అది కూడా కలిపి పారవేస్తాను" అని గుర్రపు పంచెముకు వెళ్ళినాడు. ఉన్న డబ్బు అంతా చవట గుర్రానికి పంచెము వేసినాడు. దురదృష్టవశాత్తు ఆ గుర్రము పంచెము గెలిచింది. రెట్టింపు ధనము వచ్చింది. ఇక కోపము చట్టలేక కల్లెడు మూసుకొని ఒక గుర్రంమీద ఉన్న డబ్బు అంతా పంచెము పెట్టినాడు. ఓడిపోయినది. బ్రహ్మానందము అయినది. రాత్రికి మళ్ళీ బసకు చేరినాడు.

చేతులో పాతిక మున్నయి రూపాయలకంటే లేదు. తన లెక్క చూడ మని హోటలు యజమానిన అడిగినాడు. హోటలువాడి లెక్క ఇచ్చి వేసి ఆ రాత్రికి ఆత్మహత్య చేసుకోవలె నని అతని సంకల్పము. ఇక్కడకూడా దురదృష్టవశాత్తు మరుసటి ఉదయము కొని లెక్కలు చూడడానికి వీలు లేదనీ, వేళ అయిపోయినందువల్ల గుమాస్తాలు ఇంటికి వెళ్ళిపోయినా రనీ మూటలు యజమాని చెప్పినాడు. పెద్ద అశాభంగముతో వదుకొన్నాడు. కండ్ల ఎదుట ఊరికీ అప్రయత్నముగా అన్నపూర్ణ కనుపించడము మొదలు పెట్టింది. ఏడుపు రా పోగింది. ఏడుస్తూ వదుకొని నిద్ర పోయినాడు.

౪

ఉదయమే నిద్ర లేచి ఇంక కాఫీ పుచ్చుకొని వచ్చి మళ్ళీ మంచము మీద పడుకొని రామారావు మనులుకున్న నమయములో నీతాపతి వచ్చాడు.

అత నేదో పెద్దదుఃఖములో మునిగి తేలుతూ ఉన్నట్టు గ్రహించినాడు. అనేక పర్యాయములు అతన్ని మాట్లాడించవలె నని ప్రయత్నము చేసినాడు. కాని ప్రయోజనము లేకపోయింది. పయిగా కం ధ్లరిమి చూడడము మొదలు పెట్టినాడు. ఎప్పుడో ఒకప్పుడు సంగతిసందర్భములు రామారావు చెప్పకపో డని సీతాపతి ఊరుకొన్నాడు. విచారింపగా అతను గుర్రపువం దెములో దబ్బు అంతా పోగొట్టు కొన్నట్లు తెలిసింది.

మూడురోజు లయింది, నాలుగోజు లయింది. ఏమీ మాట్లాడలేదు రామారావు. సీతాపతికూడా మెదలకుండా ఊరుకొన్నాడు. ఏప్రస్తావనా తీసుకొనిరాలేదు. 'ఆత్మహత్యకు స్త్రీపతి పెద్ద అంతరాయ మయినట్లు రామారావు భావించడము మొదలు పెట్టినాడు. పయిగా సీతాపతి మానముగా ఊరుకోవడము రామారావుకు మరింత కోపకారణ మయింది.

అంత లొందరగా రామారావులో అంత మార్పుకలగడానికి కారణమే మయి ఉంటుందా! అని సీతాపతి యోచించడము మొదలుపెట్టినాడు. అతని కేమీ అనగావాన కాలేదు. తనమీదా అన్నపూర్ణమీదా అతనికి అనుమానము కలిగిందేమో నని శంకించి నాడు. రామారావు ఏవిషయమయినా సరే, ఇతరుల కెంత అప్రీయమయినా నిర్దోహమాటముగా మాట్లాడే న్యభావము కలవాడు. కాబట్టి ఆ అనుమానమే అయినట్లయితే ఎన్నడో అతనితో చెప్పే ఉండే వా డనుకొన్నాడు. దీని కంతా ఏదో పెద్ద బ్రహ్మాండ మయిన కారణము ఉంటుందనుకొన్నాడు. ఆ కారణము అన్నపూర్ణకుకూడా తెలియదు. తెలిసినట్లయితే తనతో తప్పకుండా చెప్పి ఉండేదే నని సీతాపతి నిశ్చయించుకొన్నాడు.

సీతాపతి వచ్చి అయిదు రోజులయి పోయింది. ఇక ఏదోవిధముగా రామారావును సంభాషణలోకి దింపితేనే గాని అసలు విషయము బయటపడదనుకొన్నాడు. మధ్యాహ్నము భోజనము అయిపోయిన తరువాత వెళ్ళి రామారావు కక్కలో కూర్చున్నాడు. అతను కోరమాపులు చూడడము

మొదలుపెట్టినాడు. మెల్లిగానూ, వినయముగానూ చిరునవ్వుతో “ఎందుకురా అంతకోపము? కోపమువల్ల వచ్చిన చిక్కలు పోతవా?” అన్నాడు నీతాపతి.

“నీ మీద నాకు కోపము లేదు.”

“అయితే ఎవరిమీద అంతకోపము? ఎందుకు?”

“నామీదనే — నా ఈ జన్మమీద!”

“నాతో అంటే అన్నావు కాని—మ రెవరితో ఇట్లా అనకు. ఇట్లా అంటే వికాఖవట్టుము వంపిస్తారు.”

రామారావు అతనివంక చూడకుండా ముఖము అటు తిప్పుకొని ఊరు కొన్నాడు. నీతాపతి ఎంతో ఓదారుస్తున్న వాడికిమల్లే “ఏం ప్రయోజనము” ఎంత దుఃఖము కలిగితే దాన్ని అంత మింగితేయవలెను. అది పెద్ద లక్షణము. సరే. కా నియ్యి, ఏది ఎట్లా కావలసి ఉంటే అది అట్లా అవుతుంది. సాయింత్రము మరి ప్రయాణమయి పోదాము. ఏ మంటావు!” అన్నాడు.

కోపముతో “చాలు చాలు మెట్టనేదాంతము!” అన్నాడు రామారావు.

“నీకు నిజంగా మతిపోయినట్టున్నది. ఇంటికి పోతే ఈపిచ్చి అంతా వదలుతుంది అన్నపూర్ణ నీకోసరము ఎంత పరితపించి ఎలా చిక్కిపోయి

అధోక్తిలోనే రామారావు “అమ్మ, అమ్మ, ఎంతదొంగవిరా! అమ్మ దుర్మార్గము! నాకోసరము పరితపిస్తున్నది- పరితపిస్తున్నదీ! ఆ, ఏమిఅమాయకులురా!...” అంటూ వాక్యము పూర్తి చేయలేక పోయినాడు. ముచ్చెమటలు పోతున్నవి. ఒక్క గజగజ వణకడము మొదలుపెట్టింది. మిరిమిరి చూడసాగినాడు. ఏదో మాట్లాడబోతాడు కాని నోటివెంట పెగలడము లేదు. మంచముమీద కూర్చున్నవాడల్లా లేచి అటు ఇటు జెర్రివాడిలాగా నవ్వాడ్లులేయ నారంభించినాడు.

కొంచెముసేపు సీతావతి నిశ్చలముగా ఉరుకొన్నాడు. రామారావు ముఖములో అమోదట ఉద్ధృతము కొంతకగిపోయి మామూలుస్థితిలోకి వస్తూ ఉండగా “ఏమిటి రామారావు! ఏమిటో చాలా గొడవగా ఉన్నావు” అని మెల్లిగా సీతావతి అన్నాడు.

“అ! అ! ఇంకా అమాయకపువేషము వేస్తున్నావా? నీవు పయోముఖ విషకుంభానివి. ముందు ఈగదిలోనుంచి నడుస్తువా? బుట్టోడుచేత గంటించేదా! లే. లేవే!” అన్నాడు రామారావు.

అత సెంత గందరగోళము చేస్తున్నాడో అంత కంత నిశ్చలముగా సీతావతికించిస్మిందహాసముతో “పోనీలే అట్లాగే వెళ్ళిపోతాను. నాకే పేమిటో చేవ్వు. రప్ప తెలియకుండా దండన చేయడమా? అందులో నీవు లాయ దువు కూడాను” అన్నాడు.

“అవునులే. నీకే పేమి లేదులే. అసలు రప్పంతా దానిదగ్గర - అ అన్న పూర్ణదగ్గర - అమ్మయ్యో - నేను ఎంతమోసపోయినాను. మనువు ‘శ్రీ వికాంతముగా పోదరులతో నయినాసలే మాట్లాడకూడ’దని శాసించినాడు. తెలిదట నే నది చదివినప్పుడు మనువు ఉత్తరంలో అనుకొన్నాను.”

“ఒరే ఇదా నీ గొడవ! నెలరోజులబట్టి అనన్య పడుతున్నది ఇందుకా? భోములు పుట్రలు అమ్మివేసిందికూడా ఇందు కనేటా. చాలా గొప్పవాడివి!”

“రాస్కాలు, నీకు ఎగతాళా! నేను చూడలేదూ? అకోప - రాత్రి మీ ఉద్ధరూ చేసినవని, ద్రోహి! ముందు నా యెదుటనుంచి లేచిపో.”

“ఏం చేశామురా మేము?”

“ఏం చేశా మంటున్నావు, కుపాకి ఉన్న ట్లయితే అప్పుడప్పుడు అక్కణములో అట్లా మీ ఇద్దరిని కాల్చితేసి ఉండేవాణ్ణి నుమా. ముందు లే నీవు నాదగ్గర వద్దు పో. నీచారిస నీవు పో.”

“ఏం చేశా మాయి?”

“ఏం చేశారా, గాఢాలింగనము చేసుకొన్నారు. నేను చూసినాను. ఈ కండ్లతో నేను చూసినాను.”

“సరే, అప్పుడే అడగకపోయినావా అన్నపూర్ణను కాని నన్ను కాని? ఏమిటా దుర్మార్గము? ఓరి వెరివాడ! కేవలము వెంగళిప్పు వయినావులే. లే, రయిలువేళ అయిపోయింది. ఒక్కసారి ఈ విధముగానే అన్నపూర్ణను మందలించు. అప్పుడు నిజా నిజములు తెలుసుకోకుండా ఇంత కాదర్థములో పడిపోతా వని అనుకోలేదు రా. ఎందుకు లే. మరి నన్ను అడిగిస్తే ఆమెను కూడా అడిగి చూడు-ఏం చెప్తుకుందో?”

“అయితే నీ వేమి నమాధానము చెప్పినావు?”

“ఆమెను కూడా ఈవిషయము అడగ మన్నాను. ఆమె నీతో ఇదివరకెన్నడయినా ఒక్కనాడయినా అసత్యము చెప్పిన పాపాన పోయిందీ? అలా చించు. రా. ఈ సాయంత్రము మెయిలులో వెళ్ళిపోవాలి.”

“ఇది ఏదో పెద్దవ్యూహము పన్నావు. నీవు నాదగ్గర వద్దుపో. పొమ్మంటే పోవే?” అని నెట్టివేసినాడు.

నీతాపతి చిరునవ్వుతో బయటకు వెళ్ళిపోయినాడు.

౧౨

ఆమర్నాడు రామారావు ఇంటికి ఎట్లాగో బయలుదేరినాడు. రైలులోనే నీతాపతిని తన ఇంటి చాయల రావద్దని కాసించడముచేత మధ్య దారిలోనే అతను దిగబడిపోయినాడు.

అతను ఇంటికి వచ్చేసరికి అన్నపూర్ణ బయట ఉంది. ఇల్లంతా మహారణ్యములాగా ఉంది. నాకరు లేడు. వంటవాడు ఉన్నాడు. మకక్కి-మట్టుకు ఎంతో ఆదరముతో అతన్ని ఆనవ్వనము చేసింది. అన్నపూర్ణ బ్రహ్మానందముతో అతని యెదుట కూరముగా వచ్చి నిలుచున్నది. కాని

అతను హిమలయాపర్వతముకంటే అచలముగాను అకంఠముగాను ఉండి అమెవంక నయినా చూడ లేదు. అది సమయము కాదని అమె అప్పటికి ఊరుకొన్నది. మూడురోజులూ ఎన్ని సార్లో దూరమునుంచి అతన్ని పఠకరించి సంతోష పెట్టడానికి ప్రయత్నము చేసింది, కాని లాభము లేకపోయింది.

ఆ మూడురోజులూ అతను అన్నము తిన లేదు. ఏదో ఇంత కాఫీ వుచ్చుకొని మత్తుగా పడిఉన్నాడు. ఎన్నివిధాలనో అన్నపూర్ణ వరామర్మ చేయబోయింది. అమెవంక కప్పు అయినా ఎత్తి అతను చూడలేదు.

నాల్గవరోజు ఉదయమే అన్నపూర్ణ వచ్చి అతనిసరసనే కూర్చున్నది. ఊరకే చూస్తూ ఏమీ మాట్లాడకుండా రామారావు ఊరుకొన్నాడు.

“ఎక్కడనుంచి వచ్చినారు? ఎప్పుడు బయలుదేరినారు? ఏమిటి, అన్నము ఎందుకు తినరు.” అంటూ ఏ మేమిటో ప్రశ్నలు అమె ఎంతో అదుర్దాతో అడిగింది. అత కేమీ సమాధానము చెప్పకపోవడమే కాకుండా అమెవంక తెలిగ చూడడము మొదలుపెట్టినాడు. అతని ధోరణి అమె కేమీ అర్థము కాలేదు. కొంచెమునే వయిన తరువాత “నీతాపతి అన్నయ్య మీకు కనుపించాడా?” అన్నది. ఈ మాట అతనికి పాము కరిచినట్టుయిపోయింది. వెంటనే కోపముగా “వాడిసంగతి నా కేం తెలుస్తుంది? నీకు తెలియవలెను” అని చివాలున లేచి బయటకు వెళ్ళి పోయినాడు.

సాయంత్రము చీకటిపడే వరకూ ఇంటికి రాలేదు. అమె భోజనము మాని నేసి అతని కోసరము ఎదురుచూస్తూ కూర్చున్నది. అత కెందుకు అట్లా అయిపోయినాడో కించిత్తు అయినా ఊహ చేయలేకపోయింది. పోనీ నీతాపతి అయినా అతని ఇషయమంతా ఉత్తరము వ్రాయ లేదు. కారణము తెలియని ఈ దుఃఖముతో అమెకు జన్మమీద విను శక్తిపోయింది. ఇక అతను ఇంటికి వచ్చినా, రాకపోయినా ఈవిధముగా ప్రాయోపవేశము చేసి వచ్చిపోదా మని నిశ్చయించుకొని పడుకొన్నది.

చీకటి పడిపోయింది. రాత్రి ఎనిమిది కావచ్చింది. గంటవాడు భోజనము సంగతి చెందుతూడు సార్లు జ్ఞాపకము చేసినాడు. ఆమె ఏమీ జనాభా చెప్పకపోయినందువల్ల వాడు వెళ్ళిపోయి పడుకొన్నాడు. .

ఎనిమిదిన్నర గంటలప్పుడు రామా రావు మెల్లిగా ఇంటికి వచ్చి పడక కుర్చీలో చాచిలిబడి వరధ్యానముగా కూర్చున్నాడు. అతను వచ్చినట్టు అన్నపూర్ణ తెలుసుకొని వెంటనే వెళ్ళి ఎంతో సంతోషము అభినయిస్తూ పడకకుర్చీచేతులమీద కూర్చుని మృదువుగా “ఏమిటి చాలా విచారముగా ఉంటున్నావు. కారణ మేమిటి? అని చురుకము విమరబోయింది. చటుక్కున లేచి కూర్చుని ఆమెచేయి కఠినముగా తీసితేసి “నా కేం విచారము లేదు” అని విగ్గరిగా అన్నాడు భర్త.

“అయితే ఈ ఉపవాసాలు ఎందుకు? ఎక్కడికో పోవడ మెందుకు? ఈ వరధ్యాన మెందుకు—ఏమిటో మీ విషయ మంతా విచిత్రముగా ఉంది.” అన్నది అన్నపూర్ణ.

“ఇది నాయిల్లు కాదు. నా కేమి లేదు. నేను దరిద్రుణ్ణి. నాకు భోజన మెందుకు?” అని మెల్లిగా తనలో తను అనుకొన్నట్టు అన్నాడు రామా రావు.

“ఇది మీ ఇల్లు కా దండీ?”

“నాది, కాదు. మీ నాయన నీకు కట్టించి ఇచ్చినాడు.”

“అయితే నా ఒక్కతె కోసర మండ్లి ఈ ఇల్లంతాను? ఏమి టీవెర్రి మాటలు. ఇదివర కెప్పుడూ ఇట్లా మాట్లాడేవారు కారే. మిమ్ములను ఎవరో ఏదో మోసము చేసినట్టున్నారు. లేకపోలే మీ కింత విచారము రాదు.”

“అవును, అవును.”

“సరే ఏం చేస్తామా. భోజనానికి లేవండి. భోజనము చేసినతర్వాత చెప్పదురు గాని.”

“చచ్చి చేమి లేదు. నా ఆత్మి అంతా అమ్మకొన్నాను. నా చేతిలో గడ్డిగవ్వ అయినా లేదు. దబ్బు లేనివాడికి భోజన మెందుకు?”

“మీ ఆత్మి నేనున్నాను ఇంకా. ఇదంతా మీదికాదా? ఇదుగో, నా ఆత్మి మీ ఇష్టము వచ్చినట్లు చేసుకోండి. వ్రాసి యిస్తాను. ప్రస్తుతము మీకు పయికము కావలసి ఉంటే తోనగలు తీసుకోండి.” అని చెంటనే నగలు తీసి యివ్వబోయింది.

రామారావు కొంచె మాశ్చర్యపడి ఆశ్చర్యము కనబరచకుండా మెల్లిగా గడ్డిదికతో “నేనే నీ కక్కర లేకపోయినప్పుడు నీ ఆత్మి అంతా నా కెందు కిస్తావో ఆశ్చర్యంగా ఉంది. ఇది ఏదో ఇదివరకటికంటే గొప్ప మోసము చేయదలచుకొన్నట్టున్నావు.”

గజగజ వణుకుతూ లేచి నిలుచుని “నేను ఇదివరకు మిమ్ములను మోసముచేశానండీ-మోసము చేశాను టండి-అట్లా మోసము చేస్తే తుపాకి బారిన ఎందుకు బెయ్యక పోయినారు? నేనా-మోసము-మోసము చేయటము-అమ్మా-” అంటూ కండ్లనీళ్ళు కుక్కు-కుంటూ చూడ సాగింది అన్నపూర్ణ.

“ఎంత నంగనా చితే-ఇందుకోస మనే పెద్దలు స్త్రీలు ఏడ్చి నవ్వి కోవగించుకొని ఇంకా ఏవేవో పనులు చేసి మొగవాళ్ళను మోసము చేసి తమపనులు నెరవేర్చు కొంటా రని అన్నారు.”

“నా ఆపరాధము ఏమిటో నెల వీయండి. లేకపోలే ననింకా ఇంత మాట మీనోటినుంచి వచ్చినతరువాత బతుకను.”

“ఏమి దొంగతనము పాపము, ఇంకా అమాయకముగా ప్రవర్తించి నన్ను తెలి తెదవాయను చేదామనుకొన్నావు కాబోలు. నేను ఆరాత్రి నీవు చేసిన పని చూడలే దనుకొన్నావు కాబోలు. ఈరోజు ఉదయము కూడా కొంచెము సిగ్గు అయినా లేకుండా వాడిని గురించి నన్ను అడుగుతావా?”

కొంచెము వికాసముతో “నేను నీ తాపతి అన్నయ్య.....”

“అన్నయ్య అన్నయ్య అంటున్నావా?”

“అయ్యో ఇందుకు మీ రింత మనోవ్యధ అనుభవిస్తున్నట్టు మాకు కొంచెమయినా చెప్పక పోయినారా? ఏమాత్రము మీ అనుమానము తెలిసినా అక్షణము ఆ అనుమానములో ఉన్న సత్యము మీకు తెలిసేటట్టు చేసేదాన్నే” అంటూ గోడవంక ఆమె చూసేసరికి దీపపుకాంతి వారి ఉభయల నీడా గోడమీద కనుపించింది. తెంటవే ఆమె అతని ముందు ఒక గజము దూరము వెళ్ళి నిలుచుని వంగి, ఏదో అందుకో బోతున్నట్టు నిలుచుని అన్నది. “ఆగోడమీద చూడండి. ఏలా నీడ పడిందో చూడండి, చూడండి.” గోడమీద నీడలో అతను కూర్చున్నట్టున్నూ అతని కంఠాన్ని అన్నపూర్ణ కౌగిలించుకొన్నట్టున్నూ కనుపించింది. అతను అశ్వర్య పోయినాడు. తడేకముగా ఆ నీడవంక చూస్తూ “ఏమిటి ఏమిటి!” అన్నాడు రామారావు.

“ఇదే రజ్జు సర్పభ్రాంతి అంటే—ఆ రాత్రి మీకు తలకాయనొప్పి వచ్చిందే—మీరు ఇంకా కొంచెంసేపటికి వస్తారు అనంగా నీతానరి అన్నయ్య బాల్యనీలో ఉన్నాడు. నే నేమో గదిలో బల్లమీద ఉన్న పుస్తకము అతనికి అందిందడానికి వంగేసరికి మే మిద్దరము కౌగలించు కొంటున్నట్టు నీడ కనుపించి అన్నయ్య నవ్వుతూ ఆనీడ నాకు చూపించి నాడు కూడా నంది. అది చూసే కాబోలు మీరు అనుమాన పడ్డారు అనుకొంటాను. ఇక లేవండి మీగోడవ ఇదా అండి” అతన్ని లేవదీయ బోయింది. అతను ఆనీడ చూస్తూ ఏమిటో తెలివాడిలాగా ఉండేసరికి ఇక లేవండి భోజనము చేతాము! మొగవాండ్లు ఎంత వెలివాండ్లు అండి అని అతన్ని లేవదీసింది. అతను కొంచెము సిగ్గుతో లేచి నిలుచుని ఇంకా గోడవంక చూస్తూ ఉండేసరికి “నయము: ఎప్పుడు నీడ అట్లాగే ఉంటుందని అనుకొంటున్నారా ఏమండీ” అన్నది అన్నపూర్ణ.

చి త్త రు వు

శ్రీ మొక్కపాటి నరసింహ శాస్త్రి

౧

లబ్ధి చర్చి కోడ్డు, మైలాపూర్, జూలై ౧౩, ౧౯౧౧-
అయ్యో: నే నీరోజు ఉదయమే ఇక్కడికి వచ్చివాను. నేటి సాయంకాల
మైదు గంటలకు తమరు నా బసకు దయచేసిన స్టైలే మన ముఖయులమూ
కాలేజీకి వెళ్ళి పిల్లను చూచి, తరువాత సంగతి మాట్లాడవచ్చును. ఈ
సాయం కాలము పిల్లను చూచుటకు ప్రిన్సిపాలు అనుమతిని పొందివాను.
తొందరపను లుండుటచేత తిరిగి ఈ రాత్రే నేను వెళ్ళిపోవలెను. కాబట్టి
తాము సాయంకాలము తప్పక దయ చేస్తారని నమ్ముతాను.

వి శ్చ యు డు,

.ధ. కుటుంబరావు.

అనాడు సాయంకాలము కొంచెము వర్షము కురిసి. వెలిసింది. అస్త
మించపోకున్న మూర్ఖకాంతి బంగారు నీరువలె చూడడానికి ముచ్చటగా
ఉన్నది. అటు నంటిఉన్న ప్రతివానచినుకూ నక్షత్రములాగ ప్రకాశిస్తున్నది.
కూర్పున వెద్ద ఇంద్రధనుస్సు అకాకాస్మీ భూమిని కలిపి వేసింది.

చటపటలో తనబంగారాలో వడకగదిలో అద్దానికి ఎదురుగా నుం
చుని ప్రవంచములో తనకు మరొక ఆలోచన ఏమీ లేనట్లుగా తరేకదిక్షతో
'బో' నవరించుకుంటూ నిలబడ్డాడు నాకాయణరావు. ఆనవరణ అయిన
తరువాత కాస్తసేపు తన ప్రతిబింబముకేసి చూచుకొని నేటిజ్ఞానోటు

తొడుక్కొని పట్టునీలంకండువా వైన వేసుకొని వైశిత్తరము బల్లమీద నుంచి తీసి యల్పి చదువుకొని జేబులో పెట్టుకొని చేతికర్ర తీసుకొని మల్గి అద్దములో ఒకసారి చూచుకొని అద్దమువైన గోడ నున్న పటము కేసి చూచినాడు.

ఆ పటమునందు నుమారు ఇరవై సంవత్సరముల వయస్సు గల జవ్వని రూపు చిత్రించి ఉన్నది:

‘కలకల నవ్వి నట్ల తెలిగన్నుల నిక్కమ చూచినట్ల తో’

బలుక గడంగినట్ల కడు భావగభీరత లభిన్నట్ల పెం

పొలయ దనర్చి జీవకళ యుట్టిపడ, ...

చిత్రించిన ఆపటము చూస్తే అందులో ఉన్నరూపవతి జీవము తాల్చి ఉంటే ఇంకా ఎంత అందముగా ఉండేదో అనిపిస్తుంది. ఆ కన్నులలో గభీరత ఎంతమందిని మగ్ధులను చేసిందో అని ఆలోచన కలుగుతుంది. ఆ పెదవులపైన నాట్యమాడే వెన్నెల ఎంతమందికి మతిభ్రమ కలుగజేసిందో అని భయము వస్తుంది. తాను ప్రేమించిన పురుషునకు స్వర్గసౌఖ్యము చవి చూపించి మర్త్యలోకమునుంచి ఎత్తి వేసి దేవత్వము ఇప్పించి ఉంటుంది.

ఆ పటముకేసి నిదానముగా ఒక్కమారు చూచి “మోహినీ, వెదురున్నాను, నీ తుడికోరిక చెల్లించబోతున్నాను; తరువాత న నేమీ అనకు!” అన్నాడు నారాయణరావు. ఆ సౌందర్యరాశి, కన్నులలో ఆనందము నాట్యమాడుతున్నట్లూ, పెదవులు వెళ్ళిండి అంటున్నట్లూ నారాయణరావుకు తోచింది. ఎట్టార్పు విడిచి వెమ్రుదిగా మేడమెట్టు దిగి వచ్చి బయట నున్న మోటారుకారు ఎక్కి ఆయన లబ్ధి చెర్చి రోడ్డుకు వెళ్ళినాడు.

౨

నారాయణరావు నుమారు ముప్పైఅయిదు సంవత్సరముల వయసు వాడు, బ్రాహ్మణుడు, కులీనుడు. ఇరవైయే సంవత్సరమునకే దీ. వెం.,

హ్యాన్ అయినాడు. తండ్రి చింకట్రావు రత్నవ్యాపారము చేస్తూ ఉండే వాడు. అయిన చాలా డబ్బు అర్జించినాడు. కొడుకు బి. యే., హ్యాన్ కౌగానే అతనినికూడా వర్తకములో ప్రవేశ పెట్టి అరుమాసములు తరి ఫీడు చేసి యూరపులోని గొప్పవర్తకులతో భాతాలు ఏర్పాటు చేసుకొని రమ్మని పంపించినాడు.

నారాయణరావు ముఖముగా సంవత్సరముపాటు దేశాటనము చేసి నాడు. యూరపు అంకా తిరిగి, అమెరికా చూచి, జపానుమీదుగా స్వ దేశము చేరినాడు. కావలసినంత లోకానుభవమూ, జ్ఞానమూ, సంపాదించినాడు. ఎక్కువ పెద్దపనిషి తరహా, మర్యాదా సంపాదించినాడు. అతను స్వదేశానికి తిరిగి వచ్చిన అరుమాసములలోనే తండ్రి కాశము చేసి నాడు. అయిన పోయినప్పటినుంచీ వ్యాపార మంకా తానే చూచుకోవడ మారంభించినాడు. వర్తకులలో ఇంత చుంచినాడూ, న్యాయజ్ఞుడూ మరొకడు లే డనేపేరు కొద్దికాలములోనే సంపాదించినాడు. దానితో వ్యాపారము పెచ్చినది. వ్యాపారము పెచ్చినకొలదీ అతనికి కాంత మూ, సౌమ్యతాకూడా పెచ్చినవి. అతని పెదవుల పైన మందహాసమూ కన్నులలో దయా, ముఖమునందలి గాంభీర్యమూ చూచి, “ఏమి మనిషి, ఏమి అదృష్టము!” అనుకొని వాళ్లు లేరు.

నారాయణరావు బి. యే. సీనియర్ చదువుకూ ఉండగా భార్య కౌపురానికి వచ్చినది. నూదిలో దూరములాగా ఒకరి మనస్సులో ఒకరు మెలగుతూ, ఎప్పుడూ ఒకరి నొకరు విడువకుండా దేవతలకుకూడా అనూ యాజగక మైన ఆనందమును అనుభవిస్తూ ఉండేవారు. ఈ దంపతులను చూచి మెచ్చుకొననివారు కానీ, వీరి అదృష్టమును కొనియాడనివారు కానీ లేరు.

ఇంతమంది కళ్ళా నోళ్ళా వడ్డ సౌఖ్యము ఎన్నాళ్ళు నిలుస్తుంది ఎంత కలితోడకాదుక మైగా కరకాల-లక్ష్మణు ఎల్లకాలమూ ఎంత కలి

టుంది! చూస్తూ చూస్తూ ఉండగా నాలుగురోజులు విషజ్వరము కాలి పూర్తిగా వికసించిన పుష్పమువలె రారిపోయింది ఇతని భార్య. ప్రాణము పోయేవరకు బాగా తెలివిగా ఉన్నది. జబ్బులోకూడా ఒక్క యజ్ఞమైనా విడువకుండా నారాయణరా వామెను కనిపెట్టుకొనే ఉన్నాడని తేలి చెప్పడ మొందుకు! ఇంకొకగంటకు ప్రాణము పోకుం దనగా భర్తదగ్గర సెలవు పుచ్చుకొని అతనిని బెంగపెట్టుకొన వద్దు భార్యము చెప్పి ఏమీ సంబోధించక తిరిగి వివాహము చేసుకొమ్మని కడసారి ఒక ముద్దు పెట్టు కొని అతని చేతులలోనే ప్రాణములు విడిచింది.

కొంతసేపటివరకూ నారాయణరావుకు ఒప్పు తెలియలేదు. చేష్టలుడిగి కళావిహీనము కాక మామూలుగా నిద్రపోతూ ఉన్నట్లుగా ఉన్న తన భార్య ముఖంకేసి రెప్ప వాల్చకుండా చూస్తూ అలాగే కూర్చున్నాడు. తరువాత తెలివి తెచ్చుకొని ఆమెకు అంత్యవిధులు జరిపినాడు.

తరువాత కొన్ని దినాలవరకూ మరి లేచివానివలె తిరిగినాడు. భార్య పోయిన సంగతే తెలియనట్లుగా ఉండేవాడు. ఏ పుట్టింటికో వెళ్ళినట్లు భావించుకొంటూ ఉండేవాడు. అందరూ ఇతనికి ఏ చెప్పేత్తుకుం దేకా కని భయపడే వాళ్లు. కొన్ని దినా లిలా జరిగిన తరువాత అతనికి మరి కుదుట పడ్డది. తననవ్వును తెలుసు కొన్నాడు. దుఃఖసముద్రము దాటడానికి అతను వడ్డ అవస్థ చెప్ప శక్యము కాదు.

నారాయణరావు భార్యతో ఒకసారి బొంబాయి వెళ్ళినప్పుడు అక్కడ ఒక ప్రసిద్ధ చిత్రకారుని చేత తన భార్య రూపమును చిత్రింపించి అత్తుటినుంచి దానిని తన వడకగదిలో పెట్టుకొన్నాడు. ఆ పటము అంత సజీవముగా ఉన్నందుకు అనేక మంది చిత్రకళానిపుణులు ప్రశంసించినారు. భార్య ఊళ్ళో లేనప్పుడు రోజూ లేవగానే ఆ బొమ్మ నొక్క ముద్దు పెట్టుకొని మరీ ఇంకెంతి వచ్చేవాడు. భార్య పోయిన ఏమ్మటకూడా ఆ పటమున ఆమె జీవించి ఉన్నట్లుగానే భావించి ఆమెతో మాట్లాడుతూ ఉండేవాడు. కొత్తగా కాపురానికి వచ్చిన రోజులలో ఆమెకు

‘మోహిని’ అని అతను ముద్దుపేరు పెట్టుకొన్నాడు. ప్రతిరోజూ సాయం కాలము ఇంటికి రాగానే దుస్తులు విడిచి సావకాశముగా వటము దగ్గర కూర్చొని, “మోహినీ, ఇవాళ ఏమి జరిగిం దనుకున్నావు” అని అనాటి విశేషము లన్నీ పూస గుచ్చినట్లు చెప్పేవాడు. మళ్ళీ ఉదయాన బయటికి వెళ్ళేటప్పుడు, “మోహినీ, వెతుకున్నాను, ఇవాళ” అని ఆరోజు తన మున్న పని అంతా చెప్పేవాడు. ఇలా చెప్పేటప్పుడు ఆమె ముఖము ఒకప్పుడు నవ్వుతున్నట్టూ, ఒకప్పుడు చిట్లించినట్టూ అతనికి కనబడుతూ ఉండేది. ఆమె ముఖశైలిని బట్టి తాను చేయబోయే కార్యము ఆమె కిష్ట ముందో లేదో తెలుసుకొని ఆప్రకారము తాను నడుచుకొంటూ ఉండే వాడు.

భార్యపోయి నుమారైదు సంవత్సరము లైనది. మొదటిరోజులలో ద్విత్వీయ వివాహము చేసుకొనవలసిన దని అనేక మంది హితోపదేశము చేసినారు. అనేక సంబంధము లెక్క-తెక్కడనుంచో వచ్చినాయి. ఆ సంగ తెప్పడూ తన దగ్గర తలపెట్ట వ డ్దం తన స్నేహితులతోటి గట్టిగా చెప్పినాడు. తన కష్టములు మరచి పోవడానికి క్రమేణా వ్యాపారము లాగాచేసి ధనార్జన చేయవలె ననే పట్టుదల బయలు దేరినది. దబ్బు విశేషముగా వస్తూ ఉన్నకొద్దీ అతనికి లబ్ధిత్వము పెచ్చినది. దానితో బాటు హృదయము కొంచెము కర్కశత్వము వహించినది. దయాదాక్షిణ్యములు తగ్గినాయి. వెనుకటి సోమ్యుత వెనుకంటింది. చిరాకూ కోపమూ పెచ్చినాయి. తన స్వభావములోని మార్పు తానే కనిపెట్టినాడు. ఇటు వంటి మార్పుకు కారణ మేమై యుంటుందా అని విచారించినాడు. తనలో మంచిచెడ్డలను సవరించుటకూ, హృదయ కౌశిన్యమును మృదుల పరచు టకూ, ప్రేమ స్వరూపురాలైన రాధిక ఒకరై లెకపోవడముచేత కదా అను కొన్నాడు. ఇలా కొంతకాలము అఖండైశ్వర్యములో ఏకాకిగా ఉంటే తనలో ఉండే మానవత్వము పూర్తిగా నశించి పశుప్రాయుడైన పోతా నేమో నని భయపడినాడు. అందుకని తన్ను రక్షించడానికి సమ

ధరా లైన ప్రేమమూర్తి ఎవరైనా దొరికితే బాగుండు ననుకొన్నాడు.

భార్య తన అవసానకాలమందు ఈయనను మళ్ళీ వివాహము తప్పకుండా చేసుకొమ్మన మని మరీ మరీ చెప్పి పోయినది. అంతటి రోటి ఊరుకొనుండా ఈ మధ్య రోజూ రాత్రి కలలో కనబడి వివాహము చేసుకొమ్మన మని ఈయనను బలవంత పెడుతున్నది. పటములో కూడా ముఖ వికాసము కొంచెము తగ్గినట్లుగా ఉన్నది. అందుచేత వివాహ మెందుకు చేసుకొన కూడదా అని ఈయనకు ఆలోచన పుట్టినది. “చేసుకొంటే పూర్వసుఖము లన్ని ఎలా మరిచిపోయి మళ్ళీ మొదటికి రావడము! ఆమోహిని స్థానములో ఇంకొకరిని ఎలా నిలపడము! మోహిని కల్పించిన హృదయమును మళ్ళీ ఇంకొకరికి ఇవ్వడ మెలాగు! ఇవ్వడానికి మాత్ర మేముంది! నా హృదయాన్ని నా మోహినీ తీసుకొని పోయింది. ఆలాంటప్పుడు హృదయ కూన్చుండ నైన నన్ను ఎవరు పెండ్లాడుతారు? పెళ్ళి చేసుకుంటే మట్టుకు నా మోహిని జ్ఞాపకం రాకుండా ఎలా ఉంటుంది? ఆలా ఉంటే బ్రతకడ మెలాగు! నేనింకొకళ్ళను ప్రేమించనప్పుడు వాళ్లు మట్టుకు నన్ను ప్రేమిస్తా రన్న మా టేమిటి! ఎందుకు ప్రేమించాలి. పోనీ, అన్నిటిమాటా ఆలా అట్టిపెట్టి నా కివ్వడు మున్నెయ్యైదేండ్లు ఉన్నాయి కదా! ఏ వన్నెండేండ్ల పిల్లనో పెండ్లి చేసుకొంటే - తనకంటే ఇరవైమూడేండ్లు పెద్దవాడిని - నా మీద అంత అనురాగ ముండ మంటే ఎలా ఉంటుంది! పోనీ ఆ సంకోచ మెందుకు? పెద్దపిల్లనే ఎందుకు పెండ్లాడ కూడదు? నన్ను వెలి వేస్తా రన్న భయము లేదు. నా ఇంటికి రాకపోతే ఎలాగా అన్నంత ఆపులా లేదు. తక్కిన నా శ్రేయస్సు కోరేవారు ఎలాగూ వస్తారు. అవును, ఆలా చేస్తే బాగుంటుంది. పిల్లకు జ్ఞానము వచ్చి ఉంటుంది, సంగ తంతా చెప్పినప్పట్లు నచ్చితేనే పెండ్లాడుతుంది. ఆలా ఇవ్వపడ్డ పిల్ల ఎప్పుడు దొరికితే అప్పుడే పెండ్లాడవచ్చును. అని కొన్నాళ్లు తర్క-విత్త-ములు చేసుకొని చివరకు తాను వివాహము చేసుకొంటానని, సంబంధ మెక్కడ నైనా ఉంటే విచారించవలసిన దనీ, ఒక స్నేహితునితో చెప్పినాడు సారాయురారావు.

3

త్రవంభకములో 'నా' అన్నవాళ్లు ఎవ్వరూ లేని ఏ కాకిని దుక్కిరి. ఇవనైరెం డేండ్లు ఉంటాయి. ఆమె నెంతినేపు చూచినా చూడ బుద్ధి కుంది. సుగుణవతీ, రూపవతీ, పోతపోసిన బంగారుబాన్సు. నిశ్చయముగా నిలుచున్నప్పుడు చూస్తే ఆమె అసమానుడైన శిల్పి ఎవడో చెక్కిన విగ్రహమువలె ఉంటుంది. అవయవసౌభాగ్యములో గాని రూపసంపదలో గాని రేఖావిలసనలో గాని శరీరలావణ్యములో గాని ఆమెను వంక పెట్టడానికి ఎవ్వరికీ శక్యము కాదు. మలయమారుతోచ్చలిత మైన లేదీగవలె ఆమె కదలింపడు డెన్నడూ విలాస మొలుకుతూ ఉంటుంది అంత నాజాకుగా ఉన్న దని కేవలము అబల కాదు. ఆ తీర్చినముక్కుగా, కన్నుగా దగ్గరగా ఉన్న పెదవులందలి పట్టుదలా, కన్నులలో లోతు, మెరపు మెరసినట్లు ఒక్కొక్కప్పుడు కళ్ళు కలుక్కు మన్నప్పుడు వాటిలో కనబడే రాజసమూ, చూస్తే చరిత్రలలోని రాజపుత్ర స్త్రీలు జ్ఞప్తికి వస్తారు.

ఆమె పేద బ్రాహ్మణ కుటుంబములో పుట్టినది. రిల్లి దండ్రుల కామె ఒక్కరి. నిరుపేద లైసప్పటికీ ఎలోటూ లేకుండా వా రామె నెంతో గారాబముగా పెంచుకొంటూ ఉండేవాళ్ళు. కాని దురదృష్టమువల్ల ఆమె శోడవయేటనే రెండుమూడు రోజులు హెచ్చు తగ్గుగా తల్లితండ్రు లిద్దరూ కాలము చేసినారు. దిక్కులేని పిల్లను ఆ స్థితిలో ఎవళ్ళు నెత్తిమీద పెట్టుకుంటారు!

భమిడిపాటి కుటుంబరా వని ఒక సంపన్నగృహస్థు, ధర్మదేవత, వ్యాయాసాది. వ్యాయ మైన కేసుగా ఉండి ఆయన చేసిట్టినాడూ అంటే అది నెగ్గిన దన్న మాటే! ఆయనకు దైనము ఒక్కటే లోటు చేసినాడు: సంతానము లేదు. అందుచేత ఆయనా, ఆయన భార్యా, దేశములో ఉండే దిక్కులేని వాళ్ళ నందరనూ తమ పిల్లలుగా భావించుకొని తమకు చేతనైన సహాయము చేస్తూ ఉండేవాళ్ళు. చుట్టుపక్కల ఉండే ప్రతిస్కూలులోనూ ఒకరో ఇద్దరో కుటుంబరావు కుటుంబము వాళ్ళే.

కుటుంబరావుకు రుక్మిణి నంగతి తెలిసినది. వెంటనే ఆయన ఆ పిల్లను రప్పించి దైవసర్లయ్యా కాళ్ళర్య పడుతూ, “అమ్మాయి, ఇంక ఇదే నీ యిల్లు అనుకో; రుక్మిణిద్రులు లేరని బెంగపెట్టుకో కమ్మ. నన్ను నా భార్యనూ నీ తల్లిదండ్రులే అనుకొని ఇక్కడనే ఉండు. నీ కేమీ లోటుండ దమ్మా” అన్నాడు. రుక్మిణి తెల్లబోయి ఒకసారి కుటుంబరావు కేసీ, ఒకసారి ఆయన భార్యకేసీ, ఒకసారి ఆ ఇంటికేసీ చూచి, “నే నీక్కడ ఉండ” నన్నది. కుటుంబరా వా పిల్లను దగ్గరకు తీసుకొని నిమిషమూ, “భయపడ కమ్మా! ఒక్కతెవు ఉంటే చాలా చిక్కన బడతావు. ఇక్కడ కూడా మీ ఇంట్లో ఉన్నట్లే ఉండవచ్చును. నీకు కావలసి నన్ని చొక్కాలూ పరికిణీలూ బొమ్మలూ అన్నీ కొని ఇస్తాను. నీ ప్నేహితురాలిడంతా ఇక్కడకే వచ్చి నీతో ఆడుకొంటూ ఉంటారు” అన్నాడు.

భయము చేతనూ విచారము చేతనూ కన్నీరుకారుస్తూ ఉన్న రుక్మిణిని కుటుంబరావుగారి భార్య ఎత్తుకొని కన్నీరు తుడిచి, ఓచార్చి తల దువ్వి నీళ్ళుపోసి ముఖాన బొట్టూ, కళ్ళకు కాటుకా, బేటి వాకిట్లోకి తీసుకువచ్చి నది. ఇప్పటికి రుక్మిణికి కొంత బెదురు వదిలింది. కుటుంబరావుగారు బండి నిలిపించి రుక్మిణిని తీసుకొని బజారు వెళ్ళి ఆ అమ్మాయికి పదివన్నెండు రకాల చొక్కాలు, పరికిణీలు కట్టించి అయిదారు బొమ్మలు, కాస్త మిఠాయి, పకోడీలు, కొనిపెట్టి ఇంటికి తీసుకొచ్చేసరికి రుక్మిణి బ్రహ్మానంద పడి తన కష్టాలన్నీ మరిచిపోయినది. వారము దినముల వరకూ ఇక్కడ నీమములు కట్టుబాట్లు, ఆమెకు కొంచెము కష్టము కలిగించినాయి. మధ్యన ఒకటి రెండు సార్లు “నే నీక్కడ ఉండను, వెళ్ళి పోతా” నని బెదిరిస్తూ వచ్చింది. అప్పటి కేదో లంచము పుచ్చుకొని మళ్ళీ సమాధాన వడుతూండేది. క్రమేణా ఇక్కడ పొఖ్యములలో తన పూర్వ చరిత్ర మరిచిపోయింది.

కుటుంబరావుగారు రుక్మిణికి ఇంటిదగ్గర సంగీతమూ చెప్పిస్తూ బడికి పంపిస్తూ ఉండేవారు. “పన్నెండు సంవత్సరములు వచ్చిన తరువాత “అమ్మ, నీ కష్టము పెళ్ళి చెయ్యినా? చి. ఏ. చాకో చదువుకుంటావా?”

అని అడిగినారు. ఏమి తోచినదో మళ్ళీ ఆలోచించకుండా నిర్భయంగా “ఓ. ఏ. ధాతా చదువుకోవలె నని ఉన్నది. నా కిప్పుడు పెళ్ళి చేసుకోవలె నని లేదు” అన్నది. కుటుంబరావు భార్య అందుకంగీకరించక పోయినా ఆ అమ్మాయికి ఇష్టము వచ్చినట్లే చేయవలె నని మళ్ళీ వివాహ ప్రశంస లేకుండా చదువు చెప్పించినారు. సకాలములో స్కూలు-బైసెలు క్లాసు ప్యాసు అయినది. అక్కడనుంచి చెన్నపట్నము పంపించి క్వీన్ మేరీస్ కాలేజీలో ఇంటర్మీడియట్ లో ప్రవేశ పెట్టినారు. ఆమె బి. ఏ. చదువుతూ ఉండగా ఈ సంబంధము సంగతి కుటుంబరావు గారికి తెలిసింది. భార్య కూడా అమ్మాయికి త్వరగా వివాహము చెయ్యి మనితొందర పెట్టడముచేత, సంబంధము బాగుం దని తోచడముచేతా స్నేహితులద్వారా నారాయణరావుతో ఉత్తర ప్రత్యుత్తరాలు జరిపినారు. నారాయణరావు పిల్లని చూడడానికి అంగీకరించగానే ఆమెను చూడడానికి కాలేజీ ప్రిన్సిపాలు అనుమతిని పొంది చెన్నపట్నము వచ్చి నారాయణరావుకు పై ఉత్తరము వ్రాసినారు.

౪

వాటిల్లో మోటారుచక్రపుడు వినగానే కుటుంబ రావుగారు, వారి స్నేహితులూ లేచి వచ్చి నారాయణరావుగారిని ఆహ్వానము చేసి, లోపలికి తీసుకు వెళ్ళినారు. కొంచెము ఇష్టాగోష్టి అయిన పిమ్మట కుటుంబరావు గారూ వారిస్నేహితులూ కూడా దుస్తులు ధరించి నారాయణరావుగారితో కాలేజీ బయలుదేరినారు.

కుటుంబరావుగారు మధ్యాహ్న మే కాలేజీ వెళ్ళి రుక్మిణితోటి అదివరకు ఉత్తరములద్వారా తెలిపినదీ, తాను కొత్తగా స్నేహితులవల్ల విన్నదీ రుక్మిణితో సావకాశముగా చెప్పినారు. అప్పటినుంచీ రుక్మిణికి ఏమి తోచింది కాదు. హృదయము కల్లోలముగా ఉన్నది. ఆమెకు కాలేజీలో

చెప్పిన దేమీ తల కెక్కి లేదు. తనజీవితములో మూడవసారి. మార్పు కలగబోతున్నది. ఈ మార్పుకూడా వెనుకటివలె మంచికే అవుతుందో చెడుకే అవుతుందో. దీనిపైన తనభావిజీవిత 'మంతా ఆధారపడి ఉన్నది. ఈనారాయణ రా వెలాటివాడో, పైకి లోకాని కెంతమంచిగా కనపడ్డా అంతర్య మెట్లా ఉంటుందో? నాగరికులలో ప్రపంచకానికి కనబడే మనిషికి ఇంట్లో భార్యకు, పిల్లలకూ కనబడేమనిషికి ఎంతో తారతమ్య ముంటున్నది. అలాటివా డొకాడా, లేకపోతే మానాన్నగారూ కుటుంబ రావుగారికిమల్లే ఉంటాడా! చూపుల కెట్లా ఉంటాడో మనిషి? రెండవ పెళ్ళివాడుకూడా అంటున్నారు. మనసలివాతకము పడ్డదేమో. పోనీ, వాలకముమాట ఏలా ఉన్నా తనప్రేమ అంతా ఇదివర కొకరికి అర్పించిన తరువాత నా కేమి మిగులుతుంది? ఏన్వల్పులోపము వచ్చినా తన ప్రధమ పత్నితో సావధ్యము తెచ్చి ఆమె మంచి దని సాధిస్తూ ఉంటాడేమో. అన్నిటిమాటా అటుంచి, పెళ్ళికాగానే తీసుకు వెళ్ళి మళ్ళీ కాలేజీకి రా నివ్వడేమో. ఒకవేళ ఇప్పుడు రా నిచ్చినా, ఈవరీక్ష కాగానే మామూలు స్త్రీలవలె న స్నింక మళ్ళీ బయటకు వెళ్ళ నివ్వడేమో. ఇంతవదువు చదువు కొని అస్తమానమూ లోపల అణగి ఎలా ఉండగలను? నాన్నగా రడిగిన ప్పుడు మొదటిపెళ్ళి వాడు కావా లనక ఏమీ ఆలోచించకుండా దీని కెం దుకు సమ్మతించాను? ఏమో ఇంతవరకు దైవము నాసాలిట ఉండి అన్ని విధాలా నాకు మేలే చేస్తున్నాడు కదా. దీనివల్లకూడా మేలే కలుగుతుం దని ఎందు కనుకోకూడదు? నా కిప్పు డీసందేహ మొందుకు అని పరి పరివిధముల ఆలోచిస్తూ గాలిలో గాలిపడగవలె తటపటాయిస్తూన్న మనస్సుతో శుభ్ర మైన దుస్తులు ధరించి చక్కగా తల దువ్వొకని ముఖమున ఎర్రని తిలకము తీర్చి గదిలో వచారు చేస్తూ మధ్యమధ్య తన తండ్రి మొదలయినవారు ఎస్తున్నారేమో అని కిటికీలోనుంచి తొంగిచూస్తూ మహా అదుర్దానో కేచియున్నది.

కాలేజీగదియారము అరు గంటలు కొడుకుండగా కాలేజీ కాంపౌండు

లోకి మోటారు కార్ రోకటి వచ్చి నిలిచింది. రుక్మిణి కిటికీలోనుంచి నోచి చూచింది. కారులోనుంచి కుటుంబరావుగారు, మరి ఇద్దరూ దిగి నారు. ఇందులో ఎవరు సారాయణరావుగా రై ఉంటా రని ఆలోచిస్తుండగానే నాకరు ఒకత వచ్చి రుక్మిణిని పిల్చి “మికొరకు ఎవరో వచ్చినా” రని చెప్పింది. రుక్మిణి ఒక్కసారి అద్దముగో చూచుకొని హృదయములో ఆం దోళనము పైకి విసబడుతుం దేమో అనే భయముచేత గుండెల నదుముకొని వెమ్మడిగా తనతండ్రి మొదల అయినవారు ఉన్న వెయిటింగ్ రూమ్ లోకి వచ్చింది. లోపలికి రాగానే కుటుంబరావుగారు లేచి రుక్మిణిని తీసుకు వెళ్ళి కుర్చీలో కూర్చోపెట్టి సారాయణరావు గారిని ఎరుక వచ్చారు. సారాయణ రావు రుక్మిణులు ఒకరి నొకరు రెప్ప వాల్చక తడకదీక్షతో చూచుకొ న్నారు. అవీక్షణ క్షణములోనే ఒకరి అంతఃకరణ లోకరికి తెలిసిపోయి నాయి. సారాయణరావు కన్నులలో ప్రేమపూరిత మైన హృదయము, నిర్మల మయిన మనస్సు, దయా దాక్షిణ్యాది సద్గుణములు రుక్మిణికి గోచరిం చినవి. యథాప్రకారముగానే దైవము మన పాలిట ఉన్నాడు. ఏవిధమైన సంకోచమూ లేకుండా ఈయనను వివాహ మాడి నా జీవిత మంతా ఈయన చేతులలో పెట్టవచ్చును. ద్రోహ మేమీ ఉండదు, అనుకున్నది రుక్మిణి.

రుక్మిణి కన్నులలో తొందర సందేహము సారాయణరావుకు కనపించి నాయి. ఈ అమ్మాయి సందేహము కొంత తీర్చి దైర్యము చెప్పాలి. ఏలా రైనా మొత్తముమీద చురుకుపా లేక్కర. కొంత వాడావిడిగానే ఉం టుంది. అయినా ఇది బాగానే ఉన్నది. ఈమెకు నేను నచ్చుత నా నేమీ అభ్యంతర ముండ దనుకున్నాడు.

సారాయణరావు రుక్మిణి నుద్దేశించి తన ఫిలిగతులు, తనకు మోకొని యం దుండుకున్న ప్రేమారితయములు మొదలైనవి చెప్పి “నే నిప్పుడు కూర్చున్న హృదయముతో ఉన్నాను. ఈలాటి మనిషిని నీవు వివాహ మాడి ప్రేమపూరితుని చేయగల ననే దైర్య ముంటే నిన్ను వివాహము చేసుకొన తల నని ఉన్నది. పెండ్లి అయినంతమాత్రమున నీవిద్య నేమీ అభ్యంతర

మండదు. నీ పరీక్ష ఆయ్యవరకూ నీవు ప్రతిరోజూ కాలేజీ వస్తూ పోతూ ఉండవచ్చును. ఉన్న సంగ తంకా రవ్వం తైనా దాచకుండా యథార్థముగా నీతో చెప్పినాను. నీవు సావకాశముగా ఆలోచించుకొని నీ నిశ్చయము నీతండ్రి గారి ద్వారా నాకు తెలియపర్చ వలసినది. ఈక్షణమండే నీవు సమాధానము చెప్పవలసిన తొందర లేదు” అని కుటుంబరావు గారి కైపు తిరిగి, “అయ్యా! ఇంక నాకు పెలవు ఇప్పిస్తే నేను వెడతాను. మీరూ మీ ఆమ్మయీ సంతరించుకొని ఆమె ఇందుక కంగీరించిన ట్లయితే వివాహమునకు ఎవ్వడు వీలుగా ఉంటుందో ఆలోచించి నాకు తెలియపర్చండి- సాధ్య మైనంత త్వరలో ఏసంగతీ నాకు తెలిసిన ట్లయితే నా ప్రయత్నము మీద నేను ఉంటాను. పెలవు” అని వెళ్ళిపోయినాడు.

ఆయన వెళ్ళగానే కుటుంబరావు గారు “ఏ మమ్మా, నే నీరాత్రి బయలు దేరి మెయిలుకు వెళ్ళిపోనాలి. నీవు సావకాశముగా ఆలోచించి నాకు ఉత్తరము వ్రాస్తావా? నీవు ఆసలు ఎవరి నైనా వివాహము చేసుకోవలె నని ఉంటే చెప్పు. ఇంతకంటే మంచి సంబంధము దొరకడము దుర్లభ మని నా నమ్మకము. అయినా నువ్వు ప్రాజ్ఞురాలవు. వరుణ్ణి చూచుకొన్నావు. ఆయన చెప్పిన దంతా విన్నావు. అందులో ఏమి లేదా లేదు. కాబట్టి నీవు బాగా ఆలోచన చేసి నాకు త్వరలో ఉత్తరము వ్రాయు. మన మాతస్యము చెయ్యడము బాగుండదు. ఇంక నాకు వేళ అవుతున్నది. నే వెడతాను. ఉత్తరము వ్రాయడము మట్టుకు ఆలస్యము చెయ్యకు” అని కుటుంబరావు గారు, వారి స్నేహితులూ లేచి వెళ్ళిపోయినారు.

రుక్మిణి తొందరగా తన గదికి వెళ్ళి నిర్లక్ష్యముగా పొరలి వస్తున్న కన్నీటి తరగల నాచుకొని, ఈశ్వరున కొక్క నమస్కారము చేసి తన అంగీకారము అప్పుడే ఉత్తరము వ్రాసి ఆరాత్రి మెయిలుకే పంపించింది.

౫

ఒక శుభవారమునాడు ఒక చర్చికోడ్డులో కుటుంబరావుగారి స్నేహితు నింట్లో కొద్దిమంది స్నేహితుల సమక్షమందు రుక్మిణికి వివాహము జరిగింది. మరునాడు నారాయణరావు భార్యను తనఇంటికి తీసు కొచ్చాడు.

ఉదయము నుమారు ఏడు గంట అవుతుంది. మంచుతెర అప్పుడప్పుడే తొలగి పోతున్నది. తోటలోచెట్లు తమనిదామాంద్యమును విడిచిపెట్టి నూతనదండతులకు స్వాగత మిచ్చినాయి. పారిజాత సౌరభములు ఇంకా వాయుతరంగములపైన తేలియాడుతున్నవి. పక్క నున్న తామర కొలనిలో ఎర్రతామర ఒకటి కలకల నవ్వింది. చెట్లవయిన పక్షులు ఆనందదాయక మైన పాటలను పాడినాయి. నౌక ర్లంతా గుమ్మము దగ్గర నిలబడ్డారు.

మొదటికొరులోనుంచి నారాయణరావు గారు, రుక్మిణి దిగినారు. రెండవ కొరులోనుంచి కుటుంబరావు గారు, భార్య దిగినారు. మరిరెండు కొరులలో వారి స్నేహితు లంతా దిగినారు. నౌక ర్లంతా వధూవరులకు స్వాగత మిచ్చినారు. తోటమాలీ దివ్య మైన రెండు గులాబీ పూలదండలతో వధూవరుల నలంకరించిచాడు. నారాయణరావుగారు ఆతనిభార్యను బంధు వులను స్నేహితులను లోపలికి తీసుకు వెళ్ళి ఇల్లంతా చూపించినాడు. అగృహ నిర్మాణమూ, అందులో చిత్రవస్తు సముదాయమూ చూపరులను అచ్చర్యానంద భరితులను గావించినాయి. అనాడు నారాయణరావు ఊరిలో తన స్నేహితుల నందరినీ పిల్చి గొప్పవిందు చేసినాడు.

సుమా రొక వారము దినము లున్న తరువాత కుటుంబరావుగారు భార్య తదితర బంధువులు నారాయణరావుగారి దగ్గర సెలవు వుచ్చుకొని తమ స్వస్థానములకు చేరినారు.

నారాయణరావుగారు రోజూ భార్యను తీసుకు వెళ్ళి కాలేజీలో దిగ పెట్టి మళ్ళీ సాయంత్రము ఆమెకోసరము వెళ్ళి, ఆమె రాగానే ఇద్దరూ దీనవద్దన కొంతసేపు కాలయాపన చేసి సాయంత్రము ఇంటికి వచ్చేవారు.

రుక్మిణి మొదట అనుకున్నట్టుగానే నారాయణరావు చాలా ఉత్తముడు. ఇటువంటి సంబంధము దొరికింది కదా అని చాలా సంతోషించింది ఈమెకు ఏలోటూ లేకుండా నారాయణరావు వెయ్యికళ్ళతో కనిపెడుతూ ఉండేవాడు. ఈమెకు ఏమి కావలెనో అడక్కుండానే తను తెలిసికొని తెచ్చి ఇస్తూ ఉండేవాడు. రుక్మిణి కూడా దినదినము నారాయణరావు పైన ప్రేమామృతము అధికముగా కరిపిస్తూ ఉండేది. ఒకనాడు నారాయణరావు తనగదిలో పటముకేసి చూసి “ఏమి మోహిస్తే, ఈపిల్ల నిన్ను మరిపించేటట్టుంది. నన్ను మట్టుకు ఏమీ అనవద్దు. ఇదంతా, నువ్వు తెచ్చిపెట్టుకున్నదే కదా” అన్నాడు. పటములో పెదవులు చిరునవ్వు నవ్వివాయి.

యుక్తకాలములో రుక్మిణి పట్టవరీక్షయందు కృతార్థురాలయినది. అంతటితో చదువు ముగించినది. అమె కింక రోజూ కాలేజీకి వెళ్ళవలసిన పని లేదు. ఇంట్లో పని అంతకంటే లేదు. అస్తమానమూ ఏపుస్తకమో చదువుకోవడము, ఏకుట్టుపనో చూచుకోవడము, ఏసంగీతమో పాడుకోవడము, ఎన్ని చేసినా కాళక్షేపము అయ్యేది కాదు. ఇంట్లో ఒక్కరే. ఎవరింటి కైనా వెళ్ళడాని కైనా అట్టే పరిచితులు లేరు. కొన్నాళ్ళు నారాయణరావును మధ్యాహ్నము ఫలహారమునకు తను కారుమీద వెళ్ళి తీసుకు వస్తూ ఉండేది. మళ్ళీ సాయంత్రాలము అయిదు గంటలకు అతని కోసము వెళ్ళి అక్కడనుంచి ఇద్దరూ షికారుకో నీనీమాకో వెడుతూ ఉండేవారు. రానురాను ఒక్కక్షణముకూడా నారాయణరావును ఎడచాసి ఉండలేక పోయేది.

రామచంద్రయ్య సుమారు డబ్బెళ్ళి సంవత్సరములవాడు. నారాయణరావుగారి ఏజంటు. చాలా నమ్మకముడూ ఘరానామనిషీని. నారాయణరావు తండ్రి కాలమునుంచి కూడా ఈప్రాంతమున వారి కుండే వ్యాపా

రము లన్ని చూస్తూ ఉండేవాడు. ఎవ్వరూ ఒక్క-వమ్మిడి కథానకు రాలేదు. ఒక్క చల్లెత్తుమాట ఎవరిచేతా అనిపించుకొనలేదు. 'అతను కాకినాడలో మకాముగా ఉంటూ ఉండేవాడు. ఆయనకు కృష్ణమూర్తి అని ఒక్క-డే కొడుకు. ఇంటయిడియట్ సీనియర్ చదువుకున్నాడు. రామచంద్రయ్యగారి భార్య ప్రియ విడవిమిది సంవత్సరము అయింది. అప్పటినుంచి ఆయనే బహుశ్రద్ధగా కొడుకును పెంచి పెద్దవాణ్ణి చేసినాడు. ఇట్టిస్థితిలో ఆయనకుకూడా అవసానము సమీపించినది. ఆసంగతి తెలుసుకుని సారాయణరావుగారిపేర వారి వ్యవహారము లన్నీ వప్ప తెలుతూ, తన స్థితిగతులు తెలియవరుస్తూ దిక్కు లేని తన కొడుకుకు విద్య పూర్తి గావించి వివాహము చేయవలసిన దని ప్రార్థిస్తూ ఒక పెద్ద ఉత్తరము వ్రాసి నాడు. వారివద్దనుంచి సమాధానము వచ్చేలోపున నిశ్చింతగా రామ చంద్రయ్య వరలోకము నయినాడు.

ఈసంగతి తెలియగానే సారాయణరావు కాకినాడ వచ్చి కర్మ ఆయ్య వరకూ అక్కడనే ఉండి దాని కర్మకర్షు అంతా ఇచ్చి కృష్ణమూర్తిని చువ్వలలో ప్రవేశపెట్టి అతనికి కొంతసామ్మ ఇచ్చి బెంగపెట్టుకో వద్దని శ్రవ్యము చెప్పి ఈ పరిశ్న అయిన పిమ్మట బి. ఏ. క్లాసుకి చెన్న పట్నము రావచ్చు వని చెప్పి తను వెళ్ళి రామచంద్రయ్యకు ఇచ్చేతరము కృష్ణమూర్తికి నెలనెలకు పంపుతూ ఉండేవాడు.

కృష్ణమూర్తి ఒహు నెమ్మదైనవాడు. నిష్కల్మష మైన హృదయము కలవాడు. ప్రపంచమునంగరి విశేషము. తెలియకుండా అజ్ఞానములో పెరిగివాడు. చదువుయందు విశేషము భక్తి శ్రద్ధలు కలవాడు. ఆసంవత్సరము ఇంటర్ మీడియట్ ప్యాసు అయినాడు.

తేనగి నెలకు కాగానే కృష్ణమూర్తి సారాయణరావుగారి అజ్ఞానోపదేశ బి. ఏ. లో చేరడానికి చెన్నపట్నము వచ్చినాడు. సారాయణ రావుగారి గుఱుస్తా ఒక అతను పేషనుదగ్గరకు వెళ్ళి కృష్ణమూర్తిని కారా

యగరావుగారింటికి తీసుకు వచ్చి వప్పు పెప్పినాడు. మరునాడు నారా యగరావుగారే స్వయముగా ప్రసిద్ధిని కాలేజీకి తీసుకు వెళ్ళి వి. పి. స్కూలులో ప్రవేశపెట్టినాడు. ఇంటిదగ్గర ఇతనికి చదువుకొనడానికి చక్కని గది కావలసిన బట్టలూ పుస్తకములూ, రోజూ స్కూల్కి వెళుతూ వస్తూ ఉండడానికి పైకిలూ కొని ఇచ్చినారు. అతని ఖర్చు అంతా నారాయణ రావుగారే వహించి ఇతనికి ఏలోటూ లేకుండా అన్ని విధములూ కని పెడుతూ ఉండేవారు.

కృష్ణమూర్తి చెన్నపట్నము ఎప్పుడూ చూడ లేదు. ఒక చెన్నపట్నము అన్నమా పేమిటి, ఏపెద్దపట్నమూకూడా చూడలేదు. ఇక్కడి మేడలు, తోటలూ, బసవమూసమూ, మోటారుకారులూ మొదలయినవి చూసి కొంతకాలము ఆశ్చర్యపోతూ ఉండేవాడు. క్రమేణా ఊరికి అలవాటు వచ్చాడు. అతని చదువేమిటో అతని ధోరణేమిటో, తప్పు, ఇంకొకరి తోలి తోక్యము అతని కవనర ముండేది కాదు. దేనిలోనూ కలుగజేసుకునే వాడు కాదు. అతను ఉన్నసంగతే ఎవరికి తెలియజేయుటగా ఉండేవాడు. అతనికి భోజనముకూడా తనతోటి సంబంధము లేకుండా వేరే పెట్టవలసిన దని నారాయణరావుగా రేర్పాటు చేశారు. అందుచేత ఏరెండుమూడు నెలలకో నాని నారాయణరావుగారికికూడా అతను కనపడేవాడు కాదు.

2

కృష్ణమూర్తి చెన్నపట్నము వచ్చి సుమా రాధుమాసము లయినది. అరోజు అదివారము. నారాయణరావుగారూ రుక్మిణీ మధ్యాహ్నము తమ స్నేహితులను చూడ దానికి వెళ్ళినారు. తోటమాలీ తోటలో పని చేస్తున్నాడు. గేటులో ఉండేనాకరు ఏదో పనిమీద బహిరుకు వెళ్ళినాడు. రుక్మిణీ దాని అశ్రులు నెలపు తీసుకన్నది. ఇంట్లో ఇంకెవ్వరూ లేరు. కృష్ణమూర్తి ఒక్కడే ఉన్నాడు. అతనికి కాయావన గాక ఊరికి

కూర్చున్నాడు. కొంతసేపటికి అతనికి ఆమెడ మీద భాగము చూడవలె నని బుద్ధి వుట్టింది. తక్షణము లేచి మేడమీదకు వెళ్ళినాడు. వెళ్ళగానే ముందొక పెద్దగది కనుపించినది. అది నారాయణరావు కచ్చేరీగది. దాని నుండి పడెనిమిది బీరునాలలో పుస్తకములు ఉన్నాయి. గోడలమీద గొప్ప గొప్ప కవులూ సంస్కృతలూ దేశభాషలూనూ మొదలయినవారి వటములున్నాయి. కంచుగో చేసిన బుద్ధుడూ, కృష్ణుడూ, నటరాజూ మొదలయిన విగ్రహములు కొన్ని చిన్న బల్లలమీద అమర్చబడి ఉన్నవి. ఒకనక్క ఒక పెద్ద మేజు, దానిముందొక కుర్చీ, ఇంకొకతైపున రెండు పెద్ద సోఫాకుర్చీలు, ౫ చిన్నకుర్చీలు అమర్చబడి ఉన్నవి. చాలాసేపు ఆపుస్తకములూ పటములూ చూస్తూ అక్కడ కాంతియాపన చేసినాడు. తరువాత అగది వక్కనే ఉన్న నారాయణరావు గారి వడక గదిలోనికి వెళ్ళినాడు. తలుపు తెరువగానే వర్ణములతో చిత్రింపబడిన దివ్యసుందర విగ్రహ మొకటి అతనికి కనపడ్డది. ఆమె నారాయణరావుగారి ప్రథమకలీత్రమై ఉంటుందని ఊహించి కొంతసేపా చిత్రమును కేసి చూచి తరువాత అగది చక్కదనము చూసి, అక్కడనుంచి అవక్క గదిలోనికి వెళ్ళినాడు.

అది గుక్మిణి వడకగది. నారాయణరావుగారి గదికి అగదికి మధ్య తలుపు ఒకటి ఉన్నది. అతలుపు తెరవగానే ఎదుట గోడవగ్గర సోయగుల పెట్టె కమర్చి ఒక పెద్ద నిలువుటద్ద మున్నది. కుడిచేతివైపు గోడకు రెండు పెద్ద కిటికీలు. వాటివద్దనే మంచిగంధపు చెక్కతో చేయబడిన పెద్ద పందిరి వట్టిమంద మున్నది. మంచపు కచ్చులపైన బహు నేర్పరిమైన పరి వానిచే రామాయణమునందలి కథలు కొన్ని చెక్కబడి ఉన్నవి. గుమ్మమునకు రెండు తైపులనూ, రెండు బీరునాలు బట్టలతోనూ, బొమ్మలతోనూ నిండి ఉన్నాయి. మంచాని కెదురుగుండా ఒక గుమ్మరూ, దానికి ఒక తైపున తలనూనెలూ, పెట్టు మొదలైనవాటితో నిండిన డ్రస్సింగుటేబిలూ, రెండవవైపున ఒక పెద్దసోఫా, గోడల కన్నీతైపుల గొప్పగొప్ప చిత్రకారులచేత చిత్రింపబడిన వటములూ కొన్ని గుక్మిణి

స్వయముగా చిత్రించినవటములూ, మంచము దగ్గర నారాయణరావు పెద్ద పట మొకటి ఉన్నది. ఈగది కవతల రక్తిని వ్రాసుకోడానికి చదువుకోడానికి వేరే గది ఒకటి ఉన్నది. దాని అవతల స్నానాల గది ఉన్నది.

ఈ వడక గదిలో చిత్రము లన్నీ చూస్తూ ఆనందములో మునిగి నిశ్చయమైఉన్నాడు కృష్ణమూర్తి. అతను మేడమీదకు వచ్చి ఎంతసే పయినదీ అతనికి తెలియలేదు. ఈ తన్మయత్వములో ఉండగా గది ఎదుట వసారాలో అడుగులదప్పుకు వినపడ్డది. తెలివి తెచ్చుకొన్నాడు. ఏమి చెయ్యడానికి నోచ లేదు. ఎటు పోనడానికి కాళ్లు అడలేదు. అడుగులు తలుపు దగ్గరకు వచ్చినాయి. ఒక అడుగులో దగ్గరనున్న సోఫా వెనుక చేరి గజగజ వణకుతూ నక్కి పడుకున్నాడు.

ఇతను పడుకోవడము తడవుగా గుక్కిణి గదిలోకి వచ్చింది. వచ్చి తిన్నగా అద్దము దగ్గరకు వెళ్ళి తల ఒకసారి దువ్వకొని బయటకు వెళ్ళినది. వెళ్ళి పోయిన దేమో లేదామా వద్దా అని ఆలోచిస్తూ ఉండగానే ముఖము కడుక్కుని తుడుచుకుంటూ గుక్కిణి వచ్చింది. ఒక కర్చి వైన తువ్వలు పారవేసి లీరునాలో బట్టలు తీసి మంచముమీద పెట్టుకొని నిలుపుటద్దానికి ఎదురుగా నిలబడి, తను కట్టుకున్న చీర, తొడుక్కున్న జాకెట్టు విడిచి, సోఫాపైన వడేసి మంచముమీద చీర తీసి అద్దములో తన అవయవ సాభాగ్యము చూచుకుంటూ, ఒక్కక్షణ మట్టే నిలబడ్డది. ఆక్షణములో, అగదిలో తనొక్కతైకొక మరొక నెవరో కూడా ఉన్నట్టు అమెకు హఠాత్తుగా తోచింది. నోచగానే త్వరగా చేతులో ఉన్న బట్ట చుట్టబెట్టుకొని, గది నాలుగు మూలలా వెతకగా సోఫాకింద గజగజ లాడుతూ, ఒళ్లంతా వెనుటగో తడిసి, అరిపోయిన వేదపులు తడుపుకుంటూ ఉన్న కృష్ణమూర్తి కన పడ్డాడు.

కన్నులమంచి నివ్వలు కురుస్తూ గుక్కిణి “రా ఇవతల” కని ఒక్క అరుమ్ము అరిమింది. కృష్ణమూర్తి నెమ్మదిగా పాకి ఇవతలికి వచ్చి నిలబడి నాడు. కన్నుల వెంటడి నీరు ధారగా ప్రవహిస్తూ ఉన్నది. సిగ్గుచేత

ముఖము ఎర్రబడ్డది. “ఏమిటి పోతున్నది! ఎందుకు కచ్చా విక్కడికి” అని మళ్ళీ దుక్కిరించింది. పావము, ఏమి సమాధానము చెప్పకండు? మురింత వణకతూ, నోట మాట రాక మురింత కళ్ళనీళ్లు కారుస్తూ నిల బడ్డాడు. “ఏమి మాట్లాడ లేమి? అడవాళ్ళ పడక గదిలోకి వచ్చి దాగు కోదాని కున్న పాపము అడదానికి సమాధానము చెప్పడానికి లే లేమి? మళ్ళీ చూస్తే చి. ఏ. చదువుతున్నావు. చదువుకొన్నవాడు, పెద్దమనిషీ, చెయ్యవలసిన వశేనా ఇది? నారాయణరావుగారు నీకు చూపిన దయకూ నీయం దుంచిన నమ్మికకూ తగిన ప్రత్యుపకారము చేసినావు. మాట్లాడ కుండా ఎందుకు ఇడియట్లాగా ఏడుస్తూ ఆలా నిలబడతావు? నడు అవ రలికి. నాకళ్ళ కెప్పుడూ కనవడకు. ఈచర్య వింటే నారాయణరావుగారు బ్రహ్మానంద వడతా రనుకుంటా. పో అవతలికి” అని గుమ్మముకైవు తలు తూపించినది.

అప్పుటికి కృష్ణమూర్తికి కొంచెము చైతన్యము వచ్చింది. “తల్లీ క్షమించండి” అని అమె కళ్ళపైన బడినాడు. “ఏమిటి తెలివైనవాణ్ణి, లే,” అన్నది. లేచి వెళ్లి వెళ్లి రాగాలుపెడుతూ జరిగిన సంగతంతా చెప్పినాడు. అతను చెప్పిన దంతా విని “నేను లోపలికి రాగానే నా కెందుకు కనపడ్డావు కావు” అన్నది. “అమ్మా, భయముచేత నా తెలివి తెల్లనారింది! ఏమి చెయ్యడానికి లోచ లేదు. ఈ లోపలికి వచ్చినందుకే మీరు కోప్పడతా రని భయము చేసింది. అవైన మీరు తక్షణం వెళ్ళిపోతారేమో, అందాకా చాక్కుంటే తీరిపోతుం దనుకొన్నాను. ఇంతకూ భీయము తప్ప సరిగా ఏమీ ఆలోచించడానికి లోచ లేదు. ఇంక మీరు చీర కట్టుకోవడము ప్రయత్నము చెయ్యగానే చైతన్యము తలంచుకుంటూ కళ్ళు మూసుకు వదుకున్నాను. చైతన్యముగా చెపుతున్నాను. నామాట వమ్మంది. నా అపరాధము మన్నించండి” అని చేతులు జోడించి బలిమాలి నాడు. ఒక్కక్షణము అతని ముఖము కేసినిదానముగా ఆ అస్థివంజరము మునుకు వెళ్ళి లోపల సంగతంతా తరికిరించేటట్లు--తీరముగా తూచింది.

అతను చెప్పిన దంతా నిజమని తోచింది కాబోలు 'నరే, నేను బయటకు వెళ్ళేవరకూ సారాయణరావుగారి కచేరీ గదిలో కూచుని, నేను వెళ్ళిన తరువాత నీగదికి వెళ్లు. ఇంక దయచెయ్యి' అన్నది రుక్మిణి మారుమాట లేక తల వంచుకుని కృష్ణమూర్తి సారాయణరావు గదిలోకి వెళ్ళినాడు.

౯

రుక్మిణి కాపురానికి వచ్చి సుమారు సంవత్సరమన్నర అయినది. సారాయణరావును పూర్తిగా స్వాధీనము చేసు కొన్నది. అతన్ని మళ్ళీ మామూలు మనిషిగా మార్చింది. సారాయణరావు వెనుకటివలె ఎవ్వడూ ఖులాసాగా ఉండడ మారంభించినాడు. గుమాస్తాలకూ నాకర్లకూ సౌఖ్యము పొచ్చింది. రుక్మిణి మనస్సులో ఏ దైవా అనుకోవడము తడవుగా సారాయణరావు తీసుకు వచ్చి ఇంట్లో వడజేస్తూ ఉండేవాడు.

అతను అనుకొన్నట్టుగానే రుక్మిణికి కొంచెము చురుకుపా తెక్కునే మాట్లాడితే కోపము, చిరాకును, అస్తమానము ఎందుకో అందుకు నాకర్లమీద, దాసీలమీద కోపుడుతూ ఉండేది. కదలిక ఎక్కువ. ఒక చోట ఒక ఊణమైనా నిలకడగా ఉండలేక పోయేది. ఎవ్వడూ ఎక్కడికో వెంటూరు మీదనే తిరుగుతూ ఉండేది. అలంకారమందు అభిలాష ఎక్కువ. ఎన్నిరకాల చీరలూ, జాకట్లూ కొనేదో తెల్ల లేదు. కొత్త రంగు చీర ఏ దైవా వచ్చిందీ అంటే బట్టల కంపెనీ వాళ్ళంతా రుక్మిణికి త లొక ఉత్తరమూ వ్రాసేవారు. ఈవిడ గబగబ వెళ్ళి కొనుక్కు చక్కా వచ్చేది. రోజుకు ఎన్నిసార్లు చీరలూ జాకట్లూ మార్చేదో ఎన్నిసార్లు తల దువ్వి జొట్టు దిద్దుకొనేదో తెల్ల లేదు. సారాయణరావు రత్నవ్యాపారము చేస్తున్నవనకు రుక్మిణికి రత్నాభరణాలకి లో టేమిటి? ఇంక వ్రతసాయం కాంము భర్తతో కాని త నొక్కటే కాని, ఏసినీమాకో, ఏగాననభకో, ఏకాటకానికో వెళ్ళేది. ఏదోవిదోదము చూస్తేనేగాని రోజు గడిచేదికాదు.

నారాయణరావు మాతాత్మగా తొందర పుమిద ప్రాప్తి, వెళ్ళవలసి వచ్చినది. భార్యమకూడా తీసుకు వెడదా మని కొన్నాడు. కాని ఆమెకు ఒంటో కొంచెము నలతగా ఉండడము చేత దాక్టర్లు ఆమె నంతమూర ప్రయాణము తీసుకు వెళ్ళడము అంత మంచిది కాదన్నారు. అవైన కాలముకూడా సముద్రయానమున కర్హ మైనది కాదు. అందుకని నారాయణరావు రుక్మిణిని ఇంటివద్ద విడిచిపెట్ట వలసి వచ్చినది. మళ్ళీ తిరిగి రెండు మాసములలో వస్తాననీ, అప్పుడు ఏకముగా ఒకసారి బయలుదేరి యూరోపు ఆమెరికా తీసుకు వెడతాననీ చెప్పి ఏలాగో సమాధానపరిచాడు. ఆమెకు ఇప్పుడు ముతే రాజమండ్రి తీసుకువెళ్ళి పుట్టింట దిగబెట్టి వస్తానన్నాడు. “అక్కర లేదు. నే నిక్కడనే ఉంటాను. నా కేమి భయము లే” దన్నది. సకే నీ యిష్ట మన్నాడు నారాయణరావు.

ఆనాడే నారాయణరావు బయలుదేరినాడు. రుక్మిణికూడా బొంబాయి వరకూ వెళ్ళి నారాయణరావును స్తీమం చెక్కించి, ప్రతిమొయిలుకూ తప్పకుండా ఉత్తరము వ్రాయ మని చెప్పి త నింకో రెండు రోజులు బొంబాయిలో ఉండి, తిరిగి చెన్నపట్నము వచ్చింది.

ఇట్లంతా బావురు మంటూ ఉన్నది. ఎటు చూచినా రుక్మిణికి ఏమీ కనపడలేదు. ఏగదిలో వెళ్ళినా, ఏవస్తువు తీసినా నారాయణరావు జ్ఞాపకము వచ్చేవాడు. ఏమి ప్రారంభించినా రెండునిమిషములలో మనసు భావతరంగములపైన తేలియాడుకూ, స్తీమయలో ఉన్న నారాయణరావు దగ్గరకు పోయేది. ఏమని చెయ్యకుండా ఊరికే కూడుంటే, సముద్రము, దానిలో ఒక పెద్ద స్తీమరూ, అందులో వచాగు చేస్తూనో, చేదువుకురి కుంటూనో, పడుకునో, నారాయణరావు ఆమె కళ్ళెదుట నాట్యమాడుతూ ఉండేవాడు. వెనుకటి మోస్తరుగా ఎక్కడో బయటికైనా వెళ్ళ

బుద్ధి అయ్యేది శోదు. ఒక నళ శర్మనా అక్కడ నిలువ బుద్ధి అయ్యేది కాదు.

ఆమె ఈలాగు ఒక్కవారము అగస్త పడ్డది. రోజూ పెద్ద ఉత్తరము నారాయణరావున వ్రాసి వారము రోజులవరకూ శర్మ దని తెలిసినా పోవును పంపిస్తూ ఉండేది. ఆఖరుకు ఒకసారి పుట్టింటికి వెళ్ళి వద్దా మని బుద్ధి పుట్టినది. ఉద్దేశము కలగడము తడవుగా ఇల్లంతా కృష్ణమూర్తికి వప్ప తెప్పి రాజమండ్రీ వ్రాయణము కట్టింది.

చెన్నపట్నములోనే కాలము గడవ లేనిదానికి రాజమండ్రీలో ఏలా కాలయాపన అవుతుందో అక్కడ మరీ ఆసక్త్యముగా ఉన్నది. ఏలాగో విగపట్టుకుని ఒక్కవారము రోజులు గడిపింది. అక్కడవుంచి తిరిగి చెన్న పట్నము వచ్చింది.

ఒకటి రెండు ఉత్తరములు నారాయణరావు దగ్గరనుంచి రాగానే రుక్మిణికి కొంత శాంతి కలిగినది. క్రమేణా పరివియోగమున కలవాటు వడ్డది. పగ అస్తమానమూ అనేక రకములుగా నారాయణరావు బొమ్మలు వేస్తూ ఉండడము, లేదా ఏదో ఒక నవల చదవడము, సాయంకాలము ఏగాననభో విసినీమాతో వెళ్ళడము— ఈలాగు కాలము గడుపుతుంటూ ఉన్నది రుక్మిణి.

నారాయణరావు శర్మ మూడు నెలా వదిలేనురోజు లయినది. ఆయన శర్మనపని ఇంకా పూర్తి కాకపోవడముచేత మరొక నెలరోజులు ఎక్కువ ఉండవలసివస్తుం దని ఉత్తరము వ్రాసినాడు. ఆ ఉత్తరము చూడడముతోనే రుక్మిణికి చాలా ఆకాశంగము కలిగినది. భర్త ఎప్పుడు వస్తాడా అని ప్రతిక్షణమూ ఒక్క మహాయోగముగా లెక్క చూచు తుంటూ ఉన్నది. ఇంకా ఒకనె లంటే ఎలాగు బతకగలదు? మున్నె రోజులు ఎప్పుటికి గడవను! ఇప్పుడే విరహబాధ దుస్సహముగా ఉన్నది.

నానాటికీ వియోగము ఆమెను దహించి వేయడము మొదలు పెట్టింది.

మనిషి చిక్కి సగ మయింది. ముఖమువన్నె తరిగిపోయినది. ఏలాగో ఈ మహానలమునుండి బయటవడవలె నని ఆమె కాయశక్తులూ కంటాలు పడుతూ ఉన్నది. ఆమె కాలక్షేపార్థము చుచువుతున్న పుస్తకాలూ, చూడున్న నాటకాలూ, సినిమాలూ, ఈ విరహాన్ని సంతకంతకు రగులు కొల్పి సహించ శక్యము గాని బాధగా చేశాయి; కాని, ఈ బాధ మరిచిపోవడాని కొంతమాత్రము ఉపకరించ లేదు.

అంత కంత కామె అవస్థ గ్రంథములో నాయకలవలె అయిపోయి నది. నారాయణరావు వెళ్ళి రెండు మానములు పైన అయినది. ఉత్తరములు వస్తూఉన్నాయి. వస్తేమట్టుకు ఉత్తరము తెంతవరకు కాంతి నివ్వ గలవు?

౧౦

ఆమె ఒకనాడు పెందరాడే భోజనము చేసి Ouida రాసిన నవల చదవడ మారంభించినది. పుస్తకము విడువకుండా సాయంకాలము మూడుగంటలవరకూ చదివినది. అందులో నాయకదర్శలు ఆమె మనస్సును మరింత కలత పెట్టినాయి. ఆపుస్తకము కట్టిపెట్టి, ఫలహారము చేసి, కాస్సేపు తోటలో తిరుగుదా మని తోటలోకి వెళ్ళినది. ఆకాశము కొంఠెము మేఘాఘృత మైనది. సూర్యకాంతి మందముగా ఉన్నది. చెట్లనీడలు దీర్ఘముగా ఉన్నాయి. పుష్పజాతు లన్నీ పూర్తిగా వికసించి ఉన్నాయి. ఎటు చూచినా జమ్మిని తేనెటీగలూ, అనేక చిత్రచిత్ర వర్ణములతో తిరునాళ్ళకు అలంకరించుకొని వచ్చిన వైష్ణవాంగనలవలె నీతాళాక చిలుకలూ తిరుగుతున్నాయి. తామరకొలను నిండా తామరలూ, కలువలూ వికసించి ముద్దు లొలుకుతూ ఉన్నాయి. గాలి చల్లగా వీస్తూ ఉన్నది.

ఈ ప్రకృతి సౌందర్యము మధ్యను ఆమె నిలవలేక పోయినది. ఎటు చూచినా ప్రేమ స్వరూపము లైన పుష్పములూ, కామోద్దీపక మైన పూర

భర్తా, అనంద స్వరూపము లైన నీకాళిక చిలుకలూ, అనూయజనకము లైన శకుంత దంపతులూ! ఈ తోటంతా ఒక్కసారి తగులపెట్టవలె నని యిద్ది పుట్టినది. నాలు గడుగులలో మళ్ళీ తన గదికి వెళ్ళినది. వెళ్ళి తెలుగు పుస్తకాల దగ్గర నుంచున్నది. పుస్తకాలకేసి చూసిం దన్నమాటే కాని అక్షరాలు అవిడకు కనువడలేదు. పని పుస్తకాలు ఇరికి ఏదో చేరిన చివ్విస చిన్న పుస్తకము తీసినది. పేజీలు తిరుగవేసి చదువడ మారంభించినది. కొంతపేపటి కది తారాళకాంకవిజయ ము తెలుసుకున్నది. సుమా రొక గంట చదివినది. బాధ మరింత పెచ్చినది. అంతటితోటి ఆపుస్తకము కట్టిపెట్టి నీసీమాకు వెళ్ళి ఈసంగతి మరిచిపోదా మనుకున్నది. అందుకని పెందరాడే భోజనము చేసి కారులో బయలుదేరి నీసీమాకు వెళ్ళినది. ఈమె వెళ్ళేటప్పటి కప్పుడే ప్రదర్శన మారంభించినారు. హాస్యరస ప్రధానమైన Film ఒకటి చూపించారు. అది కాగానే Alphonse Daudet అను ఫ్రెంచి గ్రంథకర్త వ్రాసిన Sapho అనే కథ చూపించారు.

అది చూసినకొద్దీ నిలువలేకపోయినది యిక్కిటి. ప్రపంచ మంతా ఈమెను ఓడించవలె నని పట్టు పట్టినట్టు కనిపించినది. అబల, అసహాయురాలు. శత్రుకోటి ఇంత పంతము పట్టినవ్వడు. ఏమి చేయగలదు! ఈ విరహాగ్ని నుండి తప్త కాంచనమువలె మరిశుభ్రముగా బయట పడవలె ననుకున్నది. కాని ఈ పరిస్థితులలో ఏలాగు నెగురు రావడము!

చివరవరకూ ప్రదర్శనము చూచినది. కన్నులు ఆశ్రుపూరితము లైనాయి. ఒళ్లు తపాతపా లాడి పోయినది. చూడయములో రక్తము పొంగి వడి తరంగములుగా రక్త నాళములలో ప్రవహించినది. తల దిమ్మి ఎక్కినది. నెమ్మదిగా బయటకు వచ్చినది. కాస్తేపు సముద్రతీరానికి వెడితే ఒళ్ళు చల్లబడి ఈ కావము కొంచెము తగ్గుతుం దేమో ననుకొన్నది. కారు వీచికి వట్టించి నెమ్మదిగా పోనివ్వ మని చెప్పినది.

అనాడు పూర్ణిమ. ఆకాశము నిర్మలముగా ఉన్నది. వండువెన్నెల. సముద్రము మిలమిల లాడుతూ అనేక రత్నకాంతులతో ప్రకాశిస్తూ

ఉన్నది ఒడ్డున కెరటములు విరిగినపుడు నురగలు నీలిమందు పెట్టిన డక్కా మసలివలె ముద్దుగా ఉన్నాయి. అనాడు Moonlight Band వాయిస్తున్నారు. పాశ్చాత్య యువతీ యువకులు ఆక్కడ విలాసముగ నిలబడి Band వింటున్నారు. కొందరు చెట్టాపట్టాలు వేసుకొని వచారు చేస్తున్నారు. మరికొందరు వగైర గాథానేమనున బద్ధులై ప్రపంచమును మరచి ఇనుక పొన్నుపైన విశ్రమించి ఉన్నారు. వారి చుంబనధ్వనులు వాయు తరంగములైనవైన తేలి రుక్మిణిచెవిని చేరినాయి.

ప్రపంచములో కల్లా రుక్మిణీ ఒంటరిగా ఉన్నట్టు కనపడ్డది. ఎక్కడికి వెళ్ళినా విధిలా ఈవంతమువట్టినట్టు తరుముకొస్తూ ఉంటే ఏమిచెయ్యగలదు? ఏలాగు వెళ్ళ గలదు? ఇక్కడికి వస్తే భగ్గున మండి పోతున్న ఒళ్ళు కొంచెము చల్లారి హృదయములో అందోళన తగ్గుతుం దేమో ననుకుంటే గాలి. వీచినకొద్దీ వ్యాఘ్ర ఎక్కువై నట్టుగా ఈదల్లగాలి తగిలినకొద్దీ తావము హెచ్చిపోయినది. సముద్రములో కల్లాలము చూచినప్పటినుంచి, అంత కంటే ఎక్కువగా హృదయములో కల్లాలము ఎక్కువయినది. ఇంక గెలువలే ననుకున్నది. అమె బల మంతా నీరై పోయినది. ఇంక నీఒంటరి తనము సహించలే ననుకొన్నది. ఈరాత్రి గడవడ మేలాగు? ముం దిక్కడి నుంచి పోతే తరువాత సంగతి ఆలోచించ వచ్చు ననుకొని కారు ఇంటికి పట్టించినది.

ఈ అవస్థలో బ్రతుకడ మేలాగు? ప్రపంచ మంతా ఆనంద నుభ వార్ధిలో లేలి యాడుతూ ఉంటే త నొక్కతీమట్టుకు ఈలా బాధవడ వలసిన అవసర మేమిటి? తనూ మనిషి కాని దేవత కాదు కదా. దేవతలు మట్టుకు ఏమంతా లేకుండా పవిత్రముగా అఘోరించారా ఏమిటి! వారా యణరావు ఈలా ఒంటరిగా విడిచి పెట్టి చక్కాపోవడమేమి? అన్న ప్రకారము వచ్చేవెయ్యేకూడదూ? ఇంకొక నెల ఆక్కడ అగడ మెందుకు? ఈ నెలా అవగానే మట్టుకు వస్తా డన్నమా లేమిటి? మళ్ళీ ఇంకొక నెల

వనుం దని ఆశోకింగో ఉత్తరము చక్కా వస్తుందేమో? ఏమో అక్కడ ఎందు కాగాడో ఎవరికి తెలుసు. అవని ఏమిపనో. వెళ్ళినది పారిస్. పాశ్చాత్యస్త్రీలు, అందులో పరాసు దేశ స్త్రీల చక్కలు ఎరుగని వారెవరు? ఆసంగ తంతా జగద్వినితము. అక్కడను వెళ్ళి, ఆ స్త్రీ మధ్యను, అదేశ ములో, ఆ ఉద్యానవనములలో, ఆరంభలతో చెట్టాపట్టాలు వేసుకు తిరుగుతూ ఊరుకుంటాడా ఏమిటి నారాయణరా వయితేమట్టుకు. ఈయన ఊరుకున్నా వాళ్ళు ఊరుకోనిస్తారా! అక్కడ — ఏమో ఎవరికి తెలుసును. నేనుమట్టుకు...

కారు బంగళాలోకి మళ్ళింది. సంవంగి, నైటుక్లీసు పుష్పముల దివ్య సూరభముతో తోటంతా నిండిపోయినది. ఆ నువాసన తగిలేటప్పటికి రుక్మిణికి మరీ పిచ్చైతిపోయినది. కారు దిగి లోపల ప్రవేశించినది. కింద నొకగదిలో నన్నని గొంతుకతో పాడుతున్న అమ్మత మైన గానము వినుపించింది. ఎక్కడనుంచి ఈ సంగీతము? ఎవరు ఇక్కడ అంత చక్కగా పాడగలవారు? అయినా చూద్దా మని నెమ్మదిగా ఆసంగీతము వినుబడుతున్న గదివైపుకు వెళ్ళి కిటికీలోనుంచి గదిలోకి తొంగి చూచినది. అది కృష్ణమూర్తి గది. గదిలో కృష్ణమూర్తి తప్ప మరెవ్వరూ లేరు. అతనే పాడుతున్నాడు. ఇంత చక్కగా అతను పాడగల డని రుక్మిణికి తెలియదు. నిశ్చేష్టురాలై సువర్ణప్రతిమవలె నిలబడి సంగీతము విన్నది. జయదేవుని అష్టపది పాడుతున్నాడు. సంగీతము చక్కగా ఆమె శ్రోత్ర పుటములలోనుండి ప్రతిరక్త నాళములోను ప్రవేశించినది. ఒళ్ళు జలద రించినది. హృదయము చెయ్యేసి కలిచిన పైయినది. శరీరము అట్టుడికినట్టుడికి పోయినది.

పాటాపూర్తి అయింది. పూర్తి అయిన సంగతి ఆమెకు తెలియలేదు. ఒక్క అయిదు నిమిషములకు చైతన్యము వచ్చినది. తనగదికి వెళ్ళవలె నని అయిదు దేరినది. కృష్ణమూర్తి పడుకొడానికీ చక్కా వేసుకొని దీపము తగ్గించి

క్షేత్రయపద మొకటి పాడుతూ పడుకున్నాడు. ఇది రుక్మిణికి అఖరు దెబ్బ. తం వంచుకొని గాలిలో రావిఆకువలె మేడమెట్లెక్కి తనపడకగది చేరినది. తలుపు తీసి తిన్నగా మంచముదగ్గర కెళ్ళి దానిమీద అడ్డుగా పడి రెండు నిమిషములు వెక్కిరిస్తూ రాగా లెట్టింది. అప్పటికీ తుపాను తగ్గలేదు. కళ్ళు తుడుచుకుని వసారాలోకి వచ్చింది. నిండుచంద్రుడు పక్కన నవ్వుతూ ఎదురుగా కనపడ్డాడు. మధ్యాహ్నము చదివిన కారాకళాంకుల చరిత్ర జ్ఞాపకము వచ్చినది. పాపము, అప్పుడు కార ఎంత బాధ వడ్డదో అనుకున్నది. మళ్ళీ గదిలోకి వెళ్ళినది. కట్టుకున్న చీర విడిచి నేడుచీర కట్టుకుని వడుకుందా ము అన్న ముదగ్గర కెళ్ళి చీరా జాకట్టూ విడిచి రాత్రి కట్టుకునే చీర పట్టుకు నిలబడ్డది.

వెనుక ఒక పర్యాకుము ఈలాగే నిలబడడమూ, కృష్ణమూర్తి గదిలో ఉండడమూ జ్ఞాపికి వచ్చినది. ఇప్పుడుకూడా ఉన్నాడేమో. లేదు. ఇప్పుడే కాదు గదిలో ఆతను వదుకోవడము చూచి వచ్చినది? ఉంటేనా ... ఆరోజు ఆతను తనకరీరము చూచినాడేమో. మొదలవలె ఒక ఆలోచన తోచినది. అతన్ని పిలిస్తేనో ... మళ్ళీ ఆలోచన లేకుండా బట్టేనా కట్టుకోకుండా వసారాలోకి వెళ్ళి కృష్ణమూర్తిని నాలుగు కేక లేసింది ఎందుకో అనుకొని ఆతను “వక్తున్నాను” అన్నాడు. మళ్ళీ గదిలోకి వచ్చింది. ముఖము ఎర్రబడ్డది. మిగ్గలమీద చేతులు పెట్టుకుంటే కాలిపోయినాయి. కన్నులలో నీరు నిండుతున్నది. పొంగి రిగియబారిన ప్రసములను ఒక్కసారి గట్టిగా అదుముకొన్నది. బయట ఆకుగులచప్పుడు వినబడ్డది. చీర గుబుగుబు కట్టుకుంది. రవిక తొడుక్కోలేదు. కృష్ణమూర్తి గదిదగ్గరకు వచ్చాడు.

౧౧.

మూర్తి బయటనుంచే “వచ్చా నమ్మా, ఎందు కండీ?” అన్నాడు. “రా, లోపలకు రా,” అన్నది. ఒక అడుగే లోపల పెట్టి “ఏ మండి” అన్నాడు మళ్ళీ. “వరవా లేదు లే. లోపలకు రా. నేను రమ్మంటున్నాను గనుక తప్ప లేదు రా” అన్నది రుక్మిణి. లోపలికి వెళ్ళాడు. “కూచో” అన్నది. కూచున్నాడు. ఈలాంటి ఏమిటి? ఈ సంగతి ఏమిటి? ఈ అర్థరాత్రి వేళ నన్ను ఎందుకు ఫిలిచినది? అముఖవైఖరి, అలజ్జ, ఆకళ్ళలో కాంతులూ కొత్తగా ఉన్నాయి కింద నాకల్లవ రై నా మేలుకున్నా రేమో, వాళ్ళు ఏమన్నా అనుకుంటూ రేమో నని అనేక మోస్తరుగా ఆలోచిస్తూ ఏమీ తోచక, ఏమీ చెవుతుందో అని కని పెట్టుకు కూచున్నాడు.

మాడు నిమిషములవరకూ రుక్మిణి ఏమీ మాట్లాడ లేదు. తల వంచుకునే కూర్పున్నది. ఒక్కమాటు తల ఎత్తి “అయితే నేను లోపలకు వస్తుంటే నీగదిలో సంగీతము వివపడ్డది. ఎవరు పాడుతుంటా? నీన్నేహితు లెవరేనా వచ్చారా ఏమిటి? లేకపోతే గాయకురాలి నెరిసేనా తీసుకువచ్చి గానసభ జరిపిస్తున్నావా?” అన్నది మందహాసముతో. కృష్ణమూర్తి అరిక్కిపడి “ఎవ్వరూ లేరండీ! నేనే ఏదో కొద్దిగా కూనురాగము తీసుకుంటున్నాను” అన్నాడు. ఆశ్చర్యము నభినయిస్తూ “ఆ ఏమిటి, నువ్వేనా ఆపాడుతున్నది? నిక్కళ్ళముగా కూనురాగ మంటా వేమిటి? అది పాట కాదు, అమృతప్రవాహము! కాని, నిజముగా నువ్వే పాడుతుంటా? నీకు సంగీతము వచ్చు నని ఎప్పుడు చెప్పావు కావు. ఏది, ఆకూనురాగము మళ్ళీ ఒక్కమాటు తియ్యి. వివా అని ఉన్నది. ఏమి, సందేహిస్తున్నావు. నిద్ర వస్తూ ఉన్నదా ఏమిటి” అన్నది. “లే దండీ, నిద్ర లేదు. కాని నేను బాగా పాడలేను. ఎక్కడా చెప్పకున్నది కాదు. ఏదో గాలిపాట” అన్నాడు. “వరవా లేదు. పాట మంచిచెడ్డలు నిర్ణయించడాన్ని నేను కానియ్యి” అన్నది భయముతో. అసంద శ్రుతికొంచెమువేపు ఆలపించి కృష్ణమూర్తి—

“సాయంత్రా లే వనాంతే కుసుమితనమయే నైకతే చంద్రికాయాం,
త్రైలోక్యకర్షణాంగం సురసరగణికా మోహనాపాంగమూర్తిమ్
సేవ్యం శృంగారభావై ర్నవరసభరితై ర్గోపకన్యా సహస్రైః
పందేహం రాసకేళీరత మతీసుభగం వశ్యగోపాఞ్కృష్ణమ్”

అనే కృష్ణ కర్ణామృత శ్లోకము చదివి ఊరుకున్నాడు.

పాడేటప్పడు అతనిముఖము మారిపోయినది. కన్నులు ఘోరదృష్టికి
కనుపడని వస్తువును దేనినో చూస్తున్నట్టున్నాయి. ముఖములో వింత
అనంద ముదయించినది. రుక్మిణి సమ్మోహనాస్త్రము తగిలినదానిరాలెనిశ్చే
వురాలై పన్నది. “ఓహో, అద్భుతముగా ఉన్నది కాని శృంగారరసము
భక్తిరసములోకి మారిందేమి! అయినా ఇదైనా శృంగారరసముతోటి
మిళితమైన భక్తిరసమే. కాగున్నది. కా నీయి, మరోటి కానియ్యి. ఆజయ
దేవుని వాగమృతధాతలు నాపైనకూడా పడనియ్యి” అన్నది. అనేటప్పటికి
మరొక శ్లోకము చదివేశాడు. క్రమేణ మొదటిసందేహమూ బెదురూ
వదలి కొంచెము శైర్యము వచ్చినది. శ్లోకాలూ, పద్యాలూ, అష్టపదులూ
సుమారు రెండు గంటలు పాడాడు.

రుక్మిణి పరవశయై పోయింది. కృష్ణమూర్తిని ఆమె ఎప్పుడూ ఇంత వరి
శీలనగా చూడలేదు. మనిషికూడా చక్కనివాడే. ఇంక, పాటా అద్భు
తము. కేవలము దేవగానమే. ఇటువంటిమనిషిని “పాపము చాలా
క్రమ పడ్డావు. కాసిని పాలు పుచ్చుకో. లేకపోతే కాస్త టీ కాచి ఇమ్ము
న్నావా?” అన్నది. “వద్దండి. ఏమీ వద్దండి” అన్నాడు. “అలాగు కాదు.
కాసినిపాలు పుచ్చుకో” అని తనకోసము అక్కడ ఉన్న పాలు అతనికిచ్చి
నది. అవి అతను పుచ్చుకుంటూ ఉండగా తనూ కొంచెము రాగ మాలా
పించి అష్టపది పాడింది.

“చరణ రణిత మణి నూపురయా వరిపూరిత మురత విభాగమ్

ముఖర విశృంఖల మేఖలయా సకచక్రబాచుంబన దానమ్ ... సఖిహే ...

రతిసుఖ సమయ రసాలసయా దరముకులిత నయనసరోజమ్

నిస్సహ నిపతిత తనులితయా మధునూదన ముదితమనోజమ్ ... సఖాహీ ...

“అహోహా, ఏమి సంగీతమండీ! ఏమి గాత్రమూ, ఏమి సౌకుమార్యమూ, ఏమి సౌఖ్యమూ! ప్రాణానికి ఇంత హాయి నిచ్చే సంగీతము ఎప్పుడూ వినలేదండీ. అతిశయోక్తి కాదు. ముఖస్తుతి కాదు. అమ్మా, ఇటువంటి సంగీతము తమ స్వాధీనములో ఉన్నప్పుడు నాపోటి వాడిని పాడ మని, అది బాగుందని స్తోత్రము చేస్తూన్నారే” అన్నాడు. “సరే, ఒకరినొకరు పొగడు కోవడము అయిపోయినది. కనుక ఒక్క-క్షేత్రయ పడమేనాపాడ” మన్నుంది. “అమ్మా, ఇంక నే పాడలేను. మీ పాట విన్నతరువాత మళ్ళీ నో రెత్తడమే ఈ ఇంట్లోను! మీకు శ్రమలేకపోతే మీరే ఏదైనా పాడుతే సంతోషిస్తాను” అన్నాడు. “అలాగా. సంతోషిస్తావా? సరే, అయితేను” అని నుమారు ఒక్క గంటసేపు శృంగారరసప్రధానము లైన ప్రబంధ కవుల వద్యాలు, శ్లోకాలు, అద్భుతములు శ్రోత్రపేయముగా వినిపించింది.

కృష్ణమూర్తి పరవశు డయినాడు. ఇతని ఆళ్ళ అంబరపీఠిని విహారము చేసినది. నేత్రములు అర్ధనిమిలితము లైనాయి. అవయవములు వట్లు తప్పి నట్లుగా జ్వాలవడి కూర్చున్నాడు. అర్ధరాత్రి. పుచ్చపువ్వులా వెన్నెల. సంపంగి, నైటుకీర్తి, పారుజాతము మొదలయిన పుష్పముల దివ్యసౌరభము. దూరమున సముద్రపు రొదతప్పు వ్రపంచ మంతా నిశ్శబ్దము. ఎదుట అప్పరనవంటి శ్రీ దేవగానము వినిపిస్తున్నది. కృష్ణమూర్తికి ఒళ్ళు తెలియలేదు. అభ్యాసము లేనివాడు ఘాటైనవిన్నీ-తాగితే తల కెక్కినట్లు, ఈ అర్ధరాత్రి వెన్నెలలో ఈ సంగీతము ఇతని తల కెక్కినది. ముఖము ఎర్రబడ్డది. అలాటమున ఘర్మబిందువులు ముత్యములవలె మెరుస్తున్నాయి. అనంద పారవశ్యంచేత నేత్రములు అశ్రుతూరితము లైనాయి. ఒళ్ళు పులికిరించినది. హృదయములో నూత్న భావతరంగములు బయలుదేరినాయి. మనసులో అవరాని ఆలోచనలు వరుకెత్తినాయి.

రుక్మిణి పాట నిలువగా త నొక అష్టపది పాడినాడు:

“స్మరగరలఖండనం మమ శిరసి మండనం

దేహి పదపల్లవ మాదారమ్

జ్వలతి మయి దారుణో మదన కదనానలో

హరతు తదుపాహిత వికారమ్.....ప్రియే...”

ఇతనిలో మార్పు రుక్మిణి గ్రహించింది. ఇతని మనసులో ఉన్న ప్రతి ఆలోచన ముఖములో అద్దములో ప్రతిబింబములాగ కనబడుతూ ఉంది. మనము జయించినా మనుకొన్నది. అష్టపది కాగానే త్రేతయపద మొకటి పాడినాడు. సుమారు రెండు గంట అవుతుంది. రుక్మిణి ఇంక నిలువలేక పోయింది. ఇతనిపాట పూర్తి కాకముందే గాలిలో లేదీగలాగ ఊగుతూ కృష్ణమూర్తి కూచున్న సోపా దగ్గరకు వచ్చి పక్కను కూచుని ఇతనిని లిగి కాగిల జేర్చి పట్టి నోటి మీదా కన్ను మీదా ముఖము మీదా తలమీదా గబ గబ ఇర్రై సార్లు ముద్దు వెట్టుకొన్నది. అవిడపైట తొలగిపోయింది. పొంగి బిగియబొసిన ఆమె తెచ్చు చిన్నోనలు ఇతని హృదయమును దూసుకు పోయినాయి. గజ గజ వెణుకుతూ అవకుడై తన చేతులలో ఉన్న కృష్ణనకు శ్రీ సుర్య కావడం అదే మొదటి సారి అని ఆమె తెలుసుకున్నది.

కృష్ణమూర్తి ఒక్క-క్షణానికి చైతన్యము తెచ్చుకొని ఆమె కాగిలి పట్టు విడిలించుకో వ లె నని ప్రయత్నము చేశాడు. “ఎద్దు, తోపెయ్యకు నా ముద్దు కృష్ణా! భయపడకు. ప్రవరుడు లాగ వెర్రి నేహి రెయ్యకు. అతని కన్న నిగ్రహము నీకు లేదు. నీ కేమీ భయము లేదులే. స్వర్గము దగ్గర కెళ్ళి ‘అల్పే ఇది కాదు స్వర్గమంటే’ అక్కడనుంచి తిన్నగా నరకము లోనే పడడము. మనము కోరినప్పు డల్లా స్వర్గమురాయ. నిజ మైన ఆనందము మనకు జీవితములో ఎప్పుడో కాని అభించదు. అదృష్టవశాత్తు అది కచ్చినప్పుడు ఆనందము ఇ దవునా కాదా అని మీమాంస పడుతూ ఉంటే మనకోసము అది వేచి ఉండదు. నువ్వీ యథాప్రకార స్థితిలోనే ఉంటాము.

అందుకని అట్టే సందేహించకు. ముద్దులకృష్ణా, రా!" అని కాగిలి వదలకుండానే మంచము దగ్గరకు లాగింది అతన్ని.

కృష్ణమూర్తికి ఆమె చెప్పిన దేమీ వినపడ లేదు. ఆమె శరీరము వేడి తన వంటి కెక్కిరించి. ఆమె వేడి ఊర్పులు తన ముఖముకు తగులుతున్నాయి. ఆమె శరీర సౌరభము మత్తు మందువలె ఇతనికి మాంద్యము కలిగించింది. దానితో ఇతని బలము పూర్తిగా నశించింది. క్షీలుబొమ్మవలె ఆమె పక్కను మంచము మీద కూచున్నాడు. అతని తల ఒక చేత్తో నిమిరుతూ రెండవ చేత్తో కాగిలి మరింత బిగించి రుక్మిణి మళ్ళీ ముద్దు పెట్టుకొన్నది. దానితో అతని, వెనుకటి న్వరూప మంతా మారిపోయినది. కొత్త ప్రాణమూ, దానితో మళ్ళీ బలము వచ్చినది. ఒక్కసారి ఒళ్ళంతా పులకరించింది. కళ్ళు జ్యోతులవలె ప్రకాశించాయి. ప్రవాహములో మునిగిపోతున్నవాడు చేతికి దొరికిన వస్తువును గట్టిగా పట్టుకున్నట్టు రుక్మిణిని తన బలముకొద్దీ అలింగనము చేసుకొని ఆమెకు ఊపి రాడకుండా నోటి మీద ముద్దు పెట్టుకున్నాడు. ఆ కాగిటిలో పుష్పమువలె ఆమె సలిగిపోతూ "అబ్బా" అని జెనక్కు నారింది.

ఆ ఉభయాలకూ ప్రపంచ మంతటితో అంతరించిపోయినది.

౧౨

ఈ రెండు మానవులనుంచీ పడ్డ అవస్థను మరిపించే ఒళ్ళుతెలియని ఆనందములో ఒకవారము గడిచింది. వెన్నెల పోయి చీకట్లు అలుముకోడము మొదలుపెట్టినాయి. ఎల్లకాలమూ శుక్లపక్షము ఎందుకు నిలుస్తుంది? కృష్ణపక్షము వెంటనే రాకమానదు. ఆ అనాలోచిత కార్యము చెయ్యడమూ, చెయ్యిదాటి పోయిన తరువాత దాని ముంచిచెడ్డలను గురించి అలోచనా, తరువాత విచారము.

రుక్మిణికి ఆ ఉద్రేకము ఇప్పటికి కొంచెము తగ్గింది. పొరపాటు చేశామనే జ్ఞానము కలిగింది. అయితే మట్టుకు ఇప్పుడు చేసే దే మున్నది? “ఇంకా సారాయణరావు ఎప్పుడు వస్తాడో; వచ్చిన తరువాత తెలిస్తే ఏలాగు, కొంప మునిగిపోతుంది. అయినా ఏలా తెలుస్తుంది అయినకు? అన్నట్లు ఈమధ్య ఉత్తరము వచ్చి కూడా చాలాకాల మయినది. ఎందు చేతనో, ఎప్పుడూ తప్పుకుండా వ్రాసేవారు, ఈసారి ఇంత ఆలస్యానికి కారణ మే మేయుంటుంది? శరీరములో ఏమీ అస్వస్థగా లేదు గదా కొంపలేనీ! నేనూ ఉత్తరము వ్రాసి రెండువారములు కా వస్తున్నది. ఏలా ఉన్నాలో ఏమిటో” అని ఆలోచించి ఒకనాడు ఉదయము తొమ్మిది గంటలకు రుక్మిణి తన గదిలో కూచున్నది. క్రింద కృష్ణమూర్తి భోజనము చేస్తున్నాడు. ఆకాళాన్ని చిరుమబ్బులు ఒకదాన్ని ఒకటి తరుము కుడుతున్నాయి. ఒక ఊణము నీడగానూ ఒక ఊణము ఎండగానూ ఉంటూ ఉంది. హఠాత్తుగా నాకట్లో మోటారుచప్పుడు వినపడ్డది. ఎవరయి ఉంటారా వచ్చినవారని రుక్మిణి ఆలోచించి కూచున్నది. లేచి ఇనతలికి రాలేదు.

సారాయణరావు కారులోనుంచి దిగి నాలుగడుగులలో మేడమీదికి వెళ్ళి తిన్నగా రుక్మిణి గదిదగ్గర నవ్వుతూ నిలబడ్డాడు. గుమ్మాని కెదురుగా పడక కుర్చీలో కా బొగిస్తూ వచ్చేవా రెవరా అని ఆలోచిస్తూ కూచున్నది రుక్మిణి. భర్తను చూచి నిర్ఘాంత పోయింది. “ఎక్కడ నుంచి ఉండి వడ్డాడు? ఎలా వచ్చాడు? ముందు ఉత్తరము ఎందుకు వ్రాయలేదు? అతని సంగతి అనుకుంటూ ఉండగానే ఈలా ప్రత్యక్షము కావడమేమిటి?” అనే ఆలోచనలు గారిలో మబ్బుల లాగ పరుగు లెత్తడము మొదలు పెట్టినాయి. ఈ ఆలోచనలో, లేవలే ననీ, అతనికి స్వాగత మివ్వవలె ననే సంగతి మరచి పోయినది. సారాయణరావు రెండు అంగులలో అమె కుర్చీ దగ్గరకు వచ్చి కుర్చీలో వెల వెల బోతున్న మనిషిని

కాగిట్లో పట్టుకు లేవ నెత్తి ముద్దాడి, “ఏమీ రుక్మిణీ, అన్నదే రెండు మాసములకే నన్నుమరచి పోయానా ఏమిటి! లేక పోలే చెప్పకుండా వచ్చినందుకు కోపమా? అక్కడ పని అనుకున్నకంటే పదిహేను రోజులు ముందుగా అర్జును పోయింది. అందుచేత తక్షణం బయలు దేరినాను. నీకు తెలియ వర్చడానికి వ్యవధి లేక పోయింది. కేబుల్ ఇద్దా మనుకున్నాను, కాని మళ్ళీ నీకు తెలియకుండా హఠాత్తుగా వస్తేనే సంతోషిస్తా వని స్త్రీమధు, రైలా తీసుకు వచ్చి నంత త్వరగా వచ్చాను. పొరపాటు చేకా నన్నమాట. నీకు ముందు తెలియపరచ వలసినదే, అయినా ఆ మాత్రము దాని కంతకోప మెందుట? ఈపాటికైనా ప్రసన్నురాలవు కాకూడదూ!” అని నారాయణరావు భార్యగడ్డము పట్టుకొని ముఖముపై కత్తి మళ్ళీ ముద్దు పెట్టుకున్నాడు.

రుక్మిణీ బలవంతముగా తెచ్చిపెట్టుకొని చిన్ననవ్వు నవ్వి, “అల్లే! నాకు కోప మేమిటి! కోప మేమీ లేదు. ఇప్పటికేనా నాయందు దయ గలిగి వచ్చినారు. చాలా సంతోషముగా ఉన్నది. ఈ పదిహేను రోజులూ మీదగ్గరనుంచి ఉత్తరము రాకపోయే టప్పటికి ఏమీ తోచడము లేదు. ఏలా ఉన్నారా ఏమిటా అనుకుంటూ, ఇంకా రావడానికి వీలులే దని మళ్ళీ ఉత్తరము వ్రాస్తారేమో నని భయపడుతూ ఏమీ తోచక రోజో జోయుగముగా గడుపుకుంటూ వచ్చినాను. ఇకనుంచి మీ రెక్కడకు వెళ్ళినా, ఒక్క-రోజేనా నన్ను విడిచిపెట్టి వెడితే నేను వదలకొను. మీతో కూడా తీసుకువెడుతూ ఉండండి!” అని భర్త మెడమెట్టా చేతులు తనుకొని అతని రొమ్ముమీద తల పెట్టుకొని, కళ్ళనీళ్లు పెట్టుకున్నది.

ఇప్పటికి కొంచెము రుక్మిణీకి మనసు కదుట పడ్డది. కాని ప్రేమ పురి కొల్పగా రెక్కలమీద ఎగిరివచ్చిన ఆమృతమయుని ఎదుట అతనికాగిట్లో నిలబడ్డప్పుడు తను చేసిన అపరాధము పరిమితి తెలుసుకొన్నది. అగ్ని వ్యాలంశుధ్య ఉన్నట్టుగా ఉన్నది. కన్నీరు సముద్రపు పొంగుల్లా వస్తూ

ఉన్నది. నారాయణరావు తనజేబు రుమాలుతో భార్యకన్నీరు తుడిచి, “ఏడవకు, అలాగే ఇకమీ దెవ్వడూ నిన్ను విడిచి వెళ్ళనులే, ఊరుకో. ఇంత బెంగ పెట్టుకుంటూ నువ్వు తోస్తే ఏమైతూ సరే, మొన్ననుకూడా నా తోటి తీసుకువెళ్ళేవాడనే ఊరుకో” అని ఊరడించాడు.

నాకర్లు ఇంతలోకే సామాను తీసుకొని పైకి వచ్చినారు. నారాయణ రావు బట్టలు విడవడానికి తనగదిలోకి వెళ్ళినాడు.

౧౩

నారాయణరావు తన గదికలుపు తీసి “మోహిని, వచ్చా...” అనే అతని మాట వూర్తి కాలేదు. పటము కేసి చూసి నిరాంతరపోయినాడు. పటము అక్కడనే ఉన్నది. పటములో ఉన్నది మోహిని రూపమే, దానిలో ఏమీ తేడా లేదు. కాని ఆముఖములో మార్పు. ఆనవాలు వట్ట దానికి వీలులేకుండా మారిపోయింది. ఆపటము వేయించి మొదట తను ఊరికి వెళ్ళేవరకూ ముఖము ఎవ్వడూ కలకలలాడుతూ ఉండేది. వెళ్ళే రోజునకూడా చిరునవ్వుతో సాగనంపింది. అలాంటి దివ్యదు ముఖము కళావిహీనముగా ఉన్నది. ఏ దైనిమిది లంకణములు చేసిననునిషీకర చిక్కి పోయి ఉన్నది. కన్ను లక్రమూరితములయి ఉన్నాయి. ముఖములో కోప మా, జాలీ కనపడుతూ ఉన్నాయి.

ఇటువంటిమార్పు ఇదివరకు నారాయణరావు ఎవ్వడూ చూచి ఉండ లేదు. పటములో అటువంటిమార్పు సాధ్యమా అని కూడా అతనికి అను మానము. ఇదివర కెవ్వడైనా నవ్వుతూ ఉన్నట్టు గాని, ముఖము చిట్లించు కున్నట్టు గాని తన అభిప్రాయమును బట్టి తనకు ఊరికే అల్లా కనపడేదను కునేవాడు. కాని ఇప్పుడువట్టుకు అలా అనుకోదానికి ఏమీ అవకాశము లేదు. ఒకవేళ బామ్మని ఎవరేనా మార్చి ఉండురా? మార్పుదానికి ఎవరి

కేమి అవసరము! బొమ్మను చూచినా, అలా మార్చబడినట్లు కనపించదు. చాలా కాలము క్రితము చిత్రించబడిన వటమువలెనే ఉన్నది. పైగా ఇక్కడికి వచ్చి ఈ వటము పొడుచేయడానికి ఇం కొకళ్ళ కేమి అవసరము? అయితే, ఈమార్పుకు కారణ మేమై యుంటుంది? ఎవరిమీద కోపము? ఎవరిమీద జాలి?

అతను బట్ట విడవకుండానే పటము దగ్గరకు వెళ్ళి కూచున్నాడు. “మోహినీ, ఏమి టిది? ఎందు కీకోపము? ఎందు కీలా ముఖము వన్నె తరిగి ఉన్నది? ఎందు కీలా చిక్కిపోయిశావు? నేను వెళ్ళిపోయా నని కోపమా? నీతోటి చెప్పే వెడితినిగా! ఉత్తరము వ్రాయలే దనా? నాసంగతు లన్నీ నీకుతెలుస్తూనే ఉన్నాయిగా! ను వ్యభిచారా నాకు తోడునీడగా ఉంటూనే ఉన్నావు గామా! వేరే ఉత్తర మెందుకు? పోనీ, నావల్ల లోప మేదేనా వస్తే, అప్పుడే చెపుతే సరిరించుకునేవాడిని గామా! ఏమి, మాట్లాడవు. సమాధానము చెప్పు! మోహినీ, ఏమి టిది? నా కేమీ తోచడము లేదు. ను వ్యభిచారం చెపుతే నే గాని నే నిక్కడనుంచి కదలను” అని అక్కడనే కూచున్నాడు.

ఎంతసేపు కూచుంటేమట్టుకు పటము ఏమి మాట్లాడుతుంది? ఏమీ జవాబు రాలేదు. కళ్ళలో ఆశ్రువులు మట్టుకు ఎక్కు వయినట్లు కనపడ్డది. సుమా రొకగంట అలాగే కదలకుండా, ఏమీ తోచకుండా కూచున్నాడు. అఖిరికి లేచి బట్టలు విడిచి, స్నానానికి ఇవతలికి వచ్చినాడు. ఈసంగతి దుక్కిరిస్తో మట్టుకు ఏమీ చెప్ప లేదు.

స్నానము చేసి రుక్మిణి, తన భోజనానికి వెళ్ళినారు. భోజనము చేస్తూ, అందరియోగక్షేమమూ అడిగి తెలుసుకున్నాడు. “ఏడీ, కృష్ణమూర్తి, ఏడీ అప్పుడే భోజనము చేసి కాలేజీకి వెళ్ళేదా ఏమిటి? కాగా చదువుకుంటున్నాడా? అతనికి ఏమీ లోటు లేకుండా కనుక్కుంటున్నావా? అతని కేమైనా డబ్బు గిట్టు అవసర మయితే ఇచ్చానా? ఏమీ ఇబ్బంది వడ

లేదు కదా అతను?" అన్నాడు రుక్మిణి.

రుక్మిణి తెల్ల బోయింది. "ఇ దేమిటి! కృష్ణమూర్తిని గురించి ఇంతగా న న్నడుగుతున్నాడు? ఇతని కేమీ అనుమానము లేదుగదా!" అనుకున్నది. 'అయినా ఇతనికి అనుమానము కలగడానికి ఏమి అవకాశము ఉంటుంది' అని తైర్యము చెప్పకొని, సమాధానము చెప్పింది. కాని గుండెలలో మట్టుకు ఒకవిధ మైన బెదురు అరంభ మయినది.

౧౪

భారతీయరావు మోహినిపటములో మార్పు చూచినప్పటినుంచీ మనిషి మనిషిలాలేడు. ఒకవిధ మైన బెంగ బయలుదేరినది. పటములో మార్పు నిజమే. ఏదో తగినంత గొప్పకారణ ముంటేనే గాని ఇటువంటిమార్పు కలుగదు. అదేనా ప్రతిపటములోనూ ఇటువంటిమార్పులు కలుగవు. తన మోహిని పోయినా, ఈపటములో ఇంకా జీవించి ఉన్నది గనుక మా మూలుపలెనే అవస్థాభేదము లన్నీ ముఖములో కనపడుతున్నాయి. కాని ఇంతమార్పు కలిగించేకారణము ఏమై ఉంటుంది? ఏలాగు తెలుసుకోవడము? మోహిని మానముద్ర వహించి కూడున్నది. ఇంక ఈ సందేహము తీర్చినా రెవరు? అని అనేకవిధాలుగా ఆలోచిస్తూ కూర్చున్నాడు. తన పనికూడా సరిగా చూచుకోవడము మానేశాడు.

దీనికి తగినసమాధానము రుక్మిణి ఏమైనా చెప్పుతుం దేమో అడిగి చూడమో అనుకున్నాడు. మళ్ళీ ఏమి లోచనదో ఆమెదగ్గర ఈసంగతి తలపెట్ట లేదు. రుక్మిణిలో కూడా కొంచెము మార్పు కలిగినది. వెనుకటి ఉత్సాహము ఉద్రేకము కొంత తగినట్టు కనుపించినవి. మునపటికురుకు పోయి కొంచెము మాంద్యములో పడ్డది. ఎప్పుడూ ఏదో ఆలోచిస్తూన్నట్టుగా వరధ్యానముగా ఉండడము మొదలు పెట్టింది. వలకరిస్తే ఉలికి పడి, తగ్గినాసము తెచ్చి పెట్టుకొని సమాధానము చెప్తూ ఉంటుంది.

నాటకాలమీద నీవీమాటమీదా పూర్వపు అభిమానము తగ్గినది అన్నిటి మాటా అలా ఉంచి తన విషయములోకూడా కొంచెము దూరదూరముగా ఉంటున్నది. ఏమిటి చిత్ర మంతాను అని ఆలోచిస్తూ ఉండగా వాతాత్మక మనసు కొకఊహ తట్టినది.

కాని దానిగురించి మళ్ళీ ఆలోచించడానికి భయపడ్డాడు. తనకే సిగ్గుగా తోచింది. ఆటువంటి ఆలోచన తనకు తగదనుకొన్నాడు. ఇంత నీడ మైన ఊహ తనకు ఏలా కలిగిందా అనుకున్నాడు. అనేకవిధముల ఆ ఆలోచనను మనసులోనుండి తొలగించవలె నని కాయశక్తులా తంటాలు పడ్డాడు. కాని అదిమట్టుకు తొలగి పోలేదు. ఏది ఆలోచించబోయినా వంతము వట్టిపట్టు ఆ ఆలోచనే సైకి రావడము మొదలు పెట్టినది. వద్దను కున్న కొద్దీ ప్రతివిషయము ఆ ఊహను రూఢి చేయుదానికి ప్రయత్నిస్తూ ఉన్నట్టు కనపడ్డది. ఊరినుంచి వచ్చినప్పటినుంచీ కృష్ణమూర్తి ఒక్కసారి కనపడలేదు. ముఖము తప్పిస్తూ ఉన్నట్టు కనపడ్డది. ముఖము తప్పిస్తూ ఉన్నది వాస్తవమే. ఆలోచన నిజమే అయి ఉంటుందా? కాదు ఒక్క నాటికీ కాదు! అయినా ఏమో మోహినిని అడిగి చూదాము, అని తిన్నగా తనగదిలోకి వెళ్ళాడు.

గంభీర మైన ముఖముతో, శక్తి మైన చూపుతో, దృఢ మైన నడకతో మనోనిశ్చయమును నూచించేటట్లుగా పెదవులు విగించి తిన్నగా వటు దగ్గరకు వెళ్ళి నిలబడి “ఏమి, మోహినీ! నాఊహ నిజమేనా? ఏమిటి, కొంప తీసి అంతపని జరిగిందా? ఎంతపని! ఎంతద్రోహము చేసింది నిజమే! సందేహ మేమీ లేదు!” అన్నాడు. వేడినిట్టూర్పులు అతిత్వరితముగా కదులుతూ మోహిని వేరే సమాధానము చెప్పే దేమిటి, కళ్ళెప్పుడు నీళ్లు బొటబొట కారుతున్నట్లు, వెక్కి-వెక్కి రాగా లెడుతున్నట్లుగా, రొమ్ము కదులుతున్నట్లు, ఎగువులు వణుకున్నట్లు నారాయణరావుకు కనపడ్డది. ఆ మోచేతులు తుమాపణ లేకుతున్నట్లుగా జోడించి ఉన్నాయి.

సారాయణరావు నిశ్చేష్టుడై దగ్గరకును కర్పిలో కూల బడ్డాడు. ఒళ్లు కంపిస్తోంది. మోకాళ్ళమీద మోచేతు లానుకొని అరచేతులలో ముఖము పెట్టుకుని దుఃఖినిటుగ్గుడై కూచున్నాడు. హృదయము ఎండి పోయినది. పొడిగుడ్డు పడ్డాయి. ఒక్కసారి పిల్లవానివలె ఏడిస్తే, హృదయ భారము కొంతవరకు తగ్గుతుం దనుకొన్నాడు. కాని ఒక్క కన్నీటిను త్రొక్కినా ఎంత ప్రయత్నము చేసినా రాలేదు. అలాగే కదలకుండా కొన్ని గంటలవరకు కూచున్నాడు. అప్పటికి కొంచెము దుఃఖభారము తగ్గింది, హృదయము కొంచెము చులకపడ్డది.

౧౫

మోహిని ఇచ్చిన నలహాయే బాగున్నది. తాను ఒకరియందు దోహదం వహించి, వారిని క్షమించడానికి తన కేమి అధికారము ఉన్నది?

దురము అలోచించి త నేమి ఎరగనట్టుగానే ప్రవర్తించడము మొదలు పెట్టేడు. వెనుకటికంటెకూడా రుక్మిణియెడల ఎక్కువ దయగా ఉండడము మొదలు పెట్టినాడు. ఒక్క ఊయైనా బొత్తుగా విడిచిపెట్టడం లేదు. కృష్ణమూర్తిని సెలవలు ఇవ్వడముతోపే తనవని ఏదో చూడ మని కాకి నాడ వంపిచేసినాడు.

కాని సారాయణరావు దయగా ఉంటున్నకొద్దీ రుక్మిణికి మనోహృద హుచ్చింది. అతను దగ్గరకు వచ్చినకొద్దీ రుక్మిణి దూరముగా ఉండడము మొదలు పెట్టింది. అతను అమృతవర్షము కురిపించినకొద్దీ రుక్మిణి కృపించి పోవడము మొదలు పెట్టింది. ఏలాగో తనకు తెలియదు కాని సారాయణరావు తన అపరాధము తెలుసుకున్నా డని రుక్మిణి గ్రహించింది. ఏలా తెలుసుకున్నాడు? ఎవరు చెప్పి ఉంటారు? ఎవరైనా చెప్పడానికి మట్టుకు ఒక్క భగవంతుడికి తప్ప ఈసంగతి ఇంకొకరికి ఎవరికి తెలుసును? ఏలాగైతే నేమి, తెలుసుకున్నవాడు నన్ను తిట్టడమో, కొట్టడమో పోక

నడకగా చేయక ఈశ్వరమీద పెట్టుకోవడ మేమిటి? ఇది మరింత బాధగా ఉండే ఏలాగు, ఏమి దారి పోనీ చెప్పి అంతా చెప్పేస్తే? మనము అనుకున్నట్లుగా ఇదివరకు తెలియకపోతే చెప్పితే ఏమి కొంప మునుగుతుందో! ఇదివరకే తెలిస్తే ఇప్పుడు మనము చెప్పినందువల్ల వచ్చే లాభ మేమిటి?

అంతకంతకు దుక్కిణి మరి పోయినదానివలె ఉన్నది. అమె హృదయములో అందోళన వచ్చింది. ఏమి చేయడానికి గోచలేదు. నారాయణరావు వచ్చి సుమారు నెలరోజులు కావచ్చింది. అనాడు ఆదివారము దుక్కిణి తనగదిలో ఉన్నది. నారాయణరావు గదిలో ఆతను ఏదో పని చేసుకుంటూన్నాడు. సాయంకాలము సుమారు నాలుగుగంట అవుతుంది; ఆకాళమున కారుమబ్బులు కమ్మినాయి. ఉరుములూ పెరువులూను. దుక్కిణి హృదయములో బాధ సహించ శక్యము కాకుండా ఉన్నది. ఈ అనస్త ఏలాగో ఓలాగ అంత మొందిస్తేనే గాని బ్రతుకు దుర్లభ మనుకున్నది. ఏలాగ అంత మొందిందడము? తను ప్రాణహత్య అయినా చేసుకోవలె లేకపోతే ఆతని కాళ్ళమీద పడి జరిగి దంతా చెప్పి, రక్షించమనేనా వేడుకోవలె. ఇప్పుడతను క్షమించలేదు అని కాదు. కాని ఆతని నోటంట ఆమాట వస్తే ఈహృదయతపన తీరుతుండేమో. అలా చెప్పేస్తే కృష్ణమూర్తి ఏమి నష్టము కలుగుతుందో. పోనీ ప్రాణల్యాగము చేసుకుందాము అంటే ఇంత చిన్న వయస్సులో—అర ఏం ధ్లయినా నిండ లేదు. ఇటువంటి భర్తను విడిచిపెట్టి ఈ ప్రపంచాన్ని విడిచిపెట్టి ఏలాగు పోవడము. పోలేమట్టుకు ముక్తి ఉంటుందా? ఈశ్వరుని ఎడట నిలబడి. సమాధానము చెప్పుకో నక్కర లేదా? మనలాంటి మనిషిదగ్గరనే ఈలా జడిసేటప్పుడు ఇంతదోషముతో ఈశ్వరుని దగ్గర ఏలా నిలబడడము? అయినా చేసినదానికి ఫల మెక్కడో ఒకచోట అనుభవించవలెకదా! ఈఅనుభవమిప్పుడు తప్పించుకుంటే ముందు తవ్వకుం దన్నమా మేమిటి? కర్మ చేసేటప్పుడు ఉండే హ్యూగా నానిభల మనుభవించేటప్పుడు ఉండ నక్కర లేదా?

ప్రాణత్యాగము చేసుకోవడము వట్టిపిరికివని. అది తప్పు. వచ్చి అయిన కాళ్ళ మీదే వడతాను. నాయుండు ఇంతవయస్సుగా ఉన్నవాడు కృష్ణమూర్తిని ఖట్టుకు పిడిస్తాడా? పాపము, అతని ఇందులోకి దింపినదాన్ని నేనేకదా! అసంగతి స్పష్టముగా నారాయణరావుతో చెప్పితే అతనియెడల ఖట్టుకు దాక్షిణ్యము వహించక పోతాడా? అని చాలా దూరము ఆలోచించి చెంగున లేచి నారాయణరావు గదిగుమ్మము దగ్గరకు వెళ్ళినది.

అక్కడకు వెళ్ళేటప్పటికి మొవట ఉన్న క్షౌర్యము స్వేదరూపమున నీరై ప్రవించి పోయింది. ఒళ్ళంతా బలుపు ఎక్కిపోయినది. అడుగు ముందుకు సాగలేదు. బయట ఉరుములూ మెరుపులూ ఎక్కువయినాయి. పెద్ద మడికాలి బయలుదేరినది. ఒక్కక్షణము మళ్ళీ తటవటాయించినది. కాని అఖిరికి తెగించి ఒక్కఅంగలో వేక్కి వెక్కి రాగా లేచుతూ, వ్రాసుకుంటున్న నారాయణరావు కాళ్ళపైన పడ్డది. ఇదేమని నారాయణరావు భార్యను బలవంతాన లేవదీసి ఒడిలో కూచోపెట్టుకుని కన్నీరు కుడిచి, దుఃఖపాతు వేమిటని అడిగినాడు.

నోట మాటరాక పొంగిపొరలి వస్తున్నదుఃఖమును ఆపుకోలేక, అతని రొమ్ముమీద తల పెట్టి ఏడ్చి తుదకు తను చెప్పదలచుకొన్నదంతా ఎగుతలతో చెప్పి తనను ఇంట్లోనుంచి వెళ్ళగొట్టే నెయ్యివలసిన దనీ, అతని సన్నిధియందు నుంచోడానికి కూడా యోగ్యత లేదనీ, ఏవో ఒకవిధమైన శిక్ష విధిస్తేనే కాని ఈ బాధ సహించ లేననీ ప్రాశ్నయ పడ్డది.

నారాయణరావు నిదానముగా ఆమె నొకసారి చూసి, తల నిమిరుతూ “ఈ పశ్చాత్తాపముకంటే వేరేవిషయమేమి కావాలి? ఇదంతా మరచిపో. నూతన జీవిత మారంభిద్దాము” అన్నాడు.

తనను తొలగి పోయింది. ఆకాశము నిర్మలమయినది. ఆస్తమిస్తున్న సూర్యుడు గాఢాంగనమున బద్ధులైన ఈదంపతులను చూచి దొంగతనము

చేసిన వానివలె సిగ్గుచేత ఎర్రవారిని ముఖముతో పచ్చిమాది తెనుక దాక్కున్నాడు.

౧౬

నారాయణరావు విదేశమునుంచి తిరిగి వచ్చినతోజు మొదలు కృష్ణమూర్తి నారాయణరావుగారి ముఖము తప్పింపుక తిరిగేడు. వెనుకటి చనువుగా ఆయన దగ్గరకు వెళ్ళడము మానివేసినాడు. తను వారియొడల ఒసర్చిన అవరాధము పరిమితి తెలుసుకొని సిగ్గుపడి పోయినాడు. ఇంత మహిమ కారము తనకు చేసినందుకు ప్రత్యుపకారముగా ఇంత నీచకృత్యము చేశాము గదా అని విచారించినాడు. కాలేజీకి వెళ్ళేవాడన్న మాటే గాని అక్కడ గురువులు చెప్పే దీక్ష తల కెక్కేది కాదు. ఇంటికి వస్తే పుస్తకము చేత పట్టుబుద్ధి అయ్యేది కాదు. భోజనము దగ్గరకు వెడితే అన్నము, తినబుద్ధి అయ్యేది కాదు, రాత్రి పడుకుంటే కంటికి కునుకు వచ్చేది కాదు.

ఈ అవస్థలో ఉండగా కాలేజీకి వేసంగి పెలవలు ఇచ్చారు. ఇంటికి వెళ్ళడమా మానడమా? ఇంటికి వెళ్ళడానికి డబ్బో? ఇన్నాళ్ళు ముఖము తప్పించి నారాయణరావుగారి ఎరుట ఏలా పడడము? ఇంటిదగ్గర “నీ కంఠ అత్తు లెవ రున్నారు? వెళ్ళి ఏమి చేస్తావు?” అని అడుగుత ఏమి సమాధానము చెప్పేది? అని పెలవు లెచ్చేవాడు రాత్రి పడుకుని ఆలోచిస్తూ పక్కమీద దొర్లడ మారంభించినాడు మూర్తి.

మరునాడు ఉదయాన్ని నారాయణరావు అతన్ని పిలిచి, కొంతసామ్యించి కాకినాడ వెళ్ళి వారి పనులేమో చూచి రమ్మని పురమాయించాడు. కృష్ణమూర్తి గజగజ లాడుతూ తల వంచుకుని నిలబడ్డాడు. నారాయణరావుకు తన సంగతి తెలుసునని ఓ మోస్తరుగా గ్రహించుకున్నాడు. అక్కడ నిలబడ్డంత నేపు ఆయన చూపు లాగ్నీయాస్త్రముల వలె నిలు వెల్లాదహించేస్తూన్నట్టు ఉన్నాయి. కాని ఆయన మాటలలో మార్దవము గాని ముఖములో కోసము కాని తగ్గ లేదు.

కృష్ణమూర్తి పెరిపు దీనుకు మళ్ళీ నారాయణరావు గారికి కనబడకుండా అసాయంకాలమే జయలుదేరి కాకినాడ వెళ్ళిపోయినాడు. మద్రాసు విడిచి పూర్వపు స్నేహితుల మధ్యకు వచ్చినా, నారాయణరావు గారికి తెలిసిందేమో, ఏమీ చేస్తానో అనే భీతిమట్టుకు వదల లేదు. మనోవ్యథ అనేక విధముల బాధిస్తోన్నది. పోనీ ఈ సంగతంతా వారికి ఉత్తరము వ్రాసేదా ముకున్నాడు. అలా వ్రాస్తే రుక్మిణీనంగతి ఏమీ కాను? వారి సంసారము ఇంతటితో ఛిద్ర మయిపోతుందేమో! దానికి కారణము మన మెందుకు కావలె నని కొన్నాళ్ళు ఉరుకున్నాడు. కాని మనోవేదన పీకాచమువలె వెన్నుంటి పీడిస్తూనే ఉన్నది. దుస్వహ మైన ఈ బాధనుండి తప్పించుకోవడానికి ఒక్కటే మార్గము. ఏ మైనా ఆపని చేసి తీరవలసినదే. లేకపోతే జీవితము దుర్భర మౌతున్నది.

జరిగిన సంగతంతా వ్రాస్తే ఇక త నెవ్వరూ చెన్నపట్నము రా ననీ, ఈ అపరాధము మన్నించ మనీ, లేన భావి జీవిత మంతా వారి క్షమాపణపైన ఆధారపడి ఉన్న దనీ పెద్ద ఉత్తరము నారాయణరావుగారి పేర వ్రాశాడు కృష్ణమూర్తి. త న్నిట్లా వ్రాసినట్టా ఆమెకూడా ఆయన పాదములవైన వడిలే కొంత పాపపరిహార మౌతుందనీ ఆమె రజోన్యమును బయలుపెట్టి నందుకు క్షమించ మనీ రుక్మిణీ పేరకూడా వ్రాశాడు.

౧౦౨

ఈ రెండు ఉత్తరములూ రుక్మిణీ నారాయణరావుతో మాట్లాడిన మర్నాడు వచ్చినాయి. రుక్మిణీ తన ఉత్తరము తీసుకు వెళ్ళి నారాయణరావుకు చూపించింది. నారాయణరావు తనకు వచ్చిన ఉత్తరము ఆమెకు చూపించినాడు. రుక్మిణీ అది చదువుకుండగా గత వంకా మళ్ళీ ఒకసారి అద్దములోనలె కనుపించినది. తల వంచుకున్నది. కన్నీటి కాల్యలు ప్రవహిస్తున్నాయి. నారాయణరావు రెండు ఉత్తరములూ తీసుకుని నివృత్తుల వెరిగించి అంటిం

చేశాడు. “యక్ష్మిణీ, దీనితో గత మంతా సళించి పోయింది, ఇంక ఎప్పుడూ ఆనంగతి తలపెట్టకు” అని ఆమెకన్నీరు కుడిచినాడు.

౧౪

తర్వాత రెండురోజులకు బి. ఐ. పరీక్షలు తేలిసినాయి. కృష్ణమూర్తి ప్యాను అయినాడు. నారాయణరావు కృష్ణమూర్తికి ప్యాను అయినట్టు తెలిగ్రామం ఇచ్చి, అతని తండ్రి ఇదివరలో చేసే పని అతనిని చూస్తూ ఉండమనిన్నీ కాన్వోకేషనుకు తప్పక రావలసిన దనీ ఉత్తరముతోడా వ్రాసినాడు.

ఉత్తరము వ్రాయడము ముగించడముతోనే నారాయణరావుకు పెద్ద నిట్టూర్పు వినపడ్డది. ఎవరూ అని తిరిగిచూచేసరికి ఎవ్వరూ గదిలో కనుపించలేదు. పైన చూచేసరికి మోహిన చిరునవ్వుతో నిజస్వరూపంతో కనుపించింది. మోహినీ! అయితే నేను చేసినవని నీకు నచ్చిన దన్నమాటే” అన్నాడు. మోహినీ నవ్వి, నారాయణరావును కళ్ళతో ఆశీర్వదించింది.

శ్రీ ల బా ల

శ్రీ అడవి బావి రాజు

౧

శిశుమై ఒరిగిపోయిన మండపాలు; ముక్కలై భూవరస మైన అంతః పురాలు; కూలి ప్రీతిపోయిన గోపురాలు; పాడ నడిగి ప్రోగులుపడ్డ దేవాల యాలు; తలక్రిందైన శిఖరాలు; రాలినవిగహాలు; ఒకనా డాండ్రవ్రపంచా నికి శోమణియై శత్రురాజ్యాటప నిర్భేదమై నమస్త దక్షిణాపథాన్ని ఏకచ్ఛత్రంగా ఏరినవిద్యానగరమహాపురము నేడు నామమాత్రమై, పెద్దవత్తు పగ్గదర్శనకాలమై యాత్రికులను నిశ్చేష్టులను చేసి, కళ్ళ నీరు నింపుతున్నది.

తన ఆనందాన్ని చీకు నలుపుతూన్న ఆశిలత్వంలో ఏదారిని నడుస్తూ న్నాడో తెలియక, తిరిగినదారినే తిరుగుతూ, ఏది చూస్తున్నాడో తెలియక, చూచినదాన్నే చూస్తూ, కళ్ళకాంతులు శిలాశ్వుము పొందగా తుంగభద్రానదీతీరాన, పెద్దముళ్ళపాద పక్కనే నాగచంద్రుడు చదికిల వడ్డాడు.

నాగచంద్రుడు చిత్రకారుడు, రసానందతస్మయుడు. మహాశిల్ప గానంలో ఆధయంకరాపశ్రుతి ఆతని జీవితాశయాలను భగ్గుం చేసింది.

ఇంతలో శనక ఎవరో ఆతన్ని తీవ్రదృష్టులతో పరికిస్తున్నట్లయింది. మైతన్యరహితుడై ఉన్న నాగచంద్రునికి ఆదాపుత తీవ్రత చురుక్కు మని తగిలి మత్తు విరిగేమం దిచ్చివట్లయింది ఆతడు లేచాడు. శనక్కి పార కించి చూచినాడు. పెద్దపాద: మ లేమిన్నీ కనబడదు. ఆ అదృశ్యవ్యక్తి

మాపులు చల్లనై తోచినవి. నాగచంద్రుడు ఇదే మని పొదచట్టాచూచి, యేదిన్నీ కానక, పొగమందు కమ్మి ఉన్న హృదయపథం మరిన్నీ చీకట్లు అటుముకోగా, వెట్టివాని విస్మయం పొందుతూ, మళ్ళీ నది ఒడ్డున కూర్చున్నాడు. ఈసారి అతనికి నిట్టూర్పు వినబడింది. నాగచంద్రుడు లేచి, సగము నిద్రమత్తు తెలుస్తున్నవానిలా తూలుతూ, పొదదగ్గరే నిల్చుని, పొద లోనికి పారచూచినాడు. అప్పుష్టంగా మెడలో హారాల దప్పాడు. నాగ చంద్రుడు తూలి ముళ్ళడొంకలో పడబోయినాడు. స్పష్టంగా మళ్ళీ నిట్టూర్పు. అది ఖుంటారావమై అతని మెడదులో మోసింది. నాగ చంద్రునికి పూర్తిగా మెరుకువ వచ్చింది. వక్కనే ఉన్న సంచిలోనుంచి చేతిగొడ్డలి తీసి పొదనరకడం ప్రారంభించాడు.

బుర్రెంక, రక్కెస, నాభిలత, అడవిమల్లె, పురుగుడు, పాలకర్ర, చిట్టి రేగూ వినవినా వీరభద్రుడై నాగచంద్రుడు అరణ్యములో సరికి పారవేసి నాడు. సగము సరికిన అపొదమధ్య నృత్యము చేయబోయే కిలాచాలిక! వరుసము పండించుకొన్న కోటికోటి సంవత్సరాల యీడు కల్గిన దక్షను పీకభూమి నల్లరాయి. స్నిగ్ధానిస్నిగ్ధమైన చెక్కడం. స్త్రీప్రసంగాన అందం ఏరి తెచ్చి, చేర్చి ముద్ద పోసి, అబాలికామూర్తిని శిల్పించినారు. కోల మోము. లో తెరుగని నాసికామూలము. సమప్రవాహవతన మైనరేఖ, రేకమందార మొగ్గవంపులో తిరిగి ఓహ్రంచలముపైన నుడి తిరిగి పోయింది. చిరునగవున వికసింజబోయే అమె చెదవులు కొద్దిగా విడిచి సిగ్గున్నాలై, ఈవ లావణ కాకిరత్నపుత్రుల చెక్కిరిగుంటలను అలంకరించుకొన్నవి. అధరము దిగువ నిమ్మమై, చిరు రసాలఫల మైన అమె చిరుకవ ధుర్యము గ్రీవశంఖాన ధారై చేరుకొన్నది.

అమె చతుర్భంగాభిరామ. అమె వరవళనర్రకి. నన్నని బంగారు దుకూ అమో విమో కట్టివదేశాన వ్రేలాడే మొలనూలు మెలపులలో కలిసిపోయి విద్యుస్కృల అయినది. మంజరములున్నూ, చిరుగుంటలున్నూ అలంకరించిన

అమె పాదము తరులై భూమిమీద వాలబోతున్నట్లున్నది. అమె ఎడమ పాదపు మునికెళ్ళవై క ఎగరబోయ్యే వక్షలా నృత్యగతిలో అకాశపద భంగిమతో ఉన్నది. అటాడే తాడుబాము దక్షిణాన స్తము, అర్ధ చంద్రికా ముద్ర; సవ్యపాస్తము లోలము, హంసముద్రక; కంకణాలతో, గజాలతో, భుజభూషణాలతో, చెదిరిపోయే వణి బంధముతో, పొంక లయి ప్రేమ వాహినీమూలాలై, కదంబపుష్పాలై, కలలఃస్థులైన వక్షాలపైన ఉండి అడే పోరాల్తో, నృత్య వేశ దివ్యసుందరి యైన కులాన, ఒకక్షణికంలో, శిల్పి ఒకడు కాంబరి విద్యచేత శిలగా మార్చినట్లు అమె ప్రత్యక్షమైంది!

నాగచంద్రుడు అలాగే నిలుచుండి పోయినాడు. అతని ఉపావధాలు చాటిపోయిన శిల్పసౌందర్యం.

తొందర తొందరగా అవిగ్రహించుట్టూ ఉన్న జొంక నరికి పారవేసి, అప్రదేశం అంతా శుభం చేసి, తుంగ భద్రలోనుంచి తనసంచి కలకంలో, నీళ్లు తేల్చి ఒత్తుగా చల్లినాడు. వివిధ పుష్పాలు నేకరించి దండలు గుచ్చి అమె మెడలోను, వణిధరంపైన అలంకరించాడు. పూపులతో అమె పాదాలు పూజ చేసినాడు. తిని తీరని చూపులతో అమెను చూస్తూ మోకరిల్లాడు. అప్రయత్నంగా అతని ఫలం చివురుజొంపాల లాలిత్వం చూపిస్తూ కఠినమై ఉన్న అమె పాదం పైని చేరింది. లోతెరుగని ఉత్కంఠ నాగచంద్రుని జ్ఞాపించింది.

ఏమిది! అతని శిరస్సుపైన నారి దూరాన ఉన్న అమె కుడిపాదము గెమ్మదిగా దిగుతూ అతని మూర్ధానికి కొంచెం తగిలింది. నాగచంద్రుడు ఉల్కిరిచి రేచి అమె మోముపైన రీక్షదృష్టులు పరిపినాడు. అతని కుడి చేయి అమె ఎడమ మిగాలిపైన నఖం చవనృర్య నందింది. ఇంకలో

అచారిక చిరుపులుగు ఎలుగులా నవ్వి ఒడలు కొంచెం కదిలించింది. తిగిసి పోయే హృదయంతో నాగచంద్రుడు లేచి నిలుచున్నాడు.

చైతన్యోదయ మవుతూ ఉన్న ఆస్పిగ్ధనీలోపు శరీరాన నులివెచ్చు రక్తము జలజల పోపెత్తి సమవిషమతలాల క్రొమ్మెరగులు పుట్టించి సమస్తనాడుల న్నందించి మెత్తనిదారులై క్రొంజివురై నవనీతమైపోయింది. చూస్తూ ఉండగానే ఆశరీరము, ఉదయ సంధ్యాకాళములా క్షణక్షణం వన్నెలు మారుస్తూ, కపిళమై, పిళంగమై, శ్వేతమై, పాటలమై, వీతమై, పుటములో బంగారమై పోయినది. కర్కశమైన ఆమె కిలాఃబరీధరము నల్ల పట్టు కుచ్చుల వేణీభర మైనది. వగలు బంగారులై తగుతుల్లాడినవి.

‘తణికిటలోం’ అని అచారిక నాట్య మాడ ప్రారంభించింది. కాళ్ళ చిరుగంటలు చతురశ్రగతి త్రిపుటకాళము వేసినవి. రాసు రాసు స్ఫుటమైన కంఠంతో—

లలిత అవజ్జలతా పరికిలన కోమల మలయ సమీరే
మధుకర నికర కరమ్మిత కోకిల కూజిత కుంజమట్టిరే
వివారతి హరి రిహ సరన వనంఠే
నృత్యతి యువతిజనేన సమం సఖి!
విరహజనస్య దురంఠే...

అని పాడుతూ అచారిక అభినయిస్తున్నది. నాగచంద్రుని ముఖము విరిసిపోయిన దిరిసిన చెప్పలా ప్రవృత్తి మయింది. పొంకా అయి పాలుపు మీరిన ఆమె హస్తాల విన్యాసవేగము అడవి నిమ్మపూవుల వరిమళ మయింది. చిరుచెమ్మటలు నఖాగ్రాలతో తుడుచుకుంటూ నాట్య మాడి, మధుర మైన ఊర్పులు విడుస్తూ అచారిక వచ్చి నాగచంద్రుని బుజాలపైన చేతులు ఉంచింది. అశనిదేహాన గగుర్పాటులు మలచుసమీరము రివ్వున ప్రవహించినప్పటి చెరువుల్లో నీటి కెరటాలలా పరువు లిడినవి. లిడినడి ఆమె చెనవులు పోలినవలు అతనికపోలాలవైన అందిపోయినవి. దివ్య

యావనం విరిసిపోతూ వరమసౌందర్యం విరజల్లుతూ ఆచారిక చటుక్కున తనను ఆకరించినవృథు నాగచంద్రుని చేతులు అప్రయత్నంగా ఆమెను కాసిరించుకో పోయి మరల వాలినవి.

“ఏ మయ్యా! తుంగభద్రదాతీశాన కూర్పుందామూ రా” అని ఆమె అతని కుడిచేయి వట్టుకొని నది నీటిదగ్గరికి అతనికి దారి యూపుతూ అక్కడే ఉన్న పీనశ్యరాశ్య గుట్టమీద అధిరసించ జేసింది. అతని వక్కనే ఆమె ఆసీన అయింది.

“నీవృదయంలో, నే నెవర్నూ? అన్నప్రశ్న మొలకెత్తింది! ఈరాశ్యన్నీ ఒకరకం చుట్టాలు నాకు. ఈసంధ్యా శబలరాగంలో అవ్యక్తంగా కనబడే ఆమాతంగగిరి వక్క ఒక చిన్నశిల నాపూర్వ రూపం. ఈకథ విను!

“ఆనాడు ఎందుకో సార్వభౌముడు విచారమేఘంతో పొదువబడ్డ మలయగిరి శృంగం అయ్యాడు. అప్పటి వలకులు అధీశునివృదయానికి ఉపశమనం కూర్చలేదు. పెద్దన్నగారి పద్యాలు మేఘంలో ఉరుము లయ్యాయి. పేరుపొందిన అందకత్తెల్ని వెలవెలా పోవచేసే మావాళ్లు భరత వయోరాశి మధింకగా వుట్టిన అప్పరసలు, రాజులో రసజ్ఞతాచంద్రికలను ఉదయింప చెయ్యి లేక పోయినారు.

“ఒక సృత్యాంగన, చెంగల్వరాయ నేనానాయకుని వలపుకత్తె, క్రిష్ణవరాయ సార్వభౌములవారి అదరణం పొంది శ్రీవారి ఆగ్రహానికి గురియైన తనస్వామికి ఉపకారం చేయచూస్తూ ఉన్నది. ఆమె తనకుమార్తెను పిలిపించి గజ్జె కట్టించింది. ఆచారిక రిహిత్యమును అందంలో వంకలు నిద్దగలదు. అటలో ఊర్వశికి అవరావతారం. అంతవరకూ, ఆమె కన్నె చెర వీడలేదు. ఆచారికను సార్వభౌమునికి నమర్పించడానికి తల్లి చెంగ రాయనితో మంతనం సలిపి అదను యాచున్నది. ఇంతకన్న నేరేనయం కాదని ఊహించి అనట్టువరాలు తనకుమార్తెను సభలోకి ఉత్సవములతో పోని పట్టింది.

“అమెకొనికి గురువు అమృతాచార్యుల వారు. చక్రవర్తికి జోహద్లు చేసి, మహాప్రభూ! దివ్యసృష్టేశ్వరు పాదాలకడ పూజ చేస్తూ విద్య నభ్యసించిన ఓ అప్పకొంగన దేవరరాజ్యంలో ఉద్భవించింది. అబాలిక భరతంలో వద జూరు సంప్రదాయలూ నేర్చుకొన్నది. అమెవిద్య అవరదేతెంద్రు లైనసార్య భోములు దివ్యచిత్రైన అవధరింతురు గాక! రాజరాజేశ్వరుల చూసాంచల సుషమ లాకన్నెవైన ప్రసరించి ఆమెను పవిత్రను చేస్తవి గాక! అని నిశేధించు కొన్నాడు. మహారాజులుంగారు అంగీకారనూచకంగా తల వంకించారు.

“అర్థభుటికలో క్రొక్కారు మెరుగుతీగలా అబాలిక చక్రవర్తిపిదుట నాట్యం సాగిలవడి, వరువు ‘లే’ అనేవరకూ భూమిపైన వ్రాలినచంద్ర కళలా, పచ్చికలో ప్రసరించే కేరిగివన్నీలూ అసఖాచంద్రకలకలమునైన అట్లే పడి ఉన్నది. మహారాజు కనునన్న అయినది. ఒక్కమృడిగా తోలు తిత్తి శ్రుతులతో ఒకవిపంచిఒకకిన్నెర, ఒకనైరంధి పక్కవాద్యా అయినవి. దళవతారకథనము ఎత్తుకొని, హంసు చేసేగణిలు తాళాలు వాయి మ్రోగ్గురు మృదంగం పూర్ణలయావాతార మైనది. రసము తొలుకాడే ఒక్కవిహంగస్పృతగతిలో అబాలిక సుడిగాలిలా లేచి,—

‘సృశయ వయోధిజలే ధృతవా రసి వేదం

విహిత వహిత్ర చరిత్ర మఖేదం ధృతవా నసి వేదం

కేశవ, ధృతమీనశరీర, జయ జగదీశ, హరే!

క్షితి రతి విపులతరే తవ తిష్ఠతి పృష్ఠే

ధరణి ధరణి కిణ చక్రగరిష్ఠే తవ తిష్ఠతి పృష్ఠే

కవ, ధృత కచ్చపరూప, జయ జగదీశ, హరే!...

అని పాడుతూ అభినయించి సభను సమ్మాహనం చేసింది.

నాగచంద్రు డా బాలికమాటలు వింటూ, సంభ్రమాశ్చర్యాలకు లో నాతూ, తుంగభద్రా నీళ్లు చీకట్లు కాలుస్తూ ఉండడం కనుగొంటూ, ప్రణయ పూజానేను డాతూ, అబాలిక అందాలమోము పరికించి చూస్తూ, దగ్గి రగా అధిపని చిన ఆమె యావనానందానికే సమ్మోహితు డాతూ, నిలువునా పులికిస్తున్నాడు.

“ఈ ప్రదేశం నన్ను దివ్యానందంలో పరివశుణ్ణి చేస్తున్నది!”

“సాక్ష్యభోముల కాలంలో ఇక్కడే ఒక్క కల్పమందిరం ఉండేది!”

నాగచంద్రు డామెవంక చీకట్లై చూస్తూ, “ఈ తుంగ భద్రానదీ సౌందర్యము విలాంటి దివ్యస్మృతులు మొలక లేల్లిస్తున్నది” అన్నాడు.

“నీహృదయ సౌందర్యమున్నూ అలాంటిదే.”

“సుందరతర మైన నీరూపకీర్తితి నన్ను పాదాక్రాంతుణ్ణి చేసు కుంటూంది!”

“అయితే నాకు హృదయం లే దంటావా, ప్రభూ!”

“ప్రభూ! ప్రభూ!” అనుకుంటూ నాగచంద్రుడు ఎన్నయ పడ్డాడు.

“నీహృదయం నాఉహ కందరానిది.”

“పణ్యస్త్రీకి హృదయం ఉంటుందా స్వామి?”

“సర్వప్రపంచానికీ సౌరభాలు చూరలిచ్చిన పణ్యస్త్రీల హృదయాలు వందనీయాలు.”

“హేళనా ప్రభూ?”

“హేళనా! నీఅవిచ్ఛారం ఇంతవరకు నన్ను అచేతనుణ్ణి చేసింది. ఏ అందాన్ని నేను ఉహ చేసుకోలేకుండా ఉన్నానో, ఏ అందం నాకు ఇంత వరకూ ప్రత్యక్షం కాలేదో, ఏ అందం ఉంటుందని భావించి భావించి, చేశాం పరవశం కాగా, హృదయం క్రవించిపోగా, నాతత్వ స్వార్పణం

కోసం ఎదురుచూస్తున్నదో, ఆ అందం ఈనాటికి నీలో చూసిన నాకు కూళనా ప్రణయదేవీ!’

ఆ బాలిక ఆతని ఒడిలోకి వారి పోయింది.

నాగచంద్రుడు ఆనెళంకో, పూజ్యభావంకో ఆమెను విగియార కవుగి లించు కొన్నాడు. ఆముహూర్తము అతిపవిత్ర మైనది. అనంతేశ్వములో వారిప్రేమ మరీ గాఢమై మధురారి మధుర మైనది.

“దేవీ! దేవీ!”— గడ్గద మైన ఆతని గొంతుక అతి ప్రేమపూర్ణ మైనది. ఆమె కంఠం నుంచి అదృష్ట మైన విచారస్వనము వినిపించి ఆతని శ్రవణాలకు భూకంప నివ్వన మైంది!

“ఏమీ! ఏమీ టిటి! కళ్ళ నీళ్ళు నింపుతున్నావే! నీబంగారు దేహంత కడుకతూ ఉన్న దేమిటి! ఈవిచార మెందుమ? పవిత్రమూర్తి!”

“నీపూజ నన్ను మూలానికి కదులుస్తున్నది. రూపం అమ్ముకొని బతికే మేము ప్రేమమాధుర్యము రుచి మైనా ఎరగము. నన్ను పూజానీత మెక్కించి వివశురాలి చేస్తున్నావు!”

“విద్య నాలో వ్యక్త మౌతున్న ఇంతనాటినుంచీ ఒక అద్భుత మూర్తిని, ఆమూర్తిని ఆవరించిఉండే ఓవిచిత్ర హృదయాన్నీ, ఆనర్వాన్నీ ఆవరించి పూర్ణించుకొని ఉన్న పవిత్రాత్మను ఉత్కృష్టాశయం చేసుకొని, నేను అదేవికోసం లోకాలు గాలిస్తూ, హృదయం దేహాయం చేసుకొని పూజాద్రవ్యాలతో అంతులేనియాత్ర చేస్తున్నాను.”

“ఆ ఆశయం మృగత్వస్థామాత్రమే కదా ప్రభూ!”

“నిజ మనుకొనే ఈ ప్రపంచానికన్న మృగత్వస్థ ఎక్కువ నిజంకదా దేవీ!” అంటూ నాగచంద్రు డా విచిత్రబాలికను మరీగాఢంగా కవుగి లించుకొన్నాడు. ఆ అమృతమూర్తిని అతముకొన్న పరమకాలతో నివశు డయ్యాడు.

“చక్రవర్తి, పరమేశ్వరపదజనిత మైనట్టిన్నీ, సరిదిశ్యరసముపదిష్ట మైనట్టిన్నీ, భరతమహర్షి ప్రచరితమైనట్టిన్నీ, వివిద్య ఉన్నదో, అమహాకళ నాడు అబాలికలో మూర్తిభవించి, వికసించడం కనుగొన్నాడు.”

నాగచంద్రుడు విప్పారిన నయనాలతో ఆమెను లిలకిస్తూ, “దేవీ! అబాలిక పు నువు కావుగదా” అని అడిగినాడు.

“ప్రభూ! నేను కా వని చెప్పనా, అవును నని చెప్పనా?”

ఈషడవసర మైన ఆమెమోమును నాగచంద్రుడు చురుకము పట్టి లేవ నెత్తుచూ, “దేవీ, నీపెదవుల్లో మందహాసలేక మన్నా వర్తించకుండా నన్నీ విచిత్రస్వప్నంలో తేలుతున్నావా?” అన్నాడు.

“ప్రభూ! నాసర్వస్వము నీకు పూర్ణార్పణం చేస్తున్నా. ఈదివ్యక్షణాలు, స్వప్నమో నిజమో నాకే తెలియకుండా ఉన్నవి.”

“ఈ దివ్యస్వప్నమే ఎప్పుడూ నిలిచి ఉండరాదా!” “అవును ప్రభూ!” అని నిశ్చయిస్తూ, అబాలిక—“అస్పృత్యము సార్వభౌమునికి ఆనందం నివేద నిచ్చింది. ఆరాత్రి—” అన్నది.

“ఆరాత్రి?”

“సార్వభౌముని అంతఃపురానికి ఆ బాలికను పంపడ మయింది” నాగ చంద్రుడు కూలిపోయినాడు. అతనిశత్రులు వాడిపోయిన తామరకూళ్ళై బాలిపోయినవి. అతడు నిట్టూర్పు విడుస్తూ ఆనల్లరాతిమీద తల వాల్చాడు.

“ఇక విసలేను, దేవీ!”

“ప్రభూ, నేను వణిక్కున్నాను.”

“నిన్నారాత్రి వంటిన పాతకాలు భ్రష్టులు, పిశాచాలు!”

“ప్రభూ! అతిహీనకులంలో జన్మించిన మాపాపహృదయాలు పనిత్రం కాగలవా? సార్వభౌముని శ్రేగంటిచూపు మమ్మల్ని అపసరస్సు చేయదా!”

“మీరు దివ్యజన్మలే దేవీ! మిమ్మల్ని అనుభవించే ఆ సీచాతిసీమలు—”

“ప్రభూ, విను-సర్వాంశరాలతో వానకనజ్జికనై, మహారాణి నైనట్లు ఉప్పొంగిపోతూ, చక్రవర్తిరాకకై ఎదురు చూస్తుంటిని మహారాజులు గడచినవి, కోటలో ఘంటారావాలు మోగుతున్నవి. అర్ధరాత్రికూర్యారా వాలు, తృతీయయామవు ధంకానినాదమూ విసబడుతూనే ఉన్నవి. అంతః పురా లన్నీ నిశ్శబ్దంబో జోగి ఉన్నవి. ఆ చిన్నమాంబారసీకుడు రాలేడు. నాశూదయంలో దవానలం చిగురించింది. లజ్జతో కుంగిపోయాను. ఆ మహాపరాభవంలో వైకాళికల హృదయరికలు, వందిమాగధులపాటలు నా హృదయకుహరంలో బ్రహ్మాండము పగిలినట్లు ప్రతిధ్వనించి, ఒళ్లు తెలియని మూర్ఛలో మునిగిపోయినాను.

నాగచంద్రుడు చివుక్కున లేచి కూర్చున్నాడు.

“సార్వభౌముని సౌజన్యము నే స్కృత్యమాత్రం సందేహించాను ను వ్యంతఃపురంలోకి వెళ్ళినసంగతి మహారాజుకు తెలుసునా?”

“ఈపణ్యశ్రీకి అంత విచారణ, చేసే యోగ్యత కలదాప్రభూ! చిన్న మాంబాదేవి సరససల్లాపానందు డైన చక్రవర్తికి అదేవిపైన యేవోకా రణంచేత కొంచెం కోపం వచ్చిందనీ, ఆనాటి నానాట్యం ఆయన హృద యంలో సందేహాన్ని కెన్నెలై చీకట్లు పారదోలించనీ, నభనంచే, అపట్టునే మహావ్రథువు చిన్నమాంబాదేవి అంతఃపురానికి పోయి క్షమా గణ చేశి ఆమెను అనునయించినాడనీ తరువాత నేను విన్నాను.”

“చంగల్యరాయని దుశ్చేష్టితంసుమా దేవీ ఇది!” “అయిదురోజుల వెనక, తీవ్రజ్వరంలో ఉన్ననాకు స్ఫుటాస్ఫుటంగా మెలకువ వచ్చింది. నృత్యంనాటి అసభలో రాజశిల్పి శిష్యులతో వచ్చి ఉన్నాడట, ఒకశిష్యుడు- అవ్యంధరనైకణి, దివ్యసౌందర్యానందుడు—ఈపావనీ ఈమె నాట్యాన్నీ చూచి కైరిప్రీమలో మునిగిపోయినాడట—”

“మునిగిపోవటం అబద్ధరనా దేవీ?”

“అచారిక అజ్వరంతో కృశించి కృశించి అనువులను నాలోలయిండు” అమాట ముగించుకుంటానే నాగచంద్రుడు అశిలాబాలను, చెమర్చేకన్నులతో దరికి చేరదీసుకొని ఆమెమోము తనహృదయాని కద్దుకొని ఆమెకల కన్నీటితో తడిపినాడు.

తూర్పున కొండలప్రక్కనే ఎర్రపై నాగచంద్రుని సంతోషరాగములా చంద్రబింబము ఉదయించింది. తుంగభద్రనీళ్ళు శిలాబాలహృదయములా కెంపుతీరలు పొగిసివి. సర్వప్రపంచము జ్యోత్స్నానందంలో వివశత్వ మొందింది.

అశిలాబదికపైన నాగచంద్రుడు మెత్తనికల్పము అమరించి అచారికను అభివసించ చెప్పినాడు. ఆమె మోమును తనివి తీరగా పారకొస్తాడు. ఆమె సౌందర్యరేఖలచేతులు హృదయాని కద్దుకొని దూరాన్నుండి, దగ్గరనుండి గమనిస్తాడు. ఆమెలావణ్యము పుడిసిల్లేకన్నుల కిద్దుకుంటాడు. ఆమె ఇంకనూ శిలాబాలకాదు గదా అన్న అనుమానము వీడనిచూపుతూ, స్వర్గంలో కదుల్లెరిను కాంటులను పరికిలిస్తాడు.

ఆమె చిరువ్యవృత్తి, సిగ్గుతో కొంచెము వంచినమోముతో, నీలాలబాలలు లైన కనురెప్పల మాటులనుండిన అతని ఆనందము తనహృదయాన్ని వింపుకుంటూన్నది.

నాగచంద్రుడు ఆమెయెదుట మోకరించి, “నువ్వు నాకన్న బాలవు. నాజీవితాధిపతిని దేవతవు. నేను తుంగభద్రను, నీవు కృష్ణవు” అని ఆమె ఒడిలో వాలినాడు.

౧౧

అతడే అనాదకన్యయత్నంలో, తమి నిండినహృదయముతో, అరుణా విరృంఘమును గుర్తించి ఉంటాడు. మాయావర్తవర్తర సానువులైన ఒకరెప్పపాటు

తన రథము అపి కర్మసాక్షియైన సూర్యభగవానుడు ఆదంపతులైన తన అరుణరేఖ కంకుమాక్షతలు చల్లినాడు. సుఖపారవశ్యముద్రితా లయిన కనుదమ్మలతో, చెదరిన ముంగురులతో, నడిలిన వజీరగంతో, తనకూ దయతలముపై కలవపూదండలా వారిఉన్న శైలబాల చెదరిన వన్నెను నాగచంద్రుడు అరమోహకములతో ఆస్వాదిస్తున్నాడు. అలసాలసాలయిన వజీరతెమ్మెరలు తుంగభద్రాతరంగ శిశరశైత్యాలతో అయితమై వచ్చి శైలబాల ముంగురులను పాపటకు చక్క నొత్తుతూ కనుదమ్మిరేకులను ఇంచుమించు వివృతాగినవి. నాగచంద్రుని కంతాన పెనవేసికొన బాహులత ఇంచుక నడలించి, తటుక్కున కళ్ళు తెరిచి తల ఇంచుక విప్పి అమె అతనిమోము తిలకించినది. అమె చూపుచో నునుసిగ్గులు చిరుతెర టారై ఆనందకంతుల మిలమిలలాడి, అంతలో అమెరెప్పలమాటున అదృశ్యము లైవ. ఆర్థపూరితాలయిన చిరునవ్వులు ప్రసరిస్తూ అత దామెను గట్టిగా హృదయాని కదుముకన్నాడు.

రూపవిలాస ముగ్ధ లైన శిల్పాల ఆనందము రూపలయాన్ని కోరుతుందా? ఉత్కృష్టరూపాన్ని సృష్టించే ఆశయంమాత్రం శిల్పాల తరహు కాదా? అప్పుడావి మైనా ఎరుగని రూపాత్మకస్వప్నాశాసనము పోతకలములు కోరేదీహాసందము మాతమేనా? రూపురేఖలు పొదిగించుకునే వికాసము నులికచ్చనిదేహంచే బంధిత మైనదా! ఎమిటి విచిత్ర సంఘటన!

“సృష్టూ! మీశాంతిహృదయాన్ని ఆవరించినతెరను తీయలేను, కాని, నంశయా తెరుగని అతగుణిశ్చి సభలో నన్ను చూచిన మరుక్షణాన్నుండి ఉన్నట్లుడై పోయినా డట!”

“నువ్వు మూర్తిభవించిన సౌందర్య సర్వస్వాని!”

“అపశ్రుతి లేనిదిశ్యసౌందర్యము స్వప్నమాత్రము ప్రభూ!”

“మనోరథప్రాయ మైన రూపానికి రేఖలు లేవు. మూర్తి లేను మూర్తింకుకో గలిగిన ఉత్కృష్టరూపమే శిల్పికి ఆశయం. తీర్థాలు తిరిగిన

ఈనాడు ఈనాడు ప్రత్యక్ష మైనావు."

"అనాడు కాదా ప్రధూ!" అంటూ కంఠాన భుజులతలు పెనవేసి కన్నులలోకి చూపుల చూసి చూడయాన్ని మేలుకొలుపుతున్న కైలచాలను, కంపించిపోతున్న కరములతో ఎడంగా చాచి వట్టి దేహమునఃపూజాల్ని చూపులలోకి తెచ్చుకొని, ఒక్కనిమేవం జీరసి చూస్తూ, ముఖస్వప్నం నుంచి లేవలేక నిద్ర లేస్తూన్న వానిలా, "దేవీ! ఎన్నాళ్ళకు! ఎన్నాళ్ళకు!" అంటూ ఆనందమూర్ఛితుడైనాడు నాగచంద్రుడు.

తుంగభద్రా తరంగాలవంటి కరతలాలతో ప్రియుడిమేను విమురుతూన్న కైలచాలను—ఒక్కటిట్టూర్పు వుచ్చి, "దేవీ, స్వప్నం కాదు కదా!" అంటూ హృదయానికి ఆడుముకుని, "దేవీ! మధురతర మైన మనకథనము న న్నింకచెప్పనీ" అని నాగచంద్రుడన్నాడు.

"నిన్ను చూచిననాటనుంచీ నీస్వరూపాన్ని పరువాలు నింపుకొన్న నీల గ్రావంలో మూర్తిప నారంభించాను."

"భస్మను!"

"నీజల్మలో ఎప్పుడున్నూ మియింటికి వచ్చేవాడను జీవవర్ణాలు తెలిగే వివిధపుష్పాలు నేకరించి, రసహృదయా లయిన ఫలముల కాస్కలతో దిన దినమూ మిమేడకు వస్తూ, నీ కవి అల్పించుకొన్నాను."

"ఫలములే కాదు. నీప్రణయమే దౌషధానికి అనుపానం చేశావు."

"దేవీ, నేను సంకల్పించిన కల్పమూర్తికి నాప్రేమరసంతో మెరుగులు దిద్దుకొన్నాను. ఎంతరసభావన ధారపోసినా, మూలానికి నా నిర్మించిన ప్రతిమ బింబమాత్రమే అయిపోయిందని నీగ్రుపడ్డాను. నీనయనాంచలాల మెరుపులూ, నీమందహాసాల శీతదృశ్యాలూ, అనాటి నీనాట్యభంగిమలో సౌకుమార్యమూ, హృదయాన పదిలించుకొని తెచ్చి నాటంకపు మొనతో ముంచి, నాకీలాబాలకు అందిచ్చుకున్నాను. నాపూజాకల్పనం నీయెదుట జరిగినదానికి నాకు వైర్యం చూపింది కాదు."

“శ్రీమదాంధ్రము! నానపట్ని యేని! అని నేను దినదినం ప్రశ్నించేదాన్ని ప్రభూ!”

“లేదుకొంటున్న నీ ఆరోగ్యానికి భంగం కలిగించలేక—”

“దినములు గడువుతుంటే నే నొకనాడు పట్టు పట్టి నాను చూస్తా నని, కాదు ప్రభూ?”

“దేవీ! ఆదారుణకథ మళ్ళా ఎందుకు స్మరిస్తావు?”

“ప్రభూ! ఉండు. నేను ఎవరు వారిం చినా విక, ఒకనాడు పల్లకిగా బయలుదేరాను. నువ్వు నరికివేసిన పెద్దపాదే నీ శిల్పమందిరం కూలగా బయలుదేరినది. ఆశిల్ప మందిరానికి ఆవరాని ఉద్వేగంతో, నిలువలేని ఉత్కంఠతో పల్లకీ దిగి వచ్చి, నావ్రతిబించాన్ని చూచాను. నాచూపంలో, నాతో ఉండేలోపాల్ని సవరించుకొని దివ్యత్వం తాల్చిన సౌందర్యం ముందు లజ్జించి, నిశ్చేష్టనై కాపకట్టు వడ్డాను.”

“దేవీ! నాశిల్పబాలకు నేను పోయలేని ప్రాణాన్ని నీ వప్పు దర్శించి నన్ను భవ్యజ్ఞి, అధమ్యజ్ఞి కూడా చేశావు.”

“ప్రభూ! అవిగ్రహాన్ని చూచి నేను నీ ప్రేమగంధీరత విశ్వరూపంవలె తెలుసుకొన్నాను. నాకుద్భవేహాన్ని వదలేసి, నాదివ్యరూపంలో చేరుకొని తరతరాలనుంచీ నీకోసం ఈమందిర శిథిలాల్లో ఈనదీతీరాన తపస్సు చేశాను.”

౬

సవిత్రా లయిన మూడురాత్రిళ్ళు లిప్తలై జరిగినవి. దీర్ఘాలు, అర్ధవిహారితచోరాలు, బెళుకు లీనుకురంగలయనా లైన ఆమె జడదకమ్ములు తనివి తీరిన చూపులపూవుల పూజతో తమ్ము నింపివేస్తున్నప్పుడు, నరసమై, శుష్టమై, నున్నితమై, దివ్యరేఖలు కలదై, నునువెచ్చనై, ఉదంతానగా

కాంతిలా మెరిసిపోతున్న ఆమె శరీరసౌందర్యము తన్ను నుడిగుండంలా, చంద్రకేరణంలా, వికసించిన వల్లికావనంలో నువాసనలులా చుట్టివేస్తున్నప్పుడు, ఆమె తనలో లీనమై పోతున్నప్పుడు, కోటిపాటల కనుమాలలో మధువుల వాకలు ఆమె పెదవులు తన పెదవుల గాఢమైనతమిలో చుంబించేటప్పుడు, నాగచంద్రుని విద్యానంద తస్మయత్వము, కోటి ఉద్యానాల సౌరభ లాక్క-బిందువులలో సమాశ్చర్యాలయిన ట్లయినది.

ఆది వాల్మీకినాటిరాతి సంపూర్ణ పూర్ణిమాజ్యోత్స్న కుంగభద్రాలోయాలవై పన్నీటి పరివళాల కుంపులు చల్లుతున్నది.

ఆ ఉత్కృష్ట యువయుగ్మనందంలో లయమై లోక మంతా నిశ్శబ్దమైంది.

వా రిరువురూ యుగాలనాడు ఏమహాకారలలో ఉద్భవించి యాత్ర చేస్తూ భూమి కవతించిన కేరణద్వయమో!

“ఒక శాశ్వతమైనదేనా, సుధాకరసార్యభౌమా! పూర్ణతతో తూగే సౌందర్యబాలలై కల్పలలో తఫ్తు చేసుకొన్నాను. ఆమెను సందర్శించుకున్నాను. పరిపూర్ణతను చేరే సౌందర్యమూర్తిగా సృష్టించుకొన్నాను. రూపరేఖా కాంతిసౌందర్య సంపూర్ణత్వాన కలిగే అద్భుతానందం ఒక క్షణికము మాత్రము. ఈసౌందర్యం, ఈఆనందం, ఈదివ్యనిమేషమూ అనంతం చెయ్య వ్రాయి ప్రభు!” అని మహాయోగవంతు మైన అభ్యర్థనము చేశాడు నాగచంద్రుడు.

ఒక చిరుమబ్బు చంద్రబింబాన్ని ఒకలిప్తమాత్రం కప్పినది. లోకము ఒక లిప్తమాత్రము గాధాంధకారమయ మైనది.

ఇంతలో దిక్కులు సృష్టలై మళ్ళీ చంద్రకాంతులతో తళ తళలాడినవి.

శిల్పబాల యథావ్రకారం శిలావిగ్రహమై అనంతనాట్య మొనరిస్తున్నది. నాగచంద్రుడు మోకరించి దివ్యానందభంగిమలో ప్రణమిల్చి స్వరూపాన ఆమె కెకట కాలశిలా విగ్రహమూర్తిలో ఘనీభూతుడైనాడు.

కుంగభద్ర ప్రసహించింది.

ఆ ర్థ నా ద ము

శ్రీ వేదుల సత్యనారాయణ శాస్త్రి

అనాడు కార్తికశుద్ధ చతుర్దశి. రాత్రి తొమ్మిదిగంట అయింది. ధాతా మణ్ణక పరిచినట్లు తెరలు తెరలుగా వ్యాపించిన పండువెన్నెల సృష్టికి ఒక విధ మైన మైకము కలిగిస్తున్నది.

ఉమాపతి భోజనము చేసి పడకగదిలోకి వచ్చి కిటికీదగ్గర నిలుచొని, సుదూరపరిసమాప్త మైన అడవిచిర మట్టలగుట్టలలాగు కనబడుతున్న నల్లనికొండల పొడవులు చూస్తూ ఉన్నాడు. శాతమీ కబరీవదుల కలధ్వని చల్లగాలి తరంగాలమీద సుదూరసంగీతములాగు వినపడుతున్న దతనికి.

కిటికీదగ్గరనా ఉన్న పడకకుర్చీలో కూచొని మేజామీద బొమ్మలపత్రిక చూస్తున్నాడతడు.

ఎవని ఉంటే వ్రపంచములో అదృష్టవంతు డంటాలో ఉమాపతికి అవన్నీ ఉన్నవి. అయిదారువేలు వచ్చే పితౄర్జిత మైన భూవసతి, కొన్ని వేల వడ్డీ వ్యాపారమూ, ఇవన్నీ చూచిపెట్టడానికి తండ్రినాటినుంచీ నమ్మక మైన గుమాస్తా ఉండడమువల్ల సొమ్ము సంపాదిస్తేనే కాని కాలము వెళ్ళ దనే విచారము గాని, ఇంటివ్యవహారాలు చూచుకోవలసిన అవసరము గాని అతనికి లేదు. బి. ఎల్. అయినతర్వాత ఏమూడు నాలుగుసార్లులో—అదయినా అస్థాయము జరుగుతున్న దని ఏపేదవారో వచ్చి, కాళ్ళా నేళ్ళా వడి, బరిమాలకోవడమువల్ల కోర్టులో అడుగు పెట్టి ఉంటాడతడు.

ఉమాపతి పేరైన నాయుడుకుటుంబములోని వాడు. అతనితాత గారు పెన్షనులోచేరి సుఖేదాయవని చేశాడు. బర్మాయుద్ధములో చూపిన శ్రేష్ఠ

సాహసాలకు మెచ్చి ప్రభుత్వమునా రాయనకు కబరీ ఒడ్డున బంగారము పంపిస్తోన్నామంటా నంటిలంక భూము లీనాముగా ఇచ్చారు. ఇప్పటికి ఆయన వట్టి అడ్డంకి దాలా వారిట్లో ఉన్నది. ఉమావతి తండ్రి కూడా మంచి దేవావుష్టి కలవాడు. తాను కాకపోయినా తన కొడుకైనా సైన్యములో చేరి సంకాసుగతము లైన భార్య సాహసాలను నిలబెట్టేవాడు కావలె నని ఆయన కోరిక. కాని కొడుకు చిన్నతనములోనే ఆయన గతించాడు. ఏక శుక్రవిషయము కాబట్టి ఆయన భార్య ఆయన కోరిక తీర్చడానికి సాహసించలేక పోయింది. వాలుగురోజులపాటు కొడుకు తన కంటబడకపోతే అతల్లి ఇప్పటికీ తపతప లాడిపోతుంది.

ఉమావతికి నర్సవిధాలా అనుకూలురా లైన భార్య లభించింది. ఆమె పేరులోనే కాక నిజముగా లక్ష్మి. ఒక్కమాట చెప్పితే చాలు. అత్తగారూ, ఇరుగుపొరుగు సంసార స్త్రీలూ ఆమెను “మావారి అన్న పూర్ణ” అని ఉగ్గడిస్తుంటారు. ఉమావతికూడా భార్య అంటే అమిత మైన అనురాగమూ, గౌరవమూ. ఎంతో అన్యోవ్యముగా ఉంటున్న అదంపతులకు ఒక్కవిషయములో మాత్రము తరుమె జగడము వస్తుంటుంది. ఒక్కొక్కనాడు రోదనముతో ప్రారంభమై సాంత్యనముతో వల్లారి పోతుంటుం దాజగడము. అది వేటవిషయములోనే.

వేట అంటే ఉమావతి కున్న సరదా అంతా ఇంతా కాదు. అందులో గోదావరిపైన పడవమీద బయలుదేరి వేటలను వేటాడడ మంటే అతనికి ఒళ్ళు తెలియదు. అతని భార్యకు గాని, తల్లికి గాని ఈవేటంటే సరిపడదు. అయినా కొడుకుమనస్సుకు కష్టము కలుగుతుం దేమో అని తల్లి మాత్రము ఈవేటవిషయములో అతనిని వారించలేదు. ఈవిషయములో కొడుకుతో జగడమాడినా కొడలి ఏమీ అనేది కాదు. లక్ష్మి మాత్రము అవకాశము వచ్చినప్పు డల్లా వేట మాన మని భర్తతో జగడ మాడేది.

ఉమావతి కాపుర మున్న రామచంద్రపురము చిన్న దైనా నివాసయో

గృహమైనది. శబరినది గోదావరీనదీలో కలిసేచోటికి మైలుదూరములో ఉన్నది. ఊరికి వచ్చిమాన శబరి, దక్షిణాన మహాగాతమి. ఊరికి ఆరమైలు దూరమునగుచీ మహారణ్యము. ఆ అడవిలో మెరుగుమట్టి గను లున్నవి. ఏదో విదేశీకరిపెనీ ఒకప్పు డావ్యాపారము సాగించి రేవుస్థలి మైన జీడి కుప్పవరకూ రాకపోకలకు వీలైనరోడ్డూ, అక్కడక్కడ గుట్టలమీద మంచిబంగళాలూ నిర్మించింది. ఇప్పుడా వ్యాపారము లేదు గాని అందుకోసం చేసినయేర్పాట్లన్నీ ఉన్నవి. ఆమహారణ్యము పాపికొండలు దాటితే గాని అఖరు కాదు.

పడవమీద ఉమాపతి పక్షులను వేటాడదమునకు పాపికొండలవరకూ వెళ్ళుతుంటాడు. ఎప్పుడూ కొత్తకొత్తపుస్తకాలు తెప్పించి చదువుతూ ఉండడమో, లేకపోతే నదిమీద పికాయ బయలుదేరడమో, ఇవే ఆతని కానంద మిచ్చేపనులు. తరుదుగా ఆతడు కొన్నిపుస్తకాలు తీసుకొని వంటవాణ్ణి వెంట బెట్టుకొని పడవమీద బయలుదేరి మూడునాలుగురోజులకు గాని ఇంటికి తిరిగిరాదు. అడవిమృగాలను వేటాడవలెకన్నా నదిగట్టున ఆకొళ్ళిని వెక్కిరిస్తున్నట్టున్న చెట్లమీది పక్షులను వేటాడడ మతనికి సరదా.

నానాకాలములోతప్ప ఏడాదంతా శబరినదిలో ప్రవాహ ముండదు. అందుచేత చాలావరకు ఆతనిప్రయాణము గోదావరిమీదనే. కొండలను చీల్చుకొని ప్రవహించే గోదావరిమీద ప్రయాణము చేస్తున్నప్పుడు మానవ ప్రపంచములో సంబంధము లేని ఇరుగట్లా పెరిగి ఉన్నమహారణ్యమూ, ఆ అరణ్యములో కొండలలోనుంచి వరుణకన్యలలాగు పాడుతూ వచ్చి గౌతమీ ప్రవాహములో లీనమయిపోయేసెలయేళ్ళూ, ఆయేళ్ళప్రక్కల గోదామ తాచుకుబుసాలు పరిచినట్టు పిహడా అంటని ఇసుకరిన్నెలూ, ఆ దిబ్బల ప్రక్కనే మనుష్యహస్త మంటకుండా పెరిగిన అరటి, కమలా, మామిడి మొదలైనపండ్లచెట్లూ, ఆచెట్లమీదిగా మెల్లిమెల్లిగా గాలిలో తేలి కొండ శిఖరాలకు ఎగతాకి పోయే తెల్లపొగమబ్బులూ, నెమళ్ళకేకలూ, ఈ

కోళ్ళకూతలూ, నీటిపెట్టల కలకలారావాలూ, వెదురుపొదల సంగీతాలూ, కొండలనీడలూ, చెట్లనీడలూ వడి నీలిమ తేరుకూ మధ్య లేనికొండచిలువ లాగు మెల్లిగా సాగుతున్న నదీప్రవాహమూ, అప్రవాహములో ఈదులాడు తూనో, గాలము వేసి చేపలు వడుతూనో, వచ్చిపోయే పడవలకేసి వడి చావులలో లెచ్చిలెచ్చి చూస్తూ ఉండే సి గ్గరగని కోయవడుమలూ, నీరు తాగుతున్న వనగజాలలాగు నీటిఅంచుల కానుకొని నలుపుదేరి ఉన్నబండ కాళ్ళకు కొట్టుకొని భగ్గు మయిపోయే కెరటాలూ అతనిమనోదేహాను శ్రుతికరింపజేస్తవి. సృష్టిలోతైచిత్రమూ, అకృతిమసౌందర్యమూ, చూస్తూ అనదీవక్షాన ప్రయాణము చేస్తున్నప్పుడు అతనికి జరిగిపోయినగాధ లెన్నో జ్ఞాపకము వచ్చి ఒకవిధ మైనపారవశ్యాన్ని కలిగిస్తవి. అందుకే భార్య కిష్టము లేకపోయినా అతడు ఎదిమీదిషి కాయ మానలేకుండా ఉన్నాడు.

బొమ్మలబుద్ధికలలో వేటమీది వ్యాసము చదువుతున్నాడు ఉమావతి. అకులు చేత బట్టుకొని అతని భార్య వచ్చి పక్కన నిలబడి “ఏమిటి చదువు తున్నా” రని అడిగింది.

అతడు నవ్వుతూ “ఇదుగో చూడు” అని పత్రిక కళ్ళముందు పెట్టి చూపించాడు.

“మృగాలూ, పక్షులూ కనబడుతున్నవి. ఇ దేదైనా వేటనుగురించి వ్రాసిందా?” అంటూ ఆమె వక్కలు భర్తచోటి కందించింది.

“అవును. ఒకదొర దక్షిణాఫ్రికాలో తనవేటఅనుభవాలు వ్రాశాడు. వ్యాసము చాలా ఉత్సాహకరముగా ఉంటే చదువుతున్నాను” అన్నాడు వక్కలు కొరుకుతూ ఉమావతి.

కలకల్లాడే ఆమెముఖము ఈమాటలలో అప్రసన్నమై చిన్నపోయింది. ఇటువంటి పుస్తకాలు వదిలిలే తనభర్తకు వేటమీద మనసు శ్రుతుకుం దని ఆమెధయము.

లక్ష్మీదేవిహృదయము ఆఱికోమలము. కవిత్వానికి ఛందస్సు ఎటువంటిదో ఆమెహృదయానికి కోమలత్వ మటువంటిది. కావ్యప్రపంచములో మాధుర్యమంజులతలు పడుగుపేకలుగా నేసిన నేత ఆమె మనస్సు. అనేకలో సోమార్మమూ, పనితనమూ ఆమె ప్రతిమాటలలోనూ స్ఫురిస్తూ ఉంటుంది. ఆకంఠస్వరము చెవి బడ్డవ్వుడు ఎట్టికోత మనసులోనైనా సరే ఒకవిధమైన అనందమూ, తృప్తి వికసిస్తవి. ఇక భర్తమాట చెప్పే దేమిటి! నిజముగా ఆమె ఆఱికోమలకాలములో ఉండవలసినదే గాని హింసాచ్ఛాయలలో బ్రతుకుతున్న ఈనాటిప్రపంచములో ఉండవలసినది కాదు. ఏప్రాణి కష్టపడడము చూచినా ఆమెమనస్సు బాధ వడుతుంది. మాంసపుహార ముట్టకోవడానికి కూడా సాహసించని ఆమె మనస్సు ఉమావతికి తెలియనిది కాదు. అందుచేతనే ఆత డామెమనస్సుకు నొప్పి కలిగేమాట గాని, పని గాని తలపెట్టదు. తనభార్య ఇటువంటి దనుకోవడమే ఆతనికి ఎంతో గర్వము. ఆతనిప్రాణానికి కామె వేయిరేకల తామరపైన కొలు వున్న విశ్వమాత. ఆమెముఖము అప్రసన్నమైతే ఆతని గర్వ శిఖరానికి పెద్దదబ్బు తగుల్తుంది. అందువల్ల ఆతడు అనుక్షణముగా ఆమె హృదయాని కావ్యోదయము కలిగించడానికే యత్నిస్తాడు.

వేటమాట చెవిని బడగానే ఆమెముఖాన పొడగట్టిన భయము కనిపెట్టి ఆత డామెమనస్సుకు ఉల్లాసము కల్పించవలె నని ఆమె చేతులో ఆకలు తీసుకొని నములుతూ, లేచి ఆమెముఖమువైన చేయి వేసి నెమ్మదిగా కిటికీ దగ్గరికి చేర్చి “చూడు! ఎంత అందముగా ఉన్నదో” అని బయట చూపుతూ అన్నాడు.

నిజముగా బయట శరదుత్సవము సాగింది. విభావరీ లక్ష్మీ తన జ్యోత్సాన్ని నృత్యముతో సృష్టి పరవశము చేస్తున్నది. పచ్చని చెట్ల అకటించాలమీద, మవిమంచున చెన్నుగలిగిన పూలరేకులపైన, మింట తునక తునకలై గుంపు గుంపులై రక రకాలు పొదితులతో చందమామను పట్టుకొనడానికి

లాగు విచ్చుత విడిగా పరుకాత్తుతున్న మబ్బులమీద సౌందర్యదేవత ఊర్పుల కమ్మదనము చక్కగా అలలువారి పోతున్నది.

ఈ దృశ్యమువల్ల, భర్తృసుఖస్వర్గురల్ల ఆమె మనస్సు కలతదేరి వికాసము వహించింది. ఉమాపతి ఉద్వేగరహితముగా ఆమె ఎడమచేతిని తన రెండు చేతులలో పట్టుకొని “అమ్మీ” అని రెప్ప వేయకుండా ముఖము చూస్తూ అన్నాడు.

సమీపాన ఉన్న చెట్లలోనుంచి వక్షి ఏవో కూసింది. వెన్నెలకెల్లలో ఈడుకొంటూ వచ్చి ఆ మధురకూజితము ఆకరద్రాత్తిలో పాటు ఆ దంపతుల హృదయాలను పులికరింపజేసింది.

అమ్మీ నవ్వుతూ “విన్నూరా?” అన్నది.

అతడు “అది రోజూ కూనేపక్షే. ఈవేళ దాని కూత ఇంత మధురముగా ఉండడానికి కారణము నీ మహిమో, వెన్నెలమహిమో మరి!” అన్నాడు. కొంచెము ముఖము చిటిస్తూ “మీకొంటెమాటల కేమి గాని అంత శ్రావ్యముగా కూస్తూ అనందవైట్టి నిరపరాధివర్ణులను తుపాకిలో కాల్చి చంపడానికి మీకు మన నెట్లా పుట్టుతుందో చెప్పండి” అన్న చామె. ఆ మాటకు జవా చేమీ చెప్పలేక అతడు తన మనస్సులో “వేటలో ఉన్న మహా, అనందమూ, వేటగాళ్ళకు తప్ప ఇతరుల కెట్లా తెలుస్తుంది? ఆంధులో అడవాళ్ళకు బొత్తిగా అర్థము కాదు” అనుకొన్నాడు.

ఉమాపతి ఏది మరిపించడానికి యత్నము చేశాడో దాని ప్రసంగమే వచ్చిపడింది. వెంటనే అతడు మరొకమాటాడక “అబ్బా! చిద్రవస్తున్నది” అని అవలించాడు.

“మీమనసులో దయాదాక్షిణ్యాలు లేవు కాబోలు! వడ్డీలు ఎంత చక్కనివి! ఎంత తియ్యగా కూస్తవి! అటువంటి అమాయిక పు జీవాననుకున్నాడని కొట్టి చంపేవాళ్ళు—”

అమె మాట పూర్తి కాకందానే ఉమాపతి “అవి నీకంటే చక్కనివా? నీమాటలకంటే వాటిమాటలు తియ్యనివా?” అన్నాడు.

అమె నవ్వుతూ “అయితే చక్కదనాన్నీ, తియ్యదనాన్నీ కాల్చి చంపితే గాని—” అన్నది.

“ఛీ ఛీ — నీవు నా హృదయ పంజరశుభి లక్ష్మీ!” అని రెండు చేతులతో పట్టుకొని అమె ముఖము తనముఖము దగ్గరికి తెచ్చుకొని అమె కళ్ళలో గుచ్చి చూస్తూ “ఇటుంటి తలంపులు నీ మనస్సులోకి రావీయకు” వెళ్ళి వచ్చుకో. చాలా రాత్రి అయింది. నేను వెండలకడనే లేవకలసి ఉన్నది” అన్నాడు.

అమె నిట్టూర్పు విడిచి ఇంట్లోకి వెళ్ళిపోయింది.

వెండలకడనే లేవాలి అని ఉమాపతి అనడానికి కారణ మున్నది. ప్రొద్దుటనే వేటకు వెళ్ళడానికి బోటు సిద్ధము చేయమని సాయంకాలమే నరంగుతో చెప్పాడతడు.

వేటసన్నాహము పూర్తి అయింది. బోటులోనే భోజనము చేయడానికి ఏర్పాటు అయింది. కావలసిన వంటసామగ్రితో వంటమనిషి రామదండ్రుడు ప్రొద్దున్నే బోటులోకి వెళ్ళిపోయినాడు. చలిదిఅన్నాలు తిని కళాకులూ, సరంగూ రేవులోకి వెళ్ళినారు. ఉమాపతి స్నానము చేసి, వేటకు తగిన వేషము వేసుకొని కాఫీ త్రాగడానికి లోపలికి వెళ్ళాడు. కాఫీ త్రాగి మళ్ళా తనపడకగదిలోకి వచ్చాడు. అక్కడ అతనికి ముఖము చిన్న పుచ్చుకొని నిలుచున్నలక్ష్మీ కనబడింది. మిలమిలా మెరుస్తూ అమెకా తరదృష్టులు అతనిని అడుగు సాగనీయ లేదు. వెంటనే అతడు అమె దగ్గరికి వెళ్ళి “ఎందుకు అలా ఉన్నావు?” అన్నాడు. గుడ్డ నీరు గుక్కుకుంటూ అమె అతనిపైపు చూచి “బ్రతిమాలుకుంటాను, ఈ వేళ ఈపాడువేట నూరివేయండి. నా మనసు బాగా లేదు. రాత్రి పాడుకలలతో తెల్ల వారింది!” అని అతనివేయి పట్టుకొని అన్నది.

అతడు చిన్ననవ్వు నవ్వుతూ “అరొజ్జ ఎవడో సన్యాసి వచ్చి ఏవో పాడుమాటలు చెప్పిన దగ్గరనుంచీ నీకు భయము ఎక్కువయింది. ముట్టి కోసము నోటికి వచ్చిన ట్లల్లా పేలే సన్యాసులమాటలు విని మనసు పాడు చేసుకుంటే ఎలా చెప్పా!” అన్నాడు.

“సన్యాసిమాటలు కాదు” అని ఆమె అతనివక్షమున ముఖము ఉంచి జెక్కివెక్కి ఏడుస్తూ “భయము కాదు. నిజముగానే ఈరోజు మిమ్మరిని విడిచిపెడితే ఇక మళ్ళా మిమ్మరిని చూడనే చూడ నని నామనసు చెప్తున్నది. కలకూడా అలాగే వచ్చింది” అన్నది.

“అయితే చూడు. నీవుకూడా నాజంటరా. నేను అమ్మతో చెప్పి వస్తాను.”

“ఇప్పుడు నన్ను వడవమీద తీసికొని జెళ్ళడానికి మీరమ్మ ఒప్పుకంటుందా? ఆసలు వడవప్రయాణం పనికి రాదు,” అని ఆమె నేల చూస్తూ అన్నది.

• ఉమావతి ఉలికిపడ్డట్టు అయి నవ్వుతూ ఆమెను తనహృదయముమీద చేర్చుకొని, మెల్లిగా తనచేతితో నెలలు నిండినగర్భమును విమురుతూ “నిజమే. నీవు వడవమీద రావడముకు నేనుచాత్రము ఎట్లా సమ్మతిస్తాను? చూడు, దీపాలు పెట్టకముందే వచ్చి వాలుతాను నీదగ్గర. నీ కేవల భయము లేదు. పిచ్చిపిచ్చి ఊహలు ఊహించకు,” అని కళ్లు తుడుస్తూ ఆమె రెండుచేతులూ తనభ్రూజాలపైన నేసుకొని ఒక్కముద్దు పెట్టుకొన్నాడు. ఆమెకు మరి మాటాడడమునకు అవకాశము లేకపోయింది. ఉమావతి బోటున్నరేవుకు బయలుదేరి వెళ్ళాడు.

లక్ష్మీదేవి కడుపు నొక్కిన ట్లల్లు పెద్దట్టుగా వడిచింది. గోదావరి ఘనావ్రవాహముమీద వడవ తేలిపోతున్నది. తెరచాప ఎత్తారు గాని వాలుగా ఉండడము ల్ల తెడ్లు వేయబడిన అవసరము లేక. కళాసులు సికకోట కూర్చోని సంసారపు కడ్డనుఖాలు జెత్తుకొంటున్నాడు.

క్రావణభాద్రపచాలలో, రక్తచందనము పూసుకొన్న వీరాంగనవలె మానవులకు భయంకరమూర్తియై కనిపించేగోదావరి నడుకొరకయిన నర్తకివలె ఆడుతూ పాడుతూ సాగుతున్నది. ప్రవాహమున సుట్లు లేవు, పెద్ద పెద్దకరటాలు లేవు. చుట్ట చుట్టుకొన్న కోడేశామలవంటి సురుగుపోగులు లేవు. కేవలము శాంతమూర్తివలె చిగుతరంగాల జలజలారావముతో మన స్పృహ పులకరింప జేస్తున్నది.

బాలాతపము నదీవక్షాన సౌందర్యజాలము పన్నుతున్నది. ఒడ్డున మాకుల క్రింది బండరాళ్ళమీద మహామునులలాగు కొంగలు దొంగజము చేస్తున్నవి. కొన్ని చిన్నిచిన్ని నీటిపీట్టలు కిలకిలారావాలతో ఎగిరిపోతున్నవి.

గట్టుమీద పాటవెళ్ళని జొన్నచేలు గాలితరగలకు వాలి తేలుతూ నస్యలక్ష్మికి వింజామర వీడ్తున్నట్లున్నవి. ఉమాపతి పడవలో కూర్చోని గట్టువంక చూస్తున్నాడు. లక్ష్మీదేవి విడిచిన నిట్టూర్పుగాలి ఇప్పటికీ ఆతని హృదయాన్ని చలించజేస్తున్నది. కాబోలు!

కౌంఠిపూర్ణమైన నీలాకాశము నదీప్రవాహములో ఖండ ఖండములై ప్రతిబింబిస్తున్నది. గట్టున ఉన్న పెద్దద్రాక్షలనీడలు తరంగాలతో పాటు నదీగర్భమున పాకులాడుతూ ముడుచుకొంటూ వింతదృశ్యాన్ని సృష్టిస్తున్నవి. నీటిప్రబ్బలి పొదలు ప్రవాహాన్ని అనుసరించి వంగి లేస్తూ నదీదేవతకు నమస్కరిస్తున్నట్లు కనబడుతున్నవి. గాలిపోసుకొన్న వెదురుపొదలలో కుంచి వచ్చేకలనాదాలకు ఈలకొళ్ళు శ్రుతి వేస్తున్నవి. ఈదృశ్యాలు గాని, ఈసౌందర్యము గాని ఉమాపతికి హృదయాకర్షణములు కాలేదు. వేటకొనము నది మీద బయలుదేరినప్పు డెల్లా సౌందర్యముగ్ధమై పారవశ్యమును అనుభవించే ఆతనిమనస్సులో ఈవేళ తెలియని అలజడి యేదో కలుగుతున్నది.

ఎండలో చురుకు ఎక్కువవుతున్నది. ఉమాపతి 'రిప్టువాచి' యని వనిగంట అయిందనుకొని 'చంద్రూ' అని పిలిచాడు.

రామచంద్రయ్య 'బాబూ' అంటూ నచ్చి నిలుచున్నాడు.

“నుంట్ల అయిందా?” అని అడుగుతూ కాలుస్తూ చుట్ట నీటిలో పార వేశాడు. అది ‘చుయ్యి’ మని అరి వెనుకకు కొట్టుకొపోయింది.

“అయినట్టే. ‘పోచారం’ రావడమేనే పడవ అని భోజనము కాని చుక్కోని మనము గట్టు చేరవచ్చు.”

“నరే. మధ్యాహ్నము గాలి నరిగా ఉండక పోవచ్చు. ఎదురుకూడా. ఏలాైనా ఇంటికి ఆరు చాటకుండా చేరాలి. అలస్యము కాగూడదు. మధ్యాహ్నానికి కావలసిన టిఫిన్ వగైరా ఇప్పుడే తయారు చేసుకో”, అని ఉమావతి పెట్టె తీసి తుపాకి చేతితో పుచ్చుకొన్నాడు. గుండెతో పాటు ఆతనిచేయి వణికింది ఎందుచేతనో అనాడు.

హింసాత్మక మైనవేటలోకూడా ఒకవిధ మైన రసానుభూతి ఉన్నది. ఆ ఆనందరసానికి ఈ సేవధువు సాత్విక దేవు కాబోతు! కవులు వర్ణించక పోయినా, లక్షణవేత్తలు నిర్వచించక పోయినా, ఈ ఉల్లాసము అనందమే.

ఉమావతి తుపాకీ సరి చేసి అది ఇచ్చి తుడిచి ఒకసారి గుర్రము నొక్కి చూసి, మళ్ళీ పెట్టెలో పెట్టాడు. తూటాలసంచి బయటికి తీసి పెట్టాడు. ఇంతలో చంద్ర వచ్చి “బాబూ! పోచారం వచ్చాడు. పడవ రేవుకు వట్టవలసిందని చెప్పాను. భోజనము సిద్ధము చేశాను. దయచేయండి” అన్నాడు.

“అచ్చా అంటూ ఉమావతి భోజనానికి వెళ్ళాడు.

భోజనము కాగానే తుపాకీ, తూటాలసంచి, కొట్టిన వడ్డీలను వేసి పంచి, తుపాకి కాసు పట్టికొని తక్కినవి చంద్రుచేతికిచ్చి ఉమావతి వడవ దిగి గట్టు వెంటనే బయలుదేరాడు.

ఇదివరకు ఎండవేళలో పక్షులు గుంపులు గుంపులుగా చెట్లమీద ఉండేవి. కొన్నిపిట్టలు ఈగట్టునుంచి అగట్టుకు వైస ఎగిరిపోతుండేవి. కాని అశ్వరథము, అవేళ వేటకు తగినపక్షి ఒక్కటైనా కాన్పించడము లేదు. పక్షులము ఏ మయింది! ఇంద్రజాలమా, లేక ఏదైనా మంత్రప్రభావమా

అనుకొన్నాడు ఉమావతి. ఏసమయములోనైనా పని సరిగా అనుకొన్నట్లు జరగకపోతే కొంతమందికి వినుగు పుడుతుంది; కొంతమందికి విఘ్నము వచ్చికొద్దీ ఉత్సాహ మెక్కు వపుతుంది. వేటకూడా జాడమువంటిదే కదూ! ప్రయత్నము వ్యర్థ మైనకొద్దీ ఉమావతికి ఉత్సాహము, వట్టుదలా ఎక్కు వపుతున్నది. ఎల్లాగైనా ఏమో కొన్నిపట్టులను కొట్టకుండా తిరిగి వెళ్ళేచక్కరి కా దతనిది.

మూడుగంటలయింది. పొద్దు వాలిపోతున్నది. ఎండవేడి కొంచెము కొంచెము తగ్గిపోతున్నది. ఆకాశాన మబ్బుకువకైనా లేదు. పోచారము దగ్గర నదీతీరభూమి అరణ్యమయము. నదీప్రవాహాని కంటే, పెద్దపర్వత మున్నది. అపర్వతమువరియల్లో కోయలు పోల్లవల్లారు. జొన్నపైరు బాగా పెరిగి ఉన్నది. దూరాన విప్పపూవు లేపతున్న కోయిలపడుచుల 'లేలపాటలు సన్నసన్నగా వినబడుతున్నవి. రాళ్ళను ఒగుసుకొంటూ నదీప్రవాహము చప్పుడు చేస్తూ పోతున్నది. ఉమావతి తుపాకి బుజుమూద పెట్టుకొని చెట్ల వైభాగాలనూ, పొదలనూ పరీకించి చూస్తూ ముందుకు వెళ్ళుతున్నాడు. వేటకు వచ్చి కొట్టడానికి ఏమీ దొరకనివ్వదు వేటకానిమనస్సు ఏలా గుంటుందో! వ్యర్థ మవుతున్నది గదా. తన ప్రయత్నము మానితేయడము వేటకొనితక్షణము కాదు. అయినా 'రిస్టువాచి' చూచి 'నాలుగు కావచ్చింది. ఇక అలస్యము కాగూడదు' అనుకొని ఉమావతి నలుదిక్కులా వెదకడ మారంభించాడు.

గట్టుకు కొంచెము దూరములో అంత ఎత్తుగా లేని చెట్లకొమ్మలూడ కలిసి కూర్చున్న రెండుపట్టులు ఉమావతి కంట బడినవి.

అది జక్క-వజంట. కావ్యప్రపంచములో దాంతత్యప్రణయము వర్ణించేటవ్వదు ఏకవీ ఈజక్క-వజంటలను స్మరించకుండా ఉండలేదు. సూర్యాస్తమయము కాబోతున్నది. రాబోయే వియోగమునుగూర్చి, ఆజంట మాట్లాడుతుంటూ, ఒకదాని సుకటి ఓదార్చుతున్నదో, ఏమో! అప్పు డవ్వదు

రక్క-లాభ్యకూ ముక్కులు కలుపుకొని అవ్యక్తాలాపము చేస్తున్నది. మనుష్యుని అలికిడి విసఫేతిలో లేదు కాబోలు అజంట.

చంద్రు యింకా వెనకనే ఉన్నాడు. ఉమాపతి మెల్లగా ఒకపాద చాటు చేసుకొని అపిట్టలను గురిచూచాడు.

ఈపాకిగుర్రము టక్కు మన్నది. పెద్దమోత బయలుదేరి ఉరుమువలె రాళ్ళకుప్పలుమీదుగా కొండచరియను మారుమోగిస్తూ పరుగెత్తిపోయింది. గొట్టములోనుంచి నన్నపొగ వచ్చింది. పిట్టబడిన చిన్న చప్పుడు వినవచ్చింది. ఒకపిట్ట కాతరధ్వనితో పైకి ఎగిరింది. అపక్షి ఉర్ధ్వనితో మళ్ళా కొంత ప్రదేశము ఒకమారు కలిగిపోయింది.

అటువంటి జాలిగాలిపేమోత ఉమాపతి ఇదివరకెన్నడూ నవలేదు. అతని హృత్పిండము కలుక్కుమన్నది. చీత్కారము చేస్తూ ఆకాశాన తిరుగుతున్న అపక్షికినే అదే పనిగా చూడడము మొదలుపెట్టాడు!

ఇంతలో చంద్రునిచ్చి “పక్షి పడ్డది పక్షి పడ్డది” అంటూ అచ్చెట్టుకింది! పరుగెత్తి వెళ్తు రోడుతున్న పక్షిమెడ పట్టుకొని పైకెత్తాడు.

పూర్వ మొకప్పుడు తమసాతీరాన వియోగకాతర మైన పక్షియొక్క మహాముని వాల్మీకిచెవిని పడింది. రామాయణ కావ్యముతో పాటు అపక్షి యొక్క గేటికి వానవజాతిహృదయమును స్పృశిస్తూనే ఉన్నది. మానవుల యొక్కంతే పక్షియొక్క తక్కువదా?

తనప్రియురాలిని కోల్పోయిన చక్రవాకము కరుణమయ మైన తనవిలాపముతో నమస్తా కాశతలమును నింపివేస్తున్నది. ఇటువంటి పక్షికోకము ఉమాపతిచెవిని ఎన్నడూ వడలేదు. కాని వాల్మీకి హృదయమును ద్రవించేసిన క్రాంచవిలాపమునంగతి హఠాత్తుగా ఆతనిమనసులో తోచింది. అసంగతి జ్ఞప్తికి రావడముతోనే ఆతనిమనసులో అతనికే తనచర్యమీద ఆసక్త్యము వేసింది. దుస్సహ మైన తనకోకముతో ఆచక్రవాకము మానవ హృదయానికి ఎన్ను దేరుగని యాతన కలిగించింది.

పక్షి శబరమును చేతితో పట్టుకొన్న చంద్రును చూచి “అపిట్టను అక్కడే ఉంచు, ముట్టుకో వద్దు” అని చెప్పి, తుపాకి వీపున తగిలించుకొని ఉమావతి పక్షివిలాపము వినలేక చెవులు మూసుకొని గబగబ వడవడైత్ర బయలుదేరాడు.

ఆ శబరము చెట్టుకిందనే వడిఉన్నది. అమగపక్షివిలాపశబ్దం దానితో పాటు ఆ చెట్టుచుట్టూ ఆకాశాన నుల్లు రిరుగుతున్నది. హృద్యేదక మైన దానియేడ్పు వాయుమండలమునుగూడా కరుణమయును చేసివేస్తున్నది.

ఉమావతి వాతకము చంద్రుకు అర్థము కాలేదు. సామాన్య మైనపక్షి చావు ఉమావతిహృదయమును ఎందుకు కలతపెట్టుతున్నదో. అర్థము చేసు కునే శక్తి వాడికి లేదు.

మానవకాతివ్యమువల్ల ప్రియురాలిని కోల్పోయిన అశేదపక్షియేడ్పు నృత్యకాతమి ఓదాగ్నులతో కలిసి, చెట్టుచెట్టుకు, పుట్టపుట్టకు గాలితరంగా లతో పాటు వ్యాపిస్తున్నది. ప్రతిదినమూ వియోగమును భరిస్తూ ఉన్న అపక్షికి ఎందరు నూర్పులువయించినా, మరి పంయోగమన్నమాట లేని నేటివియోగము జీవశక్తిమూలమును వెల్లగించివేస్తున్నది కాబోలు!

పడవ ఇంటిమొగము పట్టింది. ఇల్లుచేరడమునకు ఉమావతి ఎంతో ఆరాటపడుతున్నాడు. అతని హెచ్చరికవల్ల కళాసులు క్రమ లెక్కచేయ కండా తెల్ల వేస్తున్నారు.

పొద్దు కుంకింది. చతుర్దశివెన్నెల గౌతమీవనోద మిలమిలలాడుతూ, దూరాన ఉన్నవస్తువు కనబడకుండా సన్నని తెల్లనితెరతో సమస్తమునూ కప్పి వేస్తున్నది. గౌతమీతరంగాల నాదములో అడవిలోనుంచి వస్తున్న అవ్యక్తనాదములో, ఒక కరుణస్వరము తేలుతూ వచ్చి ఉమావతి చెవిలో ఏదో అశుభఘాతక మైన వార్తను ఊగుతున్నది. అజ్ఞానయేడ్పు అతన్య మరుపు రావడము లేదు. ఆయేడుపే అకనిలో మాటిమాటికీ వ్యాపించి, కలలో గ్లిగ్లిగన రిరుగుతూ, హృదయానికి వచ్చి తగులుతున్నది. ప్రాప్తన

బయలుదేరేటప్పుడు తనకంటబడిన లక్ష్మీదేవి చిన్న పోయిన ముఖము మాటి మాటికి మనసున ఆడుతున్నది. కన్నీటితో మిలమిలలాడుతున్న ఆమె కళ్లు పొడగట్టినపుడు, మరణాయాతన అనుభవించేటప్పుటి హతచక్రవాకి కళ్ళు జ్ఞప్తికి వస్తున్నవి. “నా ప్రాణానికి ప్రాణ మైన లక్ష్మీ వేటకు వెళ్ళవ ద్దని చెప్పినమాట విని ఉంటే హృదయాని కింత ఆనందన లేకపోయి ఉండును! ఆమె నా కోసము ఎదురు చూస్తుంటుంది కాబోలు!” అని మనసులో అనుకొన్నాడు ఉమాపతి. అందుచేతనే ఇంటికి చేరడానికి ఎన్నడూ లేని ఆరాటము చేడతనికి కలుగుతున్నది. “దండ్రా! ఎంతసేపటికి రేపు చేరగలము?” అని అడిగాడు ఉమాపతి. “అరగంటలో చేరవచ్చు. దాదాపు వడ్డిగూడెము దగ్గరికి వచ్చాము” అన్నాడు చంద్రు. తెడ్లవవ్వడు వెన్నెలరాత్రిని కదిపివేస్తున్నది.

విరహకాంతర మైన ఆజక్రమ చిన్నిగొంతులోనుండి వెలువడే హాహాకారము ఇంతదూరానికి కూడా తరుముకొని వచ్చి ఆకాశములో పాటు ఉమాపతిచైర్యకక్తిని గూడా మింగివేస్తున్నది. అంత చిన్నపిట్టదేహములో ఇంత శక్తి, ఇంత ప్రేమా ఎట్లా ఉన్నచో?

ఇంటికొనము ప్రాణ మెంతో తల్లదీస్తున్నది. రాత్రి తొమ్మిది కావచ్చింది. నిన్నరాత్రి ఈవేళకే పక్షిహత వినవచ్చి అట్టి అన్నమాట ఆతనికి జ్ఞాపకము వచ్చినది. పడవ కబరిమొగకు వచ్చింది. ఇంటికి దగ్గరవుతున్న కొద్దీ ఉమాపతిఆరాటము హెచ్చిపోతున్నది. తల్లిమాట ఆతనికి స్ఫురణకు రావడమే లేదు. అట్టి, తన అట్టి. ఏమి చేస్తుంటుందో, తనమాట వినక బయలుదేరి వచ్చానని ఎంత విచారపడుతున్నదో, ఆమె కిష్టము లేనిపని చేసి ప్రేమవిషయములో ఆమెకు సంశయము కల్గినదను మానివేయవలెను. ఈవేటమీది మోజు తగ్గించుకోవలె. ఇక నా అట్టిని విడిచి ఉండకూడదు, అని ఆతడు మనసులో నిశ్చయించుకొంటున్నాడు.

చంద్రుడు వచ్చి “వధవ రోడ్డురేవుకు వచ్చింది” అని చెప్పాడు. వెంటనే ఉమావతి ఒక్కమాకులో ఒడ్డుకు దూకి “సామానూ, తుపాకీ నీవు వెనకనుంచి తీసుకొనిరా” అని చంద్రుతో చెప్పి రోడ్డు ఎక్కి ఇంటి వైపు గబగబ నడచిపోసాగినాడు.

కనబడుతున్నది ఆవెన్నెలలో ఇల్లు. ఇంటిముందు అంతమంది జనము మూగి ఉన్నారెందుకు?

ఉమావతి గుండె దడదడ లాడింది. ఊపిరి లిగుసుకొని పోతున్నది. వేళగాని వేళ తనఇంటికి ఈజనము రావడమునకు కారణమేమిటో ఎవరినీ ఆడగదాని కతనికి నోరు రాలేదు. ఆజనము ఇతన్ని చూచి తప్పుకొన్నారు. లోపలికి పోగానే సావడిలో ముఖము వంచుకొని గుమాస్తా కనపడ్డాడు. అతనివాలకము చూచి ఉమావతి కారాట మెక్కు వయింతి. ఆడుగుల చప్పుడు విని గుమాస్తా ఉలికిపడ్డట్టు ఉమావతిని చూచి “వచ్చారా? త్వరగా లోపలికి పొండి. మానవరమునుంచి డాక్టరుగారు వచ్చి లోపల ఉన్నారు” అన్నాడు.

డాక్టరు రావలసిన అవసర మేమి వచ్చింది? తనభార్యకు నీళ్ళాడ పొద్దు తన్నుమాట అతని కప్పుడు వెంటనే జ్ఞాపకము వచ్చింది. గబగబ లోపలి గది దగ్గరికి వెళ్ళాడు. లోపటినుంచి సన్ననివిడ్చు వినకస్తున్నది. అగది ముందే డాక్టరు నిలబడి ఉన్నాడు. ఉమావతిని చూడడముతోనే అతనిముఖము వెలవెలపోయింది. నెమ్మదిగా “వచ్చారా? కాని—” అని మరిమాట పిలిచి రాలే దతనికి.

ఉమావతి గట్టిగా అతనిచేయి పట్టుకొన్నాడు. అగదిలోనుంచి, భద్రాచలమునుంచి రప్పించిన డాక్టరు, మంత్రసాని బయటికి వస్తూన్నారు. ఉమావతి అగదిలోపలికి వెళ్ళి చూచాడు.

అతనిపొగాకక్కి, చీవితలక్కి, తక్కి కింద పడుకోబెట్టి ఉన్నది. డాక్టరు నెమ్మదిగా దగ్గరికి వచ్చి ఉమావతిచేయి పట్టుకొని ‘ఒంటిగంట

నుంచి ప్రయత్నించినా, లోపల పోయినపిండాన్ని బయటికి తీయడానికి బిలుకాలెదు” అన్నాడు.

వక్క-గదిలోనుంచి ఉమావతికి తల్లియేడ్చు వినవచ్చింది. మంత్రసాని వచ్చి “ఎంత కష్ట పడితే ఏమి లాభము? ఎనిమిదింటికి నొవ్వులు వచ్చినవి. శిశువు లోపలనే పోయింది. బయటికి తీయగలిగితే తల్లి బ్రతుకుండునేమో! కాని— పాపము! ఆతల్లి అంతలాభలోనూ వారు వచ్చారా? వారు వచ్చాకా? అని ఎన్నో సార్లు అడిగింది. మిమ్మల్ని చివరసారి చూడడానికి వోడుకో లేదు” అన్నది.

సర్వము శూన్యము. జగ త్తంతా ఉమావతికి అంధకార మైపోయింది. ఎంతో దూరాన్నుంచి ఏదో హఠాత్తు అతనివృద్ధయమునూ, అగది లోనూ నిండిపోయినట్లే అతన్ని జోలింపజేసింది.

పది ఉన్నలక్ష్మీకనులు, మృత్యుగ్రస్తచక్రవాకికనులు ఒకవిధముగానే తోచి అతని జీవశక్తిని కదిల్చి వేసినవి. రెండుచేతులలో ముఖము మాను తోని ఆచక్రవాకమువలెనే అతడుకూడా ఆర్తనాదము చేశాడు.

మాక్లీ దుర్గంలో కుక్క శ్రీ విశ్వనాథ సత్యనారాయణ

మాక్లీ దుర్గం రైలుస్టేషను గుంటకల్లునుంచి బెంగుళూరు పోయేట్రోవలో నాల్గు స్టేషనుల కివతల నున్నది. ప్లాటుఫారంకన్న రైలుస్టేషను పదిగజాలు ఎక్కి వెళ్ళారి. రైలురోడ్డుచ్రక్కనే పెద్దకొండ ఉన్నది. దానినిండా చెట్లూ చేమలూ, రాళ్ళూ రప్పలూ ఉన్నవి. అప్పు డప్పుడు వేగోలూలు సివంగులు రాత్రీళ్ళు స్టేషనులోకి వస్తూ ఉంటవి. స్టేషనుకు వెనుక పెద్దలోయ ఉన్నది. అలోయ అంతా సారవంత మైన ప్రదేశం. లోయ కవతలకట్టు ఉన్నకొండమీద ఎవరిదో భాగ్యవంతులవి పెద్దసాధం ఉన్నది. ఈలోయలో రెండుమాడు వాగులు ఉన్నవి.

మాక్లీ దుర్గం స్టేషను చాలా చిన్నది. అందులో చిన్నఅంగడి ఉంది. రైళ్ళు వచ్చేవరకు ఆ అంగడి తెరిచి ఉంటుంది. ఒకకుక్క అంగడి తెరిచి నప్పు డల్లా అక్కడే తయారు. అంగడి ఎత్తుగా ఉంటుంది. కుక్క తన చూపు అంగడిలోని పశ్చిమలో ఉన్నమిళాయిమీద పడేఅంత సమరేఖలో ఉంచుకొని ఉర్ధ్వదృష్టితో తపస్సు చేస్తుంది. ఎప్పుడైనా, వా డంగడి నర్తకపు డైనా, యెన డైనా కొనుక్కునేటప్పు డైనా చిన్నముక్కు జారి వదులుం డేమో అని యెదురు చూస్తూ ఉంటుంది. వారాని కోవదిరోజు లకో అట్లా యెప్పుడూ వడను గాని, పదిరోజులక్రింద చేదినవతోడీ కొనుక్కున్నవాడు వదివాసన వేసి సారేస్తే కుక్క దాన్నినోటితో అగావుగా పట్టుకొని నుండువళ్ళతో నొక్కి అంగట్లో పోయేందుకు రెండుగతులు

సాక్షాత్

గతికి మింగి దగ్గు వచ్చి మళ్ళీ కక్కుతుంది. రైలు వెళ్ళిపోవటంతోనే అంగడివాడు మూస్తాడు. కుక్క పోయి సెలయేట్లో నీళ్లు తాగుతుంది. ముందుకాళ్ళు చాచి గడ్డియొడ పడుకొని, లేతగరిక పొవలు కొరుకుతుంది. అకుక్క మంచి మిడితలవటకాదు. అప్పుడప్పుడు పొలమా పిచ్చుక అను గూడా పట్టుకుంటుంది. సెలయేటినిగ్నూ, మంచిగాలీ, లోయలోకి దిగటం, ఎక్కటం—కుక్క మంచి దేశావటుత్వంలో ఉన్నది. కుక్క చెదరివివా స్తేష నెదురుగా ఉన్న కొండమీదికి పోదు.

ఒకసారి ఒక పెద్దమనిషి అడసీమకుక్కను స్తేషనులోకి తెచ్చాడు. వాటి రెంటికి ప్రథమదర్శనంలో ప్రణయం ఏర్పడ్డది. ఆ పెద్దమనిషి చేతిలో కర్ర ఉంది. దాన్ని చాచి మనకుక్క తనప్రియురాలిదగ్గరికి తెచ్చింది కాదు. వుట్టింట ఉన్న అడపిల్లనలె సీమకుక్కమాత్రం నిర్భయంగా తనవలపుకొట్టి చూడటం మొదలెట్టింది. పెద్దమనష్యులు తన్ను పోకిరి అనుకుంటూ రేమీ నని దుర్లభుకుక్క దానివంక చూచీచూడకుండా చూడటం మొదలెట్టింది. పెద్దమనిషి తనకుక్కను కటకటాలకు కట్టితేసి సామానులు తూయించుకో టూనికో చేసికో వెళ్ళాడు. రెండుకుక్కలూ కలిసికొన్నవి.

స్తేషనుమాష్టరు కొంచెము చదువుకొన్నాడు. పెద్దమనిషికి, అయినకి అధునికి సిద్ధాంత రాధాంతా అదగ్గు జరుగుతోంది.

స్తే. మా: కా దండీ! వర్ణవర్ణవర్ణ ఉండాలి. మనపూర్వులు దాన్ని నియ మించారు. వాళ్ళు ఏప్రయోజనాలకోసం దాన్ని ఏర్పరిచారో ఆప్రయోజ నాలు తెలియకుండా మనం వాటిని తిసివేయరాదు.

పె. మ: అట్లా అంటే లాభం లేదండీ! అసిద్ధాంతా లేమిటో చెప్పండి. మనవాళ్ళు ఏర్పరిచారు కదా అని ప్రుడ్డిఎద్దు చేలో వడ్డట్లు పోరాదు. మన వాళ్ళు చెప్పారు కదా అని విశేషాలు పోయిస్తే. ప్రతిదీ వాదానికి నిల వారి. వాదానికి నిలవంది మేము ఒప్పుకోము.

స్తే. మా: వారు ఏప్రయోజనా లర్పించారో మనకు తెలియదు. మనకు వాటిని తెలుసుకునే టంతమేధా శక్తి లేదు.

పె. మ: చానికి నే నొప్పుకోను. జ్ఞానము ప్రపంచం నడచినకొద్దీ వృద్ధి అవుతుంది గాని తగ్గడం లేదు. మనపూర్వులకు మన కన్నంతవాడనాకర్తే లే దంటాం. మానసికకాస్త్రం ఇప్పుడు వృద్ధి అయినంత పూర్వం వృద్ధి కాలేదు.

స్టే. మా: అయితే మీరు వర్ణవ్యవస్థ తీసిపారవేయాలి అంటారా?

పె. మ: తీసి వేయాలి అంటాను. ఈవ్యవస్థ మూలంగా అనేకభేదాలేర్పడుతున్నవి. కొండ రసవనకంగా లాము గొప్పవాళ్ళ మనుకొంటున్నారు. తక్కువకులాలమీద అధికారం చలాయిస్తున్నారు. వర్ణాంతర భోజనాలు, వివాహములూ జరగవలె. అప్పుడు దేశానికి ముక్తి.

స్టే. మా: సర్వతథూతములయందూ సమత్వం ఉండాలినిదే కాని వర్ణాంతర వివాహం నేను ఒప్పుకోను. పైకి కనపడేభేదాలు మనసాలేకుండా చేసుకోవాలి. మనపూర్వులకూ డా అదే చెప్పారని నాఉద్దేశం.

పె. మ: మనవాళ్ళట్లాగూ చెప్పలేదు. మనవాళ్ళు సంఘానికి చేసిన ద్రోహం ఇం తంత కాదు.

పెద్దమనిషి బయటికి వచ్చాడు. తనకుక్కవంక చూశాడు. రెండు కుక్కలూ తమవర్ణభేదం మరిచిపోయి కలిసికొంటున్నవి. పెద్దమనిషి పరుగెత్తుకొని పోయి దుర్గపుకుక్కను పదిపదకొండు డెబ్బలు కొట్టిగాడు. 'జ్ఞాతా స్వాద' మైన ఆకుక్క తెంటనే వదలిపెట్టడానికి సమర్థము కాక చివరకు వదిలించుకొని పోయింది. స్టేషనుబయటకు పోయినతరువాత కుక్కకు తెలిసింది. తనతోంటి విడిసింది. ఆ పెద్దమనిషి తనకుక్కనుకూడా నాలుగు మోదినాడు.

స్టేషనుమాస్ట్ర్ రీగందరగోళం విన బయటకు వచ్చాడు. సంగ తంత తలెనిగోన్నాడు. "అయ్యా, ఎందుకు కుక్క నట్లా కొట్టారు?" అన్నాడు.

పె: మ: ఇది జాలి గతకుక్క. దీనికి తోడు మగకుక్కను కొనవలె నని చాలా ప్రయత్నం చేశాను. దొరకలేదండీ. దీనికి ఋతువు వచ్చింది.

దీన్ని బెంగురూరు తీసుకుపోతున్నాను. ఈజాతిమగకుక్కతో కలవరలెనని.

ప్రేషనుమాష్టరు కొంచెము నవ్వాడు. పెద్దమనిషి కనుజానులమీద మాత్రం కొంచెం నల్లనిరేఖ యేర్పడ్డది. ఆయన నవ్వాడు.

తరువాత మళ్ళీయిద్దరూ స్నేహంగా మాట్లాడుకొన్నారు. ప్రేషనుమాష్టరు సీమకుక్క అందానికి, మొగాన మచ్చకూ, తోకకుచ్చకూ, దాని గోధుమ వన్నె రంగుకూ మిక్కిలి మెచ్చుకొని దాన్ని ముద్దాడాడు. దానికీ పిల్లలు పుడితే నాకోపిల్లను తప్పుకుండా ఇవ్వా లని వాగ్దానం చేయించుకొన్నాడు.

ఊరకుక్క-పంసర్గంచేత సీమకుక్క ఒళ్ళంతా మన్నయింది. అంతకు ముందే వాన కురిసి పక్క నున్న పెద్దబండలమీద నీటిపడెలు కట్టిస్తే పెద్ద మనిషి తనతోలుపెట్టె తెరచి రెండుతికిన తువాళ్ళూ సబ్బుబిళ్ళో తీసి ఆపడెలో కుక్కను అభ్యంగము చేయించి తువాళ్ళతో దాన్ని చక్కగా కుడిచాడు. ఇంతలో రైలు వచ్చింది. ఆయన కంయి కంయి మని అరుతున్న కుక్కను తువాళ్ళలో చుట్టి చంకను పెట్టుకొని రైల్లో ఎక్కాడు. మగ కుక్క ఆడకుక్కకు దూరంగా నిలుచుండి కుంటుకూ కుంటుకూ వానివంకనే సామాతంగా చూడడం మొదలు పెట్టింది. ఆయన కిటికీలోంచి తొంగి చూచి కుక్కపైపు రెండుసార్లు కర్ర అడించాడు. అది మరీ దూరం పోయింది.

రైలు సాగింది. సీమకుక్క కంయి కంయి మని తలుపుదగ్గరకు పోతుండి, తొంగి చూస్తుంది. అతడు గొలుసుతో లాగి పట్టుకుంటాడు. రైలు తెగగూరు పోయినతరువాత కుక్క ఏడుపు మానేసి యజమానిదగ్గర కనువుగా కూర్చుంది. అతడు దాన్ని ఒళ్ళోకి తీసుకొని “రీలా! అల్లా చెయ్యగలవా?” అని దానినోట్లో నోరు పెట్టి ముద్దు పెట్టుకొన్నాడు. ఇందాకటి కుక్క ఈపనే చేస్తే అంత హృదయంగమంగా ఊరుకొన్న అకుక్క పరపురుషులంబనం ధరిచారించినట్లుగా అతనిచుంబనం పరిచారించింది.

దుర్గములో కుక్క తనతొంటి గాడిదగడపాటుకూ, అడ్డసరపాటులకూ వేసి రుద్దుకొని పెరియేటిబడ్డన ఉన్న ఒండుమట్టితో అద్దుకొని పది హేనురోజుతకు కాలు నరిచేసుకొన్నది. మళ్ళీ వేవేనులోకి వస్తున్నది. మితాయిదు కాణంవంక చూస్తున్నది.

ఒకనాడు ఇద్దరు విద్యార్థులు అక్కడికి వచ్చి దుకాణంలో ఏదో కొనుక్కొని తింటూ బల్లమీద కూర్చున్నారు. వాళ్ళ యిద్దరి మాటలాడుకుక్కచెవిని పడ్డవి.

“మన దేశంలో భూతదయ అన్నది లేదు. పెద్దవాళ్ళందరూ పిన్న వాళ్ళమీద అధికారం చేస్తారు. నేను బి. ఏ. ప్యాపైనాను. ఉద్యోగ మిచ్చే దిక్కులేదు. పేదవాళ్ళు మలమలచూచిపోతున్నారు, గొప్పవాళ్ళు సోఫాలమీద గాని ఒరగరు” అన్నాడు ఒకడు.

“మనవాళ్ళు అందరూ స్వార్థపరులే. పిడికెడు బిచ్చం పెట్టరు. చివరకు కుక్కకు వేసిన ట్లన్నా పేదవాళ్ళ కింత తెయ్యరు” అన్నాడు రెండోవాడు.

కుక్క వాళ్ళదగ్గరకు వచ్చి వాళ్ళచేతిలో పొట్లంవంక చూసింది. వాళ్ళిద్దరూ ఇంగ్లీషులో మాట్లాడు కొంటున్నారు. అందులో ఒకతనికొళ్ళకు బూట్లు ఉన్నవి. కాలుమీద కాలు వేసుకు కూర్చున్నాడు. ఆబూటు కాలి తోకుక్కను దొక్కలో తన్నాడు. దానికి రెండుమూడు రోజుల నుంచి తిండి లేదు. ఆచెబ్బ పొట్టలో ఏనరానికి తగిలిందో అది మెరికలు తిరిగిపోయింది. కొంతసేపటి కది తెప్పిరిలి లేచి పోయింది. రెండవవిద్యార్థి తనచేతిలోది కొంచెం దానిముందర వేశాడు. అది నొప్పిచేత దానిని ముట్టుకోకుండా పోయింది.

ఆరోజుసాయంత్రం కొండమీదనుంచి ఒక వేగోలం దిగి రాతివ్రూట

స్తేషనులోకి వచ్చింది, కుక్క భయపడి దుకాణంక్రింద గూడుగా ఉంటే దానిలో దాక్కుంది. స్తేష సంతా నిర్జీవంగా ఉంది. వేగోలం పసి పట్టి అనుబిదగ్గర కావలా చేసింది. వేగోలం మూలి గూట్లోకి పెడితే కుక్క లోపల దాక్కుని దానితో రంతా కరిచింది. వెనక్కు తిరిగితే పోకా, పువ్వుభాగం గాట్లు చేసింది. వేగోలం మై మరచి ఉంటే కొంచెం బయటికి వచ్చి దానిమెడ పట్టుకొని గుంజింది. అది కరచ వస్తే తను గూట్లో దాక్కుంటుంది. ఇట్లా మూడు నాలుగు గంటలు దాగుడుమూతల యుద్ధం చేసి ఒక ఒడుపులో వేగోలంపీక పట్టుకొని దానితోపిరి అగేదాకా కుక్క పదల లేదు.

తెల్లవారిస తయేనాత అందరూ వచ్చారు. కుక్కపొరుషం చూడారు. ఏదాది రెండేడ్లుగా మర్యాద లేని అకుక్కకు ఆనాటితో మర్యాద యెక్కువైంది. స్తేషనుమాస్టరు దానికి రోజూ అన్నం తెయ్య మని ఫర్మానా యిచ్చాడు. ఆరోజు సాయంత్రం అంగడివాడికి మహదయ కలిగింది. ఒక్కబూండిపూస బీరు వోనియ్యని ఆపిసినిగొట్టు సంవత్సరముబట్టి వరిశి వ్వువు నూనెతో పరిశిష్టంగా వస్తున్న మిఠాయిజంగిలీ దానిముందర పెట్టాడు. ఆ మిఠాయి ను రెవ్వరూ కొనరు. ఎవ్వరూ కొకపోడం చేత, వారం రోజుల కొకసారి తాజాగా నూనెలో వేస్తున్నా ఎవ్వరూ కొనలేదు. కుక్కమీద మహదయ పుట్టి అజంగిలీ దానిముందర పెట్టాడు. అది తిన్నది; ఆప్యాయంగా తిన్నది. ఆరాత్రి కుక్క తెల్ల వార్లు మహారాథ పడుతున్నట్లుగా విడవటం మొదలుపెట్టింది. ఇంట్లో పడుకొన్న స్తేషనుమాస్టరు, పోర్ట్లూ వేగోలాలు వచ్చినై అనుకొన్నారు. కుక్క పగలు పోయి పొలాలమీద అడవులమీద తిరిగి వస్తుంది. దాని కేదో మహానాతం పుట్టింది. కనపడ్డ ఆకల్వ్యాకొరికింది. ఏతహూపని చెయ్యలేదు. ఒండుమట్టి నాచేత కాదని. సెలయేటిసిక్కు ఇది మాపని కాదన్నవి. తాత్రిక్కు స్తేషనులో వడి యేడుస్తుంది. మెలికలు తిరిగిపోతుంది, తన నడుము

రైలు కింద పడ్డట్టు గోల పెట్టుతుంది.

వారమురోజు లీరీతిగా కొట్టుకులాడితే దానివ్యాధి ఉపశమించింది. రెండురోజు అపవాసం ఉండికూడా వేగోలాన్ని చంపిన యీకుక్క వారము రోజుల య్యేటవ్వుటికి చిక్కి శత్రు మయింది. దాని వెనుక కాబూ మొత్తా తప్పబడిపోయినవి. అది యెక్కడో ఒకచోట వదుకొని మూలగదానికి కూడా ఓపిక లేకుండా సన్నగా యేళుస్తుంది. దానికి మితాయి అంగడి అంటే భయం వేసింది. అంగడివైపు పోదు, అంగడివంక చూడదు. మునుపు స్త్రీషనులో యభేద్యంగా తిరిగేది. స్త్రీషనుమాస్టరు గదిలోకి పోయి తొంగి చూస్తే చీవకుక్క, పేలకుక్క అని దాన్ని కొట్టడం మొదలు పెట్టారు.

అరునెల లైంది. అకుక్క చావదు, బతకదు. ఒకరోజు సీమకుక్కను తెచ్చిన పెద్దమనిషి వచ్చాడు. మాస్టరు అయినా పూర్వవరిచయాన్ని ముగించుకొని మాట్లాడుకొన్నారు. మాస్టరు “ఏమండీ, కుక్క పిల్లలను పెట్టిందా?” అని అడిగాడు. పెద్దమనిషి ఇట్లా అన్నాడు. “అయ్యో, కుక్కను బెంగులూరు తీసుకెళ్ళారు. జాతికుక్క నెక్కనివ్వలేదు. మీ పాడుకుక్క పాడు చేసింది. కుక్క రెండుపిల్లలను పెట్టింది. ఊరకుక్కల్ని పెట్టింది. నాకు చాలా విచారం వేసింది. ఈసారి మంచిపిల్లలు పెడితే మీకు తీసుకు వచ్చి యిస్తాను.” స్త్రీషనుమాస్టరు “మా కుక్క చాలా మంచిదండీ! అది మంచిపాడుగకాలి. కొన్నాళ్ళకింద అది వేగోలాన్ని చంపిందన్నాడు. పెద్దమనిషి “పోనిద్దురూ! వెధవకుక్క! నాకు దానిని చంపవలె నని ఉంది. ఇంకా అది మీ స్త్రీషనులో ఉంటే చూపించండి, దాన్ని సరికి పోతా” నన్నాడు. ఇంకా స్త్రీషనుమాస్టరు “ఏదో పెద్దవారం పుట్టి కుక్క పోయింది” నన్నాడు.

ఇంతలో అకుక్క యీడ్చుకుంటూ అక్కడికి వచ్చింది. స్తేషనుమాస్టరు ఇదే నండీ అని చూపించాడు. పెద్దమనిషి కోపం పట్టలేక తనచేతిలోని పేములెత్తెంతో ఒకటి వేళాడు. అది పారిపోలేక అక్కడే ఒకపక్క కొత్తిలి మెడా కాళ్ళు యెత్తి యేడ్చింది. పోర్టు వచ్చి కాలిలో దాన్ని అవతలికి తోళాడు. మాస్టరు నవ్వి “మీ కౌత కోవమండి!” అన్నాడు.

వారి యిద్దరి స్నేహమూ బలిసి ఆరాత్రి పెద్దమనిషి స్తేషనుమాస్టరుగారికి అతిథిగా ఉండిపోయినాడు. ఆనాటిరాత్రి అకుక్క రైలుక్రింద వద్దని రైలు దాని నడుముమీదనుంచి పోయింది. “అంగవ్రాతములో చికిత్స కుడు దుప్తాంగము ఖండించి” నట్లు, రైలు వ్యాధిగ్రస్తమై నవ్వుకత్తివయై దానిపక్కార్థమును ఖండించింది. కాని శేషాంగ శ్రేణికి రక్ష లేక అది అరగంట తన్నుకొని చనిపోయింది.

౪

తరువాత నాలుగెలలకు ఆపెద్దమనిషి తనరెండు కుక్కపిల్లలలో ఒకటి వచ్చిపోయిన దని చెప్పి రెండవదానిని స్తేషను మాస్టరుగారి కిచ్చాడు. అది ఆరు నెలల్లో యెదిగి తనతండ్రివలె వినది. దానికి భయము లేదు. ఎదురుగా నున్న కొండమీదికి నీకారు పోయినస్తుంది. ఎవరన్నా దానికి మితాయి పెట్టబోతాడు. అది వాళ్ళకు పళ్ళు చూపించి కరవనస్తుంది. ఎన్ని ఆడ కుక్కలు వచ్చినా వాటివంక చూడదు. అది పిల్లవేగోలాలను కుందేళ్ళనూ నక్కలనూ వేటాడుతుంది. విద్యార్థులు వచ్చి భూతదయోపన్యాసములు చేస్తూంటే వాళ్ళవంక ఓరగా తిరస్కారముగా చూస్తుంది. ఆపెద్దమనిషి వచ్చి వర్ణవ్యవస్థనుగూర్చి స్తేషనుమాస్టరుతో మాట్లాడుతో ఉంటాడు. ఈ కుక్క వస్తే దీనిని ముద్దుగా ముట్టుకోబోతాడు. అది కోవంగా పళ్ళు చూపించి తీర్ణముకొని వేగోతపు మాంసం కక్కిపోతుంది. రైలు మైలుదూర

మున్న దనగా ముక్కోళ్ళతో శ్వాస యెగలాగి వసిజుట్టి నీదరించుకొని తొలగిపోతుంది.

మితాయిదుకొణమునా దొకనాడు చద్దిమితాయి దానిముందర వేయ బోయినాడు. అది వాడి పక్కకండలు పట్టి లాగింది. అది వేగోలం గాని కుక్క కాదన్నా రందరూ. దానికి మనుష్యుల్ని చూస్తే తెగటు వేసింది కాబోలు. కొన్నాళ్ళకి జనసమృద్ధ మైన అనలాన్ని వదలిపెట్టి అడవుల్లోనే ఉంటూ వచ్చింది. అప్పుడప్పుడు వేషపుదగ్గరకు వస్తుంది. నిత్యగహన సం చారంవల్లనో, తల్లిపోలికొ తోకకుళ్ళు బలిసింది. కోరలు వచ్చినై. మనుష్యు గారి తగిలితే బృహస్పతి తమ్ముడు సంవర్తమహ్నరిసలె నీదరించుకొని తొలగిపోతుంది.

మల్లెలరవళి

శ్రీ కవికొండల వేంకట రావు

వొలకరివాసలకు తగిలిన కొత్తకొత్తనీటితో గోదావరితల్లి చెందిరించి ఉరు
ట్లాగుతూ వుంది. ఆయమకు కుంకు మర్చిస్తూ వుందా అన్నట్టు ఎర్రగా
కురాయిమొక్క వూసి, వొడ్డునే కప్పిస్తూవుంది. ఆయమ కరళ్య నాదా
నికీ హంగుగా తాళం వస్తూందా అన్నట్టు పసరాకులలో రావిచెట్టు రేపు
చెంత క్వవిస్తూ వుంది. “ఓగంగమృతల్లీ! ఇవిగో! నీకు రవికల గుడ్డలు,
ఇవిగో! నీకు రంగురంగుల చీరలు అన్నట్టు సాయంకాలసంధ్యాచేవి వన్నె
చిన్నెలమయమై తొలుకాడుతూ సౌభాగ్యవతు అగు ద్విజాంగవలో అనే
పక్షులవరసల్ని వెనుదరుమతూ వుంది.

కొత్తగా తగిలిన నీరు, శబరి నీరా లేకపోతే పరిసరాల్ని వున్న ఎర్ర
రాళ్ళుదిబ్బ మీదుగా ప్రవహించి రంగునుద్ద కలిపిన రాగ్నాహేంద్రవరపు
నీరా, అనే సంశయం గట్టునుండి విత్కించే మనుష్యమానసాన్ని ఇంకా
గుంజిస్తూనే వుంది. శబరి నీరైతేఅంత ఎర్రగా వుండ దంటున్నారు
కొందరు. శబరి నీరు కాకపోతే ఆ పొరుడంత వుండ దంటున్నారు
కొందరు.

ఇలా కొందరు, అలా కొందరు అనుకునేవాళ్ళు అనుకుంటూనే వున్నారు.
అరాత్రి గడచిపోయింది. మరునాడు తెల్లవారి ఎనిమిది తొమ్మిదిగంట
లపుడుండ. పట్టపగలు పుక్కరేపులో పల్లెకవ్వని నావలోంచి చేతులగంప
నిండుది పొడ్డుకు దించుకుని, వయట సవరించుకుంటూ వుంది. పదిమంది కొను

గోలుగాళ్ళు మూగారు. పెద్దచేప, చిన్నచేప, ఎత్తి చూచి ఎంత కిస్తావు? ఎంత కిస్తావు? అని అంటున్నారు.

చూరాన్నే నడెట్టో లంక, లంకలమీద జనం, లజనం వేసుకొన్న తాతా-లిక కుటీరాలూ, కుటీరాలను బట్టి లరగట్టిన వలలు- అన్నీకూడా ఒక్కక్షణంలో అల్లొల్లొలలు అయిపోతూ మహాద్యశ్యం వొకటి ప్రదర్శించున కొచ్చింది. ఏమీ బని? పెద్దవవాహం! నీటిసంక చూస్తే ఏనుగువడక, నురువునంక చూస్తే లేడివరుగు. లంక మీది జనం, జనం వేసికొన్నకుటీరాలు లంకా వున్న కలలు అన్నీ ముగిసిపోయినాయి. ఒక్కవంకెన వంకెనమీదగా వస్తూవున్న మెయిలుబండి, అరెండే కాళ్ళక మన్నట్లు, తో చినాయి. పల్లెజవ్వని వెనక్కి తిరిగి చూచింది. వ్రవాహం వచ్చేసిందని తెలిసి కాదు. మెయిలుబండి అప్పుడే వస్తూంది. దాని చప్పుడుకు వెనక్కి చూచి, వేరగాండ్రతో “నన్ను పోనీయి ఉద్రా! బండికూడా వచ్చేసింది నాకు దా రియ్యండ్రా! చూడండి ... మీతో వేరాలు ఎప్పుటికెగవు. బజారుకు పోతాను” అని అనా లనీ, వేరగాండ్రను తప్పించుకు బజారుకు పోదా మనీ దానివూహ. అప్పుడుతో వెనక్కి తిరిగి చూచింది.

కాని పాపం! మెయిలు వేగం కంటే, మెయిలు చప్పుడు కంటే, గోదారిగంగ యెక్కువగా మెరిసింది, ఎక్కువగా ఉరిమింది, దానికన్నుల్లోనూ, దానివీనుల్లోనూ. అంతే కాదు; దాని హృదయకుహరంలోకి వంకెనస్తంభాలు కూలి వంకెన వ్రీలి పడ్డట్టు అయిపోయింది. దానికనువు తరుక్కుపోయింది.

తెచ్చిన చేపలన్నింటినీ వచ్చినమనుష్యులే యెక్కుకుపోయినాలో, గద్దలే యెగరేసుకు పోయినాయోమీదా కానకుండా అస్త్రీ గట్టమ్మలే వాలు వడవలా నడుస్తూ వుంది. మధ్యాహ్నం ౧౨ గంట లైంది. అపరాహ్నం మూ లైంది. సాయంత్రం అ లైంది. ఆమె అలా నీటికిసి చూపెట్టుకునే

నడుస్తూ వుంది. ఆమె కేటో దృష్టివధాన్ని కనబడుతూ వుంది. ఆమె తెని మిటిలా కనిపిస్తూ వుంటా డేవ్డ్ మనిషి, నీటిలో తెనగులాడుతూ ఎదరీ తను గట్టుకు వస్తూవున్నట్టు వుంటాడు. మళ్ళీ జారిపోతుంటాడు. దృష్టి నుంచే జారిపోతుంటాడు. ఎలా రక్షించేది అతణ్ణి? ఎవరు రక్షించేది అతణ్ణి?

బహుళి వడీము. చీకటి వడవోతూ వుంది. వైవెచ్చు రుంఝూమేఘం కమ్ముతూ వుంది. చిటపట చినుకు ఇదిగో అదిగో అంటూ వుంది. రాత్రి ఎనిమిది తొమ్మిది కూడా ఆయింది. ఎలుగే త్రిపిలుస్తుందా? వెలుగే మైనా చూపిస్తుందా? చీయి వినురుతుందా? ఆమె ఏమి చేయడానికి ఆశక్తురా లనుకోండి. ఆ అబలకు మరోఅలాచన తట్ట లేదను కోండి. ఎలా గయితే ఉదయం తొమ్మిది నుంచీ గట్టమ్మట నడస్తూ ఆ దృష్టివధాన్ని వడేవాడు తనభ రైమా అను ఆనాలో అనుకొంటూవుందా? అలాగే అనుకొంటూ అలాగే ఎదుస్తూ వుంది రాత్రి తొమ్మిదిగంట. లప్పుడున్నా!

ఆమె దృష్టివధాన్ని అప్పు డిప్పు డేవధుతూ అవునా, కోదా అని పించేవాడు నిజంగా ఆమె పేనిమిటి నాగడు. వాడు వాకాత్తువరద శేమన్నా చటుక్కున కొట్టుకుపోయినాడు. ఈదగలడు. కాని ఎందాకో అను ఈత్రాడు! ఆధార మేమైనా వుంటే కొద్దిగా నిబద్ధిక్కుకొని ఒడ్డున విడిగలడు. కాని తొందరలో మనిషికి అసలే ఆధారం నున్న. జంతువు కేదో స్వతస్సిద్ధ మైనశక్తి సామర్థ్యం అనంత మయింది వుండవచ్చును. కాని మనిషికి ఆలాంటిది వున్నట్టు కనుపించదు. మిషి కిరంనిర్భాలో కొమ్మలు లేవు, తోక లేదు, నాలుగు కాళ్ళు లేవు. వానీ- పడగ లేదు. ముడుచుకుపోయ్యోగోళ్లు లేవు, ముందుకు వచ్చే కొరలు లేవు, ముక్కు లేవు, పొలుసు లేవు, వేళ్ళవేళ్ళ మధ్యనూ చర్మం లేదు. ఏదీ లేదు. మనిషి కేదీ లేదని చెప్పొచ్చు.

మనిషి అయినవాడు అంబరదలో ఏదైనా పోనీ ఓఆధారం చూచు కంటాడా అంటే వాడి కళ్ళనబడే వన్నీ ఆడై కాని ఒక్కటి సహ వైంది

దొరకడు. నురుగు అడ్డు. నురుగుతో కంప అడ్డు. ఇం తెందుకు, తనగడ్డలే తన కడ్డు. పోనీ కొట్టుకు వచ్చేకలప నాధారం చేసుకుంటాడా. అంటే ఆకలపలో పూచి క్కండి. సామాకార్లు కలపను కూనారం మీదుగా తెప్పలు గట్టి పోకుకు వస్తూ వుంటారు. అలాంటి తెప్పలు కొంతదూరం వచ్చేసరికి వాటికంటే ముందంజ అయిన వరద అతెప్పల్ని విడగొట్టి చెల్లా చెదురు చేసి ఆకలపనూ అసలు సద్యఃఆవరదకు విడివడ్డచెట్లనూ ఏకం గావించి దొర్లించేస్తూ వుంటుంది. ఈదేమిషి సామాకార్ల కల పెక్కడా ఆకలప నీలవకలప అవడంవల్ల పాకుడు కట్టి వుండి జరుగున జారి తిరిగి గోదాల్లో పడిపోతాడు. ఆకలప దిగుచాయకు పోతుంది. ఇల్లాగ్గా మోప పోతాడు. అడివిచెట్టుకొ మ్రోదో దొరికిందా బ్రతుకు జీవుడా అనుకొంటూ కాస్తూత నేర తేరకాడు. కాని దాని తొరలోనో, దాన్ని చుట్టతెట్టు కునో నువ్వసర్పం కనుపించి నై ప్రాణాలు వైసున్న పాళంగా ఎగరగొట్టే క్తుం. తొల్ల నాగడి కెంతసేపూ సామాకార్లకలవతెప్పల విడిపోయిన కుండల్లో వొరుకుతూ వచ్చేవి. వచ్చి వచ్చి జారిపోయేవి. అలా జారిపోవ డంలో అనకట్టు దరిదాపునకే జారిపోయినాడు పాపం! అక్కడ గడ్డిపరక పట్టుకున్నాడు. ఇంకోక్షణాన్ని పాముతోక వట్టుకుని దాన్ని వెనక్కు లాగి అది కాటు వెయ్యబోతే బుడుంగున మునిగిపోయి నీట్లో 'అమ్మో' అన్నాడు. ఇంకోచాలు కోఎద్దుమూపురం సుందెట గదించి కొంతదూరం ఈది, అడి-పట్టివ్వకపోతే, వదిలేసి అతెన కాకలే కొట్టుకొస్తూ వున్న ఇలారం ఎక్కి కూర్చున్నాడు. అలా కూర్చున్న నాగడిమీద కాకే వారింది. అ దేదో బ్రహ్మరాక్షసి అనకొని పిల్లిమంతరం చేసి అకొని రప్పించుకొని, నీటిలో మరికి అలసిపోయినాడు.

యోజిస్తే నాడిబతుకు ఆనమయంలో ఎలాంటి బతుకు అయి పోయిం దంటే- బుడగలో ఊపిరే వాడి ఊపిరి అన్న ట్టయి పోయింది.

కనుచీటి పడేతర కాగ్గా మోసు నాగడి కోవచ్చికోమ్మ కొట్టుకొస్తూ

పున్నది చేతికి దొరికింది. కాని చీకట్లో దానిరం గానింది కాదు, అదే వొడ్డునుకొని రక్కాసు. ఆకులు తగిలాయి చేతికి. ఏదోగడ్డం అనుకొన్నాడు. ఆ ఆకుల్ని ఇలా ఆలా పూపి “ఎవరవు నీవు, మనిషివా?” అని అడిగాడు. ఎవరూ చూడ లేదు. అయినా అలాగ్గానే గడ్డం పట్టుకొని ప్రేలాడుతూ పున్న ఆభీప్రాయంతోనే దాన్ని తెంటాడించాడు. అదో నుడిగుండంలో గిర్రున తిరిగి, అవతలదూరం పున్న దల్లా, తీతట్టుకు నాగడి పడుతంగా వచ్చిపడింది. ఏలా గైతేం లాగి గంటలకు నాగడు గోదా వరి ప్రాక్తిరానికి చేరుకున్నాడు.

చేరుకున్నాడు! కాని చేరుకున్నలాభ మేమిటి? చీకటి అయోమయం: మనిషి మాకూ ఒకటే అన్నట్లుంది అంతాను.

మేఘాలు మెరిస్తే కద్దు వెల్లురు, మేఘాలు ఉరిమితే కద్దు చువ్వుడు, కాని పిడుగు పడితే? వడగ తగిలే! నాగడు! నాగడు! న్యుక్త్య చేతత కఠోర దంష్ట్రా కరాళ్ళలోంచి యివతల బడ్డనాగడు! చచ్చిపోతాడే! వాడిబుర్ర చిల్లడి తెత్తురు వ్రయి పోతుండే!

ఆ చిక్కు-సుమయంలో నాగడి కెలా లోచిందో! “ఒరేవ” అని కేళికాడు. వాడికొళ్ళదగ్గరగానే వుండి అదాకా నడిచి నడిచి పున్నవాడి పెళ్ళాం. ఆ అడమనిషి ఏమన్నా “నివ్వ నంట్రా!” అంది. “అవును నేన” అన్నాడు నాగడు.

ఇద్దరూకూడా ఒక్కమాటు పైచీకు ఆకాశం కేసి చూచారు. “నిన్న సాయంకాలం అంకమీద మనం పున్నప్పటి ఆకాశానికి ఇప్పుటి ఆకాశానికి ఎంత తేడా వుందో చూశావంట్రా!” అంది పిల్ల. నాగడు “దీని ముండామోసిన వరద!” అన్నాడు.

“ఇంకెళ్ళి డీచీకట్లో ఎక్కడికిపోతాం?” అంది పిల్ల. నాగడు “ఎక్కడికి పోతాం?” అన్నాడు.

ఇద్దరూ అలా మాలబద్ధారు గట్టుమీద. నాగడు అడిగేడు “ఒరేవ!”

నీవు ఇన్నాళ్ళనుంచీ చేప లమ్మిన యాపాయలు లంకమీద ఏదరిని కట్టే
ట్టావో? అని. పిల్ల అంది “ఆదరినే గుడిసెలో ఉత్తరదెస కనిపించలే”
అని. “కనిపించడానికేం లే. అవి కూగించిన పెద్దరాయ్ కొట్టుకుపోయి
నవ్వుడు అవి ఉంటాయే వెలిదానా!” అన్నాడు నాగడు. అంటూ ప్రేమ
కొద్దీ పెళ్ళాం శరీరాన్ని తడుముతూ “నీ కాలివళ్ళను మట్టె లున్నాయో!”
అన్నాడు. “ఓ” అంది పిల్ల.

“అయితే నడిచిపోదాం! లే! మనవూగు! నీ మట్టెలచవ్వుడికి వురుగు
త్రుటా వుంటే తప్పకుపోతాయి. భయం లేదు” అన్నాడు నాగడు.
ఇద్దరూ లేచి నడుస్తూ వున్నారు. పిల్లని మట్టెలచవ్వుడు అవుతూ వుంటే
నాగడింకా అంటాడు, “ఇల్లాంటి చప్పడేనే పొడుగూతా నీ నీపొద్దు
గోదారిమీద వచ్చిపోణం పోయిప్రాణంగా ఈత్తూ వున్నంతవేతూ
విన్నాది! ఈ మట్టెలచవ్వుడేనే నీ మట్టెలచవ్వుడేనే!”

అలా అంటున్న నాగడికి ముందు నడుస్తూ వైయూసుకు జవాబుగా
పిల్ల అంది: “మ రీవా ద్దలూ నీకోసమే ఈగట్టుమీద నడిచిం దెవ రను
కుంటున్నావు? నేనే ఈమట్టెలో, మట్టెలో నేనే! నేనే!”

ఎం డ మా వు లు

శ్రీ వెంపటి నాగభూషణం

కమఁ...కుమఁ...కు...కుఁ

— కలకంఠ వధూకలకంఠ రవాణుకారి ... కాకలీధ్వని ... అనుమతి ముద్రాలంకారమూర్తిని... ఉమఁ కదప లేదు.

ఓ... మదవలీ నవమస్మయ మోహనరూపా!... సంతత రసానంద సారస్వత కళీలోలా! ...

— అలా... ప్రబంధకవుల రచనాదమక్రతులను ... తాత్కాలికంగా ఉపసంహరించి, ... మృదుమధుర కంఠంతో, ... కొంచెం అధునాతన భావకవిత్వపు మజాతో ... ప్రబోధించే సరికి:

నాయిక పుణ్యఫలం ... స్వల్పంగా ఫలించి, అతడు ... కొంచెం అటు నిటు మసలి...

— తిరిగి నిద్దురలో కలిసి మెలిసిపోయి...

ఇక ... మామూలు మేలుకొలుపులతో ప్రయోజనం లే దని, ... పాస్సును దరియిపోయి, నీలుక చతుష్క్రిని చక్కకు తొలగించి, స్వీయభావవల్లరీ కుశలవ్యాపార హాసీకను ... అతనికి దవి చూపి ఒకజైపునుంచి ఒక జైపుకు తిరిగింది ... రెండు చెంపలమీదను, నెన్నోనటను చుంబనాలం కారములను...తోరవాక్కుగా ప్రసాదించ:

‘ అ ... రసీకావతంసుడు ... తమాయించుకో లేక, జాగరణావస్థ లోకి త్రాన్సుఫరు అయి, ... తీర విచ్చిన కన్నుదోయితో, — తనమీదకు

ఓరగిరి, ... కైకాలిక విధిని పెరవేర్చి ... చిరునవ్వు చలువలు చిలుక
రిస్తూన్న ... గృహిణిని విలొకించి...

అప్పుటికి, పూర్తిగా సుస్థాతికుడై, ... ఆమెను నయగారపు మాటలతో
ఊరడిస్తూ, ... మెల్లమెల్లగా ... ఆమె గండద్వితయముపూడ లేగులాబీ
లను సృష్టించి, ... కొంపలస్మితరుమలను తెలుపరిస్తూ, ... కొంజెం
ధూకుడుగానే ... మందం విడిచి...

... భర్త విధించినదే అయినా, తనకూ సరదా నిచ్చేపనే కాబట్టి, ... ఆ
దైనందిన రసోపేత భర్మ నిర్వహణానంతరం ... ఆమె, ... కయ్యా
మందిరం వీడి, ... తెల్లలేక, ... వెళ్ళి ... లేక ... వెళ్ళినా ...

అతడు మాత్రం ... ఆక్కడే, నిలుపుటద్దం ముందు నిజవబడి, ... వన్నె
చిన్నెలు మధురభావనలో స్మరించుకుని, ... కలాసాగా క్రాపింగ్ నవ
రించుకుని, రెండు ... మూడు ... మారులు ... ఆపులించి, — ఈలతో
... ఎదో అలపిస్తూ, ... ఈ జగతిలో వాడై పోయినాడు.

* * *

కవి ననుకునేవాడు గనుక ... తత్కారణంగా విధివతు ... కాఫీగత
ప్రాణి గనుక, ఆ భూలోక సుధను ... పూర్తిగా నేవించి రోజ్ వుడ్
మేజాముందు ... రాకింగ్ చైర్ లో సుఖాసీనుడై — క్వేతకాష్టాద్భుత
భవభూమిరేఖా కిల్పాన్ని ... ఏ కాగ్రతతో పరామర్శిస్తూ, ... భావ
జగతిని విహరించడానికి రెక్కలు విప్పకొనబోతూ, ఏదో అనూహ్యపు
టూటోంచలముల నొరసుకొంటూ ... మై మరచి, ఉపాసనకైఖరిని ...
ఉండగా ...

“చూకారా ... ఎంత అన్యాయమో...!”
— అధిష్టించిన ఉన్నతశిఖరాల మీదకు ... ఆమె మాటలు వివబడక
పోయినా, ... ఎదురుగా నిలిచిన ఆమెను... చూడనట్టుగా నడించలేక ...
కృషిచేసి అలవరచుకున్న ... కలల చూపులతో ...

“ఏమిటి...” అనే తీర్థం... స్ఫురింపజేశాడు:

కళావళి... తూలుతూ... తొట్రుతూ... ఆమె అతని పరాకును మన్నించకుండానే... దగ్గరకు వచ్చి... చేతులో ఉన్న “మౌగజీకా”ను... పుటలు త్రిప్పతూ...

“చూశారా... అన్యాయం...” — అని చెట్టించింది: తప్పనిసరిగా... అతడు, మొహం ఆమెపైపుకు త్రిప్పి:

“ఏం... “కలకావళి”... వచ్చిందా?...” అన్నాడు.

“అలా... వచ్చింది, ఏలాగైతేనేం. ఎందుకూ?... మిగిలాలుగాని, కథ గాని అచ్చు పడలేదు...”

కలిగిన అశ్వర్యాన్ని... అంతగా పైకి కనబడనిట్లు... “మౌగజీకా” ను అందుకుని, ... అటు ఇటు త్రిప్పి చూచి. ఆమె అన్నది యథార్థమే నని యాధి చేసుకుని... కొంచెం దిగులుతో మౌగజీకా

“ఏం... లాభం వచ్చి... పైకి అందరూ మౌగజీకా... బ్రతిమాలి... మరీ బ్రతిమాలి కాదు... మీ రచనలను తీసుకు వెళ్ళారని... చెప్పారు మీరు?... మొదటి పంచికకా... మీ కృతులకు గౌరవస్థాన మిచ్చి ప్రకటించకూడదు... అంత మాత్రం...”

“... ఈమాత్రానికే...” — చిన్నబుచ్చు కన్నాడు...

“నేను... అనడంలేదు మీతో, ... అడపాదడపా... మీ సాహితీ సమీక్షలు... చట్టి... ఎండమావు అని...”

అతడు... తొడకలేదు...

పరస్పర సంవీక్షణదీక్షలో... అయిదు నిమిషములు: — ఆ క్రొత్తమాన వ్రతీకను... ఆమె గది మూలకు విసిరివేసి... ఇక అక్కడ ఒకక్షణమైనా... నిలువ లేదు:

అతడు, ... అధాతమనకు... డైన అతడు... స్థాయి చిక్కించుకునే
టందుకు... మరొక సిగరెట్ కన్నకు చేరదీసి... భావనమాధి

* * *

రాత్రి:

“చూశారా... ఎంత బాగున్నదో... పెదర్...”

ఒయ్యారంగా... తూగుటుయ్యలలో కూర్చుంటే... తమలపాకుల చితికలు
తయారు చేస్తోంది. — కిటికీలో నుంచి... ఆ కాశం మీద పేరుకుంటూన్న...
మట్టు దొంతరలను... చూస్తూ:

“చూశారండీ... మేమైతే దుర మంబరం?... మిరకనుక ... నెమలి
అయితే... పింఛం విప్పి నృత్యం చెయ్యక పోయారా... ఏం... కాదా?...

అతడికి వినపడ లేదు: వినపించుకునే ఫోరణిలో లేదు... తల వంచు
కుని... అదే వనిగా అక్షరముల సహాయంతో... భావమణిమాలను పోషా
ణిస్తున్నాడు: — సాహితీ సాధ దండ్రశాలను... కవితావల్లకి... వింద్రజాలి
కాంగుళీయమలతో... నృపించి... కవితాయోగమున... సాయుజ్యము
నందుతూన్న... ఆరినత్పస్తాకువును... మేనక అంతటి వన్నెలాడికూడా...
ఆ సమయంలో... భంగ పాటోనచ్చలేక... మరలిపోయేది...

మెరుపులు... వెను వెంటనే... పరుములు... పిడుగులు... — ఫెళ్ ఫెళ్ళా
... తపతపా... ఆ కాశం చిల్లిపడినట్టుగా... ఎడా తెరిసి లేకుండా... చిను
కులు హోరున పెనుగాలి...

అ... జవరాలు, పూర్తిగా రెచ్చిపోయి... ఇక ఎదలోపలి తల పాప
లేక... లేచి వెళ్ళి... కిటికీ తలుపులు బంధించి... అతడు కూర్చున్న కుర్చీ చేతి
వైస వ్రాలి...

అతడు... చూడడు:

అతడు ... అగలేకపోయింది. దభాలున ... అతని ముఖాన్ని వక్షోప
బృంహాగ్రమంతో ...

“ఏనుగి, పైకి పోదాం. రాయా! పొద్దు పోయింది ... అతడు...
తప్పించుకోడానికి వ్యయమింపాడు ... పశ్చిమతర మీయకుండానే.
అమె ... వెనకనుకో పోయింది: కాని ... అతడే గలిచాడు. వట్టు విడి
పించుకుని ... తిరిగి వ్యాతలాకి దిగాడు.....

అమెకు ... అగ్రహం వచ్చింది: కాని ... అనునయాలాపాలతో ...
కార్యం నెగ్గించుకోవా లని:

“నిద్ర ... వస్తాందండి: రాయా...”

—రాననే నూచనగా ... అతను తల తిప్పాడు.

“అయితే ... స్విచ్ నొక్కి ... లైట్ ఆపివేస్తాను...”

“మారాం చేయక ... వెళ్ళి పడుకో...”

“ఒంటరిగానేనా?...”

“ఊ”

అమె ... అపాదమస్తకము కీతలించి ... తన ఎత్తు నెగ్గలేదు గదా అని
నిన్నునా చెంది ... ప్రయోజనం లేదని నిర్ధారించుకుని ... అతన్ని
వదలి వెళ్ళలేక ... వెళ్ళలేక ... వెళ్ళి ... పో ... యిం ... ది.

—దలించకుండా ... వ్యాస్తానే ఉన్నాడు: కవి ... కథకుడు ...
విమర్శకుడు — అయిన అతని ఆదర్శములు ... ఆలోచనలు ... పోక
డలు ... ఇతరులకు అంతగా ... సులభ గ్రాహ్యములు కావు:

... కావ్యంతర పశ్చిమతలలో ... నిబిడికృతమై ఉన్న ... విశిష్ట
సౌందర్యాన్ని అభిర్నించుచి... తెనుగుతీరాలు తీరు తియ్యములను పొంది...
పూచి, పరిమళించేటట్టుగా దోహదం చేసి, —

... అత్మసాక్షాత్కారం కోసం ... ఏకావరణ జన్యములే అయిన ...
సౌందర్య రసా నందములతో అక్షినిమిలన కేళి సాగిస్తూ ... అనందగీత
మును పాడుతూ ... ఆనందమూర్తిమును అల్లుతూ ... అనందమూర్తిని
చిత్రిస్తూ: ... తా నొక అక్షరరమ్య శిల్పిగా ... భావకుడుగా ...

అదే ఆతని ఆశయము. ఏది ఎటులైనను ... ఎటు పోయిననూ ...
నరే. తన కోర్కెలు ... తన వద్దకులు ... సమకాలీనుల సమాదరణకు
పాత్రము కాకపోయినప్పటికీ ... ఆతనికి ... అలమట లేదు. ...
కాని, ... ఏమో? ... మానవత్వము అంత పూర్తిగా మరుగుపడి
పోతుందా? ...

*

*

జీ—సిక్ చేస్తున్నారు. ... ఎదు రెదురుగా కూర్చుని:

ఆతడే ... ముందు పలుకుచూడు:

“మరి...?”

“ఊ...”

“పై శుక్రవారము ... కాదు”

“ఏమిటి...?”

“నీ పుట్టిన రోజు”

“ఏమో...ఎప్పుడు అయితే ఏ?...”

“అబ్బ...ఎప్పుడూ...అటుకేనా...?”

“తమరు చేసేవి...అలా ఉన్నవి...”

జంగున గంతు వేసి ... లేచి, ఆమెను చేతులతోకి తీసుకున్నాడు...

అబ్బ...ఉండండి...నొక్కకుంటుంది...లోఅతను...”

“ఉహు...చెప్పదలచుకున్నది...చెప్పి గాని...”

“చెప్పండి...మరి...”

“నీ...పుట్టినరోజుకు...తెలుసు...”

“మీ...యివ్వం...”

“శరమేత...నీ బొమ్మ తెద్దదిగా గీయించి...”

“అవును...అలా చెప్పడం...ఎన్నో మాటో...”

“ఈమారు...తప్పదు. ఆతనికి కబురంవుతాను ... సామగ్రిలోనూ

తమ్మని... ఇంకో పదిహేను రోజు లున్నది:—చక్కగా, శ్రీకృతారం నాటికి తయారు అవుతుంది...”

“...చూస్తానుగా...”

“మరి...మరి...నాకేమి...ఇస్తావు...”

“ఎందుకూ... రెట్టించడం? నేను ఇస్తా ననేది... ఏమీ మీకు పనికి రావుగా...”

అలా...జరిగేది...అప్పు డప్పుడేగా...”

“మీరు...వ్రాతలో...భవిష్యత్తున న్వత్సానంద పిపాసలో...చున్న లై ఉన్నవ్వడు...”

“అది... నిజం. అలాటి అమృత ముచూర్తాలో... చతుర్ముఖుడు వచ్చి...చెంత నిలబడినా...దలించను...”

“ఉహు! అదీగాప్పే. అవు నవును...ఎవరి పిచ్చి...ఎందుకో...అవ్రాత తన్నీ. పట్టు మని పది ఆయినా...ప్రపంచం ముఖాన్ని చూడలేదు...”

“అలాటి...కీర్తికాంక్ష నాకు ఉంటేగా...”

“పోనీ, వాటిని ... అదరించినవాళ్ళు ... ఎవ రైనా ఉన్నారా ... చెప్పండి...”

“ఇతరులు ... మెచ్చుకోవా లని కొదు ... నేను రక్షయితను ... అయినది...”

“ఈ దంభవామనము కేం? ... తగినంతగా... పేరు ప్రఖ్యాతులు రాతే దని...మీరు అనుభవించే... కృత్యాభిన్నత...మీ మాపుల్లో...నాకు కన్నడ దనుకున్నారా...అప్పు డప్పుడు...”

‘...పారపాటు ... నాసాహితీక్రమ అంతా ... కేవలం... అత్తా నందం కోసం...’

“అందుకు...అయితే...ఇది ఒకటేనా మార్గం...”

“ఎవరి... రససిద్ధి వారిది...”

“ఉహూ... అరీదుకనే కాబోలు కథలలోను, ఖండ కావ్యాల
లోను... నిరాటంకంగా ... చక్కని చుక్కలతోను ... సాగను కోయిల
తోను... సూర్యుడు లాడుతూన్న మీరు... నాలోని రసికత్వానికి నికషంగా
ఉండ లేక... జీవన మాధురీ రుచులను... దూరం చేసుకుని...”

అతడు... నొచ్చుకున్నాడు. ఆమె... అది, గమనించికూడా:

“అందుకేనే... నున ఉభయాల పంథాలూ... భిన్నములవుతూన్న వని...
సందేహం కలుగుతూ ఉన్నది: ముందు... ముందు... ఇంకా... మరి, మరి
దూరం అయిపోతా మేమో!... అతనికి... ఏమీ తోచినది కాదు. లేని...
చిరునవ్వును... తెచ్చిపెట్టుకుని... ఏదో... అసహృద్యంగా:

బంద్య... బంద్య... బంద్య...

జారన్... వినబడ్డది. కారులో వచ్చిన మిత్రుణ్ణి... ఎదురుగా వెళ్ళి గార
వించే... నెపంమీద...

ఆ నాటకం మానేసి... బయటకు వచ్చేశాడు.....

*

*

శుక్రవారం

వున్నమి వెన్నెల ... కళలు చిమ్ముకూన్నది: అతడు ... అస్పృహజమైన
అభివక్తతతో, హుమర్ తో ... అంగలో మెట్లన్నీ లంఘించి ...
లోపలకు వచ్చి... స్టాండుమీద ఉత్తరీయాన్ని ఉప్పువడలి... డ్రాయింగ్
రూమ్ కలుపును ఆరవిరియించడానికి ... తళతళలాడుతూన్న గుబ్బను
తిప్పి ... నెట్టబోతూ ...

మాటలు వింతగా వినబడగా... అలకిస్తూ ... అనుకోకుండానే అది ...
కప్పుడు కానీయకుండా, దెబ్బను నెమ్మదిగా వడలి ... అడుగులు తడ
బడి, నడి చేయకుండా, గోడకు భుజం ఆనించి ... ఉండిపోయినాడు:

“ఏమండీ ... మీ ... నేర్పు ... నాకు ... చేతనవుతుందా ...
ఏమో ... అంతభాగ్యుడూ ... రైతకజీవులు ... ధన్యులు ... మిమ్ములను

... ఎడబాయకుండా ... భంశ ఉండడానికి ... 'నో'దుకున్నవారు ...
కావంటివానికి ... మనం ఇద్దరం ..."

—విన్నంతవరకూ ... చాలమా? ... ఆశాసాధము లన్నీ ... గిరిగర్
తిరిగి ... నేలలో కలిసిపోయినవి, — ఇంకా ... సర్వదేహమా? ...
అయినా ...

చీమ చిటుకు మన్నం తయినా భవి కానీయకుండా... తలుపు తీసి,
చూడ లేక... చూడలేక చూసి... అర్థం కాక... శన కళ్ళను ఓమట్టున
సమ్మలేక... పోయినాడు:

ఎదురుగా... సోఫాలో... ఒకరిమీద... ఒకరు తూరి... అమె ...
చిక్కెయ్యారు:

జనుక జైపుగా ఉండటంచేత... ఆతని రాక వారికి... పొడకట్ట లేదు.

కృత్రిమ తన్మయత్వం... దర్పణంలో ప్రతిఫలించిన... యజమాని దీన
మార్తెని... కనబడనీయలేదు. వినా... లక్ష్యం చేసే... స్థితిలో ఉన్నారా...

—అలా... అలా... జారుతూ... వల్లు దిప్పి... నిరీహతో కూలిపోయి
నాడు—... ఎండమావులు... దివ్యైకపూజము లని... ఆత్మకళతో...
దాయ బోయి... పోయి... చివరకు... హతశుడైన... పాంధునిలాగు...

కా మ కో టి

శ్రీ మల్లాది రామకృష్ణ శాస్త్రి

నూచయంతి నుందరి...తవ...సూచయంతి నుందరి! కుసుమాయుధ శాస్త్రి
పండితమ్...రమణమ్...

...కోపం తల మునుక...సంస్కృత గంధాలన్నిటికీ...తనక
భోజరాజు కరక ముక్తతామరకు తలపెట్టిన సత్కారం చేయాలని...
లోకా స్తుతా...

ఓం...లువలే సంత చిరాకు వస్తున్నది.

అప్పటికి నాలుగుకోజుల కంచీప్రయత్నం చేస్తున్నాను...మరిచిపోదా
మని: కాని, మేలుకున్నా కలువరింపు నూసేసాపాయం కోచడంలేదు. ఆ
కద్యార్థం లామలాగా...వట్టుకు వదలకుండా ఉన్నది.

మొదట...తమాషాగా...మొదటకడి నవ్వుకున్నాను: తరువాత, కొం
చెం చిరాకు తెచ్చుకున్నాను: ఇప్పుడు...గింజుకుంటున్నాను; ఉమా...ఏ
ముముహూర్తమున నన్ను కరించింకో...ఏమో...వెన్నెల వచ్చింది.

కల్లునుంచి అవ్వడే యింటికి వస్తున్నాను; గుమ్మానికి వెడల్ దీకొట్ట
కుండా, కాలికో అడుగుని, నీటు దిగకుండా...మని అయిపోయానా...
చిగురుదమ్ముల పస తెలిసిన రసికుణ్ణి గమనించేవలకు అంటే చురుకును
నహించుకుంటూ, కేషూప లేక మైన సిగరెట్-కన్యను బలవంతాన మరో
రెండు వలపులు వలచి...మేనకకు ఉద్వాసన చెప్పి తప్పించుకున్న గాఢే
యిది దర్జాతో లోపల ప్రవేశించాను.

కోటు కుర్చీమీదకు...విషకు గేటట్టు విసిరి వేసి, రేకట్ ప్రెస్ లో అనుర్చి

కూర్చుని చూచివీరవత్తూ...చరధ్యానంగా...తన మానయంతి...నుందరి...

‘మాయనా!’

...మొత్తం వచ్చినట్లయింది: మనస్సు చేస్తూన్న ఊసం తెలిసి పోయింది కాని...కనబడని వస్తువుమీద, పగ ఎలా సాధించడం? నిజమే...ధూళిగా...ఏ పాపమున్ను ఎరుగక, నా పాదములే నమ్మకొని ఉన్న...మాజీను...తన్నే కాను, తల ఎత్తి చూశాను.

జాలిగా, దీనంగా, కన్నీళ్ళతో, నా పలుకరింపుకు ఎదురుచూస్తూ... అమృతము!

తలకల లాడుతూ...ఎప్పుడూ సిరి ఓడిపోతూండే పండుముత్తయిదువ అలా ఉండటానికి...కారణం?

‘ఏం...ఏమిటి’ అని గాభరా పకతూ అడిగాను; అమె, మాటాడలేదు. కళ్ళ వెంట మరీ, జల జలా...

‘ఏం...ఏమిటి మాటాడ వేం? రెట్టించాను. సంగతి ఏమిటో అర్థం కాదు. నాకు మనసు నిలవడం లేదు.

‘కాతయ్య ఏదీ?’

అడగడం వ్యవధానంగా...నానోటిపైట అ రెండుముక్కలూ వత్తూండగానే...అమృతము త్రుతి ఎక్కించింది; నాకు మతి సావుగా పోయింది.

అమె ముందూ, అనుసరించి నేనూ అడుగులో అడుగు వేసుకుంటూ లాటరికి వెళ్ళాము. చుట్టూ తిరగ కుండా, మడి వసారా తలుపు తీసుకుని... తులసికోట వక్కనుంచి, లోటలోకి వెళ్ళేసరికి...

చూసే చూడటంతోనే, నవ్వు పట్టలేక పోయినాను. కాతయ్య, చూమిడి తిన్నమీద సద్భాసనం వేసుకుని, చిత్రాసనంమీద కూర్చుని, చిన్నదగ్గిలు నవ్వాన సవ్యములు చేసుకుంటూ...దృష్టిని ఊర్ధ్వాభి ముఖం చేసి, ధూమధ్యాన నిలపుకోవడానికి యత్నం చేస్తూ...అడల సమాధిలోకి వెళ్ళిపోయే శుంగమాతతో ఉన్నాడు.

...ఉద్దండడు, యేదో చదకం పన్నుకున్నాడు; అలా కాకపోతే... ఏమిటి యీ చోద్యం? మదన సామ్రాజ్యానికి యావత్తూ ప్రధాన ఆమాత్య హోదాలోవాడే...వర్షియసి ముక్తికాంత ఉపగూహనం కోసం, రాచ కార్యాలు కట్టి బెట్టుకుని కూర్చోగల చీరక ఉన్నదా? నేదాంతమా అంటే, శాందోగ్యంపాతం చెపుతూ, దహరాకౌశాన పరమాత్మకు ఉనికి ఉన్నా, మానినా, ప్రణయజ్యోత్స్నలు అక్కడ వాలలాడి పోతుండే వలసినదే నని...వంతానికి సాధించిన భావకుడే!...మరి ఏమిటి ఈ వాతకం?

ఇక ఆలోచించకుండా ఆయన కొంటెతనానికి వైవిధ్యంగా, సాగింపడి మ్రొక్కి, లేచి; పేంట్సుమీద మోకాళ్ళకు అంటిస్యమన్న దులుపు కంటూ, చేసిన ఘన కార్యానికి అభినందనా లే మైనా తగులుతాయేమో నని... అమృతమృవంక చూశాను.

...లాభించ లేదు: పైగా, ఆమెకు అల్లరి అర్థం కాకపోవడం అటుం దగ 'నీవు మితాత గారు చేసిన పనికి హర్షిస్తాన్నావా' అనే అర్థపు చూపు పెట్టి...మన్యవేగం నిలవదీసుకుంటూ...

'ఇదీ వరుస, నాయనా' సంధ్యపడక ముందునుంచీ; ఎన్నో విధాల బ్రతి మాలాను. కాళ్ళు పట్టుకున్నాను, నెత్తినోరూ కొట్టుకుని 'ఇది మీకు తగదు' అని మొరపెట్టాను. నీవుకూడా చెప్పిచూడు; అప్పటికీ ఆయన మనసు మారనట్టయినా, నన్ను భరించడానికి ఆ గంగాభవానే ఉండి! ఇంత కాలానికి...ఇన్నోవడిలో...నన్ను విడిచేసి—సస్యనీంచుతారా?

నేను, ఆమె మాటకు అడ్డం పెట్టి.—

'ఇవ్వుడు ఆనంగతం వచ్చిందీ? నీ మీద కోపంగా ఉన్నాడా?' అన్నాను.

ఆ మాట అడగగానే, వాళ్ళ సుసా3క ప్రణయాన్ని అవమానించా నని, రోషం నచ్చి, ఆమె చూపు కుర్రకుర్ర లాడింది-ఆ పుణ్యదంపతుల విష యంలో అలాంటిది అసంభవం అని తెలుసుకు. కానీ, కేవలం మాటవరుస

గని అని... చేసినతప్పు దిద్దుకుంటూ,

‘ఏం జరిగిందో చెప్పు; నాకు తెలియదు కాదు!’ అని సానునయంగా అడిగాను.

‘అకొరణంగా, ఉన్నవారు ఉన్నట్టుగా... సస్యసింఛితే మేలు’ అని అనుకుంటూ, లేచివచ్చి ఇక్కడ కూర్చున్నారు. మాటా మంత్రీ లేడు; ఉండు కరు... చలకరు. కోవ మేమో ననుకుందామా... ఆ మహారాజు ఎన్నడన్నా పల్లెత్తి ఒకమాట అనడం విన్నావా?”

ఒక మా పేమిటి? ఏమిమని? లక్షమాట లంటూండటం ఎరగనూ! తాతయ్య తన రసికత్వ మంతా, ఏ మీదనే వదును చేస్తుంటా దాయెను! ... ఈ ఘోరణిలో ... ఆమె దిగులు మరపించడానికి విసిరి మోకాను- వని చేయలేదు.

‘వాటి కేం లేస్తూ ... ఇప్పుడు ఏమిటి చేయడం?’

‘ఏమీ చేయకుండా, చూస్తూ ఉండుకోవడం.’

‘ఏమీ చేయక...’

‘సోమిలారీ’ లోకి ఇంకా పూర్ణంగా దిగనీ. అప్పుడు సుష్టుగా ఫిక్ష చేద్దాం. అందాకా ఏమీ తొందర లేదు. మనం, ఒకవేళ ఈ లోపల ఏ మన్నా చేద్దామన్నా ఆయనం తురుకునే రకమా?

ఈ దఫాలో, నే నేమీ, అర్చేవాడినీ, తీర్చేవాడినీ కా నని ఆమెకు తెలిసిపోయింది. ఇక నా మాటలు వినిపించుకోకుండా పునః తిన్నెను అనుకుని కూర్చుని ఆ మన బాపెపెట్టు దగ్గరగా తల ఓరిగి వేసి విలపించడం మొదలు పెట్టింది.

“ఫిక్కు-నీ!”

... నకనకలాడే సింహం, గుహా ముఖమన గర్జించే దమ్ముతో, తాతయ్య మోనమూర్తి ధ్వనించింది. నేను ఫిక్కు మన్నాను. ఏం ప్రధూ! బాద్ధం లోకి మార్పాడే బాణీ ... అదు గదీ ఇప్పుడూ అసలు రంగంలోకి

దిగుతున్నాడు. ఆశ్రమ స్వీకారానికైనా... ఆడు బాహుళ్యం ఉన్న సంతక
దాయం ఏరుతున్నాడు.

—అమ్మమ్మ ఆ మాట ఏదో రిట్టు అనుకుని, ఉలికిపడి, తెల్లమొగం
వేసి ... లేచి దూరానికి తప్పుకున్నది. స్వాములు కళ్ళు...రెప్ప లద్దాల్సి...
తెరిచారు:

జయము శ్రమణ భదంత కామాయనతను! అని నేను ప్రత్యుద్ధాన స్వస్తి
వాచక మాడాను.

తాతగారు, విజృంభించి...ఒళ్లు మలుపులుస్పర్ది ఏరుచుకుంటూ,
“అయితే మన కేంలే! అగ్ని పేటిక, మిగతా సరంజామా, ఇలా రవాణా.
తెయ్యి, సస్యసిద్ధా మనుకున్నాను కాని, ఉన్న పాయ ఊరికే పారవేయ
డం ఎందుకూ?... నేను తప్ప తట్టుకునే శాధుడు లేడాయెను. ఈయింట్లో
...లేవు పాగోలు సరుకు ఊళ్ళో దిగితే చాగుండును.” అన్నాడు.

‘మరి నీ సన్యాసం!’

తాతయ్య, మాటమెలకవ అర్థం చేసుకోలేని అమాయకతనం చూపుతూ
తొణికించి...నాకు విప్పి చెప్పుతున్నట్టుగా...

‘గీర్వాణం వెలిగించా నయ్యా! ఈ పొగాకు ససిగా లేదు, మానితట్టా
మనుకున్నాను...అది స్వగతంగా...అర్థోక్తిలోనే...అవలు మనసు దాటి
రానీయకుండా ఉండవలె ననే, మాటే మరచిపోయినాను. సంకల్పం
తవిత్రమైనది గనుక, కూతురు ఎందు కని తల్లినే ఆశ్రయించాను...తల
దిమ్మ...లిక్క...తీరేదొక రుచ్చాయ...

“అందుకూమాగృహిణికి యింత అలుక” కని తీర్చుకున్నానుగా. ‘భిక్షునీ’
అని రిట్టి. ఏం అమెనా? ఇంటావిడా?

“ఇంకో విషయం...విశేషం ఉందోయ్...వేళకు, సరిగ్గా అన్నీ అల్లా
సరిపోయినాయి చూడు...నీవు, సంఘం...సరే, ఈ ఆరామం మరి
భిక్షునీ?—

నేనూ నాతోబాటు అమ్మమ్మ తాతయ్య శ్రుతి అందిపుచ్చుకుని... నవ్వాము.

పాపం! నాడలి పోయిందయ్యా!

అలా కాదు: మూట దక్కించింది. మీ అమ్మమ్మ, విరళవేదన ఎంత మహాగా ఆభినయించేదనుకున్నావు... వదులుకుదనంలా? ఒకమారు చూద్దామని ముచ్చట వేసింది. ఫరవా లేదు. వెనుకటి వింకం ఏలా వస్తుంది కాని?... నేను మాత్రం... ఇప్పుడు నిత్యం... భోజనానంతరం రాత్రులు... మహాభి నిత్యముగా చేస్తున్నానా ఏం... ఉద్దీపన లేదీ వీలైతే కాదు.

ఎంత నాటకం ఆడావు!

అవును బాబూ... మా ముసలి ముచ్చట్లు మేమే తిరుప్పోవాటి కాని... ఎవరు అడుగుంటారు?...

...నాక్రమనాహానికి, చప్పున అడ్డుకట్టవేసి... తాతయ్య... చెవులు దోర లేట్టుకుని... వింటున్నాడు... కారుమట్టులు దూసుకుని... ఢెక్కన తెలిగే చందమామ లాగా... ఆయన ముఖం కలకలలాడి పోయింది... అంటించ వోతూన్న చుట్టసు... తీసి, చేత బుచ్చుకుని... అతి హుమారుగా... లేచి నిలుచున్నాడు. నేనూ... సిగరెట్... ఆ పరిస్థితిలో అంటించడమా మానడమా అనే విచిత్రస్థలో పడిపోయినాను... తాతయ్య... ఇంత శాంగమా చేసిన తరువాత... కొంచెం తెప్పరిల్లేదాకా... ఆయనను అక్కడనుంచి కదల నియ్యక అనుకోలేదు... వదల వలదుకో వేదు.

కూర్చో...

వీలులేదు... శివాజ్ఞ అయింది: వలుచని పద్మినులను వలచే... నుకమార రసికలు ఆయనను... మీ స్వల్ప అంతా... నీవు తికామికాగా... కూర్చుని... కాల్పుకో... పొగలలిగెలలోనే... మీకు... తిక్కయారాని వగల తిక్కకును మీ నని... మీం... అంత తీరుబడికి మా పనుడుకనంలో కూడా నోచుకో

లేదు సుమా? ... ఎందుకు ... చెప్తూ, కన్నులూ కలిగినలాభం ఇంకా వినిపించడం లేదా?

ఒకరిని మించాలని ఒకరను ... పందెం వేసుకున్నట్లుగా ... అంగ లనో దూకుతూ ... వాకిటిలోకి స్వేచ్ఛాము ... అమమ్మ మాటే మరచిపోయి

ఇంటిముందర పెళ్ళివారు ఎవరో, ఊరేగుతూ ఆగారు. మేళంలో ... వచ్చునీ అక్కా వూణీ వేసుకున్న ఓ పిల్ల ...

రమ్మనీ! మహారాజుగ ..., అనేపడం పల్లవి ఎత్తుకుని అభినయిస్తూన్నది.

ని రీ క్షణ

శ్రీ సురవరం ప్రతాప రెడ్డి

“శంకరన్! దినమూ నూర్యుడు తూర్పుసముద్రమునుంచి నైకి లేచి మళ్ళీ పడమటి సముద్రములో మునుగుతూ వుంటాడు. రాత్రంతా యొక్కడ వుంటాడు? మళ్ళీ చెల్లవాడేరకు తూర్పు కెట్లా వస్తాడు?”

“కుమారీ! అది ఆనాదినియమం ప్రతివస్తువుకూ ఉదయం అస్తమయం ఉన్నది అస్తమించే వస్తువు మళ్ళీ ఉదయిస్తుంది. మన యీశ్వరలో తూర్పు పడమటిసముద్రాలు కలుస్తవి. అందుచేత సముద్రంలోనే వుట్టి సముద్రం లోనే మునిగినట్లు కనబడుతుంది”

“అయితే పరేదేశాల్లో ఎట్లా వుంటుంది?

“ఈఅందం ఒక్కడే లేదు. ఉత్తరానికి పొయ్యే కొద్దీ భూమిలో మునిగి, భూమిలోనుండి నైకి వచ్చేటట్లు కనబడుతాడు”

“ఆ ఆలలు చూస్తినా? యెట్లా వొకటిమీద వొకటి పడుతున్నా? ఎప్పుడూ వాటికి విరామం లేదా?”

“అఖండప్రేమ అంటే అట్లే వుంటుంది... ఈమధ్యట్ల కేమి గాని యింక కొంచెం సేపట్లో నూర్యుడు మునుగుతాడు మనము దినములాగా యొక్కడ నుండి సముద్రం అంచువరకు దొర్లుదాము, రా”

“ఈవారా దినమూ నేనే ముందు దొర్లా లేమి? చూడు, ఎంతయెత్తు నుండి దొర్లుతామో? రగి అడుగుల ఎత్తయినా వుంటుంది యీయినుక దిబ్బ!

“నీవే ముందు దొర్లవాలె.”

“లేదు. నీవే”

“సరే. కా!”

శంకరన్ ముందు ఆపటవాలు సముద్రతీరం యినుకదిబ్బమీద అడ్డము పండుకొని పట్టిలు కొద్దూ కిండికి దొర్లినాడు. కుమారి ఇనిజెనుకాలనే దొర్లించి, శంకరకామిద కుమారి పడింది. కింకిలా నవ్వుతూ ఇను కంఠాదులువుకొని చేతులు చేతులు పట్టుకొని మళ్ళీ పై కెగబాకినారు. ఇట్లా ఎన్నో మారులు దొర్లినారు. ఇంతలో ప్రొద్దు మునిగింది. ఇద్దరూ వక ర్నొకరు రాచుకుంటూ యింటిదారి పట్టినారు.

శంకరకా తల్లిదండ్రులు చిన్నప్పుడే చనిపోయినారు. తనమేనమామ యింట్లో పెరుగుతున్నాడు. ఇప్పటికి వయస్సు ౧౫ వుంటుంది. మంచి ముగ్ధుడ్రూపి. సాధారణంగా తిరువానూగరు బెస్తవారుఅంటే నల్లగా వుంటారు. కాని శంకరన్ గోధుమవర్ణమువాడు. దినమూ ఆకస్యాకుమారి తీరమువద్ద సముద్రములో తనమేనమామ పెటపోయి చేపలు పట్టుక వచ్చేవాడు. కుమారి తల్లిదండ్రుల కొకేమూతురు. వయసులో చిన్నదైనా చేపల కూర, అరటికూర, పనసకూర, అన్నము, సాంబారు బాగా వండగలడు. మంచి అందమైనపిల్ల. కాస్త నల్లనిదైనా ముక్కుమొగమూ తీరూ చూచిన చాలా ఆకర్షణీయముగా కనపడేది. కొబ్బరినూనెతో నిగనిగమనే తెంట్లు కలు అప్పుడే బారడేసి పెరిగినవి. నల్లనిపెద్దకండ్లతో నవ్విం దంటే శంకరంబ్బాదయంలో మెరుపు మెరిసినట్లా వుండేది. పెదవి తెరచి మాట్లాడిం దంటే ఏక్తారా విన్నట్లు వినేవాడు. బయలుభో తిరిగి గారాబు ముగా పెరిగినపిల్ల కావడంచేత అంగసౌష్ఠ్యం బాగా వ్యక్తం. అవుతూ వుండేది. తనమేనమామకూతురు అవడంచేత శంకరకాకే అపిల్ల నిస్తూ రవి అందరూ అనుకునేవారు. కాని వీరి కా పెండ్లిండ్లముచ్చట యేమిన్నీ తెలియదు. అనోన్యస్థప్రేమ దినదినమూ పెరుగుతూ వుంది. దినము సాయం

కాంతా తప్పకుండా సమద్రతీరమునైన ఆయెటనాలు యినుకదిబ్బల
మీద ఆడుకునేవారు.

*

+

ఇట్లా కొన్నిసంవత్సరాలు గడచివి. శంకరన్ ఇరువదియేండ్లవా డై
నాడు. కుమారి ౧౭ యేండ్ల డైంది. ఈసవయవ్యసంలో కుమారి సంద్రార్థ
వికాసమును వచ్చింది. అగులాబిరేకులవంటి పెదవులు, అనన్య పెద్దకన్నులు
అమావులలో గాఢ మైనప్రేమ, ఆ కిలకిలనవ్వులలో వెన్నెలతేట, ఆ
మాటలలో ఆమాయకత్వము, అగంభీర మైనసడక, అముందరికొప్పు,
అపొంగ మైనవక్షస్థలము శంకరన్ మనసులో గాఢముగ నాటుకొనిపోయి
నది. అకాలంలో మళయాళశ్రీలకు ఎదలపైన రవికలు గాని, కొంగు గాని
లేకుండేది. అందుచేత కుమారిసౌందర్యం మరీ అకర్షనీయమై, లోభనీయమై
వుండేది. ఇట్లు వీ రిరువురు పెరిగినా, తాము దినమూ ఆడుకునేటటలు
మానలేదు. అదిబ్బలపైన జారి తనమీద కుమారి పడినప్పుడు శంకరన్
తననే కాదు, ప్రపంచాన్నే మరచిపొయ్యేవాడు. అపడుచుచేయి వట్టుకొని
రాత్రిలో ఇంటికిపోతూ వుంటే శరీర మంతా గగుర్పొడిచేది. కుమారికూడా
శంకరరాత్రొడవై తలమోపి పండుకెన్నెలో పండుకున్నప్పుడు, తన
ప్రియుడు ఆకథా యాకథా చెప్పుతూ యేదో మిష పెట్టుకొని వంగి
ముద్దు పెట్టుకున్నప్పుడు తనశరీరములో రక్తము మహావేగంగా, ఉష్ణంగా
ప్రవహించుతూ వుండేది. చెక్కిళ్ళపైన కాంతి రెండింత లయ్యేది. ఊర్లో
అమృలకక్రూలు వీ రిద్దరి యీదూ జోడూ చూచి, వీరి అమాయకపు
అటలుతాటలు చూచి చాలా ముచ్చటపడుతూ పావురాళ్ళజతలాగా
తన్నా రని అంటే యిద్దరూ మునీముసినవ్వులు నవ్వుతూ వక రొక్కద
వంకచూపులో కూడుకునేవాండ్లు.

ఒకనాడు సాయంకాలము ఇంటికి వస్తూ వా రిద్దరూ యిట్లా మాట్లాడు
కొంటూ పోయినారు.

“కుమారీ, ముందు ఆదివారము మనకు పెరి డ్లంటగా అర్తమామలు వాండ్లు పంది శ్రేణి యిల్లంతా అలంకారం చేస్తున్నారు.”

“అసంగతి నాకూ తెలుసునులే!”

“మనము ఇంక అలుమగండ్ల పైలే మనకు బ్రహ్మానందంగా ఉంటుంది కదూ!”

“ఇచ్చడు లేదా? మన శిష్యులూ నిత్యానందమే మనము ఎప్పుటికలెనే దినమూ అడుకుంటాముగా!”

“లేదు. ఇంక మనకు ఆట్లాడే అవకాశం వుండదు. మన మింక ఇంటి పనులన్నీ చక్క-బెట్టుకుంటూ సంసారం చేయవలసింది. నేను దినమూ చేపలు పట్టుక వస్తాను. నీవు యింట్లో పనులన్నీ చక్క-బెట్టూ మనలి తల్లిదండ్రుల నీవ జేయవలసి వుంటుంది.”

“అట్లే నీవు నన్నింక ప్రేమించవూ?”

“ప్రేమించనూ? యెవ రంటారు? నిన్ను పూలల్లో పెట్టి పూడిస్తాను. అందరిచేతా పూజ జేయిస్తాను.”

“ఏమో?”

“నేను పగలంతా చేపలు పట్టబోతాను. నీవు యింట్లో దంచీ, చెరిగి, వంట చేసి, యింటిపనులు చూసుకొని సాయంత్రమువరకూ సద్దీ, బుట్ట తీసి కొని సముద్రతీరానికి రావూ?”

“తప్పకుండా, గంటముందే వచ్చి ఎదురు చూస్తూ కూర్చుంటాను.”

“మరి నేను పగలంతా సముద్రంమీద వుంటే నీవు యింటిపనుల్లో నన్ను మరచిపోతావా?”

“ఎన్నటికీ మరవను అమ్మో! నిన్ను మరిస్తే ప్రళయంమే మరచినట్లు!”

*

*

కనిపారమునాడు మధ్యాహ్నము భోంచేసుకొని కుమారిని వెంటబెట్టుకొని సముద్రతీరానికి కంకరన్ పోయినాడు.

“కుమారి! కలాచారం ప్రకారం మన పెండ్లికోసం నను వంటిగా పోయి యేడుచేసే లైవా పట్టుకొని రావాతే, ఆ దంకవని! గంటలోపలనే వస్తాను. రేపేగా మన పెండ్లి నీవు యింటివద్ద వుండు ఇప్పుడే వస్తాను, ఏమి?”

“గట్టిగా వస్తావా?”

• “అందుకు సంచేకా మేమిటి?”

“చేపల యెటలో నన్ను మరచిపోతావేమో!”

“లేదు! లేదు నీవే నన్ను మరచిపోయేవు!”

“నీవు జల్ది రాకుంటే, నేను నీతో యింక మాట్లాడకు చూడు!”

“తప్పకుండా వస్తాను.”

అంటూ శంకరన్ కుమారిని ముద్దులతో ముంచి చిక్కని బిగికాగిటిలో ఇరికించుకొని కొంతసేపు తన్మయుడై విడిచిచుక్కొని గంటలు వస్తూ తేవ్వు యెక్కి గబగబా నడుపుకుంటూ వెళ్ళినాడు. అతడు చూపుమేరనుండి అదృశ్యం ఉయ్యోవరకూ చూస్తూ కుమారి యింటివైపు లెక్కగా నడిచింది, గంట అయింది; రెండు, మూడు, నాలుగు గంట లైంది. సాయంత్రమైంది. చీకటి పడింది, శంకరన్ రాతేడు వెన్నెలరాత్రి వర్షాలేడు. ఈవేళ చేపలు దొరక లేదేమో సగమురాత్రి వైనా వస్తామలే” అని కుమారి తల్లిదండ్రులు లన్నారు. కుమారిమాత్రము రాత్రి అన్నము తినలేదు, నిద్రపోలేదు; యింటి ముందరనే కూర్చుని సముద్రము దిక్కు చూస్తూ వున్నది. ఏమాత్రము చప్పుడైనా తన శంకరన్ క్షేమంపై వని ఆత్రము చూస్తూవున్నది. తెల్లవారే వరకూ ఒకటే నిరీక్షణ. కుమారి తల్లిదండ్రులు భయపడి పోయినారు. వెంటనే కుంభులను పదిమందిని జరి చేసుకొని తేవ్వులు తేసుకొని సముద్రముమీద ప్రయాణ మైనారు. పదిమంది పది దిక్కులా పోయినారు మధ్యాహ్నానికి అందరూ వాపను వచ్చినారు. శంకరన్ చనిపోయినా ఉదనే నిర్మయి చుకొన్నారు. కాని తేవ్వుకా దైనా తనవడవలసి వుండె. అదీ దొరకలేదు. వృద్ధులైన కుమారి తల్లిదండ్రులు కుమారి పట్టుకొని గోరు

గోడున యేడ్చినారు. వచ్చిన దుట్టా అంతా అంగలాల్చినారు. ఎవ్వరి తోచినట్లు వాళ్ళు ఓదార్చినారు.

“యిద్దరికీ అన్న బలం లేదు. ఏమి చేస్తాము?”

“యిద్దరూ పార్వతీ పరమేశ్వరులలాగా ముచ్చటగా వుండేవారు. పాపం!”

“వాటి నొసటిమీద వుండే ఆదర్శమచ్చను చూచి ఎంత ఆదర్శవంతుడవ్వా అనుకునే వాండ్లము!”

“ఎంత వినయవిశేషం లనుకొన్నార!”

“శంకరన్ అంటే భోలాశక్తరుడే నమ్మా!”

“ఇంకా ఇక్కడి శంకరన్! అయ్యో! కుమారీ! మీయిద్దరికీ యీనాటికి బుద్ధివానిబంధము లేనిపోయే గడవ్వా!”

అని వానానికాల యెవరికి తోచినట్లు వారు కాపోయినారు.

కాని కుమారి మాత్రం ఒక్క కన్నీటిచుక్క రాల్చలేదు. ఒకమాట అనలేదు. ఒకవిధ మైన వివాదహాసముతో నమద్రంధిక్కి చూస్తూవుండి ఎవరు పిలిచినా పలుకదు, అన్నము తినదు, అణచులో ఏదో పెదకులాట కనపడుతూ వుండి. వచ్చినబంధువులంతా పాఠశాలవరకూ ఎవరిచాట తట్టుకొని వారు పోయినారు.

అస్తమానం ఆయ్యోగమయంలో యింత కేవలకూర, ఇంత అన్నము, యింత పెరుగు, బుట్టలో తీసికొని కుమారి నమద్రధీరానికి పోయింది. ఎందుకమ్మా అంటే పలకదు. తల్లిదండ్రులు అడ్డమువచ్చినా వినదు. శంకరకా తనను విడిచి యిప్పుడే వస్తా నని చెప్పి కడసారి ముద్దుచెట్టుకొని కాసి లించుకొన్న చోటికే పోయి నిలుచున్నది. అట్లే నమద్రంధిక్కి చూస్తూ నిలబడింది. తల్లిదండ్రులు ఏమి క్రమాద మాతుందో అని తెలిసే వున్నారూ చీకటి పడ్డతర్వాత ఎంతో ప్రయాసతో యింటికి తీసుక వచ్చినారు. ప్రతి దినమూ సాయంత్రాలము ఇద్దీ కట్టుకొని కుమారి నమద్రధీరానికి పోయి

నిజముండి చీకటి వదిన వెంటనే తిరిగి యింటికి వచ్చేది.

“ఏ మమ్మా! ఇంకెక్కడి శంకరన్! ఇంకా వస్తాడనుకున్నావా? ఎందుకీవృథా శ్రమ?” అని తల్లిదండ్రులు కంట నీరు పెట్టుకొని అడిగితే-

“అమ్మా! నా ప్రియుడు, నాప్రాణము, నాశంకరన్ తప్పక వస్తాడే! తప్పకుండా వస్తానని చేయిలో చేయి వేసి పోయినాడు!” అనేది కుమారి.

“ఓనీ పిచ్చిరల్లీ! ఇంకెక్కడి పిచ్చిటాచాత్రీ నీకు!”

“లేదమ్మా! తప్పకుండా వస్తాడు. పోతూ పోతూ నన్ను మరచితో ర్యోపు నుమా అని చెప్పిపోయినాడు.”

“వాడే నిన్ను మరచిపోయినాడే, తిక్కరల్లీ! యింకా వాని అలోచన విడిచిపెట్టు.”

“అట్లా కానేకాదు. అతడు నన్నెన్నటికీ మరచిపోడు. నన్ను పూలల్లో పెట్టి పూజస్తా నన్నాడు. ఆ అలంకారాలే నేను అనంతము, అఖండము అన్నాడు!”

“బిడ్డా, నీకు మరీ పోయిందా ఏమి! వేరే మంచిమనుషులు చూస్తానులే చింత లేదు వద్దు.” అన్నాడు తండ్రి.

“నా శంకరన్ కంటే మంచివాడు ప్రపంచ మంతా వెదకినా దొరకడు. నా శంకరన్ తప్పకుండా వస్తాడు, నాపెండ్లి విషయంలో మీ రేమీ చింత లేదువద్దు. చిన్నవ్వడే మాకిద్దరికీ పెండ్లి అయ్యింది. శేష్లే యెదురు జూతుంటాడు. మీ కిద్దం పుంటే ఇంత కూడు అయ్యింది. లేకుంటే నేనూ కడుక్రంమీడపోయి నాప్రియుణ్ణి, నాభర్తను వెదుక్కొని కలుసుకుంటాను.”

*

*

కొన్ని రోజులు అట్లే గడిచిపోయినవి. కుమారి తల్లిదండ్రులు క్రమేణా చనిపోయినారు. కుమారి కిప్పుడు దిక్కెక్కరూ లేరు. తల్లిదండ్రులు విడిచిపెట్టి పోయిన అమ్మి కావలసినంత పుండి. కుమారి తనకూ, తన శంకరన్ కూడా కంట వండుతుంది. పొయ్యంత వయ్యెవరకు శంకరన్ భాగము

మాట గొట్టుకొని సముద్రతీరం పోయి, తాము చిన్నప్పు డాడుకొన్నచోట్లన్నీ తిరిగి చీకటి వడేవరకు శంకరన్ అఖరుసారి తనను విడిచిపెట్టి పోయిన కాపుకు పోయి ఆక్కడ అన్నము పెట్టి యింటికి వస్తుంది. ఇట్లా దినాలు, మాసాలు, సంవత్సరాలు గడుస్తూ కుమారికి ౬౦ ఏండ్లు నిండినవి. ఈ రోగి విండ్లనుండి అదే దినవర్య.

ఒకనాడు చాలా జబ్బు చేసి మందం పట్టింది. కుమారి ప్రక్కయింటి నాంరక్ష్రీ వకతె వచ్చి పరిదర్శ చేస్తూ వున్నది “అయ్యో! యీదినము శంకరన్ క అన్నము తీసుక పోతదే. నీ లైనా తీసుక పోవూ? ఆకడు కచ్చేవళ అయింది” అన్నది నాయరు శ్రీతో. కుమార్తి రెండవదినము జబ్బిగా బాధి అయినది ఆమె పవిత్రవర్తనము, ఆ నిర్మలప్రేమ, ఆ అఖండభక్తి, ఆ ఆపూర్వ విశ్వాసము చూచి ఆమెకు భక్తితో నమస్కరించి చనివారే ఆగ్రామంలో లేరు. ఆమెకు రెండుదినాలు చాలా జలైవం దని వివేకరకు చుట్టుపట్లవా రంతా గుం వైనారు. వగలంతా తీవ్ర మైవ తావము, కలువరింతలు, ఆ కలువరింతలు అంతా శంకరన్ గుర్చిన కలవ రింతలే.

“అబ్బో! నీ నేమందు దొర్లిపోవాలి...”

“మనకు పెండ్లయితే యెప్పటిలాగా అడుకోమా!...”

“నన్ను మరిచిపోతావా శంకరన్!...”

“లేదు లేదు, నీవు జల్ది రాకుంటే వట్టు!...”

ఈప్రకారము కలవరించుకూ వున్నది.

సాయంత్ర మైంది. అందరూ చుట్టూ మూగి ఉపచారాలు చేస్తూ వున్నారు. తటాలున కుమారి ముఖముపైన గొప్పకాంతి బయలుదేరింది. కండ్లలో ఆనందజ్యోతి ప్రజ్వలిల్లింది. ఎక్కడ లేనిబలం వచ్చింది. మంత ములో లేచి మామూల దక్షిణముఖంగా చూస్తూ చేతులు చాచి కుమారి

“అం వచ్చితివా, శంకరన్! జల్ది వస్తా నంటివే! యిప్పు డైనా నన్ను

మరచిపోలేదు కదా! నన్ను రమ్మంటివా? వస్తా, వస్తా, యిదిగో వస్తున్నాను, వస్తున్నాను శంకరన్.....”

అంతుచమురూద పడిపోయింది అంతా నిశ్శబ్దం. చూచేవరకు కమారి శరీరం చల్లబడింది, కండ్లు మూసుకున్నది. ముఖముపైన చిరునవ్వుమాత్రమే అట్లే నిలిచిపోయింది.

గ్రామస్థులంతా, సర్వవర్ణములవారు అమెను శంకరన్తో కడసారి వీడ్కోలు పొందిన సమయంలో నమాధి చేసివారు. అప్పటికే వక గుడి కట్టివారు. అందులో అఖండశ్రేష్ఠశ్రోతరి వెలిగించివారు. నటికి కన్యా కమారి దేవతయై అచోట పూజలు పొందుతూ వున్నది. “విన్ను పూలల్లో పెట్టి పూజిస్తాను. అందరిచేత పూజ చేయిస్తాను” అన్న శంకరన్ మాటలు నిజమైనవి!

పుట్టంటికి

శ్రీ వింజమూరి శివ రామ రావు

ఇరుగమ్మ పొరుగమ్మ పింగారిండుకుని కచ్చేరీలనుంచి వచ్చేభర్తలతోసం
ఎదురుతెచ్చులు చూపేవేళ నరోజుని స జప్రాద్దు కవతల మబ్బుల వెనకాల
ఎక్కడికో చూస్తో నిట్టూర్చేది. ఇట్టో ముసలమ్మ “నీమొగుడి కుద్యోగం
కావడం, నువ్వు కావరానికి వెళ్ళడం నాకళ్ళతో నేను చూడను...”
అని తురిగో ఎప్పుడూ సాధిస్తూంటే ఆమె గ్రుడ్ల నీరు పెట్టుకుంటు వాల్చు
కునేది. మగనిమీద బాలివడుతూ, త లో తాను విసుక్కుంటూ, అమ్మనీ
చెల్లెళ్ళనీ కనురుతుంటూ రెండేళ్ళు పుట్టింటే గడిపిలేసింది.

ఈరెండేళ్ళూ విశ్వప్రయత్నం చేశాడు ప్రభాకరం ఎక్కడైనా సరే
మాస్టరీ దొంగకుతుం దేమానని. ఏ కాలేజీకీ, హైస్కూలకీ తన ఎం. ఏ. డిగ్రీ
అక్కరకు వచ్చింది కాదు; ఏ ఆధికారి, ఏ యజమానీ, తన తెలివితేటల్ని
రెక్కచేశాడు కాదు. చివరికి ఆతడలాగే నిరుద్యోగిగా, నిరాధారిగా
నిలిచిపోయాడు. ఏకాంతం కావకు వారిం చిహాగా మిగిలిన ఆ ఒక్కజిల్లా
ఇంత అద్దె తెచ్చి ఇస్తూంటే దానితోనే పొట్ట నిండించుకుంటున్నాడు.

“ఏమైనాసరే! నీ నింక ఇక్కడ ఒక్కగడియ ఉండను. ఆయనతో
కాటు కలోగంజో కాచుకు తాగుతూ పడుండాంసిందే” అంది సరోజుని
తండ్రితో, “అతను ఉద్యోగం కాక ఇబ్బంది పడుతున్నాడు గదా! నువ్వు
కూడా ఎందుకమ్మా! ఇక్కడ నీ కేమి లోబని... కావలినై ఆతన్ని కూడా
వచ్చి ఉండ మందాం, ఉద్యోగం ఏదేనే అయేదాకా” అన్నాడు
సరోజుని తండ్రి.

“అయిన ఇక్కడికి వచ్చి ఉండరు నాన్నా! నాకు బాగా తెలుసు... నన్ను వెళ్ళనీ... ఎల్లకాలం ఒక్కతీరుగా ఉండడుకదా!” “చాలా బాధ పడతావు తల్లీ! బాగా ఆలోచించు. మీకు ఎత్తి పెట్టేటంత ఉన్నవాణ్ణి కాదుగదా...”

“ఒక రిచ్చేదేమిటి నాన్నా! ఎవరి మట్టుకు వారు సంపాదించుకోవాలి గాని. ఏమైనా సరే ఎల్లుండి నాప్రయాణం తప్పదు” అని చెప్పి వంటింట్లోకి చక్కాపోయింది సరోజిని.

తనకే ఆకాలేటిలో రెక్కెరర్ పని అవుతుం దని ఎంతో ఆశపడ్డాడు ప్రభాకరం, గాలిలో ఎన్నో మేడలు కొట్టుకున్నాడు; కాని నమయానికి ఆ ఆశవాయన అడ్డు వస్తూ దని ఆతను కిలలోమూడా ఆనుకోలేదు. అదే చింతతో కూర్చున్న ఆతనికి ఇంటిముందు బండ ఆగిన ఆలికిడి విసిరించింది. ఆతను లేచిపోతే ఎరువుగా నిగ్గుతో, కొంచెం భయంగా, నిలబడి వుండి సరోజిని, తల వాలుచుని...

ఒక్కసంవత్సరం ప్రణయరాజ్యాని కేలికరై కావరం చేశారాయద్దయ్య. ఆతని కుద్యోగం కాలేదే అతని బేంగ ఆమెకూ, ఆమె నికమిద ఎలా పోషించేదీ అనేదిగులు ఆతనికి లేకుండా ప్రపంచాన్నే మరచిపోయారు ప్రేమలోపడి. ఆమె పుట్టిడినుంచి రెమ్మమన్న సొమ్మంతా ఆయిపోయిందనే సంగతికూడా వారు గమనించ లేదు కొంతకాలంవరకూ. తెలుసుకున్న తరువాత ఇద్దరికీ గుండెలు కొట్టుకున్నాయి, రోజులు గడిచే చీలాగరా అని, ఆమె ప్రోత్సహించింది. ఆతడు దీక్షవహించాడు; ఏదైనా నాకరీ సంపాదించా అని. కాని ఇచ్చేదెవరు?

ఒకనాడు మధ్యాహ్నం ఎండిలో చెమటలు కక్కుకుంటూ ఇల్లు చేరుకున్నాడు ప్రభాకరం. గుమ్మంలోంచి ఏమైందని ఆత్రంతో అడిగింది సరోజిని. ఆతడు మడతకర్చిలో వెన్నువాల్చి నిట్టూర్పు “రెనుగువాడికి బ్రంహ్మోత్సవమూడా తొరకడు. ఏ రెనుగుసంస్థా అభివృద్ధి చెందడానికీ

వీలులేదు. ఏ తెనుగుకళా కలెక్టుకు నేందుకు తావులేదు. ఏ తెనుగువ్యక్తి ఉద్యోగము దవుతాడనే ఆస లేదు. ఎప్పటికైనా ప్రత్యేకాంధ్రరాష్ట్రం వస్తే ఏమోగాని, లేకుంటే ఆంధ్రజాతి కథోగ లే ఇంకముందు...” అన్నాడు.

“నరేగాని లేచి స్నానం చెయ్యండి; వంట అన్నదే చల్లారిపోయింది” అని సరోజిని ప్రభాకరాన్ని లేవదీసింది. భోజనం చేస్తూంటే ఆత దామెతో “పోనీ, ఒకటి రెండు నెలలపాటు నువ్వు మాపుట్టింటికి వెళ్ళి రావూడదూ! ఈలోగా నేను ఎక్కడైనా, ఏచిన్నపనైనా సంపాదించుకుంటా” అన్నాడు. ఆమెగొప్ప చెమ్మగిల్లాయి. అది చూచి మళ్ళీ ఆత నానకంప తేలేడు.

ఇల్లు కాకట్టపెట్టి సొమ్ము తీసుకువచ్చా డతను. ఇంటిలోకి కావలసిన వన్నీ వడ్డురానీ తెప్పించిన దామె. ఒకరి నొకరు హెచ్చరించుకుంటూ, అనుసరించుకుంటూ ప్రేమలో కొంతకాలం గడిపేకా రాయిద్దరూ. ఆ సొమ్ము కాస్తా ఆయిపోయింది. ఉద్యోగం కోసం ఆమె వెయ్యిరేవు ర్శకి మొక్కుతుంది; ఆతడు కఠవిధాల వ్రయత్నం చేశాడు. కాని ఏ దేవుడికీ వృథయం కరగ లేదు; ఎప్రభువుకీ బుద్ధి వుట్టలేదు.

ఒకనాటిరాత్రి ప్రొద్దుపోయి ఇంటికి వచ్చాడు ప్రభాకరం. నుంచి ఆక రిత్ నీరసంగా వడుకున్న సరోజిని నెమ్మదిగా లేచి ఆతని మొహం వంక చూచి “వని కొలేదు కాదూ” అని. “ఎలా బొతుండు? అంగ్లోఇండి యన్లు చిన్నవనులు మాత్రం చేయలేరో? నీభోజన మైందా” అన్నాడు, “వంట కూడా కాలేదు ... కావడాకి ఇంట్లో ఏమీ లేవు...” ఆతడు లేనివస్త్ర తెచ్చుకుని, ఆమెను మద్దు పెట్టుకున్నాడు ఆమె లేనివస్త్రువ తెచ్చుకుని ఆతని మెడ చుట్టూ చేతులు పెనవేసింది. పడు కుని ఉండగా— “పోనీ ఒకటి రెండు నెలలపాటు మాపుట్టింటికి వెళ్ళి వస్తాను. ఈలోగా మీ కేమైనా పని వదురుతుందేమో” అంది ఆమె. ఆతని మొహం ఎర్రగా ఆయిపోయింది. అది చూసి మళ్ళీ ఆమె అనంగతి ఎత్త లేదు.

అమె ఒంటిమీద పెండిబంగారాలు క్రమక్రమంగా మూర్యాదీచానని కావలెనయ్యెను. అతని ఇంటిలోని పాత్రసామాను ఒక్కొక్కటి యీశానాని వద్ద కింద చెల్లుబడి అయినాయి. అమె లోలోపల కుమరి పోతున్నానని అతడు ఎక్కడెక్కడికో పోయి అది గుకూన చేశాడు. తనని ఎక్కడా కలిసిరావడం లేదు. చివరికి అబ్బలు కూడా అమ్మకోసం పనిగతి పట్టింది, పొట్టకోసం; ఇంక నితన వీడకూడా లేదు. ఏమట కాళ్ళూల తిండి కలగా అనేదిగలలే!

“మరిచి నీనీమాలు — ఊరంతా వెడుతున్నారు — మనంకూడా వెడదామా? చాలాలోకాలైంది టాకీ చూసి—” అంది సరోజిని. “జబ్బేదీ? అవ్వకూడా ఎవరూ ఇయ్యరు నాకు. ఉద్యోగం అవనీ; రోజూ వెడదాం” అన్నాడతను.

“పరిడగ గదా! బొబ్బట్టుచేసి తెడుదూ — తివాలని ఉరిది. చాలాలోకాలైంది కాదూ నవ్వు బొబ్బట్టుచేసి” అన్నాడు ప్రభాకరం.

“ఏమి తెట్టి చేసిది? అవ్వనైతం దొరకదాయె. ఉద్యోగం అవనీది— కావలెనన్ని” అంది అమె.

ఇంక ఏదారీ లేక మామగారిపేర ఉత్తరం వ్రాశాడు ప్రభాకరం, వీమెనా సాయం చేయవలెనని, జవాబు లేదు. సరోజినికూడా వ్రాసింది, ఉద్యోగం కాగానే నెలనెలా ఋణం తీర్చుకొంటామని. పంపడానికి ఏమీ తనవద్ద లేదని, వచ్చి తనయింట్లో ఉంటే తన కిమీ అభ్యంతరం లేదని జగ్గూలు.

చారిత్ర్యం, నిరుద్యోగం కలిసి, కుట్రచేసి అవంతులని పిశాచాల్లాగ నట్టుకుని వీడించడం మొదలు పెట్టాయి. ఎక్కడకు వెళ్ళినా పరువులేదు; ఏవని చేసినా మెప్పులేదు. ఎర్రబడిన కళ్ళతో, పెరిగిపోయిన నడకతో, ముసిపోయిన బట్టలతో తిరిగే ప్రభాకరాన్ని చూసి, ఉద్యోగం ఇయ్యక పోయినా ఇదివరకల్లా మర్యాదగా మాట్లాడే అధికారి అతనివంక చూడ

నైనా చూడలేదు. చిక్కిపోయిన చెక్కిళ్ళనో, లేగిపోయిన తలకట్టునో, చిలికిపోయిన మీరతో వచ్చే సరోజిని చూచి అవస్థ ఇయ్యకపోయినా ఇంతవరకూ జాలిగా భరించిచే చక్కయింటామె తలుపు తీసికొని లోనికి చక్కపోయింది.

క్రమక్రమంగా అతనికి చిరాకు ఎక్కువైపోయింది. ఆమెకు ఓరిమికూడా తగ్గిపోయింది. అయినదానికీ కానిదానికీ అత డామెను తిట్టడం మొదలు పెట్టాడు. ఊరుకోకుండా ఆమె అతణ్ణి ఎదిరించడం మొదలు పెట్టింది. అతడు కాస్త చేయి చేసుకోవడం, ఆమె వనులన్నీ మూసివేసి ఏడుస్తూ వడుకోవడం మామూలైపోయినాయి. పండంటి కావరానికి దారిద్ర్యం, నిరుద్యోగం చిచ్చుపెట్టాయి—

అదరేవు ఏమీ లేదన కోపంతో అన్నకూడా వండకుండా వడుకుంది సరోజిని ఒకనాడే. ప్రభాకరం అచియాసి ఆమెను నాలుగు రన్నాడు.

“పెట్టేది లేదు, పోనీదీ. లేదు, కొట్టడంకూడా ఎందుకు! ఇవ్వ మంటే ఇలా ఉండనీయండి; లేకుంటే వుట్టింటికి పోతాను” అనేసిం దామె “పోతే పో! ఇక్కడ నిన్ను కట్టిపెట్టించెవరు? కని విరగడై పోయిం దనుకుంటాను” అనేకా దతను గట్టిగా.

మాట్టరిచని ఒకటి ఖాళీ అయిందనీ, ప్రభాకరం వస్తే ప్రయత్నం చేస్తాననీ ఒకన్నేహితుడు తనపేర వ్రాస్తే, భార్యమెడలో మిగిలివున్న వుత్తె అక్కునీ, అతను ఊరికి వెళ్ళాడు. కాని ఒక లెంగుతీతానికి అతని అయి పోయింది. ఈలెనుగువాడు మళ్ళీ నిరుద్యోగి!

తాను తిండికీ నుడ్డకీ లేక అవస్థపడుతున్నాననీ, వెంటనే రాకపోతే ప్రమాద మనీ సరోజిని తండ్రిపేర ఉత్తరం వ్రాస్తే, అయిన వచ్చి ఆమెను ఎవరితోనూ చెప్పకుండా తీసుకుపోయాడు. ప్రభాకరం ఇంటికి వచ్చి జూచేసరికి తన నూటుకేను ప్రక్కన సరోజిని కావడిపెట్టె కనబడ లేదు. ఎదురుగా గూట్లో ఆమె బొట్టుపెట్టి లేదు.

ఇట్లా, వాటిని లేక, ఏ బహిరికము మొలక చుట్టబెట్టుకుని పికాచగణంతో
 తిరుగునం చేసి వచ్చి, ఒకరినొకరు వదలకుండా ఉమామహేశ్వరులు ఆనంద
 స్వర్గం చేసి ఆ సంతోషం, చెదరిపోయిన పక్కమీద వాడి పడి ఉన్న
 వాటిపైనుండి కంక చెప్పి వాటినుండా చూస్తూ కూర్చున్నాడు (చిత్రాకరం).

బా 3

శ్రీ మునిమాణిక్యం

నరసింహ రావు

౧

“నా మాట వింటే ఇంతవరకు రాదు అన్నయ్యా! ఆ వచ్చిన అకలె నాచేతులో పడేస్తే, కానీ అప్పు లేకుండా జరుపుకాను అంటే వింటేనా అయిన!”

“నేను చెప్పా సమ్మా! నీకు వచ్చిన జీతం జీతం అమ్మాయికి ఇచ్చే యారా; అడ పాళ్ళు మనకంటే పొదుపుగా వాడుతారూ అని చెప్పా సమ్మా!”

“మితే కాదు అన్నయ్యా! అంతా చెప్పారు. వింటేనా? చూస్తున్నా రుగా సంగతి అంతా! బియ్యం వాడికి యాదై రూపాయలు ఇవ్వాలి. ప్రొద్దున్నె రయిన వచ్చి శేకలేసి వెళ్ళాడు. నేను వంట ఇంట్లో ఉన్నాను అప్పుడు చెయ్యి ఊరుకోలేదు. లేకపోలే వచ్చి, అప్పు పెట్టినందుకు అయినను నాలుగు చీవాట్లూ వేసేదాన్ని.”

“వాణ్ని చీవాట్లు వేస్తే పిండాధం అమ్మాయి! మన బంగారం మంచిది కాకపోతే కంసాలి ఏం చేస్తాడూ!”

“తాగా అన్నాడు! ఇల్లాగ వళ్ళూ పై తెలియకుండా కర్చు చేస్తే ఎన్నా ల్ళని గడుతుం వంటారూ!”

“నిజమే మరి!”

“నిజ మని మెల్లిగా అంటా లేమిటి! ప్రక్షుకం మీరూ ఘేమూ కలిసి ఉన్నాము. కాబట్టి ఏ మున్నా, ఏం లేకపోయినా, ఇబ్బంది అంటూ కనపడటంలేదు! రేపు నేనుడు కాపురం పెడితే తెలిసాస్తుంది అయ్యేగాలి!” అన్నది మాతావసురది భార్య వినుతుతో.

“ఎల్లకాలం ఇల్లాగే ఎందు కంటుం దమ్మా! ఏదో చిన్నతనం ఇంకా నాలుగేండ్లు గడిస్తే వాడికే వస్తుంది జ్ఞానం!” అన్నాను నేను.

నిజానికి వాడిని గట్టిగా చీవాట్లు వేసుటానికి వీలు లేదు. అరవై రూపాయలు వస్తున్నాయి రావటానికి. కాని అందులో నెలకు ఓ ఇరవై రూపాయలు ఇంటి దగ్గ రున్న కల్లి దండ్రులకు వంతుకున్నాడు. మొగడూ పెళ్ళానికీ మిగిలిన నలభై నరిపోవలసిందే. కాని ఏదో చిన్నతనం చేత బట్టబూనాడీకీ, కాస్త ఎక్కువ కర్బు చేస్తున్నాడు. సంవత్సరానికి రెండు పండ్ల రూపాయలు వచ్చే సదుపాయం ఉండినదా, అవ్వ కాస్త అయితేమట్టుతో, విమి, తీర్చుకో లేకపోతాడో అని నేనూ ఊహిస్తాను. ఎవ్వడో వచ్చి నత్తుకు ఇస్తా నంటే వర్తకులు ఊరుకోరు. అందుచేత అంతవరకూ అగటానికి వీలు లేదంటూ రియ్యవువర్తకుడు మావాడిని వధిస్తూఉన్నాడు. దానిరకునాత తీసుకోవచ్చు వాడికి సమయానికి కాస్త సహాయపడదా మని నేను అనుకోటం అనుకొంటాను. కాని అనుకోటంకోసే నని ఇద్దా మంటే ఉండేది కాదు. పండ్ల రూపాయలు లేచ్చుకొంటున్నా నాపంకతి అంతకంటే అడ్డాన్నం. వాడి కింకా కాస్త అవ్వ అయితా వుడుకుంది. నాకు అది లేదు. అయితే నాది పెద్ద సంపారం. వీలైతే చదువులకూ వాడికి ఖర్చు లున్నాయి. వాడికి ఏమీ బాదరబండి లేదు. నాకు కాస్తా, కూస్తా వెనకేయ వచ్చు. అందుకని ఈతభా వాడికి కాస్త గట్టిగా చెప్పా లనే అనుకొన్నాను.

అలాగే మధ్యాహ్నం భోజనా లైనతరువాత మావాడితో ఈప్రసంగం ఎత్తి, అప్పుల వాళ్ళు నున ఇంటిమట్టూ తిరగటం నున కేమీ మర్యాదగా

“అయితే నానా! నీవు ఎక్కడైనా వెళ్ళి అయినా సరే అతనియ్యం
బాకీ తీర్చి వేయ్యి అని కోప్పడ్డాను.

“నిజమే బావా! దరిద్రంగానే ఉంది. వారం రోజులలో ఈ బాకీ
తీర్చేస్తాను.” అన్నాడు. “తీర్చే వెయ్యి. తీర్చే ఇక మీదట, నీకు వచ్చే
జీతం, జీతం అమ్మాయికి ఇవ్వండి. అడవాళ్ళు వాడినంత పాదుపుగా
మనం వాడలేము అన్నాను. అమ్మాయి వింటూ ఉండగానే వాడు భార్య
వంక చూచి ముసిముసి నవ్వులు నవ్వుతూ “అల్లాగే బావా, నీవు ఇంతగా
వెళ్ళుక్కర లేదు. తప్పకుండా అల్లాగే ఇస్తాను” అన్నాడు. వాడి భార్య
“అ అన్నీ ఇచ్చాను! ఎన్ని పార్లు అన్నారు ఇల్లాగే” అని ముక్కు మూత
వేసింది.

“అ తరువాత రెండు గంటలకే మా వాడు టికెట్టుగా ముస్తాబై ఎక్క-
డికో బయలుదేరుతున్నాడు. ఎక్కడికీ అని అడగటం మంచిది కాదు,
కాబట్టి తురికే సందేహంతో నవ్వుతూ వాడినంత చూశాను. అనికారపు
చూపులో నావ్రళ్ళు బయటపడ్డవి. వాడూ అసంగతి గ్రహించాడు.

“ఇవ్వాలి మాస్టర్కి అధికారి నాలుగుగంటల బండిలో వస్తాడు
బావా. నేను వెళ్ళి రిసీవ్ చెయ్యాలి” అన్నాడు మావాడు.

“అయితే నాలుగుగంటల బండిలో వచ్చే ఆయనను రిసీవ్ చేయటానికి
“రెండు గంటలకే బయలుదేరాలా?” ఈవ్రళ్ళు విని వాడు పకపకా నవ్వి,
“హానీ” కారణం ఉంది బావా అన్నాడు.

“ఒకటే రెండు ఉన్నాయి అన్నయ్యా అన్నది వాడి భార్య నవ్వుతూ,
“ఇట్టయే పకపకా నవ్వుకొన్నారు ఎందుకో నాకు అర్థం కాలేదు.

“ఏం లేదు బావా, మాడు గంటలకు ఓ టి పార్టీ ఉంది. అల్లా

ఇప్పురెన్సు హాలులో” అన్నాడు వాడు. “అ, అ, ఎందు కంటే అగోడ వంతా? అనలు సంగతి చెపితే ఏం?” అన్నది వాడి భార్య.

మావాడు భార్య వంక తిరిగి, అనలుసంగతికి ఏ ముందీ అంటూ, ఇదిగో, ఇది చూడు బావా అని ఓ ఎర్ర కామితం నాకు అందించాడు. నేను చూచి నవ్వుకొని, నిజమే నమ్మ! టీ పార్టీ మాట నిజమే, అన్నాను.

టీ పార్టీ మూడింటి కైతే రెండింటికీ బయలు దేరటానికి కారణం విమిట అడుగు అన్నయ్యా! అన్నది కనకం విరగబడి నవ్వింది. “నేను అడగటం ఎందుకూ, వాడే చెబుతాడు-” అని నే నన్నాను.

చెప్పటానికి మరేం లేదు బావా. టీపార్టీ కాబట్టి ముందుగా తెళ్ళటర తేసికైనా మంచి దని తెమతున్నాను. అంతే, అని భార్యను చూచి మనీ మునీ నవ్వులు నవ్వాడు.

“అది కాదండీ అన్నయ్యా, రెండున్నరకు భియ్యపు వర్తకుడు వస్తాడు. వస్తా వని చెప్పి వెళ్ళాడు రెండి. అందుకని వాడిలిపోయి పారిపోతున్నాడు” అని నిజం కాస్తా బయట పెట్టింది.

మావాడు భార్యను కోపపడలేదు. “వాడిలిపోవటం కాదు కానా వారంతోజుల్లో ఎట్లాగూ వస్తుంది. ఇచ్చేస్తాను ఏదో ఈనాలుగు రోజులూ వాడి కళ్ళ బడకుండా ఉండా అని చూస్తున్నాను. అంతే!” అన్నాడు. “అయితేమట్టుకు ఇప్పుడు పారిపోవటం భయపడి కాదా?” అన్నది అమ్మాయి. వాడు మాట్లాడలేదు. అమ్మాయి ఉరుకోక “ఎందుకండీ, అంత అభిమానం! మీబావదగ్గర కూడాను” “అయిన వత్తున్నామా, ముఖం తప్పిస్తున్నాను అని చెప్పరాదూ?” అన్నది.

“చెప్పే జమిటి, బావకు తెలియదా? అది కాదు బావా, వారం రోజు లలో ఇస్తా నంటే వాడు ఎందుచేతనో అగటం లేదు. ఎవ్వరూ ఇట్లాగ కాదు. ఈతభా ఎందుచేతనో వీడిజాగ పట్టుకొని తడలకుండా ఉన్నాడు.

అందుకని ఈ నాలుగు రోజులా వాడికి కాస్త కనవడకుండా ఉందా నున అనుకుంటున్నాను.” అన్నాడు మావాడు.

“అదా సంగతి? రెండున్నరకు ఆయన వస్తాడని ముందుగా తెల్ల పోతున్నావా? అయితే ఒక్క సంగతి. ఆ వచ్చిన ఆయన నీవు వచ్చేటంతవరకూ ఇక్కడే కూర్చుంటాను అనకూడదు? అప్పుడేమిటి గతి?” అన్నాను. ఇట్లా జరగవచ్చునని వాడికి అంతవరకూ తట్టలేదు కామాయి, ఈమాట విని మావాడు తెల్లపోయినాడు.

తెల్లపోయి, “నిజమేను బావా! ఎట్లా? వాడు అల్లా చేస్తే చెయ్యవచ్చు. ఒక తీరాన వదలటంలేదు. తీరా నేను అధికారిని వెంటబెట్టుకొని వచ్చేసరికి ఈవర్షిడుడు తయారవుతాడు కామాయి” అని అంటూ దిగాలవడి నుంచున్నాడు.

“ఆయనకు తోడక పోయినా నేను చెప్పి అయినా సరే కూర్చోబెట్టక పోతే చూడండి” అని అమ్మాయి చెబిరించింది.

అమ్మాయి నవ్వుటాళకు అన్న ఈమాట, వాడికి కష్టపెట్టింది. అందుకని వాడు విసుక్కుని ఏమీ జబాబు చెప్పలేక నావంక దీవంగా చూశాడు.

“ఏంరా, అల్లాగ దిగులుపడతావా? అప్పు లున్నయ్యి అని ఆయనకు తెలుస్తుంది! తెలిస్తే నీకు వచ్చిన నష్టం ఏముంది? ఆయనకు మట్టుకు అన్నలు ఉండవా?” అన్నాను.

“అల్లా కొడుకు బావా, నేను ఏదో డబ్బు గలవాడిని అయినట్లూ, ఖురానాగా బతుకు తున్నట్లూ ఆయనకు మొదట్లో అభిప్రాయం కలుగజేశాను. ఇప్పుడు ఈవిధంగా నాబతు కంతా బయటపడ్డదా వాకు మర్యాద ఉండదు!” అన్నాడు.

ఈ మాట మీద అమ్మాయి అన్నదీ... “అయితే మీరాన ఏం కేస్తారూ, మీరే ఉండి, ఆయనకు ఏదో మంచిమాట చెప్పి కంటించి మరీ వెళ్ళండి”

ఈసలహా మావాడికి వచ్చు లేదు. అందుకని వాడు నాతో అన్నాడు. “అది కాదు బావా, నేను కనపడితే ఆయన వదలు నువ్వే ఏవో కాస్త మంచిమాట చెప్పి కంపితయాలి.” ఆ అసటం కూడా బరిమిలాడే పద్ధతిలో అన్నాడు.

“సరేలే, నే నేనో చెప్పి పంపిస్తానులే. నీవు చెళ్లు” అని మావాడ్ని పంపించాను. వాడు వెళుతూ ‘బావా, నీకవిత్వం అంతా ఉపయోగించి ఈపీడ వదిలించాలి నుమీ నేను నాలుగున్నర కల్లా మా అధికారిగో వస్తాను” అని చెప్పి భార్యతో, ఫలహారం కాఫీకూడా సిద్ధంచేయ్యమని పురమాయించి వెళ్ళిపోయాడు.

నేను కాస్తేవు పడుకొని, విక్రాంతి తీసుకొని వాకిట్లోకి వచ్చేసరికి ఎవరో ఒకాయన మాయింటికి వస్తున్నాడు. అప్పుడు మూడు అయింది. ఆవచ్చే ఆయన పల్లగా పొట్టిగా ఉన్నాడు. బట్టలు మాసి ఉన్నాయి. మూడు కాలేదు, అప్పుడే వస్తున్నాడు, వదిపోయినట్లు అనుకొని మూర్తా, నిలుచి న్నాను. ఈమహాకాల్లు ఎంతా వానా అని చూడను. ఎప్పుడు బడిలే అప్పుడు వస్తాను. నిద్రాహారాలు ఉండవు కాబోలు. అనుకుంటూ అక్కడే నిల్చున్నాను.

ఆయన యికాయకీని సరిగ్గా గడవిలోకి వచ్చి, నన్ను లేచిపార జూచి “సారాయణమూర్తి గారు ఉన్నారా అడిగి” అని అడిగాడు. “లేరు” అన్నాను.

ఈమాట విని ఆయన నిలువునా నీరై పోయాడు. అకాశం విరిగి మీద వడ్డట్లు నిర్భాంతపోయి నిలబడ్డాడు. అనుకున్న సమయానికి పెంపం అందకపోతే కొంచెం కూలినట్లు నటించటం వర్తమలకు ఉండే సూచక గుణమే కదా అనుకొన్నాను. తనసొమ్మంతా హతాత్తుగా సముద్రంలో మునిగి పోయినవాడు సహితం అంత విద్యుముఖం పెట్టడు. ప్రాణం మీడికే వచ్చిన వాడిలాగ గుడ్లు తేలేశాడు. వాటర్ లూ యుద్ధంలో ఓడిపోయిన

నెపోలియన్ సహితం అంత బేజారై ఉండదు, ఆయన్ను బాస్తే నాకు పరమ అసహ్యం వేసింది.

కాస్పేవటికి ఆయన తెప్పరిల్లి „ఎక్కడికి వెళ్లా రండి?” అని అడిగాడు. „బైటికి వెళ్ళాడండి” అన్నాను.

ఆయన ఒక్కక్షణం అల్లాగే నిలబడి చివరకు „ఎక్కడకు వెళ్ళి ఉంటాడండి? నేను వస్తా నని ఆయనకు తెలుసునే, ఎందుకు ఇల్లాగ వెళ్ళిపోయినాడో” అని తనలో కాను అనుకొన్నట్లు అనుకొని, మళ్ళీ „ఏవో జ్ఞాపకం వచ్చిన వాడిలాగ చూచి దైర్యంతో „పరే లెండి. ఇంకా కాసేపట్లో వస్తా డనుకొంటా అని కేబు గడియారాన్ని పైకి తీస్తున్నాడు.

„మీరు వస్తా రని తెలిసే, మీకు కనపడకుండా ఉండా లనే వెళ్ళిపోయినాడు.” అని గబుక్కున నోరుజారి అనేకాను. అన్న తరువాత విచారి చాను, అయ్యో ఎందు కంటినా, అనవసరంగా పెద్దమనిషి మనస్సు నొప్పించానే అని.

పాపం ఆయన తెల్లపోయి, „ఎందుకండీ, ఏమంత ఖిన్నం! అంత పొర పోవలసిన అనవసరం ఏమీ లేదే!” అన్నాడు. „భయం కాదు టండీ, అప్పుల వాళ్ళను చూచినా అధికారులను చూచినా?” అని నేను అన్నాను. కాని ఆయన ఏలా గృహిణిడ్డట్టు కనపడలేదు. పైగా ఆయన అహ్వనం లేకుండా నీ లోపలికి నెప్పిసి కుర్చీలో కూర్చున్నాడు. చూవాడు భయ పడ్డ శా ఆయింది. ఇక ఆయన నదిలేటట్టు లేచు. మీరు వెళ్ళండి నేను తిలుపు వేసుకొంటాను. అని అంటానికి నాకూ నోరు రాలేదు. నేనూ మరో కుర్చీలో కూర్చుని, పేపరు చదువుతూ ఉన్నట్లు నటిస్తూ, ఈయనను సాగ నంపటానికి మార్గం ఏదా అన్న ఆలోచనలోకి దిగాను.

బల్లారిర పుస్తకాలూ, వరికలూ, అవీ చాలా ఉన్నాయి. ఆయన ఒక ఇంగ్లీషు మానవ్యక్తిని లాగి పేజీలు తిరగేసి, చివరకు ఏవో చదువుతూ ఉన్నట్లు చూపటం మొదలు పెట్టాడు. మొదట ఆయన బొమ్మలతోనూ

తులలు తిరగకాదు అనుకొన్నాను గాని చివరకు ఆయన ఏదో చదువుకొంటున్నట్లు తోచింది. ఏదో మూడోఫారంబాకా చదువుకొని ఉంటాడు. పైకి చదవండి, ననుకూడా వింటాను అని అందామని అనుకొని మరీ ఏది పించినట్లు అవుతుందని ఊహించుకొన్నాను.

నేను అనుకున్నట్లే అయింది. ఆయన చదువుతూ ఉన్నట్లు నటనచేస్తున్నాడని తేలిపోయింది. ఎందుకంటే, పదినిమిషాలు కాకముందే, ఆయన వున్న తాన్ని బల్లమీద పెట్టి పైకి, కిందికి, చూడటం సాగించాడు. ముందు ఆయన చూలాలూ, అడ్డకడ్డీలూ, లెక్క జూచుకొన్నాడు. దాని తర్వాత దర్వాజాలు లెక్కచూచుకొన్నాడు. అపైన టిటికీలు ఎన్ని అయిందీ ఒక్కొక్క టిటికీ యెన్నిచువ్వలు ఉన్నదీకూడా చూచుకొంటూ ఉంటే నాకు నవ్వొచ్చింది.

కానీవు ఇల్లాగ చూచి, పాపం, ఆయన చివరకు, నావంక జారిగా చూస్తూ అడిగాడు, “ఏమండి, ఎక్కడికి వెడతా నని చెప్పి వెళ్ళాడండీ?” అని అల్లాగ అడుగుతూ ఉన్న పెద్దమనిషికి (వియ్యపునర్రకు డయితేనేం!) మర్యాదగా జరాలు చెప్పకపోవటం తప్పు అని తోచింది నాకు. అందుకని ఈకథా నేను మర్యాదగానే జరాలు చెప్పాను. ఆంధ్రభాష్యులెన్ను జరాలు ఏదో టిపార్టీ ఉందని చెళ్ళాడండీ అని.

“ఎన్నింటక కండి, టిపార్టీ?” అని అడిగాడు ఆయన. ఏమో నాకు తెలియదండీ అన్నాను నేను. ఆయన, నేను వస్తూ నని తెలిసి ఎందుకు వెళ్ళాడన్నా! అని గొణుక్కొని అయితే, ఎవ్వడు వస్తూ దని మీ అభిప్రాయం! అని అడిగాడు.

దొరికాదురా అనుకొన్నాను. ఆయనను పండితులటానికీ ఏదోమాట అనవలసిన సమయం అదే నని నిశ్చయించుకొని- ఎవ్వ దొస్తాడో చెప్పలేనుండి. రాత్రికే గాని ఈమధ్య రాదు. అదైనా రాత్రి పడకొంటిటికి వస్తాడు, రావటం అంటూ ఉంటే. ఒకప్పుడు అదీలేదు. నమ్మకం చెప్ప

లేము. ఒక్కొక్కరోజున ఇంటికి రానేరాదు అన్నాను ఒక్క-గుక్కలో.

ఈమాట వింటూడా ఎందుకు కూర్చుంటాడు ఎంత మొండి వాడైనా? ఇక లేచిపోతాడు గదా అనుకొంటూ ఆయన వంక కూస్తూ కూర్చున్నాను. ఆయన ముఖం చూస్తే లేచిపోదా మని నిశ్చయానికి వచ్చినట్టే కనపడ్డది.

ఆశ్చర్యపడుతూ పరధ్యాన్నంగా కాసేపు కూర్చుని ఆయన మళ్ళీ అడిగాడు. “ఏమండి, అయితే ఇంట్లో ఆయనకు భార్యచిడ్డలు లేరా?” అని.

“లేకేమండి! ఉన్నాడు. ఉంటే ఏం? వాడి! భార్య పిల్లలనుగతి పట్టిందా?” అన్నాను నేను బొత్తిగా వాడు చెడిపోయినా తన చెప్పలేక చెవులున్నట్లు.

వామాటలు విని ఆశ్చర్యపడి అడిగాడు మళ్ళీ, “అయితే ఆయన ఉద్యోగంలో ఉన్నాడుగదా; ప్రొద్దున్నే లేచి ఆఫీసుకు వెళ్ళవద్దా! ఇల్లాగ అయితే, ఆఫీసులో పనిచేయటానికి ఒక ఏక్కడనుంచి వస్తాం దండి?” అని.

“ఆఫీసు వట్టిండి బాడి ఆయనకూ? ఎప్పుడో చేరుతాడు ఆఫీసుకు ఏవదింటికొ, పదకొండింటికొ.”

“అయితే పూర్వపు మనిషి కా దన్నమాట!”

“ఎచ్చే, పూర్వపు మనిషి కానేకాదు. అంతా కొత్త పిరస్తా మని పోయినాడు. బొత్తిగా మారిపోయినాడు. ఇంతిదగ్గర వెళ్ళిం ఒక్క-తీరాన మొత్తు కొంటున్నది. పెందరాళే కొంపకు చేరుకో నుంది.”

“అయితే ఉండి ఏమి లాభం లేదన్న మాట?” అంటూ ఆయన లేచి నిలబడి నా వంక చూశాడు. నేను రత గట్టిగా ఊపుతూ “ఉహూ, ఏమాత్రం లాభం లేదు. అసలు వస్తాడో రాడో మూలా చెప్పలేము,” అన్నాను.

ఇక ఉండి లాభం లేదని అయినక గట్టిగా పో చింది. లేచి నిలబడ్డాడు.

గుమ్మంలోకి వెళ్ళాడు. మళ్ళీ వెనక్కు తిరిగి 'అయితే మీ కేమాతాడు అయినా?' అన్నాడు. 'నేను విచారపడుతూ మాభావ మరచి న్నాడి. చెప్పకొంటున్నాను కూడాను!' అన్నాను. 'ఉహూ, అల్లాగు టండి. మీ ఇంట్లో అయిన అద్దెకు ఉన్నా డేమో, మీమా, వాటికి పోట్లాటలు ఉండటం మూలాన అల్లా అంటున్నారేమి అన్న సందేహంకూడా ఉండ నక్కరలే దన్నమాట!' అని వివరణ వివరణలు గొణుక్కుకుంటూ మెట్టు దిగి నేను వెడతా-అన్నాడు.

నేనూ నవ్వుతూ, వెళ్ళడమే మంచిది, కూర్చుని ఏమీ లాభం లేదు. 'తైగా మీవనులు నవ్వు!' అన్నాను. అయిన ముందుకు నడిచాడు.

వెనకనుంచి నేను, మీ రేమీ తొందర పడకండి. వాడితో చెప్పి అన్ని విషయాలూ నేను సద్దుబాటు చేస్తాను, అన్నాను. అయిన నావంక వికారంగా చూచి నవ్వుకొని ముందుకు సాగి పోయినాడు.

3

అయినను అట్లా వంటించి, మా కాంతం, నేనూ, మా వాడి భార్య అంతా కూర్చుని నవ్వుకొన్నాము. జరిగిన సంభాషణ అంతా వాళ్ళకు పూస గుచ్చినట్లు చెప్పాను. ఎన్ని అబద్ధాలు చెప్పారండి, మాతమ్మమ్మ గురించి అన్నది మా అండ. ఒక్కొక్క సమయంలో, అల్లాగ అబద్ధ మాడక తప్పదు- అని నేను సమాధానం చెప్పాను. ఎల్లా గోలాగు పీడ పదిలించు కొన్నాం గదా అని సంతోషించాము మేము.

ఓమిషం అయిందో, లేదో, ఎందుకో ఉత్తరపు కిటికీలోనుంచి తొంగి చూశాను. దగ్గరలో అర్ధఫర్లాంగ దూరంలో ఉన్నాడు మావాడు. ఇంకా తరతరపో ఇద్దరితో కలిసి వస్తున్నాడు.

మాభావమరిది భార్యకూడా తొంగిచూచి 'ఎందుకొచ్చింది, అయ్యో... తలగుడ్డ పెట్టుకొని దర్జాగా నడుస్తున్నా దోకాయన, అయినే కొమారు

నమస్కరించి, నేను తమకోసం రైలుదగ్గరకు వెళ్ళాను. మీరు కారులో ముందుగా వచ్చా రని గుమాస్తా చెప్పిందాకా నాకు తెలియనే తెలియదు" అన్నాడు.

తమరు వచ్చి చాలాసేపు అయిందా వీమి టండీ! క్షమించండి. అంటూ ప్రాళయ వడటం జూచి నేను నిర్భాంతపోయినాను. స్టేషనునుంచి మా వాడితో వచ్చింది గుమాస్తా, అవీ, ఈయనే అధికారి అనీ అప్పటికీ నాకు తెలిసింది. నిజవునా వీరై పోయినాను. నోటమాటకూడా రాలేదు.

నేను అసిస్టెంట్. ఉండంగానే మావాడు అయినను నాకు ఎరుకపరచాడు. నేను అయినకు షేక్ హాండ్ ఇవ్వాలింది మరిచిపోయి కలయో, కైష్లన మాయయో అన్నసిద్ధిలో ఉన్నాను. అయిన నాచెయ్యి వట్టుకొని గట్టిగా ఊపి "మీరావగారు, వీరేనా? నేను విన్నాను. ఎప్పుడూ చూడలేదు." అని గట్టిగా నవ్వాడు.

అమ్మాయి తయారుచేసిన ఫలహారాలూ, కాఫీ, ముందుకు వచ్చినై అందరూ సంకోషంతో కానిస్తున్నారు. నేను అయోమయస్థితిలో ఉన్నాను. అయిన కులాసాగా ఏమో ప్రశ్నలు అడుగుతున్నాడు. మావాడు ఏదో వినయంగా సమాధానాలు చెబుతున్నాడు. నాకు మాత్రం అనందంగా లేదు. ఏదో గొప్ప తప్పు చేసినవాడిలాగ నేను బాధ అనుభవిస్తున్నాను. చివరకు అఅధికారి మావాడివంక తిరిగి "ఏమయ్యా, నీవు టిపార్టీలకూ వాటికీ తరుచు వెళ్ళుతూ ఉంటావా? అని అడిగాడు. ఈ అడగటం మామూలు ప్రశ్న అడిగినట్లు లేదు. ఏదో ఎత్తిపాడువు మాటలాగ భవించింది.

"ఎప్పుడైనా వెళుతూ ఉంటా నండి! ఇవ్వాలి రెండు గంటలకు పై టిపార్టీకి వెళ్ళాను. అక్కడినుంచే యకాయకిని స్టేషనుకు వచ్చేకానండి" అన్నాడు మావాడు.

"అది సరే. కొంపా గోడీ, ఏమీ పట్టించుకో కుండా తిరుగుతూ ఉంటా వుటగా!" ఈప్రశ్నలో కొంతెం తేడి ఉన్నట్లు తెలిసిందిమాకు.

“ఎక్కే, లేదండి” అంటూ మావాడు తెల్లపోయినాడు. “లేదనతోక, రాత్రికొద్దిని ఇంటికి రావని, వచ్చినా ఏమీ టిగంటకో వస్తావని, నాకు తెలుస్తుంది” అని అన్నా దాయన తీసి, దర్జా, ఉట్టిపడుతున్న కంఠ స్వరంతో నాకు భయం వేసింది. అవమానంతో కంగిపోయినాను.

“వత్తి అబద్ధం అండీ! ఎవరండి ఇల్లాంటి సంగతులు మీకు చెప్పింది? ఈర్వార్లం లేని పోనివి అల్లాగ చెప్పటం కేవలం దుర్మార్గం” అని మా వాడు గోల పెట్టాడు.

అర్వాంటి అధికారి వాదనలకు ఇంకా కొరకొరా చూస్తూ “దుర్మార్గం నీదిలాగ కనబడుతున్నది. నిన్నుగురించి ఇల్లాగ చెప్పింది బహు మనిషి కాదు. చాలా పెద్దమనిషి” అన్నాడు తీసిగా.

“ఎవరండీ ఆ పెద్దమనిషి! నిన్నుగురించి నా అధికారంతో ఇల్లాంటి అబద్ధాలు చెప్పినవాడు ఎల్లాంటి పెద్దమనిషి? చూస్తాను, అయితే నా ఎదటకు తీసుకురండి” అని ముగాడు విసుగ్గా అన్నాడు.

“ఎదటకు తీసుకురావటం ఎంతసేపు! కాని సేపు ఇల్లాగ ఇంట్లో వట్టి కుండా తిరుగుతున్నావే, అఫీసు పనులు నిలకడగా చేస్తా వని ఎల్లాగ నమ్మింది?” ఈమాటలు అయిన అధికారిలాగా అన్నాడు.

మావాడు కలక వడ్డాడు. లోడికివోయి, “వత్తి దండీ. ఆ చెప్పిన అయినను పిలిపించి స్వామిని విచారించాలి,” అని ప్రాశ్నాపడ్డాడు.

నీను ఏమిటియాచిపించి అచరించు. అరికిత ధ్వారా నీను చెప్పిన వన్నీ అబద్ధాలు అని వివరించు. నీను అధికారి దృష్టిలో శ్రమియ్యగలవన్నీ అయినావోను. కాదు, నీను చెప్పిన వలకా సజమే వినినినితోచుకుంటే మావాడిమీద అయినకు కోపం రావచ్చు. అందుకని ఏమీ మాట్లాడలేక తిరుగుకొన్నాను.

చివరకు అయిన మావాడిని అడిగాడు, నిన్నుగురించి ఈమాట లన్నీ నాకు చెప్పింది ఎవరో తెలుసుకో” అని.

మావాడు మాట్లాడ లేదు. “ఇదుగో ఈయన, మీరానగారే!” అని నానంక చూపాడు.

వీడుగు పడ్డట్లు అయింది, మావాడు నిరాంతరపోయి నానంక వెరిగా, బాలిగా, చూశాడు. నేన కాస్త ధైర్యం తెచ్చుకొని “ఒక్క పొరపాటు జరిగిందండి. మిమ్మల్ని.....”

అని ఏదో చెప్పవస్తుంటే ఆయన నామాటకు అడ్డొచ్చి “నాకు తెలుసు లెండి మీరు పొరపాటుం నేను గ్రహింకపోలేదు. ప్రయాణంలో మానీ పోయిన బట్టలూ, నేనూ, పెద్దమనిషి అని అనుకోనే స్థితిలో ఈ పోవటం మూలాన మీరు పొరపడ్డారు. అయినా ఒకరిలో మట్టుకు లేనిపోని అబద్ధా అన్నీ చెప్పటం తప్ప కాదండీ!” అన్నాడు.

“తప్పేనండి పొరపాటు అయిపోయింది.” అని నేను నొచ్చుకొన్నాను. ఆయన విరగబడి నవ్వాడు.

కాసేపు అయినతిరువాత నవ్వు ఆపుకొని అన్నాడు.: “ఇట్లాగ మీరు అబద్ధా లాడటం ఇది మొదటిసారి కాదు. నేను చాలాలో జాలించి చూస్తున్నాను. మీరు వ్రాసిన దలోకా చదువుతున్నాను. మహాకవికంటే ఎక్కువగా అబద్ధా లాడుతున్నారు” అన్నాడు.

ఈమాటలు విని నే నమీ మాట్లాడి లేకపోయినాను. ఆతరువాత ఆయన మావాడినంక తిరిగి కోపంగానే చూస్తూ “అయితే నీవు బ్యాంకిలో ఉద్యోగంచేస్తూ ఊళ్ళో బాకీలు చేస్తున్నావు! బాగుందా ఇది!” అన్నాడు. “ఎళ్ళో ఎక్కడా బాకీలు లేవండి. ఒక్కలియ్యపు వర్తకుడికే యాభై ఇవ్వాలే. నాకు రావలసిన సొమ్ముకూడా చూస్తే ఈబాకీ ఒక లెక్కలోడి కావని తమకు తెలుస్తుంది. నాకు బాలబివాద రావాల్సిన లెండువందల రూపాయలు రైతులు ఇంకా తెచ్చి ఇయ్యలేదు. ఆసొమ్ముకోసమే చూస్తున్నాను. ఈవారంలో తప్పక వస్తుంది. రావటంతోనే ఈబాకీ తీర్చేస్తా నండి.” అని మావాడు విసంతుంగా సమాధానం చెప్పాడు.

ఈసమాధానం విని ఆయన ఏమాత్రం తృప్తి పడ్డట్లు కనిపించలేదు. ఆయన్ను ఏదో సందేహం బాధిస్తున్నట్లు స్పష్టంగా కనిపించింది. ఏదో ఆలోచిస్తున్నాడు. ఎందుకో విసుకొన్నట్లుంది.

ఆయనకైఫీర్ యాత్ర సాక్షాత్తం భయం వేసింది. ఆయన అన్నమాటనిజమే. క్యాంకిలో ఉద్యోగం చేస్తూ, ఊళ్ళో అప్పులు చేయటం తప్పి. దీన్ని మనస్సులో పెట్టుకొని ఆయన మానాడికి వచ్చినా అసకారం చేస్తాడేమోనన్న భయం నన్ను చాలా బాధ పెట్టింది. నేను చేసిన పొరపాటుకల్లకదా ఇంత అసఫ వచ్చింది అనుకొని కష్టపడ్డాను. మానాడూ విచారపడుతున్నాడు. అధికారీ విచారపడుతున్నాడు.

౪

ఇంతలో ఎవరో ఒకాయక చేత్తో ఒక పుస్తకం పట్టుకొని వచ్చి, గుమ్మంలో నుంచున్నాడు—ఎవరో చాలానుండి ఉన్నారా మనం తెళ్ళటా బాగుందా—అని ఆయన అనుకొని ఉంటాడు. ఈసోతే అంతవేపు గుమ్మంలో నుంచోవలసిన పని లేదు. ఆయనకాలకం చూచి వియ్యపు వర్తకుడు ఆయనే అనుకొని మానాడి వంక చూశాను. వాడు మొదట ఆశ్చర్యపడి తరువాత తెల్లపోయినాడు. ఆ అధికారి నావంక ఒసాతీ మానాడివంక ఒసాతీ చూచి ఆశ్చర్యంగా వచ్చింది ఎవరైంది గ్రహించాడు.

ఎవరికోసం? అని అధికారి ఆశ్చర్యంగా వచ్చిన ఆయనను అడిగాడు. తంతులుగారికోసం అంటూ అవర్తకుడు మాబావమరిదిలేపు చెయ్యి చూపాడు. దాంతో అందరికీ స్పష్టంగా తెలిసిపోయింది ఆయన ఎవరు అయింది.

ఎల్లాగూ అందరికీ తెలిసిన విషయమే కదా, ప్రత్యేకంగా జరగబోయే ప్రమాదం ఏమీ లేదు అనుకొని నేనే ఆయనను మార్చి ముగిసి చూపి

కాదు. ఫలశరం ముందు పెట్టి కాఫీ కూడా ఇచ్చాను. ఆమెన వత్సలూ తాత్పర్యము. మావాడు మట్టుకు పది లంఖణాలు చెప్పి, అరొహనే వత్సలం త్రుచ్చుకొన్నవాడి ముఖం తెట్టాడు. ఆమెన విమర్శిస్తూ వత్సలూ, దమ్ము అడగటానికి వచ్చాడూ అన్ననంగరి గ్రహించిపట్టటమంచి, ఆ అధికారి నివృత్తులు కట్టుకున్నాడు.

తన శుభిచిత్ర సంఘటనను గూర్చి ఇలాచించటం మొదలుపెట్టాను. అధికారిని అను కొన్నట్లు గౌరవించ లేకపోయినాను. కటువుగా మాట్లాడి చంపేద్దా మనుకొన్న పాపకారుడు కుర్రీ యిచ్చి గౌరవించాను. మనం అనుకొన్నది అనుకొన్నట్లు ఇరగక న్యవహారం తలకిందు లాకుంటుంది గదా అనుకొంటూ కూర్చున్నాను.

మావాడు ఏమీ మాట్లాడలేదు. నిశ్చేష్టుడైపోయినాడు తలవంతుకొని కాఫీ తాగకున్నాడు. అధికారి కప్పు చెల్స్తో పట్టుకొని కాఫీతోపాటు కొనాన్ని కూడా కొంచెం కొంచెంగా మింగుకున్నాడు.

విమర్శిస్తూ వత్సలూ తనచాటిసంగతి ఏమీ ఇంకాకూ లేలేదు. తురిశీ వత్సలూ కాఫీ త్రు కూర్చుని మావాడిని పలకరించి “వీరు మీవానిగారా?” అని అన్న తాత్పర్యం అడిగాడు. ఆవు నని మావాడు తల ఊపాడు. వ్యాంక అధికారివంక చూస్తూ “వారు బంధువులా?” అని ఇంకొక ప్రశ్న చేశాడు. కాదు, మన వ్యాంక అధికారు అని మావాడు చెప్పాడు. మహా కాదు విని లెక్కర్య పోయి, అల్లాగా అండీ, నమస్కారం, అంటూ విషయం కనకచ్చాడు.

నలుగురిలో కాఫీ సంగతి ఎత్తకపోవటంవల్ల చూచుకొరు మీ మన కొన్నంత ఇద్దరూ కాదుని తేలింది. అధికారిమట్టుకు కోపంగానే ఉండి చివరకు మావాడివంక తిరిగి, “వీరు ఎవరు?” అని అడిగాడు చూచుకారును

“ఎంత బాకీ మీకీ నువ్వు?”

“య్యభైరూపాయలు.”

“అప్పు చేకా నటయ్యా? నీకు బ్యాంకిలో ఉద్యోగం ఏమిటి, ఊళ్ళో బాకీలు ఏమిటి? ఏమీ బాగుండ లేదు. ఇల్లాగ చేస్తేనా నీ ఉద్యోగానికి నీళ్ళోదులుకో వాల్సి ఉంటుంది.” అన్నాడు ఆ అధికారి ప్రతిమాటా తన దర్జాకు తగిన ఉప్పుతోనూ, నొక్కుతోనూ, వర్తకుడి ఎదుట తనదర్జా తూపటానికి ఆ అధికారి ఈమాటలు అని ఉంటాడు లేకపోతే ఇదివరలో ఒకసారి ఇల్లాగ అనిపాడా, మళ్ళీ ఇప్పుడు అసెండ్ల అవసరం లేదు.

“తీర్చి చేస్తా వండి వారం రోజులలో” అన్నాడు మానాడు.

“తీరుస్తా వనకో. చివా నీవు అప్పు చేయకూడదు. అసలు ఈవిషయం నాచెవి వడకుండా ఉండవలసింది, పడ్డతరువాత దీని విషయమై యాక్షన్ తీసుకోక తప్పదు” అని కఠినంగా అన్నాడు అధికారి

మానాడు ఏదో చెప్పలే బాధ పడుతున్నాడు. దీని కంటా కారణం నేను చేసిన పొరపాటు గదా అని నేనూ విచారపడుతున్నాను. నాచెవి ఎందుకు పడ్డనా ఈవిషయం అని ఆ అధికారి లోపల విచారపడుతున్నట్టు ఊహించవచ్చు.

హనుకారుకు మట్టుకు ఈ గొడవ ఏమాత్రం తెలియలేదు. కొంతసేపటి చాచా అధికారి అన్న కఠిన వాక్కులు విని ఆయన అతిక్రి వడ్డాకు. పాలిపోయిన మొఖంతో ఆ హనుకారు ఆ అధికారివంక తిరిగి అన్నాడు: “ఏమండీ, వంతులుగానూ, వాడు బాకీ ఉన్నా రన్న విషయాన్ని గురించి చివా తమరు మాట్లాడు తున్నాడీ?”

“అవును, నీబాకీ విషయమే.”

“ఆయన నాకు బాకీ ఉన్నా రని తమకు ఎవరు చెప్పారు?”

“ఎవరు చెప్పితే మీ? ఆయన బాసగాన చెప్పాడు.”

“కత్తి అబద్ధం అండి, ఆయన చెప్పింది. ఆయన మాటలే నమ్మారూ!” అన్నాడు సాహుకారు వీరబాబు దీక్షా.

నాకు కచ్చితమైన అయింది. వీడుకూడా నే నేదో అబద్ధం కల్పించి చెప్పి ననేనని. సాపం అధికారే నాపాలిటి దేవుడై అకాస్తమాటా నిలవదీసి అడిగాడు. “ఆయన అబద్ధం అడుకున్నాడు అంటా నేమయ్యా? కారాణముగూర్తిగారు ఘట్టుకు అంటుంటేదా బాకీ ఉన్న మాట విజమేనని!”

“సాపం వంతులుగారి! తెలియక చెప్పారు. వారు నాకు ఒక్కదమ్మిడి అయినా బాకీ లేదు” అన్నాడు సాహుకారు.

అందరం పిచ్చిమాపులు చూకాము సాహుకారుకు ఏమన్నా పిచ్చి ఎక్కలేదు గద అనుకొన్నాము. ఒక్కక్షణం అయిన తరువాత మాకు జకటి వోచింది. మావాడిఉద్యోగానికి మొప్పం వస్తుం దని సాహుకారు ఎత్తిన ఎత్తు ఇది అనుకొన్నాము; అనుకొని సంగోషించాము. అధికారి వట్టుకు ఈమాత్రం ఊహించలేదా? ఊహించినాడా ఏమీ అనలే ఊరు కొన్నాడు. ఎవ్వరం ఏమీ మాట్లాడలేదు.

నిక్కబ్బం. ఎంతనేపురి అరనిమిషం. ఇంతలో అధికారి; ఏదో జ్ఞాపకం కచ్చిన వాడిలాగ చివుక్కిన విమరుగా తల ఎత్తి సాహుకారు వంక చూస్తూ “వీణం బాకీ లేనే లేదా? ఏదీ పుస్తకంలో జమ ఉండేమా చూడని” అన్నాడు. మంచి ప్రశ్న. అధికారి కూడా చాలా తెలివైన నాకు అనుకొన్నాము.

వర్తక కిఖామది ఎత్తిన ఎత్తు గొప్పచే కాని అధికారి ఇల్లాగ పుస్తకం చూప మని అడుగుతా దనిఁజూపించి ఉండడు. అందుకని కాకీ చేస్తుం డంగా వట్టుబడ్డ స్కూలు కుర్రాడు లాగ తెల్లముఖం వేస్తాడని అందరం ఒక్కసారి అటు చూకాము.

వర్తకుడు తెల్లముఖం వెయ్యలేదు. కైర్యంగా, నిశ్చలంగా చూడండి కాసిద్ధి—అంటూ పుస్తకం తెరిచినట్ల అందించాడు. నేనూ, మానాదూ,

అధికారి, అక్కడనున్న వాళ్ళు అందరం కూడా, ఆకాశంలోనుంచి, ఏదో, విచిత్రవస్తువు కిందికి దిగుతూ ఉంటే, అది కాంతా, విమానమా, మనిషి, జామ్యూ, అని ఎంత విస్మయంతో చూస్తామో అంత విస్మయంతో చూశాము అపుస్తకంవంక.

అధికారి పుస్తకాన్ని ఇంకో సందేహంతోనే అందుకొని, పేజీ తీసి, తాను చదువుకొని నవ్వుకొన్నాడు. అసలు సంగతి ఏమిటో చెప్పకుండా ఆయన ఒక్కడే సందేహపటం నాకు కష్టంగా ఉండి, ఊహకోరిక— నిజమేనా అండి? ఇను ఉందా?— అని అడిగాను ఆదుర్దాగా.

అప్పటికి ఆయన నవ్వువంగా జవాబు చెప్పక అపు నన్నట్లు తల ఊపాడు: నవ్వాడు. నవ్వి మావాడి వంక చూశాడు.

ఆ తరువాత నన్ను జూచి నవ్వాడు. ఇట్లా నవ్వడం వల్ల నాకేదో సందేహం కలిగింది. ఇను ఉంటే, ఉంది అని చెప్పలే సరి పొయ్యేది. ఆయన అట్లా చెప్పక ఊరికే అందర్నీ జూచి నవ్వటం సాగించాడు.

అంతరికీ ఏమైనా అర్థం అయిందా అంటే ఒక్కరికీ నిజం ఏమీ తెలియలేదు. అంతా ఆయనకు గుడ్లు అప్పగించి తెల్లపోయి చూస్తున్నారు.

ఎంత సేపని ఊరుకో గలను? చివరకు నేనే నూరు కేసుకొని మా వాణ్ణి అడిగాను; “ఏం రా ఇచ్చి మరిచి పోయినావా ఏమిటి”—అని

“ఎవ్వో న నివ్వలేదు. కాగా జ్ఞాపకం. నేను కబ్బుకు సంబంధించిన విషయాలు ఎప్పుడూ మర్చిపోను—” అని వాడు ఘట్టిగా చెప్పాడు.

అందరం తెల్లపోయినాము. ఏమీ కాకే లేకపోతే ఆయన అట్లాగ కాకే కొసం తీరగటం ఎందుకు సంభవించింది? కాకే ఉన్నట్లయితే ఇను ఎట్లా వదిలి ఉంటుంది! ఈ ప్రశ్నలకు సమాధానం ఏమీ లోచలేదు. పక్కా లేండు నిమిషాలసేపు అందరం ఆ అధికారి వంక చూస్తూ కూర్చున్నాము.

ఈ పరిస్థితులు చూచి వర్తకం అప్పటి కప్పుడు ఇను కట్టటానికి నీచా

మాత్రం అవకాశం లేదు. ఆయిన్కా రెలును కొందా మని “జను ఎప్పుడో జూడండి” అని అడిగాను అధికారిని. ఆయన నవ్వుతూ “మహా కారు చేసిన మాయ ఏమీ లేదు. ఇరవై రోజుల క్రితం జను పడ్డవి” అన్నాడు. ఈ తమాషా ఎట్లా జరిగిందో ఎవ్వరికీ తెలియలేదు.

“ఏమిటయ్యా ఈ నాటకం?” అని నను మహాకారుణీ అడిగాను. ఆయన “పుస్తకంలో ఏమీ వ్రాసి ఉండో పంతులుగారి నీ చదవ మనంకీ తెలుసుంది” అన్నాడు.

అందరం అధికారి వంక తిరిగాము “చదవండి తొందరగా” అన్నట్లు

అధికారి “ఇక్కడ ఉన్నది చదువుతాను వినండి. ఈ బాకీ గాను, జూరాయణమూర్తిగారి శిష్యుని ఇచ్చిన రోళ్లు యాభై రూపాయలు, అక్షరాలా యాభైరూపాయలు” అని చదివ చూచుకొన్నాడు.

విస్మయం, ఆనందం తోను కొన్నాయి మా వృద్ధుల్లో. అందరికంటే మా వాడు ఎక్కువగా ఆశ్చర్య పోయినాడు. ఒక్కనిమిషం ఎవ్వరం రెప్ప వాల్చలేదు. ఏమిథ మైన శిబ్దమూ చెయ్యలేదు. మురుక్షులలో చీట్లను తీర్చుకొని వచ్చిన మెరుపుల్లాగ అందరి ముఖాలపైన చిరునవ్వు మెరిసింది. మెరుపుల వెంట ఉరుములు. అందరూ విరిగబడి నవ్వారు.

అందరితో నాటూ మానామా నవ్వారు మొదట. కాని వెంటనే కత్తబిడ్డ కొరకొరా చూస్తూ అడిగాడు; “ఏమయ్యా, సొమ్ము ముట్టిన తరువాత కూడా, ఆనంగతి నాకు చెప్పక, అల్లాగ, కార్కు అరిగి బాయ్ లాగున తిరిగి సొమ్ము ఇచ్చి వేధించావు! నిజంగా బాకీ ఉన్నప్పుడు ఎప్పుడూ అడిగి ఎరిగవు! బాకీలేనప్పుడు ఇల్లా బాధ పెట్టావు, ఏమిటది?” ఈ అనటం కోపంగానే అన్నాడు.

“ఇదివరకు అంటే నా స్వంత బాకీ కాబట్టి మీరు ఎప్పుడు ఇచ్చినా వున్నావు. సొమ్ము అందటంతోనే మీరు ఇస్తారని ధైర్యం. ప్రత్యేక

కంగా అడగటం అవసరం లేకపోయింది. ఆరోజున ఏదో అవసరం వచ్చి అడగగానే, అమ్మయిగారు, బాకీమొత్తం యావత్తూ నాకిచ్చి, మళ్ళీ ఆ సొమ్ము యావత్తూ మీ వద్దనుంచి కనూలు చేయమని కోరారు. అమ్మగారు ఇచ్చాకని చెలికే మీరు మళ్ళీ ఇయ్యరు. అందుకని అవిషయం మీకు చెప్పలేదు. కాని మీరు నాకు బాకీ లేకపోయినా అమ్మకు బాకీ వడ్డారు. అమ్మయిగారికి ఇవ్వాలిసొమ్ము కోసమే నేనంతగా తిరిగింది. నాసొమ్ము కోసమైతే తిరగనే తిరగను అన్నాడు. అంతా విని నవ్వుకొని ఊరుకొన్నారు.

౧

సానుకారు పాపం, అమాయకంగా, అధికారి మావాడికి అవకాశం ఏమైనా చేస్తూ దేశా నన్న భయంతో ఉన్నది ఉన్నట్లు చెప్పాడు: అందులో ఏమీ సందేహం లేదు. ఈసంగతి అంతా విని అందరూ మరోసారి నవ్వుకొన్నారు. కాలా తమాషా అయి దనుకొన్నారు. అంతవరకు కాగానే ఉంది.

దానితరువాత జరిగినకథే నాకు కష్టం కలిగించింది. సానుకారు తెలివైనవాడని చెప్పిపోయినాడు. అధికారి మావాడితో అన్నాడు; “నీవు ఏదో బాకీ చేశావని నాకు తెలియడం మూలాన, నేను నేనహారీత్యా నిన్ను కుందలించాను గాని మరోటి కాదు. పెద్దవాడిని కాబట్టి నీకు మంచిమాట చెప్పాను. నేను అన్నమాటలు మనస్సులో ఉంచుకో కేం!” అని.

మావాడు ఆయనతో “తమ కేం తెలుసు? అయినా తమరు అన్నది ఏమీ లేదు” అని నవ్వి ఊరుకొన్నాడు.

“నాకాయన మార్తిగారికి, పాపం, ఏమీ తెలియదు. భార్య బాకీ తీర్చిన విషయమూ తెలియదూ, ఆయన బాపగారు ఈసంగతంతా తమకు తెలియదు.”

చెప్పిన విషయమూ తెలియదు! పాపం ఆయన అనవసరంగా ఖంగారు పడటం ను భవించింది." అన్నాడు గమాస్తా అధికారితో, అందరికీ వాడి విషయంలో పాపభూరి కలిగెలాగున. అందరూ వాణ్ని చూచి జారిపడ్డట్లు జూపులు చెవుకునే ఉన్నాయి.

అగులు ఈగలభాకు అంతా మూలకందం మావాడిభార్య ఇట్లా సంగతి అని మాటమాత్రం అన్నా నాకు చెప్పలేదు. ఇంత గ్రంథం జరుగుతూ ఉంటే దురుగొని ఉండే కాని అసలు వివాదం జయింపు చెప్పలేదు. ఆ అమ్మన యిది ఇ దే నుని ఒక్కరూ ఒక్కమాట అయినా అనలేదు. నైగా కాలా తెలి తెంది అని మెచ్చుకొన్నారు.

ఇక మిగిలిపోయింది నేను. నానంగరి ఒక్కరూ ఎత్త లేదు. "పాపం, ఈయన అన్యాయంగా పూర్తే అయిపోయినాడు" అని ఒక్కరూ — ఒక్కరైతే నా జారి చూపలేదు.

వారి పాపభూరిని అనిస్తూ, చింతకు నేనే అన్నాను: ఇ రకూ, నేను మిమ్మాలను చూచి వర్తకుడు అనుకోటం వల్ల, ఇంతగోచన జరిగింది అను కొండ. కాని ఇందులో నాతప్పు ఏమీ లేదు అట్లాగ ఎందుకు అనుకో నలసి వచ్చింది కంటే...అని చెప్పబోతుంటే, నాకు దినక, ఎల్లా సంభవిస్తే ఏం తెండి కథ నడిపారు. అని నవ్వారు ఈ గొడవంతా నేను కానా అని తెచ్చి తెట్టికట్టు.

వ రి చ య ము

తల్లా వజ్రుల కివ కంకర శాస్త్రి: కామ్రామమున, మంగళగిరికిత్ర సమీపము, గుంటూరు మండలము, బ్రి.శ. ౧౯౧౨ జననము. రచనలు: మురారి కథలు; నీలకంఠం కథలు. హిందీ, తెంగాలీ, కన్నడ భాషలనుంచి చాలా కథలూ, సంస్కృతమునుంచి కథా సరిత్సాగరమూ తెలిసిందివాడు. ౧౯౩౨ సంవత్సరమున హైదరాబాద్ నగరములో అఖిలాండ్ర కథక విస్తీర్ణ పబ్లికేషన్ల అధ్యక్షుడ వహించివాడు. అరేబియీయ శేడియో మడకాను కేంద్రమున కథానికము గురించి ప్రచురము చేసివాడు. కథలకు నవలలకు ప్రాధాన్య మిచ్చిన 'పాపితి', 'సఖి', 'ప్రతిభ' మొదలైన పత్రికలూ, నరసింహ గ్రంథము దలి, ఇత్యాది గ్రంథములకలూ పూర్వము సంపాదకుడు. వివిధ భాషలలో, కావ్య, కళలలో, కృషి చేసివాడు.

వజ్ర బాబు రావు: ధూళిపూడి, గుంటూరు మండలము, జననము ౧౯౦౪ జూలై, సఖి, భారతి మొదలైన పత్రికలలో కథలు ముద్రితములు. నెత్త పది అనే కథాసంపుటి ఉన్నది. జాంబాయి నగరములో SIR J. J. SCHOOL OF ART లో బహుకాలము అధ్యనించిన చిత్రకారుడు. గుంటూరు ప్రకారదా విశేషములో చిత్రకళోపాధ్యాయుడుగా కొన్ని సంవత్సరాలు ఉన్నాడు.

నోరి నర సింహ శాస్త్రి: గుంటూరు, ౧౯౦౦ జననము. తి ఎల్. శేషరెడ్డిలో జ్ఞాతువాది. అనేక కథలు, నాటికలు, పద్యకావ్యములు రచించివాడు. ఇగ్లీషులోనుంచి కొన్ని కథలు తెలిసిందివాడు. కొన్ని స్వతంత్ర రచనలు ఇంగ్లీషులో చేసివాడు. మంత్ర, తిలక్, కావ్య సమీక్షలు.

మింతా దీక్షితులు: తూర్పుగోదావరి మండలములో దాక్షరాక్షసాంతు మున ౧౮౯౧ లో జననము. బి.ఏ., ఎల్.టి. దొరతనమువారి విద్యా శాఖలో ఉన్న నోద్యోగము. రమారమి వంద కథలు రచించినాడు. వటీరావు కథలు, టైలవమూర్తి కథలు; Fairy Tales, మొదలైన కథా సముచ్చయాలన్నవి, ఏకాదశి, కథాపీఠి, దీక్షితుల కథలు గ్రంథరూపాన ముద్రితాలు. కథక చక్రవర్తి అని ప్రకృతి ఈయన రచనలు హిందీలోకి ఇంగ్లీషులోకి తర్జుమా అయినవి.

కొదవటిగంటి వెంకట సుబ్బయ్య: గంటూరు మండలములో తెనాలి ప్రాంతాన ౧౮౯౩ లో జననము. చాలా కథలు వ్రాసినాడు. టూల్ స్టాయి కథలు తెలిగించినాడు. పివర్సీ బర్ ఉద్యోగము చేసినాడు. యోగ సాధన చేయడానికి ౧౯౨౨ లో ఎక్కడికో వెళ్ళిపోయి ఇప్పటికీ అట్లా తమిళానే ఉన్నాడు.

శ్రీనివాస కిరోషుణి: గంటూరు మండలములో జననము. బహుకథలు రచించినాడు. 'పువర్జస్మ' అనే పదం ఉన్నది. 'పంచపటి,' 'కిరోషుణి కథలు' గ్రంథరూపాన వచ్చినవి. 'వినోదిని' మొదలైన ప్రతికలకు మాటే వంపాడకుడు. జ్యోతిషములో వ్యవసాయములో ప్రవీణుడు.

మొక్కపాటి నరసింహ శాస్త్రి: జననము ౧౮౯౨, తూర్పుగోదావరి మండలములో గండ్రేడు గ్రామము. స్వాట్లందులో వ్యవసాయకాస్త్రుడు అభ్యసించినాడు. బారిష్టర్ పార్వతీశం, ఏకాదశులు, ప్రతిబింబములు, (కథల సంపుటి) ముద్రితాలు. చాలా కథలు గ్రంథరూపమున రావలసివని ఉన్నవి. ఈయన రచనలు కొన్ని అరసము, కన్నడము, ఇంగ్లీషుభాషల లోకి తర్జుమా అయినవి.

అదివి భూపిరాజు: ౧౮౯౫, పశ్చిమగోవావరి మండలము, సరివర్తి గ్రామములో జననము. ౧౯౦౯లో బి. ఎల్. కొంతకాలము భీమవరములో న్యాయవాది. ౧౯౩౫-౩౯ బ దరు జాతీయకలాకాలా అధ్యక్షుడు. రమారమి రం కథలు రచించినాడు. కొన్ని హిందీలోకి, ఇంగ్లీషులోకి పరివర్తితాలు. హినుమిడు, శారాయణరావు, శుశాన్, ఇత్యాది నవలలూ, అనేక గేయములూ రచించినాడు. నాటక కళలో ప్రవీణుడు, శిల్పివార్యుడు.

చేదుల సత్యనారాయణ కాస్త్రి: క్రైదావల ప్రాంతాన ౧౯౦౦ లో జననము. శతావధానాలు. చేస్తూ ఆశుకవిత్వము తెప్పినవాడు. ౧౯౩౪లో ఉభయభాషాప్రవీణ. ౧౯౪౩ లో మహాకవి ఉపాధి. కథలు రచించడమే కాక, వంగభాషనుంచి అపరాధి, ధర్మపాలుడు, రంగమహల్, మొదలైన నవలలు తెలిపించినాడు. 'రాణాప్రతాప్' న్యతంత్ర నాటకము. పెద్దాపురములో మిషన్ స్కూలులో పండితుడు. దీవావళి అదివద్యకావ్యములు, కొన్ని సినీమా నాటికలు రచించినాడు.

విక్రమధ సత్యనారాయణ : కృష్ణామండలము, నందమూరు గ్రామంలో ౧౮౯౫ లో జననము. ౧౯౨౯ లో ఎం. ఏ. ౧౯౪౧ లో కవిప్రమాట్ ఉపాధి. కొంతకాలము బందరు జాతీయ కళాశాలలోను, గుంటూరు క్రైస్తవ కళాశాలలోను ౧౯౩౮ నుంచి బెజవాడలో ఉయ్యూరు రాజా వారి కళాశాలలోను ఆంగ్లభాషాసకుడు. మామణు, మాహా మాహూ, తేజుదొంగలు, మొదలైన అనేక కథలు, ఏకవీర, వయిపడగలు, తెలియలికట్ట మొదలైన నవలలు, అనేక నాటక వద్యకావ్యములు, రామాయణము రచించినాడు. బహుళ గ్రంథకర్త. తేదాధ్యయన రతుడు. ఈయన కవనలు కొన్ని హిందీ ఇంగ్లీషు భాషలలోకి పరివర్తితములు.

త రి త య ము

కవికొండల వేంకట రావు : కూర్మగోదావరి మండలములో శ్రీరంగ పట్టణ గ్రామమున ౧౮౯౨ లో జననము. బి. ఏ., బి. ఎల్. ౧౯౧౬ నుంచి సరపావురములో, తరువాత రాజసుహృదవరములో న్యాయవాద వృత్తి. ౨౦౦ కథలు, ౨ నవలలు, ౬౦౦ ఖండ కావ్యములు, ౬౦౦ గీతకలు ౨౦౦ ఇతర రచనలు చేసినాడు. సుమనోహ్లాది అనే పేరుతో అఖండ మైన కథాసముదాయము ఉన్నది.

వెంవటి నాగభూషణం : ౧౯౦౯ లో మచిలీపట్టణములో జననము. ఎం. ఏ. వికాసీయ నాస్థానములో మహారాజాధిపతి కళాకాలలో, ౧౯౩౬ తర్వాత పూనానగరములో వాడియా కళాశాలలో ఆంగ్లభాషాధ్యాపకుడు. ఆంగ్లభాషలో అనేక పద్యగద్య కావ్యములు (పాటి చి, ఆంగ్లేయుల ఆక, రమ పొందినాది. ౨౦౦ కథలు తెలుగులో వ్రాసినాడు. 'ముత్యాలకాల' అనే కథానందోహం పద్మావతీ పరివర్తన (పాటిశ్రీము. ఈయన రచనలు కొన్ని హిందీ మొదలగు భాషలలోకి తర్జుమా అయినవి. పూర్వపల్లి, పాటి మాం, వెమలిపింధ్ర, అమృతాళు.

మల్లాది రామకృష్ణ శాస్త్రి : మచిలీపట్టణము ౧౯౦౬ లో జననము. గుర్రపులకర్త కాస్తూర్భాషసము 'సినాడు ౧౯౩౦ లో ఎం. ఏ. రమారణి ౧౦౦ కథలు రచించినాడు. బహుభాషలలో, కళలలో వ్రచియును. ఈయన రచనలు హిందీ మొదలగు భాషలలోకి తర్జుమా అయినవి.

సురవరం వ్రతావ రెడ్డి : రాయమారు జిల్లా, ఆలంపురం తాలూకా ఇటికేలపాడులో ౧౮౯౬ లో జననము. ౧౯౨౨ లో బి. ఎల్. ౧౮ నందత్సరములనుంచి హైదరాబాద్ లో 'గోల్కొండ' పత్రికకు సంపాదకుడు. చాలాకథలు రచించినాడు. 'వ్రతావరెడ్డి కథల' సంపుటి ముద్రి

తము. ఈయన రచనలలో 'శుద్ధాంకకాంత' అనే నవల, ఉచ్చల విజయము, కుకారాము అనే నాటకములు, విమర్శలు, 'జీవితచరిత్రలు' అనేకమున్నవి. సంస్కృత ఉర్దూ భాషలలో ప్రవీణుడు.

వింజమూరి నవరామా రావు; తూర్పుగోదావరి మండల పితాపురములో ౧౯౦౮ లో జననము. కాకినాడ కళాశాలలో బి. ఏ. చదివినాడు. 'మహాసాగర' కథలు తెలిసిందినాడు. 'అకలి' కథలు మొదలైనవి, చాలావస్య కావ్యములు, నాటకములు రచించినాడు.

మునీమాణిక్యం నరసింహ రావు: గంటూరు మండలములో శ్రీ. శ. ౧౮౯౮ లో జననము. బి. ఏ., యల్. టి. బండరు హిందూకళాశాల హైస్కూలులో ఉపాధ్యాయుడు. చాలా కథలు, నవలకలు, కావ్యగ్రంథములు, నాటికలు రచించినాడు. కాంతంకథలు, కాంతం సైఫీజుల్, ఉపాధ్యాయుడు, దొరబాబు, మేరీ కమానీ ఇత్యాదులు ముద్రితములు. కొన్ని రచనలు హిందీ అరబ్ భాషలలోకి పరివర్తితములు.



14474